

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಚಾರ್ಯನಿರಚಿತಂ

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ—ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣಂ

ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಯಸುಧಾಭಾವಸಂಗ್ರಹ

(ಶ್ರೀಮದುತ್ತರಾದಿ ಮಹಾಧೀಶರ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ)

(ಮೂಲ ಕ್ಲೋಕಗಳು ಹಾಗೂ ತಿಳಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯಂ ಸುಧೆಯ
ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆ)

(ಅವತರಣಿಕೆ-ಅನುವಾದ-ವಿವರಣೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ)

*

ಲೇಖಕರು :

ಶ್ರೀ ಬಿ. ಡಿ. ಕರಜಗಿ

B. A. (Hons), M.Ed.

Rtd. Professor & Principal,

Govt. College of Education & D.D.P.I.

54332

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಂ

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ—ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣಂ

ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಯಸುಧಾಭಾವಸಂಗ್ರಹ

(ಶ್ರೀಮದುತ್ತರಾದಿ ಮಠಾಧೀಶರ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ)

(ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಹಾಗೂ ತಿಳಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಸುಧೆಯ
ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆ)

(ಅವತರಣಿಕೆ-ಅನುವಾದ-ವಿವರಣೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ)

*

ಲೇಖಕರು :

ಶ್ರೀ ಬಿ. ಡಿ. ಕರಜಗಿ

B. A. (Hons), M.Ed.

Rtd. Professor & Principal,

Govt. College of Education & D.D.P.I.

Shrimat-Nyayasudha Bhava Sangraha/(Kannada)
ಶ್ರೀಮನ್ನಾಥಯಸುಧಾ ಭಾವಸಂಗ್ರಹ (ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ)

ಲೇಖಕರು : **ಶ್ರೀ ಬಿ. ಡಿ. ಕರಜಗಿ B.A. (Hons) M.Ed.**
ಪ್ರಕಾಶಕರು : **134, ಭಾರತೀಶ ಸದನ, ತೇಜಸ್ವಿನಗರ,**
ಧಾರವಾಡ-580002

ಮುದ್ರಕರು : **ಶ್ರೀ ಅನಂದ ನೈದ್ಯ**
ಸಾಧನಾ ಪ್ರೆಸ್, ಧಾರವಾಡ.

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ : ಸಪ್ಟೆಂಬರ್. 1996

ಪುಟಗಳು : 248 + 16 = 264

ಪ್ರತಿಗಳು : 1000

All rights reserved by the author
ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು ಲೇಖಕರವು

ಬೆಲೆ : ರೂ. 30/— (ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳು)

ಪುಸ್ತಕಗಳು ದೊರೆಯುವ ಸ್ಥಳ :

i) **ಬಿ. ಡಿ. ಕರಜಗಿ**

134, ಭಾರತೀಶ ಸದನ, ತೇಜಸ್ವಿನಗರ, ಧಾರವಾಡ-2.

ii) **ಭಾರತ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶನ**

ಶಂಕರ ಪ್ಲಾಝಾ, ಕಿಟೆಲ್ ಕಾಲೇಜ ಎದುರಿಗೆ,

ಪಿ. ಬಿ. ರೋಡ, ಧಾರವಾಡ-580001.

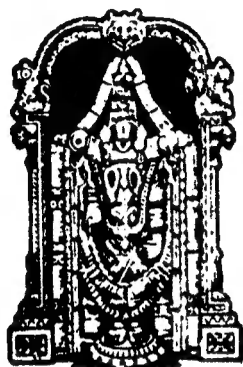
ಫೋನ್ : 347349

iii) **ನೇದನ್ಯಾಸ ನೇದಾಂತ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ,**

ಗುರುಸ್ಮೃತಿ ಕಾಂಪ್ಲೆಕ್ಸ್, ರಾಯರ ಮಠದ ಹತ್ತಿರ,

ಮಾಳಮಡ್ಡಿ, ಧಾರವಾಡ-580007.

॥ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ವೆಂಕಟೇಶ ಪ್ರಸಾದತು ॥

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತಿರುಮಲ ತಿರುಪತಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ
ಧನಸಹಾಯದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ,

This book is published with the financial assistance of
Tirumala Tirupati Devasthanams under their scheme
"Aid to Publish Religious Books"

ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ-ಮಂದಿರಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ-ಸಂಪಾದಕರು.

ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು
ಸೂತ್ರಕಾರರು

ಶ್ರೀ ಗುರುಮಂಥಾದು
ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು

ಶ್ರೀ ಟೀಕಾಕೃತ್ಯಾದರು
ಸುಧಾಕಾರರು

ಶ್ರೀ ೧೦೦೮ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಾತ್ಮತೀರ್ಥರು
ಉತ್ತರಾದಿಮಠದ ಕಿರಿಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು

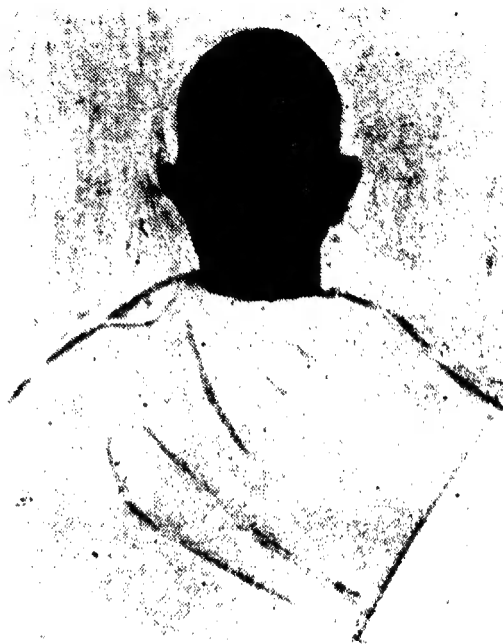

ಶ್ರೀ ೧೦೦೮ ಸತ್ಯಪ್ರಸಾದತೀರ್ಥರು
ಉತ್ತರಾದಿಮಠದ ಹಿರಿಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು

ಶ್ರೀ ೧೦೦೮ ಶ್ರೀ ರಘುಪ್ರಿಯತೀರ್ಥರು
ಕೂಡ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಆಶ್ರಮಾಧ್ಯಕ್ಷತೀರ್ಥ
ಮಠಾಧ್ಯಕ್ಷರು

ಅರ್ಪಣೆ

ವೈ.ವಾ.ಪಂ. ದಾಸಾಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಗಿ
(1892-1946)

ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ
ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀವೆಂಕಟೇಶದೇವರ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ,
ನನಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟು ಸಂಸ್ಕಾರ ನೀಡಿ
ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ
ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯವರಾದ
ವೈ.ವಾ.ಪಂ. ದಾಸಾಚಾರ್ಯರ ಅಡಿಧಾವರೆಗಳಲ್ಲಿ,
ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿತ.

—ಧೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಗಿ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು.

|| ಓಂ ||

ಶ್ರೀ ದಿಗ್ವಿಜಯ ರಾನೋ ವಿಜಯತೇ
ಶ್ರೀ ಮಜ್ಜಗದ್ಗುರು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲಸಂಸ್ಥಾನ
ಉತ್ತರಾದಿಮತ.

ಶ್ರೀಃ

ಪನ್ನಾಪೂರ
ದಿನಾಂಕ 10-9-96.

— ಅನುಗ್ರಹ ಸಂದೇಶ —

ಗಾಂಧಿಮಂಗಲತರಂಗಭಂಗದಪ್ರಾಂತಸುಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪರಿವೇಶಕೃತ್ಸಮಃ ||

ಯದ್ಗತ್ಯುಕ್ತ ತಮ ವರ್ಣಲೇಖಕಃ, ಸತ್ಯತೀರ್ಥ ಇಹ ಭಾಷ್ಯಮಾಲೀಕಃ ||

ಎಂಬ ನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ
ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಬರೆದರೂ ಗಂಗಾನದಿಯ ತೀರ
ದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಭಗವಂತನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಹಾಪುಣ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತ
ವಾಗುತ್ತದೆ. ಒೀಗಿರುವಾಗ ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ
ಮಾಡಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.
ಪ್ರಕೃತ ನಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಗಿ ಅವರು ಅನು
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಥಯಸುಧಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣವನ್ನು ಸರಳ
ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ
ಸಿಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬಹಳ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಅಧ್ಯ
ಯನ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಕಠಿಣ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸರೂಪಿಸಲು
ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಬಹಳ ಸುತ್ತವಾದ ಕಾರ್ಯ. ಒೀಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ
ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ಇವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಡಲಿ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಮನ್ನೂಲರಾಮದೇವ
ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಲ್ಲ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಇದನ್ನು ಓದಿ ಇದರ ಲಾಭ
ಪಡೆಯಬೇಕು.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಗಳು.

ಶ್ರೀಮತ್ ಸತ್ಯಪ್ರಮೋದತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು
ಶ್ರೀಮದುತ್ತರಾದಿಮತ.

॥ ೩೬ ॥

ಶ್ರೀ ವೈಕುಂಠರಾಮೋ ವಿಜಯತೇ.

ಶ್ರೀಕೂಡ್ಲಿ ಅರ್ಯ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರ ಸಂಸ್ಥಾನ.

ವಿಜಾಪುರ

11-9-1996

॥ ೩೭ ॥

ಶ್ರೀ ವೈಕುಂಠರಾಮೋ ವಿಜಯತೇ.

ಮೀಮಾಂಸಾ ದ್ವಿವಿಧಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಕರ್ಮಣೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತಥಾ |

ನೇದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಕುಲ್ಯಾದ್ಯಾ ದ್ವಿತೀಯಾಯಾಃ ಫಲಂ ತೃಣು

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಂ ತು ಲಭತೇ ಗ್ರಾಯತ್ರಿತತಜಂ ಫಲಂ |

ಎಂಬ ಮಹಿಮೋಪೇತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ) ಶ್ರೀಮದಾಸಂದತೀರ್ಥರು ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪದ್ಯರೂಪ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಇದಕ್ಕೆ ದಿವ್ಯ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದವರು ಶ್ರೀಮತ್ ಟೀಕಾಕೃತ್ನಾದರು. ಇದರಲ್ಲಿಯ ಅಮೃತ ಸದೃಶ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನರಿತು ಸವಿಯುವದು ಜೀವನದ ಸಾಫಲ್ಯತೆ. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ತಂತ್ರ-ಚತುಷ್ಟಯಾತ್ಮಕವಾದುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವದು ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತ ಶ್ರೀ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಿಗೆ ಅವರು ಬಹಳ ಪರಿಶ್ರಮ ವಹಿಸಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಭಾವವನ್ನು ಸುಧೋಕ್ತ ರೀತಿಯಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ "ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯ ಸುಧಾ ಭಾವಸಂಗ್ರಹ" ದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜೋಧನೆಯ ಅಧುನಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನುಸರಿಸಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಸ್ತುತ್ಯ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ವಿಷಯ ವಿವೇಚನೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇದೆ. ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ಪರಿಚಯವು ಆರಂಭಿಕ ಹಿಡುಗರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಉಪಯುಕ್ತವಿವೆ. ಇದರ ಲಾಭವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಪಡೆಯಲಿ. ಇವರಿಂದ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಡಲಿ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಉಪಾಸ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀ ವೈಕುಂಠ ರಾಮದೇವ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಗಳು.

ಶ್ರೀ ರಘುಪ್ರಿಯ ತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು

ಶ್ರೀ ಕೂಡ್ಲಿ ಅರ್ಯ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥಮಠ

ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

(೧)

ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದರಾಜೋ ವಿಜಯತೇ.

ಸಕಲ ಸಾತ್ವಿಕ ಜನರಲ್ಲಿ ವಿನಂತಿ.

ವೇ. ಶಾ. ಸಂ. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಗಿ ಇವರು ಬರೆದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾ ಯಸುಧಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದ ಭಾವಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಆಮೂರಾಗ್ನಿವಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಇವರು ವಿಶೇಷ ಪರಿಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಉಪಕ್ರಮ, ವಿವರಣೆ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ, ಸೂತ್ರಾಧಾನ ಹೀಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಸುಧೋಕ್ತ ಅರ್ಥ ವಿವರಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದು ಅವರ ವಿಶೇಷ ಮನನಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಮನನ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ.

“ಅಥವಾ ಸತತಶಾಸ್ತ್ರವಿಮರ್ಶೇನ ಭವಿಷ್ಯತಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ಅವರ ಈ ಅಭ್ಯಾಸ, ಮನನ, ಲೇಖನ ಮುದ್ರಣಾದಿಗಳಿಂದ ಸುಪ್ರೀತರಾದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯಾಂತರ್ಗತ ಕರುಣಾವರುಣಾಲಯರಾದ ಬಾದರಾಯಣದೇವರು ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷಾನುಗ್ರಹ ಮಾಡಲಿ ಹಾಗೂ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅದರ್ಶವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಭ್ಯಸಿಸುವವರಿಗೂ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಅವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇತಿ ಸಜ್ಜನ ವಿಧೇಯ.

ಪಂ. ದಾನೋದರಾಚಾರ್ಯ ಉನುರ್ಜಿ

ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು,

ಸರ್ಕಾರೀ ಸರ್ವಾರ್ಥ ಹೈಸ್ಕೂಲ, ಬೆಳಗಾವಿ.

(೨)

ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಲ್ಪರಾದ ಶ್ರೀಮತ್ ಟೀಕಾಕೃತ್ವಾದಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾ ಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥವು ತಂತ್ರ ಚತುಷ್ಟಯಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧೆಯು: ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವಿಷಯವು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ (ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿಯೂ) ವಿಮರ್ಶಿತವಾಗಿ ಇದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಥಮಾಧಿಕರಣವು ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ. ಈ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಬಂಧಸತ್ಯತ್ವವಾದ, ಅನ್ಯಥಾಖ್ಯಾತಿವಾದ, ಕಾರ್ಯತಾವಾದ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥವ್ಯಾತ್ಮತ್ವವಾದ, ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ವಾದಗಳು ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ವಾದಗಳನ್ನೂ ಸುಂದರ ಸರಳ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ಪರಿಚಯವುಳ್ಳ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೂ 88 ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುಧಾರೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅವತರಣಿಕಾ ಸಹಿತವಾಗಿ ಸಮೀಚೀನವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ವಾದಿ ಪ್ರತಿವಾದಿ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮೂಲಕ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀಸುಧೆಯ ಭಾವಾರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಬಿ. ಡಿ. ಕರಜಗಿಯವರ ಸುಧಾಭಾವ ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥವು ಇದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಮುಂದುವರೆದು ನಿರ್ವಿಘ್ನ ರೀತಿಯಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಲೆಂದು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ಆಯುರಾರೋಗ್ಯ ಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಶ್ರೀ ಹರಿವಾಯು ಗುರುಗಳು ದಯಪಾಲಿಸಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವರ ಈ ಸುಧಾಭಾವ ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ದಾರಿದೀಪವಾಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಪಂ. ನಾದಿರಾಜಾಚಾರ್ಯ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಿ

ನ್ಯಾಯವೇದಾಂತ ವಿಶಾರದ,

ಸಾಹಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ ರಾಜ್ಯಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೃಂಭಿತ

“ವಿಜಯಪ್ರಸಾದ” ಬ್ರಹ್ಮಪುರ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ.

(೩)

■ ಶ್ರೀಶಃ ಶರಣಂ ||

■ ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ ■

ಓರಿಯರಾದ ವಿದ್ವಾನ್ ಕರಜಗಿ ಭೀಮಜಾರ್ಯರಿಗೆ ವಂದನೆಗಳು.

ನಿಮ್ಮ “ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧಾಭಾವಸಂಗ್ರಹ”ವೇಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಾನು

ಕಂಡೆ. ಓದಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನೀವು ತುಂಬಾ ಶ್ರಮವಟ್ಟು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದದ್ದು. ಓದಿದವರಿಗೆ ತಿಳಿದುಬರುವ ವಿಷಯ. ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇದು. ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ನೀವು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, conceptual clarity ಪಡೆದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು, ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನೇಕ ಜನರಿಗೆ ಈ ತರಹದ conceptual clarity ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ■ ಕಾರಣದಿಂದ ನೀವು, ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವ, ನಿಮ್ಮ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ತುಂಬ ಸ್ತುತ್ಯ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕೃತವಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬಹಳ ಜನರಿಗೆ ಲಾಭವಾಗುವವರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇದು ಉತ್ತಮವಾದ ಸೇವೆ- ಭಗವಾನ್ ವೇದವ್ಯಾಸರ, ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ, ಟೀಕಾ ಕೃತ್ವಾದರ.

ದೇವರು ಗುರುಗಳು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಈ ತರಹದ ಉತ್ತಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಮಾಡಿಸಲಿ ಎಂದು ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆ.

ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮೀಯ,

ನಿದ್ಯಾಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ ನಾಹುಲಿ.

‘ಪಂಡಿತರಾಜ’, ‘ಪಂಡಿತರತ್ನ’

ತತ್ತ್ವವಾಚಸ್ಪತಿ, ‘ಶಾಸ್ತ್ರರತ್ನಾಕರ’,

“ನ್ಯಾಯ ವೇದಾಂತ, ವ್ಯಾಕರಣ,

ಸಾಹಿತ್ಯ, ಮೀಮಾಂಸಾವಿದ್ವಾನ್” ಮತ್ತು

ಕುಲಶಕಿ

ವಾಣೀವಿಹಾರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ

ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಧ್ಯಾನ ವಿದ್ಯಾಪೀಠ,

ಮುಳುಂದ, ಮುಂಬಯಿ-80

(೪)

■ ಶ್ರೀಶಂ ವಂದೆ ■

ಪಂ. ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕರ್ಜಗಿಯವರು ಸವ್ಯಸಾಚಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನ, ಪಂಡಿತರ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದವರು. ತಂದೆ

ದಾಸಾಚಾರ್ಯರು ಅನೇಕ ಪಂಡಿತರಿಂದ ಪಾಠ ಕೇಳಿದವರು. ಅವರಂತೆ ಶ್ರೀ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯರೂ ಅನೇಕ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ಪಾಠ ಕೇಳಿದವರು, ಕಳೆದ ಅನೇಕ ದಶಕಗಳಿಂದ ನಿರಂತರ ಪಾಠ, ಲೇಖನ, ಗ್ರಂಥಾವಲೋಕನ, ವಿಮರ್ಶನ ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಸಮಯವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಸಾಧಕರು. ಇಂದಿನ ಇಳಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಠ ಪ್ರವಚನಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ಣರು, ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳು, ಪರಿಶ್ರಮಿಗಳು. ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ಪುಸ್ತಕ ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವೇದಾಂತ ಕೃತಿ ಈ “ಸುಧಾಭಾವಸಂಗ್ರಹ”

ವಿಶಾಲವಾದ ವೇದ ಪ್ರಪಂಚದ ತತ್ತ್ವ ತಿಳಿಯಲು, ಬಹುಕನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಸಾಧನ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಣಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಈ ಮೌಲಿಕ ಕೃತಿಗೆ ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ಲೋಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರಚಿಸಿದರು. ಈ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪರಿಚಯ, ವಿವರಣೆ, ವಿಸ್ತಾರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಕೃತಿಯೇ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧಾ. ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧಾಕ್ಕೆ 50ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥ ರಾಜದ ಪರಿಚಯ, ಅಧ್ಯಯನ, ಮನನವು ಬದುಕಿನ ಪರಮಭಾಗ್ಯ. ಈ ಸುಧಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕಳೆದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮನನದಿಂದ ಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿ, ಸುಲಭವಾಗಿ, ಸುರಳಿತವಾಗಿ, ತಿಳಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸೂತ್ರದ ವಿವರಣೆಯ ಸಾರ, ಈ ಗ್ರಂಥದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದೆ. ಗಂಭೀರವಾದ ವಿಚಾರಗಳು ರಹಸ್ಯವಾದ ಪ್ರಮೇಯಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತಾಗಿವೆ. ಇದು ಹರಿವಾಯುಗಳ ಉತ್ತಮ ಸೇವೆ, ಅವರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ಹೊರಬರಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುವೆ.

ಪಂ. ಜಯತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯ ಮಗಳಿಗೆ

ಎಂ. ಎ. (ಕನ್ನಡ, ಹಿಂದಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ)

“ಪಂಡಿತರತ್ನಂ”, “ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಕ್ಷಣ ರತ್ನಂ”, ವೇದಾಂತಾಚಾರ್ಯ”,

“ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಾಚಾರ್ಯ”, “ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನ”, “ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಿರೋಮಣಿ”

ಅಧ್ಯಾಪಕರು

ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ,

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.

(vii)

(ಜಿ)

ಶ್ರೀಮನ್ನಾ್ಯಸುಧಾಭಾವಸಂಗ್ರಹ

ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಇದ್ದವರಿಗೆ, ತಾರ್ಕಿಕರ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಬಹು ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ, ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ, ತರ್ಕ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಮೀಮಾಂಸಾದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಸುಧಾವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಳವಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸುವ ಕೌಶಲ, ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪಂ. ಭೀಮಸೇನಾಚಾರ್ಯರ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ.

ಬಹುಶ್ರುತ ಜನರಿಗೆ, ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ವುಸ್ತುಕವಾಗಿದೆ. ಮುದ್ರಣ ದೋಷಗಳಿದ್ದರೂ ಪ್ರಮೇಯ ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲ.

ಪಂ. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾಚಾರ್ಯ ಮಾಹುಲಿ

“ವೇದಾಂತಾಚಾರ್ಯ” “ವೇದಾಂತ ವಿಶಾರದ”

“ವೇದಾಂತವಿದ್ವಾನ್” “ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನ”

“ಸಾಹಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ”

(ಓ)

ಶ್ರೀ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಗಿಯವರು ಬರೆದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾ್ಯಸುಧಾಭಾವ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು (ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ) ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೆ, ಬಹಳ ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಸುಧಾಭಾವವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಸಜ್ಜನರು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇವರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಟೀಕಾಕೃತ್ಯಾದರು ಅವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ. ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯ ಪುನಃ ಪುನಃ ಇವರ ದ್ವಾರ-ಶ್ರೀ ಹರಿ-ವಾಯು-ಗುರುಗಳು ಮಾಡಿಸಿ ಇವರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೆಂದು ನಮಃ ಉಪಾಸ್ಯ ಶ್ರೀ ಹಯಗ್ರೀವ ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆವು.

ಧಾರವಾಡ

“ಪಂಡಿತರತ್ನ” ರಾಘವೇಂದ್ರಾಚಾರ್ಯ ಗಂಗೂರ

14-9-1996

(ಜಾರೀಹಾಳ)

(2)

■ ಶ್ರೀ ■

“ಶ್ರೀಮನ್ನಾ್ಯಸುಧಾಭಾವಸಂಗ್ರಹ” ಇದು ಶ್ರೀಮತ್ ಟೀಕಾಕೃತ್ಯಾದಾಚಾರ್ಯರ ಮೇರುಕೃತಿಯಾದ “ಶ್ರೀಮನ್ನಾ್ಯಸುಧಾ” ಗ್ರಂಥದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿ

ಕರಣದ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ. ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಎಲ್ಲ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅನುವಾದ ದೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀಮನ್ನಾ ಯಸುಧೆಯ ವಿಷಯ ವಿವರಣವನ್ನು ಸಾವಜ್ಞರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವುದು ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಶ್ರೀಮನ್ನಾ ಯಸುಧೆಯ ಸಾರವನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಗ್ರಹಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ಲಾಘನೀಯ ಪ್ರಯತ್ನವಿದಾಗಿದೆ. ನುರಿತ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಶ್ರೀ ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಗಿಯವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಕಲೆ ಕರಗತವಾಗಿದೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದ ಸಾರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಉಣಬಡಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಕರಜಗಿಯವರು ಪೂರ್ಣಗ್ರಂಥದ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೆಂದು (ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು) ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಧಾರವಾಡ

14-9-1996

ಪಂ. ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣಪುರ

ನಿವೃತ್ತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು,

ಜೆ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಕಾಲೇಜು, ಧಾರವಾಡ.

(೮)

|| ಶ್ರೀರಸ್ತು ||

ಶ್ರೀಮಟ್ಟೀಕಾಕೃತ್ಯಾದರ ಶ್ರೀಮನ್ನಾ ಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥವು ಅವರ ಮಹಾ ಮೇರುಕೃತಿ, ಯುಕ್ತಮಣಿಗಳ ಮಂಜೂಷ, ಮಾಧ್ವವೇದಾಂತ ತತ್ವಗಳ ಗಣಿ ಎಂದೂ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.....ಪಂ. ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಗಿಯವರು ಬರೆದ 'ಶ್ರೀಮನ್ನಾ ಯಸುಧಾಭಾವ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ನಾನು ಓದಿ ನೋಡಿದೆ. ಅದು ಆಧುನಿಕ ಇತಿಹಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ವೇದಾಂತಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವಿದೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜಟಿಲ ವಿಷಯಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಲೇಖಕರು ಮಧ್ಯೇ ಮಧ್ಯೇ ಸಂವಾದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪುಸ್ತಕ ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅನುವಾದ, ಭಾಷಾರ್ಥಿ, ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು.....ಲೇಖಕರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಲೇಖಕರಿಗೆ ದೀರ್ಘವಾದ ಆಯುರಾರೋಗ್ಯ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಮಾಡಿಸಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪಂ. ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ ಶಾಚ್ಛಾಪುರ

ಮುಳುಂದ-ಮುಂಬೈ

"ವೇದಾಂತಾಚಾರ್ಯ" "ಹಿಂದೀಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನ"

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ವೇದಗಳು : ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಕಾರ ವೇದಗಳು ಅಪೌರುಷೇಯ, ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಮಪ್ರಮಾಣ. ಇವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾದದ್ದು ಜೀವರ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ದುಃಖ ಪರಿಹರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಅಭ್ಯುದಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಂತಿಕ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗಲೆಂಬ ಉಚ್ಚ ಉದಾತ್ತ ಧೈಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ. “ತೇಜಾಂ ದುಃಖ ಪ್ರಹಾಣಾಯ ಶ್ರುತಿರೇಷಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ.” ವೇದದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಭಂಡಾರ ಅಡಗಿದೆ. ಅದು ಜ್ಞಾನದ ಖಣಿ. ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಜ್ಞಾನ ನೀಡುವದರಿಂದ ವೇದ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. “ವೇದಯಂತೀತಿ ವೇದಾ”.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು : ಆದರೆ ವೇದಾರ್ಥ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನು ವೇದವ್ಯಾಸ ರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. “ತದರ್ಥ ನಿರ್ಣಯಾಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಾಣಿ ಚಕಾರ.” ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವೇದ ಅಥವಾ ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಪರ ಬ್ರಹ್ಮ-ವಿಷ್ಣು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೆಂದರೆ ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಸೂತ್ರಗಳು ಅಥವಾ ವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ತಿಳಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳು.

ಸೂತ್ರಗಳು ಯುಕ್ತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಬಹ್ವರ್ಥಗರ್ಭಿತವಿದ್ದು ಅತಿಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಿರುತ್ತವೆ. “ಅಲ್ಪಾಕ್ಷರಮಸಂದಿಗ್ಧಂ ಸಾರಾವತ್ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಂ | ಅಸ್ತೋಭ ಮನವದ್ಯಂ ಚ ಸೂತ್ರಂ ಸೂತ್ರವಿದೋ ವಿದುಃ ||” ಎಂದು ಸೂತ್ರದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸೂರು ಗಾಯತ್ರೀ ಜಪದ ಫಲ ಇದೆಯೆಂದು ವರಾಹ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. “ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಂ ತು ಲಭತೇ ಗಾಯತ್ರೀಶತಜಂ ಫಲಂ- ವರಾಹ ಪುರಾಣ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ. ಭಗವಂತನು ಸ್ವತಂತ್ರ, ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ, ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತಾ ಮತ್ತು ದೋಷ ವಿದೂರ. ಸಜ್ಜನರು ವೈರಾಗ್ಯ-ಭಕ್ತಿ-ನಿಯತ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದ ಪಡೆದು ಅವನನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಒಲಿದ ಭಗವಂತನು ಅವರಿಗೆ ಸದಾ ಮಹಾನಂದ ಮತ್ತು ಭೋಗವುಳ್ಳ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕರುಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನ ಗುಣ, ರೂಪ, ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭೇದವಿದೆ. ಆತನು ಜೀವ-ಜತರಿವ ಆತ್ಮಂತ ಭಿನ್ನನಿದ್ದಾನೆ. ಜೀವ, ಜಡ, ಈಶ್ವರರಲ್ಲಿ

ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿದೆ. ಜೀವರಲ್ಲಿ ಈಗ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಭೇದವಿದೆ. ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳು ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. “ಔಪಾಷದಃ ಪುರುಷಃ”.....“ಸರ್ವೇ ವೇದಾ ಯತ್ಪದಮಾಮನಂತಿ..... ಪುರಾಣ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸರ್ವದೋಷವಿಹೀನತ್ವಂ ಗುಣೈಃಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣತಾ

ಅಭೇದಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷು ಜೀವಭೇದಃ ಸದೈವ ಚ |

ವಿಷ್ಣೋರುಕ್ತಾನಿ ಸೂತ್ರೇಷು ಸರ್ವವೇದೇಡ್ಯತಾ ತಥಾ

ಕಾರತನ್ಯಂ ಚ ಮುಕ್ತಾನಾಂ ನಿಮುಕ್ತವಿವಿಧ್ಯಯಾ ತಥಾ || ಪುರಾಣವಾಕ್ಯ.

ಶ್ರೀಮನ್ನಿಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು :- ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ಬಂದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ಭಾಷ್ಯರಾಚಾರ್ಯ, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ೨೧ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಸೂತ್ರಕಾರರ ನಿಜವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಪಾರ್ಥ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋಚಿದಂತೆ ಭಾಷ್ಯ ರಚಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಸಜ್ಜನರು ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ತೊಳಲಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. “ದುರ್ಭಾಷ್ಯಸಂತ ಮಸಸಂತತಿತೋ ಜನೇಂಧ್ರೇ. (ಸುಮಧ್ವವಿಜಯ-||-1) ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾದ ಶ್ರೀ ಮನ್ನಾರಾಯಣನು ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಲಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮೂರನೆಯದಾದ ಮಧ್ವರೂಪದಿಂದ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೩೮ರಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಹಿಂದಿನ ೨೧ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ವೇದವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ಹಾಗೂ ಮೂಲ ಮೂವತ್ತೇಳು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅವರ ಪ್ರತೀಕವೇ (ರೂಪಮನ್ಯದಿವ). ಅವು ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮೂಲ; ಯುಕ್ತಿಗೂ ಮೂಲ.

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ : ಶ್ರೀಮನ್ನಿಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ (i) ಭಾಷ್ಯ (ii) ಅಣುಭಾಷ್ಯ (iii) ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ (iv) ನ್ಯಾಯ ವಿವರಣ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಮಂದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ನಮಗೆ ತಮ್ಮ ಅಗಾಧ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಅಶಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುವಂತೆ ಯುಕ್ತ್ಯಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿರಿ. “ವ್ಯಕ್ತ ತರ್ಕತತಿಂ ಕುರು”, ಎಂದು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಎಂಬ ದಿವ್ಯಗ್ರಂಥ ರಚಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥದ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಗುರು

ಮದ್ದರು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ರಚಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಕುಶಲ ಶಿಷ್ಯರಿಂದ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರೆಯಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪದ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದು ದುರ್ವಾದಿಗಳ ಗರ್ವವೆಂಬ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ವಜ್ರಾಯುಧದಂತೆಯೂ (ದುರ್ವಾದಿ ಗರ್ವಾದ್ರಿಪವಿಂ), ಮಾಯಾವಾದವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶದಂತೆಯೂ (ಮಾಯಾಧ್ವಾಂತದಿವಾಕರಂ) ಹಾಗೂ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಅಮೃತದಂತೆಯೂ (ಸತಾಂ ಸುಧಾಂ) ಇದೆ ಎಂದು ಸುಮಧ್ಯ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. (xv-88)

ನ್ಯಾಯಸುಧಾ : ಯುಕ್ತಿಗಳು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಪದ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕಾಮಧುಕ್ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಲ್ಪರಾದ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರು (1346-1388) ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ಎಂಬ ದಿವ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಯತೀರ್ಥರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿ. ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತೇ ನದಿಗೆ ಬಾಯಿಹಚ್ಚಿ ಭೀಮಾ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವವನನ್ನು ಆಚೆಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥರು ಕಂಡು “ಕಿಂ ಪಶುಃ ಪೂರ್ವದೇಹೇ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೊಡನೆ, ಛೋಂಡೋಪಂತರ ಜೀವನದ ದಿಶೆಯೇ ಬದಲಾಯಿತು. ಕುದುರೆಯ ಸವಾರ ನೊಬ್ಬ ಪೂರ್ಣ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಯತಿ-ಪುಂಗವನಾದ ! ಮುಂದೆ ಇವರು ಅಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ಮೂಲ ೩೭ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ (ಸರಸ್ವತಿಯ) ವಿಶೇಷಾನುಗ್ರಹ ಪಡೆದರು. ಹಾಗೂ ಜೋಳದ ನುಚ್ಚನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರಾಣದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಯರಗೋಳ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡು ಆಚಾರ್ಯರ 18 ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಟೀಕೆಗಳನ್ನೂ 5 ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರೆಂಬ ದಿಗ್ವಂತಿ ಪಂಡಿತರು ಜಯತೀರ್ಥರ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿ ಅವರನ್ನೂ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಆನೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಜಯತೀರ್ಥರು ಸೀತಾಸಮೇತ ಮೂಲ ರಾಮದೇವರ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತ ದ್ವೈತ ವೇದಾಂತ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಉದ್ದರಿಸಿದರು.

ಶ್ರೀ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆಚಾರ್ಯರ ಭಾವವನ್ನು ಬಹು ಸೊಗಸಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಮೃತ (ಸುಧಾ) ಸದೃಶವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು (ನ್ಯಾಯ) ಒಳಗೊಂಡ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ “ನ್ಯಾಯ ಸುಧಾ” ಹೆಸರು ಅನ್ವರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. “ಅಮೃತ ಹೇತುತ್ವೇನ ಸುಧಾರೂಪಾಃ ನ್ಯಾಯಾಃ ಯಶ್ಯಾಂ (ಸಾ) ಇತಿ ವಿಗ್ರಹಃ” -ಯಾದ ವಾರ್ಯರು, ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಯಾ ಎಂದೂ, ಕೊನೆಗೆ ‘ಪೂತಿಃ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ’ ಎಂದೂ ಇರುವದರಿಂದ (ಶ್ರೀಕೀರ್ತನೇನ). ಗ್ರಂಥವು

ಶ್ರೀಕರ, ಸಮೃದ್ಧಿದಾಯಕ. ಎದರೆ ಸಕಲ ಭೌತಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯು ಟೀಕಾರಾಯರ ಮೇರುಕೃತಿ. ಅವರ ಅವರ ಪ್ರಕಾಂಡ ವಿದ್ವತ್ತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನ. ಅವರ ವಾಣಿ ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಪರವಾದಿಗಳ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಸ್ವಮತವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲ. ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಭಕ್ತಿ ಇದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ತಾವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯರಾದುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ವಿಶೇಷ ಕರುಣೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂದು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಪರಂ ಶ್ರೀಮತ್ಪೂರ್ಣಪ್ರಮತಿಗುರು ಕಾರುಣ್ಯಸರಣಂ ಪ್ರಪನ್ನಾ ಮಾನ್ಯಾಃಸ್ಮಃ....” ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯ ಸುಧೆಯು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಶಬ್ದ ಬಹ್ವರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಇವರ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಿವೆ. ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು, ವ್ಯಾಸರಾಜರು, ರಘೂತ್ತಮರು, ವಿದ್ಯಾಧೀಶರು, ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು. ವಿಷ್ಣುತೀರ್ಥರು, ಯಾದವಾರ್ಯರು, ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರು, ವಿಜಯದಾಸರು, ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು, ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ವತ್ಪುಣಿಗಳು ಮುಕ್ತಕಂಠವಿಂದ ಜಯತೀರ್ಥರನ್ನೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಟೀಕಾರಾಯರ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಹರಿಭಕ್ತಿ, ಗುರುಭಕ್ತಿ, ವಿನಯ, ಉದ್ವಾಮಪಾಂಡಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವರ ಶೈಲಿ ಸುಲಲಿತ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ ಅತಿ ಸರಳ. ಅವರ ವಿಚಾರ ಮಂಡನೆ, ವಿಷಯ ವಿವೇಚನೆ, ಯುಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ಸಮುಚಿತ ದೃಷ್ಟಾಂತ, ಅಗಾಧ ವಿದ್ವತ್ತೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥದ ಪಠಣವು ಜೀವನದ ಧೈಯವೆಂಬ ಲೋಕೋತ್ತಮಯುಂಟು. “ಸುಧಾ ಪಠ ನೀಯಾ ವಸುಧಾ ಪಾಲನೀಯಾ”.

ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಹಿರಿಮೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನ ವರೇಣ್ಯರು ಆಡಿದ ಕೆಲವೊಂದು ನುಡಿಮುತ್ತುಗಳನ್ನು (ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು) ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

- 1) ಶೃತಿಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಮಾಮಥ್ಯ ಧೀಮಂದರಮಹೀಭೃತಾ | ಪ್ರಾಪ್ತಾ ನ್ಯಾಯ ಸುಧಾ ಯೇನ ತಂ ಜಯೇಂದ್ರಮಹಂ ಭಜೇ —ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರು
- 2) ಚಿತ್ರೈಃ ಪದೈಶ್ಚ ಗಂಭೀರೈರ್ವಾಕ್ಯೈಃ ಮಾನ್ಯೈಃ ಅಖಂಡಿತ್ಯೈಃ ಗುರುಭಾವಂ ದೃಂಜಯಂತೀ ಭಾತಿ ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥವಾಕ್ —ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಜರು ನ್ಯಾಯಾಮೃತದಲ್ಲಿ

- 3) ಮಿಥ್ಯಾಸಿದ್ಧಾಂತದುರ್ಧ್ವಾಂತವಿಧ್ವಂಸನವಿಚಕ್ಷಣಃ ಜಯತೀರ್ಥಾಖ್ಯತರಣಿರ್ಭಾಸತಾಂ ನೋ ಹೃದಂಬರೇ

—ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಜರು ಚಂದ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ

- 4) ಯದೀಯವಾಕ್ತರಂಗಾಣಾಂ ವಿಪುಷೋ ವಿಮುಷಾಂ ಗಿರಃ
—ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಪ್ರಿಯ ತೀರ್ಥರು
- 5) ಸುಧಾಯಾಃ ಶ್ರೀಕರತ್ವೇ ವಯಮೇವ ಸಾಕ್ಷಿಣಃ —ವಾದಿರಾಜರು
- 6) ಯಸ್ಯ ವಾಕ್ ಕಾಮಧೇನುರ್ನಃ ಕಾಮಿತಾರ್ಥಾನ್ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ
ಸೇವೇ ತಂ ಜಯಯೋಗಿಂದ್ರಂ ಕಾಮಬಾಣಚ್ಛಿದ್ರಂ ಸದಾ
—(ಶ್ರೀ ವಿಜಯೇಂದ್ರರು)
- 7) ಸತ್ಸತ್ಯಾನ್ವಿತಮಧ್ವಭಾಷ್ಯವಿಲಸತ್‌ಗಾಂಧೀವ ಸುಯೋಜಿತೈಃ
ಸನ್ಮಾನೇಷುಭಿರರ್ಧಯನ್ ಕುಸಮಯಪ್ರತ್ಯರ್ಥಿದುಂಸ್ತ್ವದನಾನ್
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣೇರಿತವೇದಪಾಜಿನಿಯತಶ್ರೀಮಧ್ವಶಾಸ್ತ್ರೋಲ್ಲಸತ್
ದಿವ್ಯಸ್ಮಂದನಸಂಸ್ಥಿತೋ ಜಯಮುನೀಶಾಖ್ಯಾರ್ಜುನಃ ಸ್ಯಾನ್ಮದೇ
—ವಿದ್ಯಾಧೀಶರು.
- 8) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಂ ಪ್ರತಿಪದಂ ಅನೇಕಾಕೂತಿಗರ್ಭಿತಾ
ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಸುಧಾರಾಸಿ ಗ್ರಂಥಾಲ್ಪತ್ವಾಯ ನೋಚ್ಯತೇ.
—ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು (ಪರಿಮಳ)
- 9) ಟೀಕಾಗಾಂಭೀರ್ಯಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಮರ್ಶಂ ಮರ್ಶಂ ಪುರೋಮನಃ
ನೈತಿ ತದ್ವಿಸ್ತರಭಯಾತ್ ಕರೋತ್ಯಗ್ರೇಸರಂ ಮನಃ
—ರಾಘವೇಂದ್ರರು (ಭಾವದೀಪ)
- 10) ಯತ್‌ಕೃಪಾಲೇಶಮಾತ್ರೇಣ ಪುರುಷಾರ್ಥಚತುಷ್ಟಯಂ
ಲಭತೇ ಮಾನುಷಾ ನೂನಂ ತಾನ್ ಜಯಾದಿಗುರೂನ್ ಭಜೇ
—ಸತ್ಯಧ್ಯಾನ ತೀರ್ಥರು (ಚಂದ್ರಿಕಾಮಂಡನ)
- 11) ನವವಸುಧಾಲೇಖನತೋ ಬಹುಧಾನ್ಯಸ್ಯ ಜಾಯತೇ ವೃದ್ಧಿಃ
ನವವಸುಧಾಲೇಖನತೋ ಬಹುಧಾನ್ಯಸ್ಯ ಜಾಯತೇ ವೃದ್ಧಿಃ
- 12) ಅಮೂಲಾಗ್ರನಿಬದ್ಧತರ್ಕಜಟಿಲಂ....ಶಾಸ್ತ್ರಂ ತಂತ್ರಚತುಷ್ಟಯಾತ್ಮಕವಿದಂ
- 13) ಜಯತೀರ್ಥಕೃತೌ ಪ್ರವಣಃ ನ ಪುನರ್ಭವಭಾಗ್ ಭವತೀತಿ ಮರ್ತಿಹಿ ಮಮ
—ವಿಷ್ಣು ತೀರ್ಥರು
- 14) ಸುಧಾ ವಾ ಪಠನೀಯಾ ವಸುಧಾ ವಾ ಪಾಲನೀಯಾ —ಲೋಕೋಕ್ತಿ

ಹೀಗೆ ವಿದ್ವನ್ಮಣಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಥ ಸುಧಾ ಗ್ರಂಥವು ವಿಶ್ವವಾನ್ಮವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಜೀವನ ಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕರಣದ ವಿವರಣೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ದಾಸಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಗಿ

ಸಿದ್ಧಪುತ್ರ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು
ಸರಕಾರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಮತ್ತು D.D P.I.

ಅರಿಕೆ

ಸರ್ವಜ್ಞಕಲ್ಪರೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತರಾದ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರ ಮೇರು ಕೃತಿ ಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥವು ನ್ಯಾಯ-ವ್ಯಾಕರಣ-ವೀಮಾಂಸಾ-ವೇದಾಂತ ಎಂಬ “ತಂತ್ರ (ಶಾಸ್ತ್ರ) ಚತುಷ್ಟಯಾತ್ಮಕ”ವಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಲಸ್ಪರ್ಶಿ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದು ಶಮ ದಮಾದಿ ಸಂಪತ್ತಿ ಯುಳ್ಳವರು ಇದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಹೀಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಉಳಿದವರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವಲ್ಲ. ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯವುಳ್ಳ ಸದಾಚಾರಿಗಳೂ ಭಗವನ್ನಿಷ್ಟರೂ ಆದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು, ಶೃದ್ಧಾಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗುರುಮುಖ ದಿಂದ ಶ್ರೀಕರವಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಟೀಕಾರಾಯ.ರ ವಾದದಲ್ಲಿರುವ ಅಮೃತ ಸದೃಶ ಯುಕ್ತಿ (ಸುಧಾಭೂತ ನ್ಯಾಯ)ಗಳ ಆಸ್ವಾದನೆ ಸವಿದು ಜೀವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಕಳೆದ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳಿಂದ ಗುರು ಮುಖದಿಂದ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಕೆಳಕಂಡ ಘನವಿದ್ವಾಂಸರ ಚರಣಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಸುಯೋಗ ನನಗೆ ದೊರೆತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಚಿರಋಣಿ, (i) ಬೆಳಗಾವಿಯ ಶ್ರೀಮತ್ಪೂಜ್ಯ ವೈ.ವಾ. ಪಂ. ರಾಮಾಚಾರ್ಯ ಗಲಗಲಿ (ii) ಬೆಳಗಾವಿಯ ಶ್ರೀಮತ್ಪೂಜ್ಯ ಪಂ. ದಾಮೋದರಾಚಾರ್ಯ ಉಮರ್ಜಿ(iii).iv) ಮುಂಬಯಿಯ ಶ್ರೀಮತ್ಪೂಜ್ಯ ಪಂ. ವಿದ್ಯಾಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ ಮಾಹುಲಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತ್ಪೂಜ್ಯ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾ ಚಾರ್ಯ ಮಾಹುಲಿ ಹಾಗೂ (v) ಧಾರವಾಡದ ಶ್ರೀಮತ್ಪೂಜ್ಯ ವೈ. ಪಾ.ಪಂ. ಬಿಂದಾಚಾರ್ಯ ಹಾವನೂರ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಾನು ಗುಲಬುರ್ಗಾದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಶ್ರೀಮತ್ಪೂಜ್ಯ ಪಂಡಿತ ವಾದಿರಾಜಾಚಾರ್ಯ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಿಯವರ ಚರಣ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಮೂಲದ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದು ಅವರಿಂದ ನನಗಾದ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂಹ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಹಾಗೂ ನಂತರ ನಾನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮೀಯ ಮಿತ್ರರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ ಇರುವ ಇತರ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೂ ನೆರವಾಗ ಲೆಂದು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮೂಲ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಶ್ಲೋಕಗಳಿದ್ದು ನಂತರ ಅವತರಣಿಕೆ, ಅನುವಾದ, ವಿವರಣೆ ಎಂಬ ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ■ ಶ್ಲೋಕಗಳ ವಿವೇಚನೆ ಸುಧೋಕ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ ಇದೆ.

ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವ ಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ವಾದಸರಣಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ತೀಯಲೆಂದು ಕೆಲವೆಡೆ ಸಂಭಾಷಣಾ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸಾದವಾದ, ಬಂಧ-ಸತ್ಯತ್ವ ವಾದ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿವಾದ, ವೇದ-ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದ, ಶಕ್ತಿವಾದ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೇ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗರಿಗಾಗಿರುವ ಈ ಕಿರು ಹೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಅನುಮಾನಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಕೂಲಂಕಷ ಚರ್ಚೆ, ದಳಕೃತ್ಯ, ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ಅಂಶಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಮೊದಲಾದವು ಇಲ್ಲ. ಆದರಂತೆ ಕಥಕವಾದ, ಪಂಚಾಖ್ಯಾತಿ ವಾದಗಳ ಸ್ಥೂಲ ವಿವರಣೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಗಳಿಲ್ಲ. ಓದುಗರ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾಟ್ಯಸುಧಯ ಮಹತ್ವ, ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನವರೇಣ್ಯರು ತೆಗೆದ ಉದ್ಗಾರಗಳು, ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದ ಸಾರಾಂಶ, ವಿವರವಾದ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ ಹಾಗೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಾಯಣಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮತ್ತು ಆರಂಭಿಕ ಓದುಗರ ನೆರವಿಗಾಗಿ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ಸುಲಭ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯ ಇವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಲೇಖನ ಕಾರ್ಯ ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ಶ್ರೀಮದುತ್ತರಾದಿ ಮಠಾಧೀಶರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ೧೦೦೮ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಪ್ರಮೋದ ತೀರ್ಥರ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಕೊಡ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥ ಮಠಾಧೀಶರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ೧೦೦೮ ಶ್ರೀ ರಘುಪ್ರಿಯತೀರ್ಥರ ಅನುಮತಿಯನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಪೂರ್ವಕ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯನ್ನೂ ಮಹಿಷ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡೆನು. ಅವರಿವರ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದಲೇ ಲೇಖನ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದಿದೆ. ಮುಂದೆ ಇವರಿವರೂ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂದೇಶ ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಉಭಯ ಶ್ರೀಪಾದಗಳವರೆಗೆ ನನ್ನ ಅನಂತ ಶಿರಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದುತ್ತರಾದಿಮಠದ ಕಿರಿಯ ಶ್ರೀಪಾದಗಳವರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ೧೦೦೮ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಾತ್ಮತೀರ್ಥರು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೂ ನನ್ನ ಅನಂತ ಶಿರಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮಗಳು.

ಈ ಪುಸ್ತಕ ಓದಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆಯ ಮೂಲಕ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ ಕಾರ್ಯ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಾಗ ನಮ್ಮ ಕುಲಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಮೆಕಟೀಶದೇವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ತಿರುಪತಿಯ ತಿರುಮಲ-ತಿರುಪತಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಉಮಾರ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ದೊರೆಯಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಟಿ. ಟಿ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಉಪಕೃತನಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಧನಸಹಾಯ ದೊರೆತದ್ದರಿಂದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಮತ್ತು ಓದುಗರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಅದರ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ತಗ್ಗಿಸಲು ಶಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಈ ಬೆಲೆ ಭಾರವೆನಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪಾಠಶಾಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಲೆಗೆ ಪುಸ್ತಕಗಳ ನೋದಗಿಸಲಾಗುವುದು.

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಂತರ ಪ್ರೊಫ್ ತಿದ್ದುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಚಿ|| ವಿನಯಾ (ರಾಧಾ) ಹರವಾಳಕರ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಎಚ್. ಜೋಶಿಯವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಅದರಂತೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಸಾಧನಾ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಒಡೆಯರಾದ ಶ್ರೀ ಆನಂದ ಪ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಬಹಳ ಜಾಗೃತ ವಹಿಸಿದ್ದರೂ ಕಣ್ಣುತಪ್ಪಿ ಮುದ್ರಣ ದೋಷಗಳು ಉಳಿದಿರಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸಹೃದಯ ಓದುಗರ ಕ್ಷಮೆ ಕೋರುತ್ತೇನೆ. ಅತಿಗಹನವಾದ ನ್ಯಾಯಸಂಧೆಯ ಭಾವನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿರಬಹುದಾದ ಸ್ವಲ್ಪನಗಳನ್ನು ಸುಜ್ಞರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಪುಸ್ತಕ ಲೇಖನದ ಈ ಅಳಿಲು ಸೇವೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಕುಲಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಮೆಕಟೀಶದೇವರು ಸುಪ್ರಸನ್ನರಾಗಲಿ.

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು.

ಸಜ್ಜನ ವಿಧೇಯ,

ಧಾರವಾಡ

ಭೀಮಾಚಾರ್ಯ ದಾಸಾಚಾರ್ಯ ಕರಜಗಿ

14-9-1996

ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು. ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು,

ಸರಕಾರಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಮತ್ತು ಡಿ.ಡಿ.ಪಿ.ಆರ್.

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಕೃತಾಂತಸಂಗತ ಕೃತೀರ್ಯನ್ನಿರ್ಮಿತಾತ್ಮಧ್ವತಾಃ

ಸರ್ವೇಧೀತ್ಯ ಸರ್ತೀರ್ಹಿ ತತ್ಪ್ರವಚನಾಸಕ್ತ್ಯಾ ರಮಂತೇಽನಿಶಂ

ಸೋಸೌ ಶ್ರೀ ಜಯತೀರ್ಥಪೂಜ್ಯಚರಣಃ ಸ್ವಗ್ರಂಥಸಕ್ತಿಂ ಪರಾಂ

ಆಸ್ತೀನ್ ಜನ್ಮನಿ ಯಾವದಾಯುರಖಿಲಾನ್ ವಿಘ್ನಾನ್ನಿ ವಾರ್ಯಾದಿತೇತ್

ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದ ಸಾರಾಂಶ

“ಓಂ ಓಂ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓಂ” (ಒಳಕ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯಕ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು.) ಎಂಬ ವೊದಲನೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವ ಸುದೀರ್ಘ ವಿವೇಚನೆಯುಳ್ಳ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣವು ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಾರ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದು ಸಮಗ್ರ ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯ ವಿಳನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳು ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೆಳಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಂಗಲ ಶ್ಲೋಕಗಳು : “ಶಾಮಧುಕಃ” ಮತ್ತು “ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಲ್ಪಿ”ರೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತರಾದ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀಮನ್ಮಾನ್ಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆರು ಮಂಗಲಾಚರಣ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠ. ಶ್ರೀಮದವ್ಯಾಸರು. ಶ್ರೀಮದಾನಂದ ತೀರ್ಥರು. ಭಾರತೀದೇವಿ, ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮತ್ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥರನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು (ಟೀಕೆಯನ್ನು) ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನನಲಿನೇ ಚಂಚರೀಕತಿ ಮೇ ಮನಃ” ಎಂದು ೭ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎಂದರೆ ದುಂಬಿಯು ಹೂವಿನ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲೂ ಸುಚುಸುತ್ತ ಅವರ ಮಕರಂದವನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೀರುವಂತೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂಬ ಕಮಲದ ಸೌರಭವನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಓರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವ. ಎಂದರೆ ಅಚಾರ್ಯರ ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಂದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಟೀಕಾರಾಯರು ಅರ್ಥವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ೮ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾಹಂಕಾರ ಖಂಡನೆಯಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ವಿನಯ ಮತ್ತು ಗುರುಭಕ್ತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ತಾವು ಜಗನ್ನಾನ್ಯರಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಕರಣ-ನ್ಯಾಯ-ವಿಮಾಂಸಾದಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಸರ್ವಥಾ ಅಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅಚಾರ್ಯಮಧ್ಯರ ವಿಶೇಷಕ್ಕಪೇ, ಅವರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದ ಅನುಸರಣೆಯೇ, ಕಾರಣವೆಂದು ೯ನೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಪರಂ ಶ್ರೀಮತ್ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮತಿ ಗುರುಕಾರುಣ್ಯ ಸರಣಂ ಪ್ರಪನ್ನಾ ಮಾನ್ಯಾಃ ಸ್ಮಃ”.

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಮಂಗಲಾಚರಣೆ : ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥವು ಶ್ರೀಮನ್ಮಾರಾಯಣನ ನತಿ (ನಮಸ್ಕಾರ)- ಸ್ತುತಿರೂಪ ಮಂಗಲಪದ್ಯದಿಂದ (ನಾರಾಯಣಂ ಸ್ಮರಾಮಿ) ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಟೀಕಾರಾಯರು ವಿಳಂಛಿ

ಯಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸ್ವತಃ ವಿಘ್ನಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಶಿಷ್ಯ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಂಗಳವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟ (ಸರ್ವೋತ್ತಮ), ಅಧಿಕೃತ (ಗ್ರಂಥಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ) ಮತ್ತು ಇಷ್ಟ (ಮನೋಭೀಷ್ಟ) ಹೀಗೆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವಂದ್ಯನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಅವನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವೆಂದು ಟೀಕಾರಾರ್ಹರು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ಶಿನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಇದೇ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಗುರುತ್ವೇನ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಪರವಿದ್ಯಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ತಾವೇ ಪುನಃ (ಸ್ತುತಿ-ಕರಣಕ್ಕಾಗಿ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ : “ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕರೇಮ್ಯನ್ವಪಿ ಚಾಪಮೇವ” ಎಂದು ಶಿನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರೂ ನೇರವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನಾರಂಭಿಸದೆ ಶ್ಲೋಕ 3, 4, 5, 6ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಮಳಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವಂತೆ. ಯಾವದೇ ಗ್ರಂಥದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನಾರಂಭಿಸುವಾಗ ಅದರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸಂದೇಹ ಮತ್ತು ವಿಸಯ ಪ್ರಯೋಜನಾದಿ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯದ ಸಂದೇಹ ಬರುತ್ತವೆ. ಶಿನೇ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಅತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಪರವಿದ್ಯಾ ವಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಜಗದ್ಗುರುಗಳಿಗೆ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರು ರಚಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ಸಲುವಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಆಪ್ತಿ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಶ್ರುತಿ-ಸಂವಾದ, ಯುಕ್ತಿ ಸಂವಾದಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ (ಪ್ರಮಾಣತಮಂ). ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಜೇರೇಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಮಹತ್ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರ ನಿರಾಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಸೂತ್ರಕಾರರಿಂದ ಮಂಗಳ : ಮಂಗಳಾಚರಣೆ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ಅಯುಕ್ತ ಎಂಬ ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಶಿನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಓಂ ಮತ್ತು ಅಥ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಮಂಗಳ ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಂಗಳದ ಉದ್ದೇಶ ನಿರ್ವಿಘ್ನ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಮುಂ. ಓಂ ಮತ್ತು ಅಥ ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ವರೂಪತಃ ಮಂಗಳೀಕರವಿದ್ದು. ಶಂಖ-ವೀಣಾ-ವೇಣು ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಶ್ರವಣ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಮಂಗಳೀಕರವಾಗಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಅವಂತರ ವೇದ ವಿದ್ಯೆಯಾದ್ದ

ರಿಂದ ಅವುಗಳಿಂದ ಅವ್ಯಷ್ಟ ಹುಟ್ಟಲು, ಆದ್ಯಂತದಲ್ಲಿ ಹಿಂಕಾರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ "ಸುವತ್ಯನೋಂ ಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಸ್ತಾಚ್ಚ ವಿಶೇರ್ಯತೇ" ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಮಾಣ.

ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯ : ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ-ಪ್ರಯೋಜನ-ಅಧಿಕಾರಿ-ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಎಂಬ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ, ಅದು ಆರಂಭಣೀಯ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವಾವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯ ವಾದ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಜಡ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜಡಜ್ಞಾನ ಬೇರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ನಾನು ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಿತ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ವಿಷಯವಾಗಲಾರನು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂದಿಗ್ಧವಾದುದೇ ವಿಷಯ. ಇನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ವಿಷಯ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ಜೀವ. ಜೀವಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಅನಿಷ್ಟ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಯಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ವಿಷಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಆರಂಭಣೀಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ವಾದ ಅಯುಕ್ತ. ಜೀವ-ಜಡ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗದಿದ್ದರೂ ಜೀವ-ಜಡರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಈಶ್ವರನು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ. ಈಶ್ವರ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ಜೀವ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿಂಕಾರವು ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವವಾಚಕವಿದ್ದು ಅದು ಭಗವಂತನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. "ಓತತ್ತ್ವವಾಚಃ ಹಿ ಹಿಂಕಾರಃ ವತ್ಕೃಸೌ ತದ್ಗುಣೋತ್ತಮಃ". ಇಂತಹ ಈಶ್ವರನ ಬಗ್ಗೆ, ಪರ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದರೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ (ಚ್ಛಾತಃಮಿಚ್ಛಾ) ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ (ವಿಧೇಯವಲ್ಲ). ಇದರಂತೆ ಚ್ಛಾತವನ್ನೂ ವಿಧಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ದುರ್ಗಂಧಾದಿ ಜ್ಞಾನ ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದರೂ ಆಗುತ್ತದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನೇಚ್ಛೆಗಳ ಸಮವೇ ಇರುವ ವಿಚಾರ. ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷದೇ ಪ್ರಯೋಜನ. ಅವಸ್ಥ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಜೀವ ಅಧಿಕಾರಿ. ಮೂರರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯವಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಆರಂಭಣೀಯ.

ಪ್ರಸಾದವಾದ : ಮೋಕ್ಷ ಎಂದರೆ ಬಂಧ ನಿವೃತ್ತಿ. "ಬಂಧಕೋ ಭವಪಾರೇವ ಭವಪಾರಾಚ್ಚ ಮೋಚಕಃ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಧಕನಾದ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹ, ಪ್ರಸಾದ ಅವಶ್ಯ. ಭವಪಾರದಿಂದ ಕಟ್ಟುವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಅದರ ಮೋಚಕ ಎಂಬುದು ಸುಸಂಗತ. ಪರಮಾತ್ಮನೇ ತನ್ನ

ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ, ತನ್ನ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ತನ್ನ ಅಧೀನವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಜೀವನನ್ನು ಆಚ್ಛಾದಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ರಾಗ ದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವರಿಂದ ಜೀವನಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿ ಭ್ರಮ ಹಾಗೂ ತನ್ನೂಲಕ ದುಃಖಾದಿಗಳಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಸಂಸಾರಬಂಧ ಈಶ್ವರಾಧೀನವಾದುದರಿಂದ ಅವನೇ ಅದರ ಮೋಚಕ. ಅದ್ದರಿಂದ ಭವಬಂಧ ಅನಾದಿಯಾದರೂ ಅದು ಕಳಚಿ ಮೋಕ್ಷದೊರೆಯುವದು ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ. ಯಮೇವ ವಿಷ ವ್ಯಥಾತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯಃ" ವರಣಂ ತು ಪ್ರಸಾದ ವಿವ-ಸುಧಾ.

ಅಧ್ಯಾಸ ಭಾಷ್ಯ ಅಸಂಗತ : ಈ ವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮತವಂತೆ ಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಈಗ ಅವರ ಪರಿಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ, ಎಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದ ದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷಮೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿ ಯುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಬೇರೆಯವರ ಅಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ದೂಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ, "ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ತಿನ್ನುತ್ತೇನೆ" ಎಂಬ ಕರ್ತೃತ್ವ-ಭೋಕ್ತೃತ್ವ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ, ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಸಂಸಾರ ಬಂಧವು, ಸಕಲ ಜಗತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾ (ಸುಳ್ಳು). ಶಿವನಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಆರೋ ಪಿಸುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಆರೋಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆರೋಪಿತ ಬೆಳ್ಳಿ ಸುಳ್ಳು. ಅದು ಮುಂದೆ ಶಿವನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗುವಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ, "ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯ, ಸಂಸಾರಬಂಧ ಸತ್ಯ" ಎಂಬ ಭ್ರಮ ಹೋಗಿ, ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥ ಗಳು ದೂರಾಗಿ (ಅನರ್ಥ ನಿರುಹಣಂ). ಮೋಕ್ಷ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ವಾದ ವನ್ನು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾಸ ಭಾಷ್ಯ ಎನ್ನುವರು. ಅಧ್ಯಾಸ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂಬ ಆರೋಪ. "ಅತಸ್ಮಿನ್ ತದಿತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಃ" ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲದ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಆರೋಪ. ಈ ವಾದವನ್ನು ಅವರು ೩ ರೀತಿಯಿಂದ (ಪ್ರಯೋ ಜನಾಕ್ಷಿಪ್ತ, ವಿಷಮಾಕ್ಷಿಪ್ತ ಮತ್ತು ಉಪೋದ್ಭೂತ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ) ಸಮರ್ಥಿಸು ತ್ತಾರೆ.

ಪುಷ್ಪನಾದ ದೇವದತ್ತನು ಹಗಲು ಊಟ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅವನು ರಾತ್ರಿ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಅರ್ಥತಃ ಸಿದ್ಧಿಸುವಂತೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋ ಜನವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೆವೃತ್ತವಾಗುವ ಸಂಸಾರಬಂಧವು ಮಿಥ್ಯಾ. ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಿತ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮ, ಸಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ದ್ವಿರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಇದುವೇ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಾರ. ಸಂಸಾರಾ ವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳು ಸುಖದ ಃಖಾದಿಗಳು ಮಿಥ್ಯಾ, ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಿತವೆಂದು ಅಧ್ಯಾಸ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಾದವು ನಿರಾಧಾರ ಮತ್ತು ಸ್ವಕಪೋಲ ಕಲ್ಪಿತವೆಂದು ಸಮುಕ್ತಿಕವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. “ಬಂಧವು ಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ (ಬಂಧಕ್ಕೆ ಸತ್ಯತ್ವಾತ್) ಎಂಬುದು ಅತಃ ಶಬ್ದದ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥ. ಬಂಧಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ನಿರಾಕರಣೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕೇಳಿಗೊತ್ತೆ ಇದೆ.

- (a) ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನವಾದ ಮೋಕ್ಷವು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ, ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿ ಪ್ರಮಾಣ ಹೇಳಬೇಕು, ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು (ಮಾಯಾವಾದಿ) ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿ ಪ್ರಮಾಣ (ಪ್ರಯೋಜನಾಕ್ಷಿಪ್ತ ಎಂಬುದು ಅಸಂಗತ.)
- (b) ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಆಗಬೇಕಾದರೆ ದ್ವಿರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪನೆ ಅನವಶ್ಯಕ. ಸಕಲ ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ.
- (c) ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಾರವೆಂದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣ, ದೋಷವಿರೂಪ ಎಂಬುದು.
- (d) ಕರ್ತೃತ್ವ-ಭೋಕ್ತೃತ್ವ, ಸುಖ ದುಃಖಾದಿ ರೂಪ, ಸಂಸಾರಬಂಧವು ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬುದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ. (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧತಃ).
- (e) ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಸತ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮ ಭಿನ್ನವಾದುದಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾ. ಹೀಗಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಭಿನ್ನವಾದ ವೇದ ಕೂಡ ಮಿಥ್ಯಾ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭೇದ ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ನೀನು ಉದಾಹರಿಸುವ ನೇತ್ರ ನಾನು, ಕಿಂಚನ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೂ ಮಿಥ್ಯಾ (ಸುಳ್ಳು) ಆಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಸುಳ್ಳಾದ ವೇದವಾಕ್ಯವು ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದು, ಬಂಜೆಯ ಮಗನ ವಾಕ್ಯದಂತೆ.

ಇನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತವಾದುದೂ ಸಾಧಕ ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಗಳಾದ ನಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ನೀನು ವಾದಿಯಾಗಲಾರಿ. “ಅನಂಗೀಕಾರ್ವತಾಂ ವಿಶ್ವಸತ್ಯತಾಂ ತನ್ನ ವಾದಿತಾ.” ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಟೀಕಾರಾಯರು ಕಥಕವಾದವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಥಕವಾದ- ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ ವಾದ ವಿವಾದಕ್ಕೆ, ಚರ್ಚೆಗೆ, ವಿದ್ವದ್ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಕಥಾ ಎನ್ನುವರು. ಇದು ವಾದ-ಜಲ್ಪ-ವಿತಂಡವೆಂದು ಮೂರು ವಿಧ. ಕಥಾ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಸತ್ಯವಿರಬೇಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಖಂಡನ ಖಂಡ ಖಾದ್ಯಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಟೀಕಾರಾಯರು ಸಮುಕ್ತಿಕವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿಯೇ,

ವಾದಕಥೆ ನಡೆಯುವದರಿಂದ ಕಥೆಯ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸತ್ಯವಿರಬೇಕು. ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪದ ನೀನು ವಾದಿ ಅಥವಾ ಕಥಕ ಆಗಲಾರಿ ಎಂದು ಅನಿಷ್ಟ ಅಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. “ವಾದಿತಾ ವ ಸ್ಯಾತ್” (ವಾದಿತಾ = ಕಥಕತಾ).

ಸತ್ ಕ್ರೈನಿಧ್ಯ : ಮಾಯಾವಾದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಸತ್ಯವು ಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಮುಖ್ಯ ಅಥವಾ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯ ವೆಂದರೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮ. ಅಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯವು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕ. ವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಅಂಬರಾದಿ ಪ್ರಪಂಚ, ಜಗತ್ತು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ “ಕೊಡುವ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ” ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಶಿಂಪಿ ನಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕ ಸತ್ಯ. ಆರ್ಥಾತ್ ಶಿಂಪಿನ ಭ್ರಮ ಅತ್ಯಲ್ಪಕಾಲದ್ದು. ಜಗತ್ತು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಎಂದರೆ ಅದು ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಭ್ರಮವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತು **ನಿರ್ಘಾ ಎಂದರೆ ಅದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ. ಸದಸದ್ ವಿಲಕ್ಷಣ** ಎಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. “ವಿಶ್ವಂ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ, ಜ್ಞಾನಬಾಧ್ಯತ್ವಾತ್, ಶುಕ್ತಿ ರಜತವತ್.” ಆದರೆ ಈ ಅನುಮಾನದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಾಕ್ಯವೇ ದೋಷಯುಕ್ತ. ನಾವೂ ಕೂಡ ಸತ್ ಎಂದರೆ ಭಾವ ಪದಾರ್ಥವು, ಅಸತ್ ಎಂದರೆ ಅಭಾವ ದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣ, ಭಿನ್ನ ಎಂದೂ, ಅಸತ್ (ಅಭಾವ) ಸತ್‌ದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಎಂದೂ ಸತ್ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನ ಮತ್ತು ಅಸತ್ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನ ಅಥವಾ ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದೂ ಒಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ ಸಾಧನತಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಜಗತ್ತು ಸುಳ್ಳು ಎಂಬ ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಾಂತರತಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವದ ರಿಂದ ನಮಗೆ ಹೇಗೆ ಅನಿಷ್ಟ ? ನಿನಗೇನೇ ಅನಿಷ್ಟ ಬರುತ್ತದೆ. “ತೇನಾ ನಿಷ್ಕಂ ಕಥಂ ಭವೇತ್” — ತೇ ಅನಿಷ್ಕಂ ಕಥಂ ನ ಭವೇತ್ ?

ಜ್ಞಾನಬಾಧ್ಯತ್ವ : ಬಾಧ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾಶವಾಗುವದು ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳುವ ಲಕ್ಷಣ ಆಯುಕ್ತ. ಶಿಂಪಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಶಿಂಪಿನ ಜ್ಞಾನ ದಿಂದ ನಾಶವಾಗುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜಗತ್ತು ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಿನ್ನ ವಾದ. ಆದರೆ ಜಗತ್ತೇ ಸುಳ್ಳು ಇರುವಾಗ ಸುಳ್ಳಿಗೆ ನಾಶ ಹೇಗೆ ? “ನ ಹಿ ನಾಶಃ ಅಸತಃ ಭವೇತ್”. ನಾವಾದರೋ (ವಿಜ್ಞಾತೃ ಅನ್ಯಥಾ ಸಮ್ಯಕ್ ವಿಜ್ಞಾನಂ ಬಾಧಃ) ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಬಾಧ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಶಿಂಪನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ತಿಳಿದ್ನು

ಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ನಂತರ ಸರಿಯಾಗಿ ಶಿವು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವದೇ ಬಾಧ.

ಪಂಚಾಖ್ಯಾತಿ ನಾಡ : ಬಾಧವ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಟೀಕಾರಾಯರು ಬಾಧಜ್ಞಾನವು ಬರುವ ಭ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭ್ರಮದ ಐದು ವಾದಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ಅವು ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕೊನೆಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭ್ರಮದ ಐದು ವಾದಗಳು ಹೀಗಿವೆ. (i) ಅಖ್ಯಾತಿವಾದ (ii) ಅನೃಥಾಖ್ಯಾತಿವಾದ (iii) ಆತ್ಮಖ್ಯಾತಿವಾದ (iv) ಅಸತ್‌ಖ್ಯಾತಿವಾದ (v) ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಖ್ಯಾತಿವಾದ.

i) **ಅಖ್ಯಾತಿವಾದ :** ಭ್ರಮವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವ ವಾದ. "ಖ್ಯಾತಿವಾದೀ, ಭ್ರಾಂತಿರಸ್ತೀತಿವಾದೀ । ನ ಖ್ಯಾತಿವಾದೀ ಅಖ್ಯಾತಿವಾದೀ (ಪರಿಮಳ). ಭ್ರಮ ಎಲ್ಲ ಎನ್ನುವವರು ಪ್ರಾಭಾಕರರು. ರಾಮಾನುಜರು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ತಾರ್ಕಿಕರು. ಆದರೆ ಭ್ರಮ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವವರು ಅನುಭವ ವಿರುದ್ಧ. ಇಷ್ಟು ಕಾಲ ನಾನು ಶಿಂಷನ್ನೇ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು ಎಂದು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಾಧಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದುವೇ ಭ್ರಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ. (ರಾಮಾನುಜರು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಭ್ರಮವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿ ಪುರಾಣೋಕ್ತ ತ್ರಿವೃತ್ತ ರೂಪದ ಆಧಾರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಜಲ ಪೃಥ್ವಿಗಳ ಮಿಶ್ರಣವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಶಿಂಷನ್ನಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಅಂಶವಿದೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ.]

ii) **ಅನೃಥಾಖ್ಯಾತಿವಾದ :** ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ತಾರ್ಕಿಕರ ಮತ. ಭ್ರಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಂಷನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸತ್ಯವೇ. ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿ ತೋರುತ್ತದೆ. (ಪ್ರತೀತು ರಜತಂ ದೇಶಾಂತರೇ ಸದೇವ).

iii) **ಆತ್ಮಖ್ಯಾತಿವಾದ :** ಇದು ವಿಜ್ಞಾನವಾದೀ ಬೌದ್ಧರ ವಾದ. ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಆಂತರಿಕ, ಸತ್ಯ. ಜ್ಞಾನಾಕಾರದ್ದು.

iv) **ಅಸತ್‌ಖ್ಯಾತಿವಾದ :** ಶೂನ್ಯವಾದಿ ಬೌದ್ಧರ ವಾದ. ಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀತಿ ಉಂಟು ಎಂಬ ವಾದ.

v) **ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಖ್ಯಾತಿವಾದ :** ಇದು ಮೂಯಾವಾದಿ ಅದ್ವೈತಿಗಳ ವಾದ. ಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸತ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ, ಅಸತ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. ಸದಸತ್ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ. ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. **ಸಿದ್ಧಾಂತ :** ಮೇಲಿನ ಐದೂ ವಾದಗಳನ್ನು ಟೀಕಾರಾಯರು ವಿವರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಭ್ರಮ ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮದು ಅಭಿವಾದ ಅನೃಥಾಖ್ಯಾತಿವಾದ. ಸತ್ಯವಾದ ಶಿಂಷೇ ಕಣ್ಣಿನ ದೋಷ ಮೂಲಕ

ಅತ್ಯಂತ ಅಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮತ.

ಟೀಪು : ಭ್ರಮದ ೩ ವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾಕಾರರು ಅಖ್ಯಾತಿವಾದವನ್ನು (ಭ್ರಮವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವ ವಾದವನ್ನು) ಮೊದಲು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪಂಚಾಖ್ಯಾತಿ ವಾದಃ ಪೂರ್ವ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಇದೆ.

ಅಸತ್ ಪ್ರತೀತಿಯಾದ : ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಅಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ, ಅಸತ್‌ಬೇತ್‌ನ ಪ್ರತಿಯೇತ ಎಂಬುದು ಅವನ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಅವನಾದರೋ ಶುಕ್ತಿ ರಜತ, ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಎಂದರೆ ಅದು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ. ಅದು ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರತಿಯೋಗಿಯಾದ ಅಸತ್‌ದ ಜ್ಞಾನ ಅವಶ್ಯಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಅಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. "ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವೈ ಜ್ಞಾತವ್ಯಂ ಅಸದೇವ ಹಿ."

ಅಜ್ಞಾನವಾದ : ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಂಸಾರ ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧಾಯಿತು. ಈಗ ಸಂಸಾರಬಂಧವು ಮಿಥ್ಯಾಭೂತ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾ (ಮಿಥ್ಯಾ ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಿತಃ ಬಂಧಃ) ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಭಾವರೂಪ ಅಜ್ಞಾನ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿವೃತ್ತಿಯೇ ಮೋಕ್ಷ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಮತದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಅವರಣವು, ಪಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಅವರಣವು ಕಣ್ಣನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಘಟವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಅಜ್ಞಾನವು ಏನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಏನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಅಜ್ಞಾನವು ಜೀವನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವನು ಜಲ್ಲಾನ ಕಲ್ಪಿತ. ಕಾರಣವಾದ ಅಜ್ಞಾನವು ಕಾರ್ಯವಾದ ಜಡವನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಿಶೇಷದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಈ ಅಜ್ಞಾನವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ. ಅದು ಜೀವನನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಜೀವಭಾವ ಬಂದಿದೆ. ಅದು ಜಡವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಜಡವೂ ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಿತ. ಹೀಗೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯವಾದ ಬಂಧವೂ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನೇ ಅಧಿಕಾರಿ, ಅಜ್ಞಾನವೇ ವಿಷಯ, ಅಜ್ಞಾನ ನಿವಾರಣೆಯೇ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ನೀನು ಹೇಳುತ್ತೀ. ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕೂಡ ವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರ

ವ್ಯರ್ಥ. “ಅಜ್ಞಾನಾಭಾವತಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಸರ್ವಂ ವ್ಯರ್ಥಿಭವಿಷ್ಯತಿ.” ಹೀಗೆ ಅನಂತ ದೋಷಗಳಿರುವ ಮಾಯಾವಾದವು ಸದ್ಜನರಿಂದ ತ್ಯಾಜ್ಯ. “ಅತೋಽಧಿಕಾರಿವಿಷಯಫಲಬೋಗಾದಿವರ್ಜಿತಂ. ಅನಂತ ದೋಷದುಷ್ಪ್ರಜಿತ ಹೇಯಂ ಮಾಯಾಮತಂ ಶುಭ್ಯಃ”.

ಸ್ವಭಾವಾಜ್ಞಾನವಾದ : ನಾವಾದರೋ ಅಜ್ಞಾನದ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ. ನಾವು ಭಾವರೂಪ ಅಜ್ಞಾನ ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದು. ಸ್ವಭಾವಾಜ್ಞಾನವಾದ ಎಂದರೆ ಜೀವನನ್ನ ಶ್ರಯಿಸಿ ಪರಣಿತ್ಯನಾವ ಜೀವನಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಅಜ್ಞಾನ. ಈ ವಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ.

ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರ ಐಕ್ಯ : ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಐಕ್ಯಬೋಧಕ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಗತಿ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಜುರನು ಪ್ರಸ್ತರಃ ಎಂದರೆ ಯಜುರನನ್ನು ಧರ್ಭದ ಮುಷ್ಟಿ ಆಗಲಾರ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಭದ ಮುಷ್ಟಿಯು ಯಜುರನನ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಅದರಂತೆ ಐಕ್ಯಬೋಧಕ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನೈಕ್ಯ, ಮತೈಕ್ಯ, ಸಾದೃಶ್ಯ ಮುಂ. ಅರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕು. ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ಹೇಳಲು ಬರುವುದರಿಂದ ಐಕ್ಯ ಬೋಧಕ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಾಪಕಾಶ. ಆದರೆ ಭೇದವಾಕ್ಯಗಳು ನಿರವಕಾಶ.

ಸಿದ್ಧಾಂತೀ ವೈಶ್ವತ್ಪತ್ತಿ : ಅತಃ ಶಬ್ದದ ಮೂರನೆಯ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ, ಶಬ್ದ ಅಥವಾ ಶಬ್ದಾತ್ಮಕವಾದ ವೇದವು, ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧರೂಪ ವಸ್ತು (ಬ್ರಹ್ಮ) ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ ಕಾರ್ಯತಾಪರವು. ತಾವು ಜೈಮಿನಿ ಮತದವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಾಭಾಕರ ಮೊದಲಾದವರು ಶಬ್ದವು ಸಿದ್ಧರೂಪ ಬೋಧಕವಲ್ಲ ವಾದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಬ್ರಹ್ಮ ಬೋಧಕವಲ್ಲ ಎಂದು ಅಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಿಜಾ-ಲೋಟ್ ಮತ್ತು ತವ್ಯ ಯ ಅನೀಯಗಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಾರ್ಯ ಬೋಧಕ. ಉಳಿದವುಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಪರಂಪರೆಯಾ ಕಾರ್ಯಬೋಧಕವೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಕಾರ್ಯತಾವಾದ ಅಯುಕ್ತ. ಓದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಮಸ್ತ ವೇದವು ಬ್ರಹ್ಮ ಬೋಧಕ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ. “ಓಂ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮ” ■ ಏವ ಸರ್ವ ವೇದಾರ್ಥಃ ಶ್ಲೋಕಗಳು 9, 10 ಮತ್ತು 11.

ಕಾರ್ಯತಾ ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟ ಅಥವಾ ಇಷ್ಟ ಸಾಧನ. ಭಗವಂತನು ಏಕಾಂತ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಇಷ್ಟನು; ಉಳಿದವರಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಮೋಕ್ಷ ದಯೆ ಪಾಲಿಸುವುದರಿಂದ ಇಷ್ಟ ಸಾಧನವೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಸಿದ್ಧ ರೂಪ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು-ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ವೈತ್ಯಕ್ತಿ ಇದೆ. ಉದಾ—
ಇವಳು ನಿನ್ನ ತಾಯಿ, ಇವನು ತಂದೆ, ನೀನು ಸುರೂಪಿ, ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣ ಭಕ್ತ,
ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ ಮುಂ.

ಇನ್ನು ವೇದ ಕಾರ್ಯಪರ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಕೂಡ, ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು
ಉಪಾಸಿಸಬೇಕು (ಆತ್ಮಾನಂ ಉಪಾಸೀತ) ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆ ವಿಧಿಸುವ
ವೇದಕ್ಕೆ, ಉಪಾಸನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ-ಗುಣ-
ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿವೇ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರ್ಯತಾ
ವಾದಿಗಳಾದ ಮೀಮಾಂಸಕರು ಸಹ, ಯಜ್ಞ ವಿಧಿಸುವ ವೇದಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞಾಂಗ
ವಾದ, ಸ್ತೃಕ್-ಸ್ರವ-ವೆಕ್ಸಿ-ಯೂಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾತ್ಪರ್ಯ
ವಿದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದಾತ್ಮಕವಾದ ವೇದವು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ
ರೂಪ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ.

ನೇಷ ಪ್ರಮಾಣ್ಯವಾದ : ಆತಃ ಶಬ್ದದ 4ನೇ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಶಬ್ದ, ಶಬ್ದಾತ್ಮ
ಕವಾದ ವೇದ ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ಶಬ್ದದಿಂದ ಜ್ಞಾನ
ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದವೇ ಅಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಾತ್ಮಕವಾದ ವೇದವೂ
ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಬೌದ್ಧರು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲವೇ ವೇದ ವಿಧಿಸುವ
ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿಷ್ಠಫಲ (ಪುತ್ರ, ಮಳೆ ಮುಂ.) ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ
ವಾದ್ದರಿಂದ ವೇದ ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉದಿತೇ ಚ ಹೋತವ್ಯಂ,
ಅನುದಿತೇ ಚ ಹೋತವ್ಯಂ ಮೊದಲಾದ ವರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ವಚನಗಳಿವೆ, (ವ್ಯಾಘಾತ
ದೋಷ). ತ್ರಿಃ ಪ್ರಥಮಾಂ ತ್ರಿರುತ್ತರಾಂ ಮುಂತಾದರಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ಇದೆ.
ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಅಯುಕ್ತ. ಶಬ್ದದಿಂದ ಜ್ಞಾನವಂತೂ ಹುಟ್ಟು
ತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಮಾಣ. "ಶಬ್ದಃ ಪ್ರಮಾಣಂ, ಪ್ರಮಿತಿಷನಕ
ತ್ವಾತ್". ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ
ಶಬ್ದವೇ ಅಪ್ರಮಾಣವೆನ್ನುವದು ಅಯುಕ್ತ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅನುಮಾನ
ಕೆಲವೆಡೆ ವ್ಯಭಿಚರಿತವಾದರೆ, ಅವು ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಅದರಂತೆ ವೇದವು
ಅಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ವೇದದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತತ್ವಾದಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲ, ಯಜ್ಞದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ
ಫಲ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಅದು ಯಜ್ಞಮಾಡುವವನ (ಕರ್ತಾನ ಅಥವಾ ಕರಣದ)
ದೋಷವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ವ್ಯಾಘಾತ ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ವ್ಯಾಘಾತ
ದೋಷವನ್ನು ಶಾಯಿಭೇದ, ಅಧಿಕಾರಿಭೇದದಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳ
ಬಹುದು. ಪುನರುಕ್ತಿಯಂತೂ ದೋಷವೇ ಅಲ್ಲ. ಆಭಾಸವು ವಾಕ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ
ಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. ಅನುವಾದವು ಅಧಿಕ ವಿಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. ಪುನರುಕ್ತಿಯು
ದಾರ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ವತಃ ಇದೆ. "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಚ್ಛ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತಃ ಏವ ಅಗಮಸ್ಯ ಹಿ."

ವರ್ಣನೀತ್ಯತ್ವ : ವೇದ ಎಂದರೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಣಗಳು. ವರ್ಣಗಳು ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ಅನಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಅನಿತ್ಯ ವರ್ಣಗಳ ಸಮುದಾಯದೇ ವೇದ. ಹೀಗಾಗಿ ವೇದ ನಿತ್ಯವಾಗಲಾರದು ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅಯುಕ್ತ. ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯ. ವರ್ಣಗಳು ನಿತ್ಯವೇ. ಉಚ್ಚಾರದಿಂದ ಹೊರಡುವದು ಧ್ವನಿ ಮಾತ್ರ. ಧ್ವನಿಯಿಂದ ನಿತ್ಯ ವರ್ಣಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ■ ಏವ ಅಯಂ ಗೀತಾ ಎಂದು ಬರುವ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞ ವರ್ಣ ನಿತ್ಯ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ. ಆದ್ದರಿಂದ ವರ್ಣಾತ್ಮಕವಾದ ವೇದ ಅಪೌರುಷೇಯ, ನಿತ್ಯ. ಆದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪುರುಷ ದೋಷಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮಾಣ.

ವೇದ ಅಪೌರುಷೇಯ ಏಕೆ ? ಸಾರಾಸಾರ ವಿವೇಕ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದ ಧರ್ಮಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ, ಅಪೌರುಷೇಯ ವೇದ ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಅಪೌರುಷೇಯ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಬುದ್ಧ, ಕಪಿಲ, ಜನ, ರುದ್ರ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧಿಸಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮಾದಿ ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಅವರು ವಂಚಕರಲ್ಲ. ಅವರಿಂದಲೇ ಪ್ರಚಲಿತ ಅಗಮಗಳು ವಿಚಿತವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೌದ್ಧಾದಿ ಅಗಮ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ನಿತ್ಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಶಕ್ತಿನಾಡ : ಶಬ್ದವು ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ? ಅದು ಬೋಧಕೋಪಾಯ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ■ ■ ಶಬ್ದಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆಯಷ್ಟೇ. ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳು ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಅಗುವದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆ. ■ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಾದಗಳಿವೆ. ನಮ್ಮದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾನವಾದ. ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ■ ಶಕ್ತಿ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದಗಳು ಯೋಗ್ಯ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಇದುವೇ ಅತಿ ಶಬ್ದದ ೨ನೇ ಅರ್ಥ. "ಶಕ್ತಿಶ್ಚೈವ ಅನ್ವಿತೇ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಶಬ್ದಾನಾಂ ಅನುಭೂಯತೇ". ನಂತರ ಪದಗಳ ಯೋಗ್ಯ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ (ಪದಾಂತರಮ ಭಿಹಾರೇಣ) ಅವುಗಳ ಅಂಗಾಂಗಿ ಭಾವ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಣ, ವಿಶೇಷ್ಯಭಾವ ತಿಳಿದು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ: ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಅಥ ಎಂದರೆ ಅನಂತರ, ಶಮ ದಮಾದಿ ಅಧಿಕಾರ ನಂತರ, ಇದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅತಃ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಉದಾ- ಪ್ರಸಾದವಾದ, ಬಂಧ ಸತ್ಯತ್ವ, ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಮುಂ.

ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ : ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರವು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂಗ. ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ ವೆಂಬ ತರ್ಕಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ, ಕೂಲಕಂಪವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಐದು ಸಹಸ್ರ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವನ್ನು ವೇದ ವ್ಯಾಸರು ರಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮಾಣ. ವೇದವ್ಯಾಸರಾದರೋ ತಾವು ಹಿಂದೆ ನಾರಾಯಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ 50 ಕೋಟಿ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು 5 ಸಹಸ್ರ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳೇ. ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತರೂಪದಲ್ಲಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮತಜ್ಞಾರ್ಥ : ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

a) ಸಂದರ್ಭ : ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ದೈವೀ ಮೀಮಾಂಸಾದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವೇದವ್ಯಾಸರೇ ರಚಿಸಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. (ಸ ವಿಷ್ಣು ರಾಹ ಹಿ, ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾ ಚಕ್ಷತೇ) ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು.

b) ಯೋಗ : ಬೃಹಂತೋ ಹಿ ಅಸ್ಮಿನ್ ಗುಣಾ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಪ್ತ.

c) ರೂಢಿ : ವಿದ್ವದ್ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು. “ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಂ.” ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವನಾಮವಾದ ತತ್— ಎಂದರೆ ಯಾರು ಎಂಬುದು ಪ್ರಶ್ನೆ. ಅದು ವಿಷ್ಣುವೇ. ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ವಾಕ್ಯವು ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಇರುವ 11ನೇ ವಾಕ್ಯಗಳು ವಿಷ್ಣು ಬೋಧಕವಾದ್ದರಿಂದ ತತ್ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂದೇ ಅರ್ಥೈಸಬೇಕು. (i) ಅರ್ಭಸ್ಯ ಪಾರೇ ಭುವನಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ, ನಾಕಸ್ಯ ಪೃಥ್ವೀ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮ, ಸಮುದ್ರಸ್ಯ ತ್ವವು ವಿಷ್ಣುವಿನದೇ ಎಂಬುದು ಅಂಭೋಣಿ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. (ii) ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ ಅಧಿವಿಕ್ತೇ ನಿಶೇಧಾಃ ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಧರ್ಮ (iii) ಯತಃ ಪ್ರಸೂತಾ, ಜಗತಃ ಪ್ರಸೂತೀ ಎಂದರೆ ಜಗನ್ನಾತೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಗೆ ಕಾರಣನು.

ಎಂದರೆ ಆಶ್ರಯನು ವಿಷ್ಣು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂಭ್ರಣೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ “ಮಮ ಮಾಯೋನೀ ಅವ್ಯ ಅಂತಃ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ತನಗೆ ಕಾರಣನು ನೀರಿ ನಲ್ಲಿರುವವನು, ಎಂದರೆ ನಾರಾಯಣ, ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ : ಈ ವರೆಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು (ನಾರಾಯಣನು) ವಿಷಯ, ಮೋಕ್ಷರೂಪ ಫಲವೇ ಪ್ರಯೋಜನ. ಮೋಕ್ಷ ಬಯಸುವ ಸಜ್ಜನರೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಮೂರರಲ್ಲಿ ವರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವೂ ಇದೆ, ಹೀಗೆ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯವಿರುವದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಆರಂಭಣೀಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯಕ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. “ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ”

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ

i)	ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ	
ii)	ಅಂಕ	
iii)	ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣದ ಸಾರಾಂಶ	
೧	ಒರಿಸೆ	1
೨	ಶ್ರೀಮನ್ನಾಡ್ಯಸುಧೆಯ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕಗಳು	2-12
೩	ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಶ್ಲೋಕ ೭	12
೪	ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರಿಂದ ಸ್ವಾಹಂಕಾರ ಖಂಡನೆ, ಶ್ಲೋಕ ೮	13
೫	ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರಿಂದ ಮಂಗಳಾಚರಣೆ, ಶ್ಲೋಕ ೧	14
೬	ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಗುರುತ್ವೇನ ನಮಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ, ಶ್ಲೋಕ-೨	18
೭	ಬೃಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ-ಆಗಮದಿಂದ, ಶ್ಲೋಕ ೩	20
೮	ಬೃಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ, ಅಪ್ಪಿ-ಶ್ರುತಿ-ಯುಕ್ತಿ ಮೂಲಕ ಶ್ಲೋಕ ೪-೬	22-26
೯	ಬೃಹ್ಮಸೂತ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣ, ಶ್ಲೋಕ ೭	26
೧೦	ಮಂಗಳವಾದ, ಶ್ಲೋಕ ೮	27
೧೧	ಪ್ರಥಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ರವ್ಯತಿ ಹೇಗೆ ?	30
೧೨	ಓಂಕಾರವಾದ, ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯ, ಶ್ಲೋಕ ೯೮	32
೧೩	ಓಂ-ವ್ಯಾಹೃತಿ-ಗಾಯತ್ರೀ-ಪುರುಷಸೂಕ್ತ-ಸಕಲವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ನಾರಾಯಣ, ಶ್ಲೋಕ ೯, ೧೦, ೧೦೮	35
	ಅಂಕ ೩ ಕಬ್ಬದ ಒಂದನೆಯ ಅರ್ಧ, ಪ್ರಸಾದವಾದ	38-43
೧೪	ಪ್ರಸಾದವಾದದ ಆರಂಭ, ಶ್ಲೋಕ ೧೧, ೧೨	38
೧೫	ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ, ಶ್ಲೋಕ ೧೩-೧೪	40
೧೬	ಪ್ರಸಾದವಾದದ ಉಪಸಂಹಾರ, ಶ್ಲೋಕ ೧೫	42
	ಅಂಕ ೩ ಕಬ್ಬದ ೨ನೆಯ ಅರ್ಧ-ಬಂಧ ಸತ್ಯವಾದ್ಯರಿಂದ	43-111
೧೭	ಮೋಕ್ಷವು ಬಂಧಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಶ್ಲೋಕ ೧೬೨	43
೧೮	ಬಂಧಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ಶ್ಲೋಕ ೧೬	46

೧೯	ಒಂಥ ಮಿಥ್ಯಾ ಎನ್ನುವ ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟ ಆಪಾದನೆ ಶ್ಲೋಕ ೧೭೮	47
೨೦	ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವಿಲ್ಲ. ಶ್ಲೋಕ, ೧೭-೧೮	49
೨೧	ಮಾಯಾವಾದಿಯೇ ಸತ್ಯಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ, ಶ್ಲೋಕ ೧೯-೨೦೮	51
೨೨	ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ಉಪಸಂಹಾರ ಶ್ಲೋಕ ೨೦-೨೧	52
೨೩	ಕಥಕವಾದ	53- 61
೨೪	ವ್ಯಾಪಕಾರಿಕ ಸತ್ಯಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೂ ಸಾಧಕತ್ವವಿಲ್ಲ ಶ್ಲೋಕ ೨೨೮	61
೨೫	ಸತ್ ಶ್ರೈವಿಧ್ಯದ ನಿರಾಕರಣೆ ಶ್ಲೋಕ ೨೨-೨೩	62
೨೬	ಜಗತ್ತು ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ ಶ್ಲೋಕ ೨೪	64
೨೭	ಜಗತ್ತು ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬ ಅನುಮಾನದ ಬೇರೆ ದೋಷಗಳು ಶ್ಲೋಕ ೨೫	69
೨೮	ಬಾಧದ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿನ ಅನುಮಾನದ ದೋಷಗಳು ಶ್ಲೋಕ ೨೬	70
೨೯	ಪಂಚಾಖ್ಯಾತಿವಾದ	76- 92
i)	ಅಖ್ಯಾತಿವಾದ	76
ii)	ಅನ್ಯಥಾಖ್ಯಾತಿವಾದ	83
iii)	ಆಶ್ಚರ್ಯಾತಿವಾದ (ಜ್ಞಾನಖ್ಯಾತಿವಾದ)	85
iv)	ಅಸತ್‌ಖ್ಯಾತಿವಾದ	88
v)	ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಖ್ಯಾತಿವಾದ	89
vi)	ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಅನ್ಯಥಾಖ್ಯಾತಿವಾದ	91
೩೦	ಅಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದು ಶ್ಲೋಕ ೨೭	92
೩೧	ಅಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ಖಂಡನೆ ಶ್ಲೋಕ ೨೮-೨೯೮	93
೩೨	ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಅಜ್ಞಾನವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ ಶ್ಲೋಕ ೨೯-೩೦೮	95
೩೩	ಅಜ್ಞಾನವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ ಮುಂದುವರಿದುದು ಶ್ಲೋಕ ೩೦-೩೧-೩೨	96
೩೪	ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವಾಜ್ಞಾನವಾದ ಶ್ಲೋಕ ೩೩೮	100
೩೫	ಅವಿವಾ ದಾರ್ಢ್ಯತೆ ಎಂಬುದರ ನಿರಾಕರಣೆ ಶ್ಲೋಕ ೩೩	102

೩೬	ಮಾಯಾವಾದವು ಅನಂತದೋಷಮುಷ್ಪವಾದ್ದರಿಂದ ತಾಜ್ಞ ಶ್ಲೋಕ ೩೪	103
೩೭	ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರ ಐಕ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯವಾಗಲಾರದು-ತತ್ವಮುಸಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಶ್ಲೋಕ ೩೫	103
೩೮	ತತ್ವಮುಸಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ವಿವೇಚನೆ ಮುಂದುವರೆದುದು ಶ್ಲೋಕ-೩೬	105
೩೯	ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಜೀವನೊಡನೆ ಐಕ್ಯವಿಲ್ಲ ಶ್ಲೋಕ ೩೭-೩೮ ಅ.	107
೪೦	ಐಕ್ಯ ಬೋಧಕ ಶ್ರುತಿಗಳು ಸಾವಕಾಶ, ಭೇದ ಶ್ರುತಿಗಳು ನಿರವಕಾಶ ಶ್ಲೋಕ ೩೮-೩೯	108
೪೧	ಬಂಧ ಸತ್ಯ ಎಂಬುದರ ಉಪಸಂಹಾರ, ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಸಾದ ದಿಂದಲೇ ಶ್ಲೋಕ ೪೦-೪೨	110
	೩೩೩ ಶಬ್ದದ 3 ನೆಯ ಅರ್ಥ (ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ)	111-135
೪೨	ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಎಂಬುದರ ಉಪಕ್ರಮ	111
೪೩	ಕಾರ್ಯತಾವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ ಶ್ಲೋಕ ೪೨-೪೪	112
೪೪	ಕಾರ್ಯ ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟ ಅಥವಾ ಇಷ್ಟಸಾಧನ ಶ್ಲೋಕ ೪೫-೪೬	115
೪೫	ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧ ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಇದೆ ಶ್ಲೋಕ ೪೬-೪೯ ಅ.	117
೪೬	ಸಿದ್ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಯುಕ್ತ. ಶ್ಲೋಕ ೪೯-೫೦	119
೪೭	ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯು ಮೊದಲು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕ ೫೦-೫೩	120
೪೮	ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬಾಧಕ ಪರಿಹಾರ. ಶ್ಲೋಕ ೫೩-೫೫ ಅ.	121
೪೯	ವೇದವು ಕಾರ್ಯತಾಪರವಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯಕ ವಿಚಾರ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಶ್ಲೋಕ ೫೫-೫೮ ಅ.	124
೫೦	ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಏಕವಾಕ್ಯತೆ ಇದೆ, ವಾಕ್ಯಭೇದ ಅಯುಕ್ತ ಶ್ಲೋಕ ೫೮-೫೯ ಅ.	127
೫೧	ವೇದಗಳಿಗೆ ಉಪಾಸನಾಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಶ್ಲೋಕ ೫೯-೬೧	129
೫೨	“ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಅನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ” ಎಂಬ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ ವಿಚಾರ ಶ್ಲೋಕ ೬೨-೬೪	131

೫೩	ಕರ್ಮಗಳು ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧಿದ್ವಾರಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕ ಮುಕ್ತಿ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಶ್ಲೋಕ ೬೫-೬೬ ಅ.	134
	ಅತಃ ಶಬ್ದದ ಶಬ್ದದ ೪ನೆಯ ಅರ್ಥ, ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ	135-165
೫೪	ಶಬ್ದ ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ	135
೫೫	ಶಬ್ದವು ಪ್ರಮಾಣ ಶ್ಲೋಕ ೬೬	137
೫೬	ವೇದಪ್ರಮಾಣದ ಸ್ವತಸ್ತ್ವ	147
೫೭	ಜ್ಞಾನವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಜ್ಞಪ್ತಿ ಸ್ವತಃ ಎಂದು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಬರುವ ದೋಷ ಶ್ಲೋಕ ೬೭	151
೫೮	ಅಪಾರುಷೇಯ ನಿತ್ಯವಾಕ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಾದಿ ಸಿದ್ಧಿ ಇಲ್ಲ ಶ್ಲೋಕ ೬೮	153
೫೯	ಪುರುಷವಾಕ್ಯಗಳು ಧರ್ಮಾದಿ ನಿಶ್ಚಾಯಕವಲ್ಲ ಶ್ಲೋಕ ೬೯-೭೦	156
೬೦	ವೇದವು ಸಕರ್ತೃಕ ಎಂಬ ಪೂರ್ವ ಪಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅದರ ನಿರಾಕರಣೆ	159
೬೧	ವರ್ಣನಿತ್ಯತ್ವ	162
೬೨	ಚಾರ್ವಾಕವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ ಶ್ಲೋಕ ೭೧-೭೨ ಅ.	164
	ಅತಃ ಶಬ್ದದ ೫ ನೆಯ ಅರ್ಥ (ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಿತಾಧಿಧಾನವಾದ)	166-177
೬೩	ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಶ್ಲೋಕ ೭೨-೭೩ ಅ.	166
೬೪	ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಅನ್ವಯ ಬೋಧಕ ವಾಗಿವೆ. ಶ್ಲೋಕ ೭೩	175
೬೫	ಅಥ ಅತಃ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ	178
೬೬	ಅತಃ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಅಕ್ಷೇಪ ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರ-ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ-ಶ್ಲೋಕ ೭೫-೮೦ ಅ.	179-185
೬೭	ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ ವಿಷ್ಣುವಾಚಕ ಶ್ಲೋಕ ೮೦-೮೮	185
	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೧. ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ಅಲ್ಪ ಪರಿಚಯ	193-224
	ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೨. ವ್ಯಾಯಸುಧೆಯ ಮಂಗಲ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮತ್ತು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳು.	225-232

॥ ●ವೇದವ್ಯಾಸಾಯ ನಮಃ ॥

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯನಿರಚಿತಂ

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ — ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣಂ

ಶ್ರೀಮನ್ನಾಂಕಯಸುಧಾಭಾವಸಂಗ್ರಹ

ಪೀಠಿಕೆ : ಶ್ರೀಮತ್ಪೂಜ್ಯ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಜನರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಿಕ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗಲೆಂದು ವೇದಾರ್ಥನಿರ್ಣಾಯಕ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ಭಾಸ್ಕರಾಚಾರ್ಯ, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಇಷ್ಟತ್ತೊಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವೇದವ್ಯಾಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಜನರು ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ತೊಳಲುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಶ್ರೀಮನ್ನಾಂಕಾಚಾರ್ಯರು ಅವತರಿಸಿ, ಹಿಂದಿನ ೨೧ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು (ಭಾರತೀವಿಜಯ ಬ್ರಹ್ಮಘೋಷ, ವಿಜಯ, ಶಂಕರ ಭಾಷ್ಯ, ಭಾಸ್ಕರಭಾಷ್ಯ, ಯಾದವ ಪ್ರಕಾಶ, ರಾಮಾನುಜ ಭಾಷ್ಯ ಮುಂ.) ಖಂಡಿಸಿ, ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುಣವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯ ರಚಿಸಿದರು. ಭಾಷ್ಯ ರಚಿಸಿದ ನಂತರ(ಅನು) ಅದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ, ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ಉಪೋದ್ವಲಕವಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಎಂಬ ಖಂಡನ-ಮಂಡನಾತ್ಮಕವಾದ, ಹರಿತ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರೌಢ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿ, ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಅನಂದವನ್ನಂಟು ಮಾಡಿದರು. ಇದರಂತೆಯೇ ಅನಂದ ಮತ್ತು ಮಂಗಳಕರವಾದ ಮೂಲ ೩೭ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು (ತೀರ್ಥ-ಶಾಸ್ತ್ರ) ರಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಸದಾ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ, ಭಗವಂತನ ವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತರಾದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಮದ್ವರು ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯರೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮದ್ವ ಯತೀರ್ಥರು (ಬೀಕಾಳ್ ಶ್ವಾಹರಃ) "ನಾಂಕಯಸುಧಾ" ಎಂಬ ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾದ

ಅದ್ವಿತೀಯ ಟೀಕಾ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಮೃತರೂಪವಾದ (ಸುಧಾ) ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು (ನ್ಯಾಯ) ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಮಂಗಲಕರ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ “ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧಾ” ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥಕ ಹೆಸರಿದೆ. ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರ ಈ ಮೇರುಕೃತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು, ವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರು, ವಾದಿರಾಜರು, ರಘೂತ್ತಮರು, ವಿದ್ಯಾಧೀಶರು, ಸತ್ಯವ್ರತರು, ರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು, ವಿಷ್ಣು ತೀರ್ಥರು, ಯಾದವಾರ್ಯರು ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮುಕ್ತ ಕಂಠ ದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥ ರಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದ ಮಂಗಲಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧಾ

ಶ್ರೀಯಃ ಪತ್ಯೇ ನಿತ್ಯಾಗಣಿತಗುಣಮಾಣಿಕೃವಿಶದ-
ಪ್ರಭಾಜಾಲೋಲ್ಲಾಸೋಪಹತಸಕಲಾವದ್ಯತಮಸೇ |
ಜಗಜ್ಜನ್ಮಸ್ಥೇಮ ಪ್ರಲಯರಚನಾಶೀಲನವೃಷೇ
ನನೋಶೇಷಾನನ್ಯಾಯ ಸ್ಫುತಿ ಹೃದಯದೀಪ್ತಾಯ ಹರಯೇ ||೧||

ಅನತರಣಿಕೆ : ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಗಳು ಅನು ಸರಿಸಿದ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರ ಪರಂಪರೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಟೀಕಾಕೃತ್ವಾದರು ಗ್ರಂಥದ ನಿರ್ಮಿತ್ವ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಮೊದಲಾದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹರಿನಮಸ್ಕಾರ ರೂಪ ಮಂಗಲವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಮಂಗಲದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಾಗಿ ಅನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ರ ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ವಿವರಣೆ ನೋಡಿರಿ).

ಅನುವಾದ : ಎಣಿಸಲು ಬಾರದ ಗುಣಗಳೆಂಬ ಮಾಣಿಕೃಗಳ ಶುಭ್ರ (ವಿಶದ) ಕಾಂತಿ ಸಮೂಹದ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಸಮಸ್ತದೋಷಗಳೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯು ನಾಶಗೊಂಡ, ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಪ್ರಲಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ರಚನೆಯೇ (ಎಂದರೆ ಜನ್ಮಾದ್ಯಷ್ಟಕವೇ) ಸ್ವಭಾವರೂಪವಾದ ದೇಹವಾಗಿಯುಳ್ಳ, ಸಕಲ ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಫುತಿಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ (ದೀಪ್ತಾಯ), ಹರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

ವಿವರಣೆ : ೧) ಶ್ರೀಮನ್ನಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥವು “ಶ್ರೀಯಃ” ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ‘ಭೂತಿಃ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ’ ಎಂದು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆದ್ಯಂತದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕಾರವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಶ್ರೀಕರ (ಸಂಪದ್ವಾಯಕ),

೨) ಶ್ಲೋಕವು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ನಾರಾಯಣಂ.....ಸನ್ನಮಾಮಿ ಎಂಬ ೧ ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ವಿವರಣೆಯಾಗಿದೆ. ■ ಶ್ಲೋಕದ ವಿವರವಾದ ಅರ್ಥವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರೇ ಮುಂದೆ ವಿಳಾಸಿ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ.

೩) ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ (ಉತ್ತಮ), ಅಧಿಕೃತ (ಗ್ರಂಥಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ) ಮತ್ತು ಇಷ್ಟ (ಮನೋಭೀಷ್ಟ) ಎಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಯ ದೇವತೆಗಳು ವಂದ್ಯರು ಎಂದರೆ ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರು.

ಶ್ರೀ ಹರಿಯು (ನಾರಾಯಣನು) ವಿಶಿಷ್ಟನೂ ಅಧಿಕೃತನೂ ಇಷ್ಟನೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ : ಶ್ರೀ ಹರಿಯು (ನಾರಾಯಣನು) ಸರ್ವೋತ್ತಮ (ವಿಶಿಷ್ಟ) ದೇವತೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಗುಣಪೂರ್ಣನೂ ದೋಷ ವಿರೂಪನೂ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿರ್ತನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಅಧಿಕೃತ ದೇವತೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಸಕಲ ಶಕ್ತಿ-ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು. ಇನ್ನು ಅವನು ಇಷ್ಟದೇವತೆಯೂ ಆಗಿರುವನು ಎಂಬುದು “ಹರಿ” ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ‘ಹರತ್ಯ’ಶೇಷಾನ್ ಕ್ಲೇಶಾನ್’ ಇತಿ ಹರಿಃ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದರಿಂದ ಹರಿಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ದುಃಖಾಪಾರಕನು ಸಕಲರಿಗೆ ಇಷ್ಟನೇ.

೪) ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ‘ಹರಿ’ ಶಬ್ದದ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ೧ ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ‘ನಾರಾಯಣ’ ಶಬ್ದದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ■ ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಟೀಕಾರಾಯಣ ಆ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೂ ■ ಶಬ್ದದ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ :

i) ‘ಶ್ರಿಯಃ ಪತ್ಯೆ’ ಎಂಬುದು ಮೂಲದ ನಾರಾಯಣಂ ಹಾಗೂ ಅಶೇಷ ವಿಶೇಷತೋಷ ವಂದ್ಯಂ ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವಾಗಿದೆ. ‘ನಾರಾ’ ಎಂದರೆ ದೋಷರಹಿತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ (ಶ್ರೀ). ಅವಳಿಗೆ ಪತಿಯಾಗಿ ಆಶ್ರಯನು (ಆಯನಂ) ನಾರಾಯಣನು. ಈ ನಾರಾಯಣನಾದರೋ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ

ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ (ಅಶೇಷ ವಿಶೇಷತಃ) ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವಂದ್ಯನು, ಸಕಲವಾಡ್ಮನೋದೇವತೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೂ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಪತ್ಯವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ, ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡದೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜೊತೆಗೆ ಅಪ್ರಧಾನವಾಗಿ (ಈಶ್ವರೋಪಸರ್ಜನತಯಾ) ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಲು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ರೂಢವಾದ ಶ್ರೀಪತಯೇ ಎಂಬ ಸಮಸ್ತ ಪದದ ಬದಲಾಗಿ "ಶ್ರೀಯಃ ಪತ್ಯೇ" ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. "ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಹಿತಾ ಧ್ಯಾತಾ ಸಾ ಓ ತುಚ್ಛಂ ಪರಿವ್ರಜೇತ್ ಎಂಬುದೇ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ.

ii) ನಿತ್ಯಾಗಣಿತ.....ತಮಸೇ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಖಿಲ..... ದೇಹಂ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೋಷಂ ಎಂಬ ಪದಗಳ ವಿವರಣೆ. ಗುಣ ಮಣಿಕೃಗಳ ಶುಭ್ರ ಕಾಂತಿಯ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ನಾಶಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇಹವುಳ್ಳವ ಭಗವಂತ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಗುಣಪೂರ್ಣತ್ವ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೋಷತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರಣ-ಕಾರ್ಯಭಾವ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತನು ನಿರ್ದೋಷನೆಂದರೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯ ಚಿಂತಾ-ಸಂತಾಪಾದಿ ಯಾವ ದೋಷಗಳೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವ. ಅವನ ದೇಹವು ಅಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಗುಣಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಅವನ ದೇಹವೂ ನಿತ್ಯವೇ.

iii) ಜಗಜ್ಜನ್ಮವಪುಷೇ ಎಂಬುದು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೆ 'ಅಸೋದ್ಭವಾದಿದಂ' ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆ. ಅಸ್ಯ ಎಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಭಗವಂತನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಲ್ಲ. ಅವನು ಜಗನ್ನಿರ್ಮಾಪಕ, ನಿಯಾಮಕ, ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸನಾತನ. ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ರಚನೆಯೇ ಅವನ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಸ್ವಂತ ಪ್ರಯೋಜನವಂತೂ ಸರ್ವಥಾ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಅವನ ಲೀಲಾವ್ಯಾಪಾರ. ಅವನು ಸದಾ ಅನಂದಾದಿ ಪೂರ್ಣನಾದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಲೀಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಪರ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ. ತನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದ ಸುಜನರ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೃಷ್ಟಿ ವ್ಯಾಪಾರವಿದೆ. (ಭೂತೈ ನಿಜಾಶ್ರಿತಜನಸ್ಯ-ಮು. ಭಾ. ತಾ. ನಿ. 1-3) ಸುಜೀವಿಗಳು ಸ್ವೋಚಿತ ಸಾಧನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಆನಂದಾನುಭವ ಅಥವಾ ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ಭಗವಂತನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಯೋಜನ..... ಸ್ಥೇಮ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಿತಿ, ರಕ್ಷಣೆ. ಇದು

ಸ್ವರ ಶಬ್ದದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನು ಮಾಡುವ ರಕ್ಷಣೆ ಕೇವಲ ಅನ್ನ ವಾನಾದಿಗಳಿಂದಲ್ಲ. ಅವನು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಪು : ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಸಹಾರಾದಿಗಳು ಭಗವಂತನ ಸ್ವಭಾವ (ಶೀಲ) ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತೃತ್ವವು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣ. ಪರಮ ಹೇಳುವಂತೆ ತಟಸ್ಥ ಲಕ್ಷಣ ಸರ್ವಥಾ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

iv) 'ಅಶೇಷಾ.....ದೀಪ್ತಾಮ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಮೂಲದ ನಿಬಿರೈ: ಸುವಾಕ್ಯೈ: ಆಪ್ಯತಮಂ ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆ. ಭಗವಂತನು ಸಕಲ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿ ಸತ್‌ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು.

v) ಹರಯೇ ನಮಃ ಎಂಬುದು ಮೂಲದ 'ನಾರಾಯಣಂ' ಸನ್ನಮಾವಿ ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಹರಿ, ನಾರಾಯಣ, ವೇದವ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಭಗವಂತನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಅಭಿನ್ನ, ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ.

5) ಶ್ಲೋಕವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ನಿತ್ಯಾಗಣಿತ.....ತಮಸೇ" ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಭಗವಂತನು ಗುಣಾರ್ಹ ಮತ್ತೆ ನಿರ್ದೋಷ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಇದುವೇ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅಶೇಷಾಮ್ನಾಮ.... ದೀಪ್ತಾಯ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಭಗವಂತನು ಜ್ಞೇಯನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು 3 ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಹರಯೇ ಎಂಬುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಕ್ಷೇಶನಿವಾರಕ ಮತ್ತು ತನ್ಮೂಲಕ ಮೋಕ್ಷಪ್ರದಾತಾ ಎಂಬುದು ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ತಾತ್ಪರ್ಯ. (ಗಮ್ಯಂ) ಎಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯೇನ ಪ್ರಾದುರಭಾವಿ ಭೂಮಿವಲಯೇ ವ್ಯಸ್ತಾರಿ ಗೋಸಂತತಿ:

ಪಾಬೋಧಿ ಕೃತಿಪಂಕಜಂ ಕರುಣಯಾ ಪ್ರಾಕಾಶಿ ತತ್ತಂ ಪರಂ |

ಧ್ಯಾಂತಂ ಧ್ಯಂಸಮನಾಯಿ ಸಾಧುನಿಕರಶ್ಚಾಕಾರಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗಗಃ |

ತೇನ ವ್ಯಾಸದಿನಾಕರೇಣ ಸತತಂ ಮಾ ತ್ಯಾಜಿ ಮೇ ಮಾನಸಂ ||೨||

ಅವತರಣಕೆ : ಗ್ರಂಥ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ೩೬ ಹರಿ ಅಥವಾ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ೧ ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ನಂತರ, ಅನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ೨ ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ “ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಭವಂ” ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತುಸು ವಿವೇಚಿಸುತ್ತ, ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಭಿಷ್ಠಾಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಟೀಕಾರಾಯ್ತರು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುನಾದ : ಯಾರು ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ವಾಕ್ಯಸಮೂಹವನ್ನು ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನ ಸಂತತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದರೋ, ವೇದಮೆಂಬ ಕಮಲವನ್ನು ಅರಳಿಸಿದರೋ, ಕರುಣೆಯಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದರೋ ಅಜ್ಞಾನಮೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದರೋ, ಸಜ್ಜನರ ಸಮೂಹವನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೋ, ೩ ವೇದವ್ಯಾಸರೆಂಬ ಸೂರ್ಯನೊಂದಿಗೆ (ಇರುವವನ್ನು) ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಿಡದಿರಲಿ (ಎಂದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸದಾ ವೇದವ್ಯಾಸರಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತವಾಗಲಿ ಎಂದು ಭಾವ).

ವಿನರಣೆ : ೧) ವೇದವ್ಯಾಸರು ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಯಮುನಾ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರು ಅವತಾರ ಮಾಡಿದೊಡನೆ ಅಪಪಾಠಾದಿಗಳಿಂದ ತಿರೋಹಿತವಾದ ವೇದ ಸಮೂಹವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ವೇದವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು, ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಮೂರು ರೀತಿಯಿಂದ ವಾಕ್ಯಸಮೂಹವನ್ನು ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನ ಸಂತತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ ಕಿರಣದಿಂದ (ಗೋ) ವೇದಮೆಂಬ ಕಮಲವನ್ನು ಅರಳಿಸಿದರು. ಎಂದರೆ ವೇದವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದರೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಹೀಗೆ ಅವರು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಭವ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಪೌರುಷೇಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ-ಭಾರತ-ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ ವೇದವನ್ನು ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದರು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

೨) ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೆ ‘ಕರುಣಯಾ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳೊಡನೆ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು, ಎಂದರೆ ಯಾರು ಜನರ ವೇಲಿನ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅವತರಿಸಿದರೋ ಯಾರು ದಯೆಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರ ರಚಿಸಿದರೋ.....ಮುಂ.

2) ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಸೌಂದರ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಾದುರ ಭಾವಿ, ವ್ಯಸ್ತಾರಿ, ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಲಂಛ (ತೃತೀಯ ಭೂತ, Aorist) ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.

ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಸ್ಯ ನಿಜೇನ ಮಹಸಾ ಪಕ್ಷೇ ಸಪಕ್ಷೇ ಸ್ಥಿತಿಃ |
ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಶ್ಚ ವಿಪಕ್ಷತೋಫ ವಿಷಯೇ ಸಕ್ರಿಸ್ತನೈ ಬಾಧಿತೇ |
ನೈವಾಸ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಯುಕ್ತರತುಲಂ ತುದ್ಧಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಸ ನೇ |
ಭೂಯಾತ್ತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯಾಯ ಭಗವಾನಾನಂದತೀರೋಮುನಿಃ ||೩||

ಅವತರಣಿಕೆ : ಯುಕ್ತಿಗಳ ಆಕರವಾದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಯುಕ್ತಿಗಳ ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾದ ಭಗವಾನ್ ಆನಂದ ತೀರ್ಥರನ್ನು 'ಯುಕ್ತಿಶ್ಲೇಷದಿಂದ' ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಕರೂಣಿಸಲು ಟೀಕಾಕೃತ್ಯಾದರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಯಾರು ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ (ನಿಜೇನ ಮಹಸಾ) ತಮ್ಮ ವಕ್ತೃದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಭಕ್ತವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಸ್ವಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ನಿಯತಸಂಬಂಧವುಳ್ಳವರಾಗಿರುವರೋ (ವ್ಯಾಪ್ತಿ), ಸಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವರೋ (ಎಂದರೆ ಯೋಗ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ, ಹರಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ವೈಶೇಷಿಕರ ಭೇದಸತ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ಇರುವರೋ), ವಿಪಕ್ಷದಿಂದ ಎಂದರೆ ಅಯೋಗ್ಯ ಜನರಿಂದ ಅಥವಾ ವಿರುದ್ಧ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಇಲ್ಲವೇ ಪ್ರಮೇಯಗಳಿಂದ ದೂರವಿರುವರೋ (ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ) ಎಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಅಂಗೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣಬಾಧಿತವಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೋ (ನವೈ) ಮತ್ತು ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲವೋ (ನೈವ) ಆ ಅಸದೃಶ (ಅತುಲಂ) ನಿರ್ದುಷ್ಟ (ಶಂದ್ಬಂ) ಪ್ರಮಾಣ ರೂಪವಾದ (ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಸಾಧನ ಅಥವಾ ಕರಣವಾದ) ಆ ಪೂಜ್ಯ ಆನಂದತೀರ್ಥಮುನಿ ನನಗೆ ತತ್ತ್ವ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಲಿ.

ವಿವರಣೆ : ೧) ನಿಜೇನ ಮಹಸಾ-ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ, ವರಬಲ ಅಥವಾ ತಪಃ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದಲ್ಲ. ಮಹಸ್ - (ನ) ಸಾಮರ್ಥ್ಯ.

2) ತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯ : ಇದು ಹೀಗೆಯೇ (ಇದಂ ಇತ್ಯಂ) ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಿತ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ. ಇದೋ, ಅದೋ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯದೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯ, ವಿವರೀತ

ಜ್ಞಾನರಹಿತವಾದ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ತತ್ವಜ್ಞಾನ. ಇಂತಹ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ನನಗೆ ಅನಂದತೀರ್ಥರಿಂದಾಗಲಿ ಎಂದು ಟೀಕಾರಾಯರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

3) ಶುದ್ಧಂ ಪ್ರಮಾಣಂ - ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಅಥವಾ ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರಮಾಣ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಕರಣ, ಜ್ಞಾನಸಾಧನ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಾದಿ ಕರಣಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನವಾಗುವಂತೆ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರೆಂಬ ಸಾಧನದಿಂದ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಾತಾ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸುವವನ ಅಧೀನ. ಆದರೆ ಅನಂದತೀರ್ಥರು ಹಾಗಲ್ಲ. ಅವರು ಮನುಷ್ಯನ ಮನ ಅದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿ, ಜ್ಞಾನ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೪) ಇಲ್ಲಿ ಅನಂದತೀರ್ಥರನ್ನು ಗುರು ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶುದ್ಧ ಪ್ರಮಾಣವಾದ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿ ಅನುಮಾನ 'ಪಂಚಾವಯವಿಯಾಗಿದೆ.' ಆ ಐದು ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ರೂಪಗಳೆಂದರೆ i) ಹೇತು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. (ಪಕ್ಷ ಧರ್ಮತ್ವಂ) ii) ಹೇತು ಸಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ) ಇರುತ್ತದೆ. (ಸಪಕ್ಷ ಸತ್ವಂ) iii) ಹೇತು ವಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ. (ವಿಪಕ್ಷಾತ್ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿ) iv) ಅನುಮಾನವು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗ ದಿದ್ದದನ್ನೇ ವಿಷಯೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. (ಅಬಾಧಿತ ವಿಷಯತ್ವಂ) v) ಅನುಮಾನವು ವಿರೋಧಿ ಅನುಮಾನರಹಿತವಿರುತ್ತದೆ. (ಅಸತ್ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷತ್ವಂ) ಉದಾ : ಪರ್ವತವು ಬೆಂಕಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಹೊಗೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಂತೆ. ಈ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದರಿಂದ 'ಧೂಮಾತ್' ಎಂಬುದು ಹೇತು. ಬೆಂಕಿಯಿರುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಈ ಹೇತು (ಹೊಗೆಯು) ಪಕ್ಷವಾದ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿದೆ. ಸಪಕ್ಷ ಅಥವಾ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ (ಮಹಾನಸ) ಇದೆ. ಆದರೆ ಹೊಗೆ ವಿಪಕ್ಷ ಅಥವಾ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ಥಳವಾದ ನೀರಿನ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ (ಹೃದಃ) ಇಲ್ಲ. ಈ ಅನುಮಾನವು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ಬಾಧಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಕೊನೆಯದಾಗಿ. ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವ ವಿರೋಧಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ.

ಇದರಂತೆ ಅನಂದತೀರ್ಥರೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೂ ಐದು ಅಂಗ ಅಥವಾ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅವರು ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಸ್ವಪಕ್ಷವಾದ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಾಹಕರಾಗಿ ಅಥವಾ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ತಮ್ಮ ಸತ್ ಸಿದ್ಧಾಂತ

ದಲ್ಲಿ ನಿಯಮೇನ ಇದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಸಪಕ್ಷವಾದ ಯೋಗ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಗ್ರಾಹಕರಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಅಥವಾ ನಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಪರವಾದಿಗಳ ಭೇದಸತ್ಯವು ಮುಂ ಪ್ರಮೇಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅಥವಾ ತತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯುಳ್ಳ ಹರಿಯುಬ ಸಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಾಹಕರಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ವಿಪಕ್ಷವಾದ ದುರ್ಜನರಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಾಹಕರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಜನಾದಿ ದುರಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣಬಾಧಿತ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಜಗನ್ನಿಧ್ಯಾತ್ಮ, ಜೀವಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯ, ಮುಂ. ಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಎಳ್ಳುಪ್ಪು ಇಲ್ಲ. (ಸಕ್ತಿ: ನೈವ) ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಅವರ ಸತ್ವಿದ್ವಾಂತವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಸಬಲ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಯುಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿವಾದಿಯೋಗ:

ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ. ಭಕ್ತವರ್ಗ: ತತ್ವಜ್ಞಾನವಾನ್, ಅನುಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವ-ಅನುಗ್ರಾಹಕತ್ವ-ವಿತ್ತದನ್ಯತರ ಸಂಬಂಧೇನ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯವತ್ತ್ವಾತ್ ಶ್ರೀಹರಿವತ್.

ಗಮನಿಸಿರಿ : ೧) ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿ ಅನುಮಾನ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಆಗಮದ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. (ಅನುಸ್ಮೃತ್ಯ ಮಾನಂ) ೨) ಆನಂದ ತೀರ್ಥರ ಜ್ಞಾನವು ಅತಿಶುದ್ಧ, ಈಶ್ವರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ, ಸರ್ವವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಪ್ರಲಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ತಿರೋಧಾನವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸ್ವತಃ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರಿಂದ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಾತಾ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸ್ವೀಕೃತ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ, ಭಕ್ತಿ, ವಿರಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರವಣ-ಮನನಾದಿಗಳಿಂದ ಪಡೆದರೆ, ಅವರು ನಿಶ್ಚಿತ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರು ತತ್ವನಿರ್ಣಯಕ್ಕಾಗಿ ಆನಂದತೀರ್ಥ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ.

**ಭವತಿ ಯದನುಭಾವಾದೇಷಮೂಲೋಪಿ ವಾಗ್ಮೀ
ಜಡಮತಿರಪಿ ಜಂತುಚಾರ್ಯತಃ ಸ್ವಾಜ್ಞಮೌಲಿಃ |**

ಸಕಲವಚನವೇದಿಕೋದೇವತಾ ಭಾರತೀ ಸಾ

ನಮು ದಂತಃ ನಿಧತ್ತಾಂ ಸನ್ನಿಧಿಂ ಮಾನಸೇ ಮು ||೪||

ಅವತರಣಿಣಿ : ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯ ನಂತರ ವಾಙ್ಮನೋನಿಯಾಮಕಳಾದ ಭಾರತೀ ದೇವಿಯನ್ನು (ವಾಯುಪತ್ನಿಯನ್ನು) ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಮಸ್ಕರಿಸದೇ ಇದ್ದು ನಾರಾಯಣ ಸಹಿತವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ

ಭಾರತೀದೇವಿಯನ್ನು ಪತಿ ವಾಯು ಸಹಿತ ನಮಸ್ಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಯುದೇವರು (ಮಧುಕರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ರಚಿಸಿದ) ಮಧ್ವರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿ ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಭಾರತೀದೇವಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿದೆ.

ಅನುವಾದ : ಯಾರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ (ಅನುಭಾವಾತ್) ಹುಟ್ಟು ಕಿವುಡ, ಹುಟ್ಟು ಮೂಕನು ಸಹ ವಾಗ್ಮಿಯಾಗುವನೋ, ಮಂದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು ದೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತನಾಗುವನೋ, ಆ ಸಕಲ ವಾಙ್ಮನೋದೇವತೆಯಾದ ಭಾರತೀ ದೇವಿಯು ನನ್ನ ಮಗತಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನಿಡಲಿ.

ವಿವರಣೆ : ೧) ನಾರಾಯಣಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ನರಂ ಚೈವ ನರೋತ್ತಮಂ ದೇವೀಂ ಸರಸ್ವತೀಂ ವ್ಯಾಸಂ ತತೋ ಗ್ರಂಥಮುದೀರಯೇ ಎಂಬ ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಗನುಸಾರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಭಾರತೀದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥ ರಚನೆ ವಾಕ್‌ಚೇತೋವ್ಯಾಪಾರವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕಭಿಮಾನಿಯಾದ ಭಾರತೀದೇವಿಯನ್ನು ಟೀಕಾರಾರ್ಹರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨) **ಏಡಮೂಕ :** ಮೂತನಾಡಲು ಮತ್ತು ಕೇಳಲು ಅಸಮರ್ಥನು. ಒಡಿ- 'ರಶ್ವಾಸೌ ಮೂಕಶ್ಚ' ಅಪಿ ಇದು ವ್ಯತಿರೇಕ ಸಮುಚ್ಚಾಯಕ ಅವ್ಯಯ. ಯಾರ ಅನುಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ಹುಟ್ಟು ಕಿವುಡ ಮೂಕನು ಮೂತನಾಡುವನೋ ಯಾರ ಅನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಾಗ್ಮಿಯೂ ಮೂಕನಾಗುವನೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬೇಕು.

ರಮಾನಿವಾಸೋಚಿತವಾಸಭೂಮಿಸ್ಸನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲಿಖನ್ಮಭೂಮಿಃ |

ವೈರಾಗ್ಯಭಾಗ್ಯೋ ಮನು ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥ-

ಮೃತಾಬ್ದಿರ್ಭವತಾದ್ವಿಭೂತ್ಯೈ ||೫||

ಅವತರಣಕೆ : ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರನ್ನು ಟೀಕಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನ ಎಂದರೆ ಆಶ್ರಯನಾದ (ರಮಾನಿವಾಸ) ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ, ಸನ್ಯಾಯ ರತ್ನಾವಲಿಖ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾದ, ವೈರಾಗ್ಯವೇ, ಭಾಗ್ಯವಾಗಿಯುಳ್ಳ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರೇಂಬ ಅಮೃತ ಸಮುದ್ರವು ನನಗೆ (ಭಕ್ತಿ-ಜ್ಞಾನ-ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ) ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಡಲಿ

ವಿವರಣೆ : ೧) ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕಾಕಾರರು. ಶ್ರೀಮಘ್ನಾ

ಜಾರ್ಯರ 'ಅನುವಾಖ್ಯಾನ' ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸನ್ಮಾರ್ತಾವಲಿ ಎಂಬ ಟೀಕಾ ರಚಿಸಿದ ಮಹನೀಯರು. ಇಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಅಮೃತ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಮೃತಸಮುದ್ರವು ಹೇಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ಅಶ್ರಯನಾದ (ರಮಾನಿವಾಸ) ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರೆಂಬ ಸಮುದ್ರವು ಸನ್ಮಾರ್ತಾವಲಿ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಸನ್ಮಾರ್ತಾವಲಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅಮೃತ ಸಮುದ್ರದ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣವೇ (ಶುಕ್ಲಂ) ವೈರಾಗ್ಯ, (ರಾಗ ಎಂದರೆ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣ. ವಿರಾಗವೆಂದರೆ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣ) ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಗೆ ರಾಗರಹಿತವಾದ (ಎಂದರೆ ಅಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ) ವೈರಾಗ್ಯವೇ ಭಾಗ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

೨) ವಿಭೂತಿ : ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತು. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥರಿಗಿರುವ ಮೂರು ವಿಶೇಷಣಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಪದನಾಕೃಪ್ರಮಾಣಜ್ಞಾನ ಪ್ರತಿನಾದಿನುದಜ್ಜಿದಃ

ಶ್ರೀಮದಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥಾಖ್ಯಾನುಪತಿಷ್ಠೇ ಗುರೂನ್ಯಮ ||೬||

ಅವತರಣಿಕೆ : ತಮ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಮದಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥರಿಗೆ ಟೀಕಾ ಕೃತ್ವಾದರು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ವ್ಯಾಕರಣ - ಮೀಮಾಂಸಾ - ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬದ್ಧಿರಾದ ಎದುರಾಳಿಗಳ ಗರ್ವಜ್ವೇದ ಮಾಡುವ ಶ್ರೀಮದಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥರನ್ನು ನಾನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

ವಿನಯ : ೧) ಪದ - ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ಪದ್ಯತೇ ಶಬ್ದಾರ್ಥ : ಅನೇನ ಇತಿ ಪದಂ ವ್ಯಾಕರಣಂ. ವಾಕ್ಯ - ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವಾದ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಪ್ರಮಾಣ - ಪ್ರಮಾಣ ನಿರೂಪಕ. ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ, ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ ಉಪತಿಷ್ಠೆ - ಸೇವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ ಸ್ಥಾ ಧಾತುವಿಗೆ ಉಪ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗ-ಪರವಾದರೆ ಅದು ಆತ್ಮನೇ ಎಂದು ವಾಗುತ್ತದೆ. ೨) 'ಗುರೋರ್ನಾಮ ನ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ ಶಿಷ್ಯೋ ಭಾರ್ಯಾ ವಕೇರಪಿ' ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣವಿರುವಾಗ ಟೀಕಾರಾಯರು ತಮ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗುರುಗಳಾದ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥರ ಹೆಸರನ್ನು ಅದು ಹೇಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆಂಬ ಅಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೀಗಿದೆ. ಟೀಕಾರಾಯರು ಗುರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೇ ತೆಗೆದು

ಕೊಂಡಿಲ್ಲ. 'ಶ್ರೀಮದಕ್ಷೋಭ್ಯ ತೀರ್ಥಾಖ್ಯಾನ್' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮತಾ ಎಂದರೆ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಗುರು ಎಂಬ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರಿಂದ. ಅಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥಾಖ್ಯಾನ್ ಎಂದರೆ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರೊಡನೆ ಜರುಗಿದ 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವಿಚಾರದಲ್ಲಿ (ವಿವಾದದಲ್ಲಿ) ಎಲ್ಲಷ್ಟೂ ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳದೆ ಆ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರನ್ನೇ ಜಯಿಸಿದ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಎಂದರ್ಥ.

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾರ್ಯಸನ್ಮನಃಸರಸೀಭುವಿ ।

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನನಲಿನೇ ಚಂಚರೀಕತಿ ಮೇ ಮನಃ ॥೭॥

ಅವತರಣಿಕೆ : ಹಿಂದಿನ ಆರು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಮಂಗಳ ಆಚರಿಸಿ. ಈಗ ಟೀಕಾಕೃತ್ತಾದರು ತಾವು ಮಾಡಬಯಸುವದನ್ನು (ಸ್ವಚಿಕೀರ್ಷಿತಂ) ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಪುಜ್ಯರಾದ (ಆರ್ಯ) ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಅಥವಾ ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಎಂಬ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಭ್ರಮರದಂತೆ ಆಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿನರಣೆ : ೧) ಚಂಚರೀಕತಿ ಎಂದರೆ ಭ್ರಮರದಂತೆ ಆಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಭ್ರಮರವು ಒಂದು ಹೂವಿನ ರಸವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೀರಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ಅಷ್ಟಕ್ಕಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಡೆ ಹೋಗಲೂ ಆಗದೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೂವಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಮಕರಂದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸವಿಯುವಂತೆ ಟೀಕಾ ರಾಯರು ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂಬ ಕಮಲದ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಯನ್ನು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ ಒಂದೊಂದು ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ : ಶ್ಲೋಕಗಳು : ೧, ೨೪, ೩೩, ೬೬ ಮುಂ.

೨) ಸರಸೀಭುವಿ - ಸರೋವರದಲ್ಲಿ (ಸರಸೀ) ಹುಟ್ಟಿದ, ಇದು 'ನಲಿನೇ' (ಕಮಲ) ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನಲಿನ ಶಬ್ದ ನಪುಸಕಲಿಂಗವಿರುವದರಿಂದ ಸರಸೀಭುನಿ (ನಲಿನೇ) ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವಿರಬೇಕು. (ಭು ಭುನೀ ಭುನಿ ಎಂದು ನಪುಸಕದಲ್ಲಿ ಭೂ ಶಬ್ದ ನಡಿಸಬೇಕು) ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಭೂ ಶಬ್ದವನ್ನು 'ಭೂಃ ಭುವೌ ಭುವಃ' ಎಂದು ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿ 'ಸರಸೀಭುನಿ ನಲಿನೇ' ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗ ಅಸಾಧು ಎಂದು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಿಕೊಡದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು 'ಭಾಷಿತ ಮಂಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ' 'ತೃತೀಯಾದಿಮು ಭಾಷಿತಮಂಸ್ಯಂ ಪೂವತ್' ಎಂದು ಗಾಲವರ ಮತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಟೀಕಾರಾಯರ ಪ್ರಯೋಗ ಸಾಧು ಎಂದು

ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾದವಾರ್ಯರು ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ನರಿನ ಶಬ್ದವು ಕೆಲವೆಡೆ ಮಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು.

**|| ಶಬ್ದಾಬ್ದೌ ಗಾಢಾ ನಚ ನಿಗಮಚರ್ಚಾಸು ಚತುರಾ
ನಚ ನ್ಯಾಯೇ ಪ್ರೌಢಾ ನಚ ವಿದಿತನೇದ್ಯಾ ಅಪಿ ವಯಂ |
ಸರಂ ಶ್ರೀಮತ್ಪೂರ್ಣಪ್ರಮತಿಗುರುಕಾರುಣ್ಯಸರಣಂ
ಪ್ರಪನ್ನಾ ಮಾನ್ಯಾಃ ಸ್ತುತಿ ಕಿಮಪಿ ಚ ವದಂತೋಪಿ ಮಹತಾಂ ||೪||**

ಅವತರಣಕೆ : ಇಲ್ಲಿ ಬೀಕಾರಾಯರು ಸ್ವಾಹಂಕಾರ ಬಿಡನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು (ವಿಷಮ ಪದ ವಾಖ್ಯಾರ್ಥವಿವೃತಿ ಅಥವಾ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ) ಕೇವಲ ಗುರುಮಧ್ಯರ ಕೃಪಾಬಲದಿಂದಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಆತ್ಮಂತ ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ನಾವು ವ್ಯಾಕರಣವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಲ್ಲಿ, ವೇದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಚತುರರಲ್ಲ, ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೌಢರಲ್ಲಿ, ತೀರ್ಯಜೀಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದವರೂ ಅಲ್ಲ. ಅಥವಾ ನಾವು ವ್ಯಾಕರಣವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಲ್ಲಿ ವಂದಲ್ಲ (ನಿಷ್ಣಾತರೇ); ವೇದವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದವರಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. (ತಿಳಿದವರೇ); ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢರಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. (ಪ್ರೌಢರೇ); ತೀರ್ಯಜೀಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದವರಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. (ತಿಳಿದವರೇ) ಅಥವಾ ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರೆಂದು (ಇತಿ ಎಂದು ಅಭ್ಯಾಹಾರ) ಮಾನ್ಯರಾಗಿಲ್ಲ. ವೇದವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಚತುರರೆಂದು ಮಾನ್ಯರಾಗಿಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢರೆಂದು ಮಾನ್ಯರಾಗಿಲ್ಲ. ತೀರ್ಯಜೀಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದವರೆಂದೂ ಮಾನ್ಯರಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮತ್ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರ (ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ) ಆತ್ಮಂತ ಕರುಣಾ ಸರಣಿಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಅವರ ಕರುಣಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನು (ಸರಣಂ) ಹೊಂದಿದ್ದೇವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಏನನ್ನೋ ಎಂದರೆ ಯುಕ್ತವನ್ನೋ ಅಯುಕ್ತವನ್ನೋ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಸಹ (ಮಹತಾಂ ಅಪಿ) ಮಾನ್ಯರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ವಿಚರಣೆ : ೧) ಶ್ಲೋಕದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಮೂರು ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಬಹುದು. ೨) ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರ ಮೇರು ಕೃತಿಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥವು ವಿಧ್ವಂಸವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕಾಣುವ ವ್ಯಾಕರಣ ಕೌಶಲ್ಯ. ಮೀಮಾಂಸಾ ನೈಪುಣ್ಯ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ ಪಂಡಿತ ಸರ್ವಥಾ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಬೀಕಾಕೃತ್ಪಾದರು ಆತ್ಮಂತ

ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೇಗೆ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ವಿದ್ವಾನ್ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಗುರು ದೇವತಾಪ್ರಸಾದ. ಆಚಾರ್ಯಮಧ್ವರ ವಿಶೇಷ ಕೃಪೆ, ಅವರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದ ಅನುಸರಣೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಅತಿನಮ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ :

ಸಾರಾಯಣಂ ನಿಖಿಲಪೂರ್ಣಗುಣೈಕದೇಹಂ

ನಿದೋಷಮಾಪ್ಯತಮಮುಷ್ಯ ಖಿಲ್ಯಃ ಸುವಾಕ್ಯೈಃ |

ಅಸ್ಯೋದ್ಭವಾದಿದಮಶೇಷವಿಶೇಷತೋಽಪಿ

ಸಂದ್ಯಂ ಸದಾ ಪ್ರಿಯತಮಂ ಮಮ ಸನ್ನಮಾಮಿ ||೧||

ಅನಂತರಣಿಕೆ - ಆರಂಭ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರು ಮಂಗಳ ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಚಾರ್ಯರು (ಶ್ರೀಮಧ್ವರು) ನಿತ್ಯಾಪರೋಕ್ಷಿಗಳು, ಸದಾ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತರು ಹಾಗೂ ಸ್ವತಃ ವಿಘ್ನರಹಿತರು. ಆದರೂ ಶಿಷ್ಯರ ವಿಘ್ನ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅನೂಚಾನವಾಗಿ ಬಂದ ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಗನುಸಾರವಾಗಿ, ಗ್ರಂಥದ ನಿರ್ವಿಘ್ನ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಮಂಗಳದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಸಾರಾಯಣನ ನತಿ ಸ್ತುತಿರೂಪ ಮಂಗಳಾಚರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. (ಮಂಗಳದ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ೮ ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯ ಮಂಗಳವಾದ ನೋಡಿರಿ.)

ಅನುವಾದ : ಸಕಲ ಪೂರ್ಣಗುಣಗಳೇ ದೇಹವಾಗಿಯುಳ್ಳ, ದೋಷವಿರೂಪನಾದ, ಎಲ್ಲ ಸುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಡುವ, ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಜನ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವ (ಎಂದರೆ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕರ್ತನಾದ), ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾದ ಎಲ್ಲ ಅಸಾಧಾರಣ ಧರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ವಂದ್ಯನಾದ, ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸಾರಾಯಣನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ವಿವರಣೆ - ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಟೀಕಾರಾಯರು ಏಳು ರೀತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ ರೂಪವಾದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟವರು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಚಂದ್ರಿಕಾ ಎಂಬ ಪ್ರೌಢ ಹಾಗೂ ವಿಶದ ಟಿಪ್ಪಣಿಕಾರರಾದ ತ್ರೀವಿದ್ಯಾಧೀಶರು, ಏಳು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಇದರಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧) ನತಿಸ್ತುತಿ ರೂಪಮಂಗಳ ಪರತೆಯೂ, ನಮಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಸ್ತೋತ್ರ ರೂಪಮಂಗಳ ಪರವಾದ ಅರ್ಥ. ಇದನ್ನು ಮೇಲಿನ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಕೊಡ

ಲಾಗಿದೆ. 'ಸನ್ನಮಾಮಿ' ಎಂದರೆ ಭಕ್ತಶಯ್ಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರ ಮಾಡು ತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ನಾರಾಯಣನು ಗುಣಪೂರ್ಣನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ಆದರೂ ಮುಂದೆ ನಿರ್ದೋಷಂ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಅರ್ಥಿಕ ಮನರುಕ್ತಿ. ಇದರಂತೆ ಜನ್ಮಾದ್ಯಪ್ರಕರ್ತನಾದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನು ಗುಣಪೂರ್ಣನೂ ದೇಹವುಳ್ಳವನೂ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಗುಣಪೂರ್ಣಂ ಗುಣೈಕದೇಹಂ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಅರ್ಥಿಕ ಮನರುಕ್ತಿಯೇ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ವನ್ನೇ ಎಲ್ಲ ವಿಶೇಷಣಗಳು ವಿವರಿಸುವದರಿಂದಲೂ ಅರ್ಥಿಕ ಮನರುಕ್ತಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅರ್ಥಿಕ ಮನರುಕ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ದೋಷವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ತುತಿವರ ಅರ್ಥ ದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಪದಗಳ ಉದ್ದೇಶವು ವಿಶೇಷ್ಯನಾದ ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರಶಂಸೆ ಹಾಗೂ ತನ್ಮೂಲಕ ಅವನ ಪ್ರೀತಿಸಂಪಾದನೆಯಾಗಿದೆ.

೨) ನತಿ ಪ್ರಯೋಜಕ ಧರ್ಮಪರತಯಾ. ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಧರ್ಮಗಳ ಪರವಾಗಿ ಅರ್ಥ. ಇಲ್ಲ ನಾರಾಯಣನು ವಂದ್ಯ ನೇಕೆ ? ಉಳಿದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾರಾಯಣನಿಗೇನೇ ಏಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ? ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿವೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ನಿಗೆ ೬ ವಿಶೇಷಣಗಳಿದ್ದು, 'ಅಶೇಷವಿಶೇಷತೋಽಪಿ ವಂದ್ಯಂ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ ದಿಂದ ರಿನೇಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ೫ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ೨ ನೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ವಿಶೇಷ ಎಂದರೆ ಅಸಾಧಾರಣ ಧರ್ಮ. (ವಿಶಿಷ್ಟತೇ ವಸ್ತು ವಿಭಃ ಇತಿ ವಿಶೇಷಃ | ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ವಿಷ್ಣು ಧರ್ಮಗಳಿವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ನಾರಾಯಣನು ವಂದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಥವಾ ಅಶೇಷವಿಶೇಷ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ವಂದ್ಯ ರಾದ ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ಮೂಲಕ ನಾರಾಯಣನು ವಂದ್ಯನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಶ್ನದ ಉತ್ತರ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ (ಉತ್ತಮ) ಅಧಿಕೃತ (ಗ್ರಂಥಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ) ಮತ್ತು ಇಷ್ಟ (ಮನೋಭೀಷ್ಟ) ಎಂಬ ಮೂರು ಒಗೆಯ ದೇವತೆಗಳು ವಂದ್ಯರು. ನಾರಾ ಯಣನಾದರೋ ವಿಶಿಷ್ಟನೂ ಅಧಿಕೃತನೂ ಇಷ್ಟನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ನಾರಾಯಣನು ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಥವಾ ಉತ್ತಮನು ಏಕೆಂದರೆ ಸಕಲಪೂರ್ಣಗುಣಗಳೇ ದೇಹವಾಗಿಯುಳ್ಳವ. ದೋಷ ವಿದೂರ, ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಜನ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವವ. ಅವನು ಅಧಿಕೃತ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಕಲ ಸುವಾರ್ತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ. ಅವನು ಇಷ್ಟನೂ ಆಗಿರುವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಇದೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಜನ್ಮಾದ್ಯಷ್ಟಕರ್ತೃತ್ವ - ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಜನ್ಮ, ಸ್ಥಿತಿ (ರಕ್ಷಣೆ) ಲಯ (ಸಂಹಾರ) ನಿಯಮನ-ಜ್ಞಾನ-ಅಜ್ಞಾನ-ಬಂಧ-ಮೋಕ್ಷ-ವಾತಾ ಎಂದರೆ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದ್ಯಷ್ಟಕರ್ತೃ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಅವನ ಅಸಾಧಾರಣ ಲಕ್ಷಣ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಎಂಟರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೂ ಅವನ ಲಕ್ಷಣ. ಈ ಜನ್ಮಾದ್ಯಷ್ಟಕಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ (ಯಥಾಸಂಭವಂ) ತೀರಬೇಕು. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಎಲ್ಲ ಚೇತನಾಚೇತನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಚೇತನಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಾದರೋ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಳು. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಶವಂದರೆ ಜನ್ಮಾದಿಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ತರನಾಗಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಜೀವರಿಗೆ ಜನ್ಮವೆಂದರೆ ದೇಹಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳ ಉಪಚಯ (ವೃದ್ಧಿ). ಜಡಪ್ರಕೃತಿಗೆ ವಿಕಾರ ಅಥವಾ ಪರಿಣಾಮವೇ ಜನನ. ಪ್ರಕೃತ್ಯಭಮಾನಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಹುಟ್ಟುವದೇ ಜನನ. ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಮೂರ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಯೋಗ ಉತ್ಪತ್ತಿ. ನಿತ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ 'ಪರಾಧೀನ ವಿಶೇಷಾವಾಪ್ತಿ' ಯೇ ಜನ್ಮ. ಇದರಂತೆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಜೀವರಿಗೆ ಅನ್ನಾದಿ ನೀಡುವುದು ಸ್ಥಿತಿ ಅಥವಾ ರಕ್ಷಣೆ. ಉಳಿದ ನಿತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಕಾಲಸಂಬಂಧವೇ ಸ್ಥಿತಿ. ಸಂಹಾರವೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿದ ಜಡವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಧ್ವಂಸವೇ ಸಂಹಾರ. ಜೀವರ ಸಂಹಾರವೆಂದರೆ ಅವರ ದೇಹನಾಶ, ಅಥವಾ ದೇಹ ಲಯ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ಲಯವೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಅತಿಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವುದು (ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗಿರುವ ಜನ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಅವಳಿಗೆ ಜನ್ಮವೆಂದರೆ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ. ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದರೆ ದೇಹನಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದು, ಲಯ ಎಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಆತ್ಮಂತ ಸಾಮೀಪ್ಯ. ಭಗವಂತನ ಅಜ್ಞಾಪರಿಪಾಲನೆಯೇ ಅವಳಿಗಿರುವ ನಿಯಮನ. ಅವಳಿಗೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚಿಸದಿದ್ದರೂ ಸರ್ವವಿಷಯ ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಇನ್ನು ಭಗವಂತನ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅವಳಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ. ಅಭಾವರೂಪ ಅಜ್ಞಾನವಿದೆ. "ಈಶ್ವರೇತು ಅಸಾರ್ವತ್ರಿಕಂ, ಅನ್ಯತ್ರ ಅನಾಲೋಚನೇ ಸರ್ವವಿಷಯಜ್ಞಾನಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಂ" ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ಬಂಧನವಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನು ಬಾಹುಗಳಿಂದ ನೀಡುವ ಆಲಿಂಗನವೇ ಅವಳಿಗಿರುವ ಬಂಧ). ಅವಳು ನಿತ್ಯ ಮುಕ್ತಳು.

೩) ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಧಾರಕ ಲಕ್ಷಣ ಪರತಯಾ, ಎಂದರೆ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಲಕ್ಷಣ ಪರವಾದ ಅರ್ಥ. ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವು

ಅದರ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅಂತ. ಇಲ್ಲಿ ೧೪ ಇವೆ. (೪) ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಧಾರಕವು ಮೂಲಪರತಯಾ ಎಂದರೆ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಧಾರಕವು ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ಅರ್ಥ....ನಾರಾಯಣನು ಸುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಎಂದರೆ ವೇದ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಭಾರತ, ಮಂಡೂಕ್ಯ ಮೂಲರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

(೫) ಬಾಧಕ ಪರಿಹಾರಪರತಯಾ - ಬಾಧಕ ಶಂಕಾ ಪರಿಹರಿಸುವ ಅರ್ಥ. ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ದೇಹವಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೂ ಸಮ್ಯಕ್ ದೇವತಾದಿಗಳಾಗಲಿ, ದೇಹವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ? ಎಂಬ ಶಂಕಾ ಪರಿಹರಿಸಲು 'ನಿಖಿಲ ಪೂರ್ಣಗುಣೈಕದೇಹ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ. ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ದೇಹವಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಅವ್ಯಕ್ತ. ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣಗಳೇ ಅವನ ದೇಹ.

(೬) ವಿಶೇಷಣಾನಾ ನಾರಾಯಣ ಪದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪರತಯಾ. ವಿಶೇಷಣಗಳು ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವು ದಿಕ್ತ (ಗಿಡ್ಡ) ಶಬ್ದದಂತೆ ಸಾಂಕೇತಿಕವಲ್ಲ. ಘಟ-ಝಟ ಶಬ್ದಗಳಂತೆ ರೂಢವೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಯೋಗಿಕ; ನಾರಾಯಣನ ಕೆಳಗಿನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

(i) ಆರಾ ಎಂದರೆ ದೋಷಗಳು. ನಾರಾ ಎಂದರೆ ದೋಷವಿರುವುದು ಗುಣಗಳು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ (ಅಯನ)ನಾದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣ (ii) ದೋಷಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ (ಅಯನ) ಆಗದವ ಎಂದರೆ ನಿರ್ದೋಷ. (iii) ಸರರಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಾರಾ ಎಂದರೆ ವೇದಗಳು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಎಂದರೆ ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ. (iv) ನಾರಂ ಎಂದರೆ ನರಸಂಬಂಧಿ ಜ್ಞಾನಾದಿ ನೀಡುವವ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ. (v) ನಾರಂ ಎಂದರೆ ನರಸಮೂಹ, ಅವರಿಗೆ ಸಮಸ್ಯಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯ ನಾರಾಯಣ. (vi) ನಾರಂ ಎಂದರೆ ನರರ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಮುಖ್ಯವಾಯು. ಅವನಿಗೆ ಪರಮಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ವದನಾಗಿ ಆಶ್ರಯ.

೭) ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಕ್ಷೇಪಕಥನ ಪರತಯಾ. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆ. ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ತಿಳಿಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಅವನ್ನು ಮೊದಲು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೮) ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಅರ್ಥ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ನಾರಾಯಣನು ನಿಖಿಲಪೂರ್ಣಗುಣಾ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೋಷಂ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೊದಲಿನ ವಿರಸು ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಅರ್ಥ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ತನಿಮ

ಸಾಧನಾದ್ಯಯದ ಅರ್ಥವು 'ಅಶೇಷವಿಷಯೋಪಾಧಿ ವಂದ್ಯಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅಶೇಷ ವಿಷಯ ವಿಶೇಷಗಳಾದ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಚ್ಛಿನ್ಯ, ಅರ್ಥಾತ್ ವೈಭಾಗ್ಯಾದಿ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನು ಜ್ಞೇಯನು. ಪಾಲ್ಪನೆಯ ಪೂರ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥವು ಅಪ್ಯಕ್ತಮಂ ಅಥವಾ ಉದ್ಯವಾದಿದಂ ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಗಾಢವು ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಷುಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಗಾಢವಾಗಿ ಮಲಗಿದಾಗ ಹೊಂದುತ್ತೇವೆ. ವಿಶೇಷವು ಗಾಢ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅರಿಗನವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅರಿಗಿಂದ ಪುರುಷಾರ್ಥ ದೊರೆಯದಾದರೂ, ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಅವನ ವಿಶೇಷರೂಪಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿ ಸುಕ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಸೂಚಿಸಲು ಅಪ್ಯಕ್ತಮಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದವಿದೆ. ತಮಪ್ರತ್ಯಯವು ಅತಿಶಯಾರ್ಥಸೂಚಕ. ಖ) ಚತುಃಸೂತ್ರಾರ್ಥ 'ಅಥಾಶೇಷ ಬ್ರಹ್ಮವಿಚ್ಛಾಸಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ 'ಸದಾವಂದ್ಯಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ವಿಚ್ಛಾಸ (ವಿಚಾರ) ಕಂಡ ನಮಸ್ಕಾರ ವಿಶೇಷವೇ. ವಿಕೇಂದರೆ ನಭಃಸ್ವಾರವೆಂದರೆ ಗರ್ಭಗುಹ ಇವನು ಉಕ್ತಮಂ ಎಂಬ ಭಾವನೆ. ಭಗವಂತನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ (ವಿಚ್ಛಾಸಂ) ಅವನು ಸರ್ವೋತ್ಕಮಂ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಸೀಮೆ ಸೂತ್ರವು ಅರ್ಥ 'ಅಪ್ಯ ಉದ್ಯವಾದಿದಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಸೀಮೆ ಮತ್ತು ಸೀಮೆ ಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥ 'ಅಪಿರ್ಮೇ ಸಃಪಾತ್ಯೈಃ' ಅಪ್ಯಕ್ತಮಂ ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಃ) ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅನುಬಂಧ ಚತುಃಪ್ರಯುಷಾ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಪಾರಾಯಣ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನವಾದ ಮೋಕ್ಷವು 'ಉದ್ಯವಾದಿದಂ' (ಜನ್ಮಾದಿನೀತುವವ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಮೋಕ್ಷ ಬಯಸುವ ಭಕ್ತರೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಭಕ್ತಿಯು 'ಸನ್ನಿವಾಪಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯ 'ಸಮಾ' ಎಂಬ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ವಿಷಯ....ವೈವೇಚಿಕವೆ....ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಮಾಧಿಪ್ತು ಇದೆ. ಮೀತು : ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯ 'ಮಾ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದರಿಂದ ಅರ್ಥ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಪಾರಾಯಣವು ಸದಾಪೂರ್ಣ. ಸದಾಪೂರ್ಣತ್ವವು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕರೋತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಭವಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ

ಜಗದ್ಗುರುತಾಂ ಗುರುಮಂಜಸ್ಯೈವ |

ದೀಪಕೋ ನಮಃ ಪರಮಾತ್ಮನಿತ್ಯಾ -

ಸ್ಯಾತ್ಯಾಂ ಕರೋಮ್ಯಸ್ಯೈವ ಪಾರಾಯಣಂ ||೩||

ಅರ್ಥವು : ಕಾರ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪರಮಮುಖ್ಯರೆಂದೇ ಗುರುಮಂಜಸ್ಯೈವ

ಅವಶ್ಯ. ಪರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿವರಣೆಗಳ, ಗುರುತ್ವಗಳ ಸಮುದ್ರದಿಂದ. ಅದರ
 ರಿಂದ ಗ್ರಹಣೀಕರಣಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಾಗಿ ನಮೂನೆ ಮಾಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮವೀಮನವಾ
 ಶಾಸ್ತ್ರದ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ) ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ : ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾದಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ದೊರೆತ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ
 ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಮಾಣವಾದ, ಮಗ್ಗುಲಾದ ಬ್ರಹ್ಮದಿಗ್ಗುಲ ಗುರು
 ಗಳಾದ ೩ ಸಾರಾಂಶಗಳಿಗೇನೇ ಧೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಮೂನೆ ಮಾಡಿ, ಪರಮಾರ್ಥಿಕ
 ವಿವರಣೆಗಳ ಬ್ರಹ್ಮವೀಮನವಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ) ನಮೂನೆ
 ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ.

ವಿವರಣೆ : 1) ತ್ರಿಮುಖಾಭಾಷಾರ್ಥಿ ದೇವತಾ ಮತ್ತು ಗುರು
 ಸಾರಾಂಶಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವರೂ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ದೇವತಾ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ
 ಮತ್ತು ತನಗೆ ಗುರುನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಮೂನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.
 (ಇದರಿಂದ ಎರಡು ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಒಂದೇ ಸೇರಿದಾಗ ನಿಮಿತ್ತವನ್ನು ದೇವತಾ
 ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದ್ದು : ದೇವತಾ
 ವಾಕ್ಯವೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯಿಕ ಕಾಲಶಾಸ್ತ್ರ ಇದ್ದರೆ, ಕಾಲಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ದೇವತಾ
 ಶಾಸ್ತ್ರ ಎರಡನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.) ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟರೆ
 ದೇವತಾ ಮತ್ತು ಗುರು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಇದ್ದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನಮೂನೆ ಮಾಡಿ
 ಚಿತ. 2) ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಥಮ : ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಣ
 ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ದೊರೆತ ಪ್ರಥಮ : ಉತ್ತರದೇಶ. ಪ್ರಥಮ
 ಉತ್ತರದೇಶ ವಾ ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಸ: ಪ್ರಥಮ: 3) ಗುರು-ಅಭಾಷಾರ್ಥಿ ದೇವತಾ
 ಯಗನು ಮೂರು ವಿಧದಿಂದ ಗುರು. (ಅ) ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ (ಬಿ) ಸಂಪ್ರ
 ದಾಯ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ. (ಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲು ದೇವತಾಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದಿಗ್ಗುಲ
 ಉತ್ತರದೇಶವು ಬಿಟ್ಟು. ಇದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮದಿಗ್ಗುಲ ಸದ್ಭಾವಿಗೆ ಉತ್ತರದೇಶವು
 ಇದರಿಂದಾಗಿ ದೇವತೆ, ದೇವತಾಗಳೇ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರಮಾಣ.) (ಆ) ಸಾಕ್ಷಾತ್
 ಗುರು. ಅಭಾಷಾರ್ಥಿ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿ ದೇವತಾಶಾಸ್ತ್ರದ
 ಮಹಾಭಾರತ. ಭಾರತದಾದಿ ಭಾರತ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಮುಂತಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್
 ಶ್ರವಣಮಾಡಿದರೆಂದು ಸುಮಾರು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಾಗಿದೆ. ಇದ್ದು ದೇವತಾ
 ದೇವತಾ ದೇವತೆ, ಭಾರತ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾ, ಮತ್ತು ಬಿಟ್ಟು ದೇವತಾ ಆಗಿ
 ದ್ದಾನೆ. (iv) ಸಾಮಾನ್ಯತೆ : ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವಿದೆ.
 ಇದರಿಂದ ೩ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಲ್ಲ. (v) ಪರಮಾರ್ಥಿಕವಿದ್ಯಾ : ಪರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿವರಣೆ
 ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವನ್ನು. ಇದ್ದು ಅದ್ದು (ವಿವರಣೆ) ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾ
 ಪರಮಾರ್ಥಿಕ ಪರಮಾರ್ಥಿಕ - ಕಾಲ ಬಿಟ್ಟರೆ. ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿ.

‘ದ್ವೇ ವಿದ್ವೇ ವೇದಿವ್ಯೇ ಪದಾ ಚೈವಾಪರಾಶ’ ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಇದೆ. ಎಂದರೆ ವಿದ್ಯೆ, ವರದಾ ವಿದ - ಪರವಿದ್ಯಾ ಮತ್ತು ಅಪರವಿದ್ಯಾ. ಅಪರ ವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ವೇದ ವೇದಾಂಗಗಳು. ಈ ಪ್ರಸ್ತಾಪದ ಮುಖ್ಯ, ಅಥ ಪರಾ ಯಯಾ ತದಕ್ಷರ ಮಧಿಗಮ್ಯತೇ ಎಂದಿದೆ. ಎಂದರೆ ಪಾಠಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಯಾವುದ ರಿಂದ ಅಗುತ್ವದಯೋ ಅದುವೇ ಪರ ವಿದ್ಯಾ. ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ಮುಂದಿನ ೩ ನೇ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ.

vi) ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಕರೋಮಿ : ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಿದ್ದಾರೆ. ಅದರೂ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ಪ್ರಯೋಗ ವರ್ತ ಮಾನ ಸಾಮೀಪ್ಯಾತ್ ವರ್ತಮಾನ ಪ್ರಯೋಗ: ಎಂಬ ನಿಯಮವನ್ನಾಧರಿಸಿದೆ. ಅಥವಾ ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ನಿರೂಪಿತವಾದ್ದರಿಂದ, ವಿಸ್ತೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

vii) ಅಕ್ಷೇಪ ಪರಿಹಾರ: ಈ ಗ್ರಂಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ : ಈ ಗ್ರಂಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವೇ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾ ಅ, ಇ, ಈ ಎಂಬ ವರ್ಗಮಾಲೆಯಂತೆ ಅರ್ಥ ವಿಚ್ಛಿ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅರ್ಥವಿವಕ್ಷೆ ಇದೆ ಎಂಬ ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ. ಬರೆಯು ಬೃಹ್ಮ ಮೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅದು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಾರದು. ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಬರೆದ ಒಳ್ಳೆ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲ. ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದೂ ವಿವರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಥವಿವಕ್ಷೆ ಇದೆ ರಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥವಿವಕ್ಷೆ ಇದ್ದರೂ ಅದು ವಂಚಕನ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರ ಬಹುದು. ಅದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಲ್ಲ.

ನಿಷ್ಕಾಂತ : ಈ ಗ್ರಂಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಪರಾ-ವಿದ್ಯಾ-ಶ್ರೇಷ್ಠಶಾಸ್ತ್ರ ಆಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದು ಅರ್ಥ ಗರ್ಹವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವಾರ್ತದೇ ಪುನಃ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಾಕಟಪೂರ್ವಿಕಾಂತ ಪರಿವ್ಯಾಸೋ ನಿರೀಕ್ಷಾರ್ಥವಪೂರ್ವಿಕೈಃ :

ಕರ್ತೃತಃ ಪರಿವಿವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ಕೇಶ್ರೇ ಶಾಸ್ತ್ರಮುಕ್ತಮಮ್ ೩೩

ಕವಿಕವಿಕೇಶಿ : ಹಿಂದಿನ ೨ ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನು ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿರ್ಮಾ ನಕೆ ಹಾಗೂ ಪರವಿದ್ಯಾ ಎಂದೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನಿವಾರಣಿ : ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾದ ಪರಿಮಾ

ವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿ ಪರವಿದ್ಯಾ ಎಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಾಸ್ತ್ರ ರಚಿಸಿದರು.

ನಿವರಣೆ : ಹಿಂದಿನ ೨ ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ಮೇರೆ ಕೆಳಗಿನ ಜಾಲು ಅಕ್ಷರಗಳಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಪಾದಾಂತರವು ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿರೂಪಣೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

i) 'ವ್ಯಾಸೋಪದ್ವಿತಾ' - ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ನಿರೂಪಣೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಸರಿಂದ ಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ನಿರೂಪಣೆ ಬರುತ್ತದೆ. ನಂತರದ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಮಹಾಭಾರತ ರಚಿಸಿದುದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಇದೆ. ii) ಪದವಿ ನಿರೂಪಣೆ ಬರುತ್ತದೆ. ವೇದವ್ಯಾಸರು ಪದಾಂತರಿಂದ ಸತ್ಯವತಿಯಲ್ಲಿ ಪದವಿಯು. ಅವರು ಪದಾಂತರದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾಠಾಂತರವು ವ್ಯಾಸ ಅಲ್ಲ. iii) ವೇದವ್ಯಾಸರು ಪಾಠಾಂತರವು ಅಗದ್ದರೆ ಕೃತಕತ್ವಕ್ಕಾರಾದ ಅವರು ಶಾಸ್ತ್ರ ರಚಿಸಿದ್ದು ಅಸಂಭಾವಿಕವೇ. iv) ಇನ್ನು ಪರವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣಭೂತ ಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ. ನಂತರದ ಪರವಿದ್ಯಾ ಎಂದು ಪದವಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಸಿದುದು. ಪರ ಮಹತ್ವ ವಿದ್ಯಾ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳೂ ಇದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೇ ಪರವಿದ್ಯಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿತವಿಲ್ಲ.

ಮೇಲಿನ ಸಂದೇಹಗಳ ಪರಿಹಾರ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

(i) (ii) ಪರಿ ಅಥವಾ ಪಾಠಾಂತರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ, ಅವತರಿಸಿದ (ಪಾದಾಂತರವಾಗಿ) ಪಾಠಾಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಧಾರಣೆ ಮುಂತಾದವು. ರಚಿಸಿದ. (iii) ಕೃತಕತ್ವಕ್ಕಾರಾದ ಸತ್ಯಪ್ರಯೋಗವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಶಾಸ್ತ್ರ ರಚಿಸಿದ್ದು ಯುಕ್ತವೇ. ಸತ್ಯವು ಪರರ ಮೇಲಿನ ವಾದವೆಂದು ಪದೋಪಾಂತರ ಮಾಡಲು ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾರ್ಥಿವ ರಾಜರೂಪವೂ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪದವಿ ಪದವಿ ಕೆಳಗಿನವು ವೇದವ್ಯಾಸರು ಸತ್ಯಪರ ಮೇಲಿನ ಕೃತಿಯಿಂದ, ಅವರ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಪದವಿ ಪದವಿ ಪ್ರಯೋಗವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ಗಣದ ಪಾರ್ಥಿವರಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರ ರಚಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ 'ಚಕ್ರ' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವೇ ಪದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. iv) ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ, ಅವರ ವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ವೇದವೇದವಾಗಿ ಪಾಠಾಂತರವು ವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಪಾಠವೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಜನಕ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಪದವಿ ವಿದ್ಯಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಿವೆ. ಪದವಿ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ. (ಪದವಿ, ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಅಸಂಗತ)

ವಿದ್ಯಾ, ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಅರ್ಥವಿವಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದ ವಿಷಯದ ಮಂತ್ರ ಮುಂ. ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ—

(ಎ) ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದುದು. ವೇದಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಅದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

(ಬಿ) ಅಪರಾ ವಿದ್ಯಾ, ಎಂದರೆ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಯಾದ ಪರಾ ವಿದ್ಯಾದರ್ಶಿಯೂ ವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ.

(ಸಿ) ಯೋಗ ಮತ್ತು ರೂಢಿಗಳೆಂಬವೂ ವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ. 'ವೇತ್ತಿ ತತ್ವಂ ಜಿಜ್ಞಾಸಯಾ ಇತಿ ವಿದ್ಯಾಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ತತ್ವಂ ಆಚಾರ್ಯಃ ಅನಯಾ ಇತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಂ. (ಡಿ) ಒಂದೇ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದ ವಿದ್ಯಾ ತಬ್ಬಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಅರ್ಥ ಯುಕ್ತ. ಅಪರಾ ವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ;

ಪರಾ ವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿವರಣಾ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಇನ್ನು ಪರಾ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ, ಉದಾ : ಪರಮಾರ್ಥಮಿತಿ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪರಾ ವಿದ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಾಸ್ತ್ರ. ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥಕ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಾಸ್ತ್ರ.

ಪ್ರಮಾಣವೆಂದಾಗ ಅಪರಾ ವಿದ್ಯಾ; ಅದರ ಅರ್ಥ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಉಪ

ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವಾಚಕವಾದಾಗ ಪರಾ ವಿದ್ಯಾ ಆಗುತ್ತದೆ. (ತಾ ಎವ ಪರಮಾ

ವಿದ್ಯಾ ಯದಾ ವಿಶ್ವೋಕ್ತಾ ವಾಚಕಾಃ) ಹೀಗೆ ವೇದಗಳಿಗೆ ಅನುಗ್ರಾಹಕ

ಎಂದರೆ ಪರಮಾದಿಗಳ ಕುಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ವೇದಾರ್ಥ ಕುಂಠಿತವಾದಾಗ, ದುರ್ವಾರ್ಧ

ಗಳನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ವೇದಾರ್ಥ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವಾಚಕಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳು ಪರವಿದ್ಯಾ. ಕೇವಲ ಎಂದರೆ ವೇದ

ಗಳಿಗೆ ಅನುಗ್ರಾಹಕವಾಗದೆ ಇರುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಿಮಾಂಸಾ ಪರವಿದ್ಯಾ, ಎ

ಸುವಿದ್ಯಾ. ಅದರ ಇತರ ಪ್ರಕರಣವೇ ಇಲ್ಲ.

ಗುರುಗರ್ವರೂಪಾಃ ಪ್ರಥಮಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ವಾಚರಾಯಣಾ ||

ಯತಸ್ತಮವಿಕಂ ಮಾನಮಾಚಾರಿತ್ವವರ್ಧಕಾಃ ||೪||

ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ : ಶಾಸ್ತ್ರ ಅರಂಭಿಸಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಅವರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ

ಸಿದ್ಧಿಪಡಿಸಲು. ಅಂತೆಯೇ ಒಂದನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ

ಎಂದು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಸಾಧನವಾಯಿತು. ಈಗ ಅನುಮಾನವಿರುವುದು ಅದನ್ನೇ

ಸಾಧಿಸಲು ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಮಾನ : ವೇದವ್ಯಾಸರು ಹಗ್ಗಿಗೆ ಗುರುಗಳಾದ (ಶಕ್ತೋಪದೇಶಕರಾದ)

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೂ ಗುರುಗಳಾಗಿವಾರೆ. ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷ್ಯವಿವರಣೆಯ ಮಾರ್ಗ

ಇದೇ ಅಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷಶ್ಲೋಕಾರ (ತದರ್ಥತಃ) ವೇದವು ಬಾಧ್ಯವು ವ್ಯಮಗ.

ವಿವರಣೆ : ಪರಿಮಳಾಚಾರ್ಯರು ವೇದದಂಥ ಅರಂಭಗಳೇಯು ಗುರುತು ಎಂದು ವಿಧಿ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹ ಮತ್ತು ವಿಷಯ ಪ್ರಮೋದನಾದಿ ನಿಮಿತ್ತಕ ಸಂದೇಹದಿಂದ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು, ಅಪಾರ್ಥಕ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಶ್ಲೋಕ ೨, ೪, ೫, ೬ ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

(i) ಗುರುತಾನಾಂ ಗುರುಃ ಪಂಡರೇ ಜಗ್ತುಃಪಥಿ ಗುರುಗಳೇಯು ಪ್ರಾದ್ಯುತಾದ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಾದಿಗಳೂ ವೇದವ್ಯಾಪಕು ಗುರುಗಳು. (ii) **ವಾಕ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರಥಮ :** ೨ ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಅಪರಿಚ್ಛೇದವು ವೇದಪಾತ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ವ್ಯವರ್ತಕರು ಹಾಗೂ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ವಿಷಯಭಾಂತ ಮುಂ. ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿವರ್ತಕರು ವೇದವ್ಯಾಪಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುರುತಾನಾಂ ವಾಕ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರಥಮ ಅಥವಾ ಗುರುತಾನಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಗುರು. ಪ್ರಥಮ ಎಂದು ಅನ್ವಯ ವ್ಯವಹರಿಸಿದರು. ಕೆಲವರು (ತದ್ವಿನಾಥಕೀರ್ತಕರು ಮುಂ.) ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥ ಒಗ್ಗದೆ. ಪಾಠಕರುಗಳು (ವೇದವ್ಯಾಪಕು) ಜಗತ್ಪುರುಷಾದಿಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮರುದಾದಿಗಳೂ ಗುರುಗಳು ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಮರ್ತಕರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷಶ್ಲೋಕಾರ ವೇದ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಮಾಣ. ವಿವರಣೆಯಂತಾದೇಖ ಗುರುತಾನಾಂ ಗುರುತ್ವ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಥಮತ್ವ, ಅಪಾರ್ಥಕ, ತದ್ವಿನಿತ್ವ ಮತ್ತು ತದರ್ಥತಃ ಉದಿತ್ವ ತೇಕುಗಳಿಂದ ವಸ್ತುನುತೀಲ, ಕೋಪಾನುತೀಲ, ಪ್ರಸಂಗಾನುತೀಲ, ಸಾಧಿಸಿ ಮುಂದೆ ಆ ಅನುತೀಲಗಳಿಂದ ಅಪ್ರಿಯಗ್ನು ತಮೂಲಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಮಾನವೀತತು ಪರಮ ಸಾಧ್ಯವಿದೇಶಃ)

ವಸ್ತುನುತೀಲವೆಂದರೆ ತೇಕುವವನ್ನೆಂದೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕ ಧರ್ಮಗಳು. ಇವು ಮೂರು i) ತೇಕವೇಕಾದ ವಿಷಯದ ಒಗ್ಗ ಸಂಯುತ ಶಾಸ್ತ್ರ (ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥ ತತ್ವಜ್ಞಾನ) ii) ಇಂದ್ರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ (ಕರಣಪಾಲನ) ಮತ್ತು iii) ತೇಕವೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛ (ವಿವಕ್ಷಾ). ಕೋಪಾನುತೀಲವೆಂದರೆ ವಿಷಯದಿಂದಲೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕ ಗುಣಗಳು. ಇವು ಎರಡು. ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಯೋಗ್ಯತಾ ಮತ್ತು ತೇಕುವವನ ಕ್ರೋಧಿ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವದು. ಪ್ರಸಂಗಾನುತೀಲವೆಂದರೆ ಉಪದೇಶ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಭವಿಸಿದೇಕು. ಉಪದೇಶದ ಉದ್ದೇಶ ತೇಕವೇಕೆಂಬುದು ಪ್ರಮಾಣವಿದೇಕು.

ಪ್ರಶ್ನಕದಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಅನುಕೂಲತೆಗೇವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ
ಮಾತ್ರ ಮಾರ್ಗವಾಗದು (ವೇದವ್ಯಾಸರು) ಗುರುಗಳೂ ಗುರುಗಳೂ, ಶಾಸ್ತ್ರ
ವಿವರಣೆಗಳೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿವಕ್ಷಿತಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ
ನಿರ್ಮಾಪಕರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ
ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವಿವಕ್ಷಾ, ಹೇಳುವ ಇಚ್ಛೆ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.
ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೇಳುವ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ಸ್ವತಃ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವ
ಜ್ಞಾನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಭಗವಂತನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರ
ರೆಯಾದು ಸುಪ್ತವಿದ್ದವಿದೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರಸಂಗ
ವೈಶ್ಯದ್ದು ಎಂದರೆ ಶ್ಲೋಕಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಪ್ರಯೋಗ
ಜಪಶ್ಲೋಕ, ಮಂದರೆ ಮೋಕ್ಷಶ್ಲೋಕ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅನುಮಾನದಿಂದ
ಪದ್ಮನಾಭಕೀರ್ತಾರಂಭ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸೇರವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದರೆ.
ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೆ ಅಪ್ರವಾಳತಮಾ ತೇನ ಮಾನು ಎಂಬುದರ ವಿರೋಧ
ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿದೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿರಲಿ, ಅದರ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಬೇಡ. ಎಂದರೆ, ವಶ್ಯಾ ಮಚಳಸ್ಯಾಹುಮು.
ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರೆ ಆ ತಂತ್ರಾ ಪರಿಹರಿಸಲು, ವಶ್ಯಾ ಮಚಳಸ್ಯ. ಅಪ್ರ ಮಮಾ
ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕೊನೆಗೆ ಅಪ್ರತ್ಯ ಸಾಧಿಸುವ ಬದಲು ಅಪ್ರ
ಯನ್ಮು ಮೊದಲು ಸಾಧಿಸುವದು ಸೂಕ್ತ.

ನಲ್ಮೆ, ಕ್ರೋಡ್, ಪ್ರಸಕ್ತೀಕಾಂ ಯದಾಪ್ತಿರಸುಕೂಲಕಾ ।

ಅಪ್ಪವಾಳ, ಕಯ್ಯಾ ಬೀದಿ ಸುತ್ತಿ ಮೂಲಕೆಯಾ ಕಟ್ಟಾ Hall

ಯೂಕ್ಲಿಡ್, ಮೂಲಕಯಾ ಚೈವ ಪ್ರಾಚೀನಾಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ಸುತೇ ।

ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಸತ್ಯಂ ಜಗತ್

ಅವಶೇಷ : ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೂಕ್ತ, ಪ್ರದೂಗವೆಂದು ಮೂವತ್ತಾರು ವಾದಾಪ್ತರ.

ಅನುವಾಹ : ಎಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ - ಕ್ರೋಧ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಅನುಕೂಲತೆ ಇದ್ದರೂ :
(ಯತ್-ಯತ್) ಅಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಿ ಎಂದರೆ ಅಪ್ಪಿ ಪಾಕೈತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾ
ದ್ಯಾನುಕೂಲಗಳಿಂದ (ತೇನ) ಸಿದ್ಧವಾದ ಅಪ್ಪವಾಕ್ಯದಿಂದ ಈ ಪಾಕೈತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ
(ಮಾಣ : - ಹಿಂದಿನ ಕ್ರೋಧದ್ದು) ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪಾಕೈತ್ಯ
ಯಾತ್ರಿ ಕೊನೆಯದಾದುದರಿಂದ ಈ ಪಾಕೈತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ (ಮಾಣ) ಹೀಗೆ
ಬೃಹತ್ ಸೂಕ್ತಗಳಿಗಿರುವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಮೊದಲು ವಿಧ ಇರುವುದರಿಂದ ಆ
ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಇಂತಿವೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಒಂದು ವಿಧ (ಮತಾ
ವಿಧವು ವಿಧ) ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ : ಇಲ್ಲಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ.

1) ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಆಪ್ತವಾಕ್ಯ, ವಿವಿಧರ ಅನುಕೂಲ ಮತ್ತು ಅದಿರಾಜಕೂಲ ಸಂದ ಅನುಕೂಲ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಕ್ರೋಧಗಳಿಗೆ ಅದರ ಹಿತನಾಥವಾದ ವಿವರವಾಗಿ ಉಪದಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾರವು ದೃಷ್ಟಾಂತ. ||) ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಮಾಣ, ವಿವಿಧರ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರವು ದೃಷ್ಟಾಂತ.

ವಿವರಣೆ : ವಕ್ತೃ-ಕ್ರೋಧ-ಪ್ರಸಂಗ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಅನುಕೂಲರ ಗೌರವದಿಂದ ಅದು ಆಪ್ತವಾಕ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಜೈನಾಗಮ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯವಲ್ಲ. ವಿವಿಧರ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲರ ವಕ್ತೃ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಯಥಾರ್ಥ ವಕ್ತೃ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಿಲ್ಲ. ಅನುಕೂಲರ ಕ್ರೋಧಗಳಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಬೌದ್ಧಾಗಮ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯವಲ್ಲ. ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಜೀಷ್ಠಿಯ ಮಾತುಗಳು (ನರ್ಮಾವಾಕ್ಯ) ಆಪ್ತವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲ.

ಆಪ್ತ ಎಂತರೇ ಯೋಗ್ಯ? ಜನಜನಿತವಾದ ವಿಷಯದ ಸಂಯಮದ ಜ್ಞಾನ, ಇಂದ್ರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪರೋಪಕಾರ ಇತ್ಯ ಮುಕ್ತು ಅವಿವರಣೆ, (ನಿರ್ವಾಣವು ಬುದ್ಧಿ) ಇವುಗಳಿಗೆ ಆಪ್ತ ಎನ್ನುವರು. ಈ ಧರ್ಮಗಳುಳ್ಳವನು ಆಪ್ತ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಿರ್ದೋಷವು ಆಪ್ತ-ವಿವರಣೆಯು ಆಪ್ತ ಮುಕ್ತು ಪ್ರಮಿಷ, ಒಬ್ಬ ವಕ್ತೃ ಆಪ್ತ. (ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮಿತ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಜೀಷ್ಠವಾದ ಆಪ್ತ) ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಗಮನ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿದೆ.

ವಿವರಣೆ : ಮೇಲಿನ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ವಕ್ತೃನುಕೂಲ, ಅಪ್ತಿಯು ವಿವಿಧ ಭಾಗವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ವಕ್ತೃನುಕೂಲದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧಾರ್ಥ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅನುಕೂಲವಾದ ವಿವರಣೆ ಎಂಬ 2 ಧರ್ಮಗಳು ಇವೆವೆ. ಅಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲದೆ ಅವಿವರಣೆ (ನಿರ್ವಾಣವು ಬುದ್ಧಿ) ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಧರ್ಮವೂ ಇದೆ. ಈ ನಿರ್ವಾಣವು ಬುದ್ಧಿ ಅನುಕೂಲ ಕ್ರೋಧ ಮುಕ್ತು ಅನುಕೂಲ ಪ್ರಸಂಗ ಗಳನ್ನು ಅಪರಂಜಿತ.

ಸಮೀಕ್ಷೆ : 1) ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತಃ ಎಂದೇ ವಾದರಾಯನಾರ ಮತ. ಅದರೂ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ಅಪ್ತಿಯು ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

2) ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಪ್ತ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಮಹಾರ ಆಪ್ತಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಸಂಪಾದ ಮುಕ್ತು ಯುಕ್ತ ಸಮಾಧಾನವೆಂಬ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ವಿವರ ಎಂಬ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಮುಕ್ತು ಯುಕ್ತ ಸಂಪಾದ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಮುಕ್ತು ಯುಕ್ತಗಳನ್ನು ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ.

ಅದರ ಜ್ಞಾನಾಧಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ ಪಾದರಾಯಗಳು ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪುರಿ ಮತ್ತು ಯುಕ್ತಿ ಸಂವಾದವಿರುವುದೇನು ಅಥ ಪ್ರಾಯ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಶಬ್ದಾರ್ಥ : ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವೇದ ಅಥವಾ ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮ. ಅ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ವಿಶಯಕ ಸೂತ್ರಗಳು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಎಂದರೆ ಪಾದರಾಯರು ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ (ಪರಬ್ರಹ್ಮನ) ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳು ಎಂದು ಅರ್ಥಪ್ರಾಯ. ಇನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ತಾರೀರಿಕ ಸೂತ್ರಗಳು ಎಂಬುದು ಹೀಗಿರುವುದು. ತಾರೀರಿಕ ಸೂತ್ರಗಳು ಎಂದರೆ ತರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳು. ತರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಇರುವ ಸೂತ್ರಗಳು ಎಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥವೇನಾದರೆ ಅರ್ಥ ಸರ್ವಭಾಗ್ಯಾತ್ಮವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅರ್ಥ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರ ಶಬ್ದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ಮುಖ್ಯತಃ ತಂದೆಯು ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದರೆ ತಂದೆ ಅಪ್ಪ. ಅದರಿಂದ ಆಪ್ತಿ ಮುಖ್ಯತಃ ತಂದೆಯ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ. ಮುಖ್ಯವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಪ್ತಿ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಪುರಿ ಮೂಲಕ ಹೀಗೆ ಎಂಬ ವಿಧದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಾದರೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಕ ಮಹಾ ಆಪ್ತಿ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಕ ಮಹಾ ಪುರಿತಸಂವಾದ ಪ್ರಾಣಿಯುಕ್ತಿ ಸಂವಾದ ಮೂಲಕ ಎಂದರೆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಮಹತ್ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ವಿಷಯ ಮಹತ್ವದ ನಾರಾಯಣ. ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜನ ಮಹತ್ವದ ಶಾಶ್ವತ ನಿಷ್ಕರೂಪ ಮೋಕ್ಷ. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು 'ತ್ರಿವಿಧಂ ಮುಖ್ಯತಃ' ಆಗಿದೆ.

ಪ್ರವೃತ್ತಿ : ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಮುಕ್ತಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ವಿಷಯ ನಮಗೆ ಇಚ್ಛವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಪ್ರಮಿತವಾದಾಗ ಮುಕ್ತ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿರಾತಂಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾದ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಕಯಿಸುವುದೇ ಅಚ್ಚೆತ್ತು ಹೀಗೆ ಮಹತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಅನೇಕ ಕೃತಾಂತ್ಯಕಂ ಕಂಠೀತ್ ಪ್ರಮಾಣಕಮನಿಷ್ಯತೇ |

ಸ್ವಯಂ ಕೃತಾಂತ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಾನ್ಯಾಕ್ರಿಯತೇ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಕಾಃ ||

ಅವತರಣಿಕೆ : ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಪರಾ ವಿದ್ಯಾ ಎಂದು ಹುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ

ಪ್ರಮಾಣ ಇದಕ್ಕೆ ತ್ರಿವಿಧ ಪ್ರಮಾಣ, ಇರುವುದರಿಂದ, ಇದುವೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮಾಣ, ಬೇರೊಂದರಿಂದ ಇದು ಉಪಕರಣವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಪಾಪ : ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಮಾಣವೂಪದಾದ ಬೇರೊಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲ ಎಂದು (ಮತಮಾಣರು) ಒಪ್ಪಿದ್ದಾಗಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ನಾವೇ ಸ್ವತಃ (ಭಾಷ್ಯರೂಪದಿಂದ) ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿವಾಗುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಆ ಸೂತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿದೆ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ : ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಿರ್ವಾಹಕಶಾಸ್ತ್ರ. ವಿಚಾರ್ಯ ಅಥವಾ ವಿಚಾರ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಇನ್ನು ನಿರ್ವಾಹಕ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ನಿರ್ವಾಹ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ.

ಸೃಷ್ಟಿಕರಣ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಸಂಕ್ಷೇಪದ ವಿಧಾರ, ವಿಧಾರದ ಸಂಕ್ಷೇಪ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿದ್ದದನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಹೇಳುವದು, ಅಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುವದು, ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಉಪಪಾದನ ಮಾಡುವದು, ಇವೆರಡು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಮೊದಲ ಮುಂ. ಆದುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯದ ಅದ್ವೈತದ ವಿವರಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿದೆ.

ಕತ್ರ ಕಾರಾಣೆ ಮೂಲತ್ವಂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ನೇಷ್ಠತೇ |

ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಸುಗತಕ್ರೇಣ ಪ್ರಥಗೋಂಪ್ರಯತೇವಿಶ್ವಃ ||೧||

ಅವತರಣತೆ : ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಇದ್ದುದಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವದು ಅಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಅಶ್ಲೇಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಓ ಮುಕ್ತು ಅಥ ಶ್ವಗಳಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಮಂಗಳ ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅಪಾರಾಯಣ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಪಾಪ : ಓ ಮುಕ್ತು ಅಥ ಶ್ವಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೊದಲು (ಮೂಲಶ್ವಃ ಶ್ರಮೇಣ ಅದಿತ್ವಂ) ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಅರಿಯದ ವೆಂದೂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಅರಿಯದೂ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನುಗತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದಾದದ್ದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ (ಪ್ರಥಮ) ಎಂದರೆ ಓಮುಖಾಂತರ ಎಂದು ಸಂಧಿ ಮಾಡಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಕಾರರು (ಪ್ರಮುಖ-ಕೌಷ-ಪ್ರಲ ಮುಂ.) ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿವರಣೆ. ಮುಖ್ಯವಾದವು : ಮಂಗಳ ಎಂದರೆ ಇದ್ದುದಾದದ್ದು ದೃಢವೂ, ಮೊದಲನೆಯದೂ ಅಥವಾ ಸ್ತೋತ್ರ. ಇದು ಕಾರ್ಯ. ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಮಂಗಳದ ಅದ್ವೈತ ನಿರ್ವಾಹದಿಂದ ಮಾಡುವದು.

ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಮುಂ. ಅಂತರಾ ಕೈಲಾಂಡ ಕೆಲವು ವಿಧಾನವಾಗಿ ಮುಗಿಯ
ರಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕೆಲವು ಅರಂಭಕ್ಕೆ. ಆದರಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳ
ಆಚರಿಸಿದುದುಂಟು.

ಅಕ್ಷೇಪ ಪರಿಹಾರ : ಆದರೆ ಮಂಗಳ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಮೇಘದೂತ,
ಕಿರಣಪರಿ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಗಿದಿವೆ. ಮತ್ತು ಮಂಗಳ ಮಾಡಿದ
ಕಾರಣದಿಂದ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಗಿದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಎರಡು ಅಕ್ಷೇಪಗಳು
ಅಯುಕ್ತ. ಮಂಗಳ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಗ್ರಂಥ ಮುಗಿದಿದ್ದರೆ, ಗ್ರಂಥವಿರುವ
ಕಾರಣ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಂಗಳ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಅಥವಾ ಬೇರೊಂದು
ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಗ್ರಂಥ ಮುಗಿದಿರಬಹುದು. ಇದೇ ಕಾರಣವನ್ನು ತ್ವರಿ
ಯಿಂದ ನಿಷ್ಕರಿಸಿದರಾಗಿ, ಕಾರಣವಿದ್ದರೆ ಕಾರ್ಯ ಕಂಡು ಬಂದರೆ, ಆ
ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ದೇವರೊಂದು ಕಾರಣ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾರಣವನ್ನು
ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗದು. ಇದ್ದು ಕಾರಣವಿದ್ದರೂ ಕಾರ್ಯ ಆಗದಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ
ಕಾರಣ ದೋಷ, ತ್ವರಿತ ಅದೃಷ್ಟ ಮುಂ. ಪ್ರತಿಬಂಧಗಳಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯ
ಬೇಕು. ಇದಾ- ಅಗ್ನಿಸ್ತಂಭದ ವಿಧಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ದೇವಿಯಿಂದ ಗಾಯಗಾಗಿ
ದಿದ್ದರೆ, ಗಾಯಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿ ಕಾರಣವಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದು.

ಮಂಗಳ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ತ್ವರಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪ ವಚನಗಳಿಲ್ಲ.
ಆದರೆ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಬಂದ ಹಿವು ಕಂಡವರಿಂದ ಮಂಗಳವು ತ್ವರಿ
ವಿಹಿತ ಎಂದು ಅರಿತುಬೇಕು. ಸಮಾಪ್ತಕಾಮ ಮಂಗಳಂ ಆಚರಣೆ ಎಂಬ
ತ್ವರಿ ಇವೆಂಬುದು ಊಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಘ್ನಗಳಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ಇಲ್ಲದಿ
ದ್ದರೂ ಸಂಭವನೀಯ ದೋಷ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ ಮಂಗಳ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.
ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಮಂಗಳ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆಂಬ ವಾದ ಅಯುಕ್ತ. ಸೂತ್ರ
ಕಾರರು ಮಂಗಳ ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿಸಿ
ದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಓಂ ಮತ್ತು ಅಥ ತ್ವರಿಗಳಿಂದ
ಮಂಗಳ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ತ್ವರಿಗಳು ಮಂಗಳವೆಂಬುದು ಪ್ರಮಾಣ
ವಿದೆ. ತೇನ ಮಂಗಳಿತ ಉಚಿತ : ಓಂ ಮತ್ತು ಅಥ ತ್ವರಿ ಎಂಬ ತ್ವರಿಗಳು
ಓಂನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದರೆ ಕಂಠ ಹೀಗೆ ಹೋಯುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವೆರಡೂ
ಮಂಗಳಕರ. ಇದಲ್ಲದೆ ಓಂಕಾರವು ಅನಿಷ್ಟನಿವಾರಣಾ ಆಗಿದೆ, ಎಂದರೆ ಓಂಕಾರ
ಉಚಿತವಾದುದರಿಂದ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ದೂರಿಸುವುದು.

ಪ್ರತಿಬಂಧ : ಓಂ ಮತ್ತು ಅಥ ತ್ವರಿಗಳಿಂದ ವಿಘ್ನನಿವಾರಣೆ ಮುಂ. ಆಗು
ವಾದಾದರೆ, ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ವಿಷಯವಾಚಕ ತ್ವರಿಗಳೇ

ಉದ್ಯಮವಿಲ್ಲ. ಒಗ್ಗಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರ, ಮೃದುವಾಗುವದು. ಅದಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಅಧಿಕಾರಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಅಸಂಭವವೆಂದು ಅಲ್ಲ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ : ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಓಂ ಮತ್ತು ಅಥ ತತ್ವಗಳು ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಇವು ಈ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪುನಃ-ವಿಚಾರ-ವಿಚಾರ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಇವು ಪ್ರವಣ ಮೂತ್ರದಿಂದ ಮುಂಗುಣವಾಗಿವೆ. ದೇಹವು ಗಾಳಿ ಕರನ ಮುಂತಾದ ಕೊಡವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕೊಡುವದರಿಂದ ದೇಹವು ದಾಗುವಂತೆ. ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಓಂ ಮತ್ತು ಅಥ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರವಣ ಮೂತ್ರ ವದರಿಂದಲೇ ಮುಂಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ತತ್ವಗಳು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರ ದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ-ವಿಷಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೂ, ಸಮಸ್ತತಾತ್ಪತ್ಯ, ನಿರ್ವಿಘ್ನ ಕರ ಮೂಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಮುಂಗುಣವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರಿಂದ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಓಂಕಾರದ ಉಚ್ಚಾರದಿಂದ ಅನಿಷ್ಟರೂಪಿಯನ್ನು ದೂರುವದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ಪಾಠ ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಿದೆ.

ಓಂಕಾರದ ಅಧ್ಯಾಹಾರ :

ಅಕ್ಷೇಪ : ಓಂಕಾರವು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೇ ಇಲ್ಲ. ಬಿಜ್ಜರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಓಂಕಾರವು ಅಧ್ಯಯನದ ನಿಯಮವಿದ್ದಂತೆ ಇದೆ. ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಪೂರ್ವಾಧಿ ಮುಖವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ನಿಯಮವಿರುವಂತೆ, ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಓಂ ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸುವದೂ ಓಂ ಎಂದು ನಿಯಮ.

ಪರಿಚಾರ : ಓಂಕಾರವು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವೆಂದೇ. ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳೂ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಿ ಮಾಡಿ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಉದ್ದೇಶ ವೆಂದರೆ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನುಗತ ಮಾಡಬೇಕು. ಒಂದುಭಾಷಣ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಿ ಮಾಡಿದರೆ, ಓಂಕಾರವು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವೆಂದೇ ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಸಿದ್ಧಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಉಚ್ಚರಿಸುವದರಿಂದ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನುಗತ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಅನಾಂತರ ವೇದವಿದ್ದಿಗಾಗಿದೆ. ಅದೇನು ಫಲವಿದ್ದಿಗಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ವಿಷಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ ಉಚ್ಚರಿಸದಿದ್ದರೆ ವಿದ್ಯೆಯ ಫಲ ಸೋರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದು ಪಾಪವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಚನವಿದೆ.

ಸಾರಾಂಶ : ಎ) ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳು ಅನಾಂತರ ವೇದವಿದ್ದಿಗಾಗಿ. ಅದೇ

ಫಲಿಸಲು ಅದ್ಭುತದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ ಉಚ್ಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ ಸೂತ್ರದ ಗೌರವ ಮೋಹ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಸಂಧಿ ಮಾಡದೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಿ) ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ಅದೃಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿವೆ. ದೃಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದರೆ ಅದು ಏಕತೆಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದ್ದು, ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಿದೆ. ಅದೃಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದರೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನ ಸಂಪಾದನಾ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಸಂಪಾದನೆ.

೩) || ರಿಂದ 564 ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಗತವಾದ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನ ಸಂಪಾದನಾ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಸಂಪಾದನೆ ಮುಂ. ಅದೃಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಜನ ಮಾತ್ರ ಇದೆ.

ಇಷ್ಟಪೋಷಾಕಃ (ಇಲ್ಲಿಗೆ ಉಪೋಷಾಕ ಮುಗಿಯಿತು.)

|| ಓಂ ಓಂ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓಂ ||

ಈ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು: ಉಪಾಸಾರ್ಯರು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದುವರಿದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿರಾಗುವ ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಯೋಜನ ಅನುದ್ವಿತ್ಯ. ಮುಂದಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಕೇ. ಅದರಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿವಾಗಿಲು ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ ನಿರ್ಧಾರ ಆಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಹೀಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಜನ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿವಾದ ಮುಖ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಒಗ್ಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಮೇಲೆ ಅಪೋಷಾಕತ್ರಯ ದೋಷ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ. ಈ ದೋಷವನ್ನು ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಅರ್ಥ ಉಪಾಸಾರ್ಯರೇ ಮುಂದು ಮುಂದೆ ಮುಂದು ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಉಪಾಸಾರ್ಯರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಮನೋವ್ಯಾಪಾರವಲ್ಲ; ಅದರಿಂದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಪಾಸಾರ್ಯರು ಮನೋವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೃಷ್ಟಿಯು ಅನುಭವ (ಪ್ರಾಪ್ತಿ) ಇಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನ (Cognition, Effort, Conation) ಎಂಬ ಮೂರು ವಿಧ. ಅದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭೋಜನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಎಂಬ

ತ್ತದೆ. ಸೂತ್ರಕಾರರು ಆಪ್ತರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಯುಕ್ತಿಗ ಸಹಾಯಕ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರವು ತುಕ್ಕುಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯರ್ಥ ನಿರ್ಣಾಯಕ ನ್ಯಾಯಗ್ರಹಣಾತ್ಮಕ ವಿವೇಚನಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಭಾಗವೇ. 'ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೋ ಆರೋಹಣಃ' ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯದಂತೆ, ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರವು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮುಕ್ತು ತನ್ನ ಆರಂಭಗೇಯತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ವಿಶ್ವಾರೋಹಣ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ, ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರವು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಚ್ಛೇದ್ಯಾತಮಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಕೆಗೆ ಅದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲೆಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ (ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತ ಗಾಢ) ಏಕೆಂದರೆ ತುಕ್ಕುಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಓತತ್ಪ್ರವಾಸೀ ಹ್ಯೋನಕಾರಃ ಪಶ್ಚಿಮೌ ತದ್ಗುಣೋತಪಾಂ ||೯.೨||

ಅವತರಣಿಣಿ : ಇಲ್ಲಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಷಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಮೊದಲಾದ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಆರಂಭಗೇಯವೇ ಅಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಜಿಹ್ವಾಸಾ (ವಿಚಾರ) ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರೆ ಅದು ಆಯುಕ್ತವೆಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗುಣಾಯುಗೋ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯ. ಅವನು ಗುಣಭೂತವೆಂದು ಒಳಗಡೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅನುಬಂಧ : ಒಳಗಡೆ 'ಗತ ಅಥವಾ ಪ್ರವಿಷ್ಟ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾದ್ದರಿಂದ (ಓ-ತತ್ಪ್ರರ್ಥ) ಇದು ವಿಷಯಾಗುಣಾದ ಬ್ರಹ್ಮತಃ ಗುಣಭೂತತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆಯುಗ ವನಃವಾದಿ ಅವಂತಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ತೊಂದರಿಸುವ ಅಥವಾ ಅನೇಕವಾದಿ ಅವಂತಿ ಗುಣಗಳಾದ ಪ್ರವಿಷ್ಟಮು

ವಿಚರಣಿ : ಪರರಿಗೆ ಒರಟುಹುದಾದ ಸಂಕಯಗಳನ್ನು (ಸಂಭಾವಿತ ಸಂಕಯಃ) ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ವಿಚರಣಿಸಿ ಎಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಪಾದಕ

ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ-ಪ್ರಯೋಜನ-ಅಧಿಕಾರಿ-ಪರಮೇಶ್ವರ ಸಂಬಂಧ ಎಂಬ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ (ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರ)ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಸಾ ಮುಕ್ತವಾಗಿದೆ. (ನ ಕರ್ತವ್ಯಾ) ಮುಕ್ತು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ಯುಕ್ತಾತ್ಮಕ ಬ್ರಹ್ಮವಿವೇಚನಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಅನುಬಂಧ ಗೇಯವೇ ಅಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಪ್ರಯೋಜನಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಚರಣಿ : ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವು ಜಡ, ಅತ್ಯು, ಪರಾತ್ಮ, ಅಥವಾ ಈಶ್ವರ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದಾವೂ ವಿಷಯವಾಗಲಾರವು ಹೀಗಿದ್ದರೆ, ಆ) ಮುಕ್ತು ಮುಕ್ತವಾದ

ಜವಬಾರ್ಥವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ವಿಷಯವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಬಗ್ಗೆ ಕುತುಬು ಇರಬೇಕು. (ಸಂಧಿಗೋ 6 ವಿಷಯೋ ಭವತಿ) ಅದ್ದರಿಂದ ಜವ(ಅನಾತ್ಮಾ) ವಿಷಯವಾಗಲಾರದು. (ಬ) ಆತ್ಮಾ (ಜೀವ) ವಿಷಯವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಸಂಧಾತ ದಬ್ಬು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜೀವನಲ್ಲ. ಇದ್ದು ದೇಹಭಿನ್ನ ಅತ್ಮವಿದ್ದರೂ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ತಿರುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ಮಾಡಿದ ಮೊದಲಾದ ನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರಾಪ್ತವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಇಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಅನಿಷ್ಟ ಪರಿಹಾರ ಆಗಿಲ್ಲ. ಇದ್ದು ಈ ಅತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಯವಿದ್ದರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅದರ ಮೋಹರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಜ್ಞಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಉದಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಮ ನಿರವಧ್ಯ. ದೋಷ ರೂಪತ ಮುಖ ಶಾಸ್ತ್ರವಾದ ಕವಲತ್ತಿನ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ (ಜರ್ದನ್-ಮಾಳಿ) ಅಭಾಸ ವಾಗುತ್ತದೆ. (8) ಜೀವಾತ್ಮಾ (ಪರ ಜೀವ) ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಉಪಾಸ್ಯ. ಕೈಕಾಲು ಬಾಹ್ಯವಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ (ಪ್ರಾಣಾದಿಜೀವಾತ್ಮಾ) ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. (9) ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಅತ್ಮರೂಪ ವಿಷಯವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅತ್ಮರೂಪ ಇಲ್ಲ. ಇದ್ದರೂ ಅವನು ಜೀವಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಸ್ತ ಜೀವ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶನಾದ್ದರಿಂದ ವಿಷಯವಾಗಲಾರದು. ಜೀವಭಿನ್ನ ಅತ್ಮರೂಪವು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಅವನು ಪ್ರಾಪ್ತ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಮಿತನೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಮಿತನಾದರೆ ಆ ಪ್ರಮಾಣ ಹೂವು ? ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಅತ್ಮರೂಪವು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅನುಮಾನವು ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅತ್ಮರೂಪವು ನಿರ್ಯತ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಹೇಳಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಶಬ್ದವೇ ಅಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ ಆಗಮವು ಅತ್ಮರೂಪವು ತಿಳಿಸಲಾರದು. ಮೇಲಾಗಿ ಆಗಮವು ಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠವಾದ್ದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಾದ ಅತ್ಮರೂಪವು ಮೋಹಿತಲಾರದು. ಇದ್ದದೆ ಹೋದರೆ ಅಪ್ರಮಾಣ. ಅದಲ್ಲ ಅಪ್ರಕೃತ ಪ್ರಾಪ್ತ, ಭೂತವು ಮೊದಲಾದ ಮೋಹಗಳಿವೆ. ಇದು ಅತ್ಮರೂಪ ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಮಿತ ಆದಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಲುಕುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವಿಷಯವಾಗಲಾರದು.

ಪ್ರಯೋಗಜನ: ಜವಬ್ಬಾ ಪ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಮುಖ್ಯವು ಕಾರ್ಯವು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಜವಬ್ಬಾ ಪ ಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಜವಬ್ಬಾ ಸಿದ್ಧರೂ ಅದರಿಂದ ಇಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಅನಿಷ್ಟ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪ ಪ್ರಯೋಗವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಮೋಹವಾದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಮರೂಪ ಪ್ರಮಾಣವು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅವರ ಅವನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅತ್ಮರೂಪವು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆಗುವ ಪ್ರಯೋಗವು ಹೂವು ? ಅಭ್ಯುದಯವೋ, ಮುಕ್ತಿಯೋ?

ಅಭ್ಯುದಯವು ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮೊದಲಾದ ಚಿಕ್ಕ ಉಪಾಯದಿಂದ ಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗೂ ಮುಕ್ತಿಯು ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ, ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ಶಕ್ತ. ಇನ್ನು ಮೋಕ್ಷವೇ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನ. ಫಲ ಎಂಬುದು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಸಂಗೀತ ಜ್ಞಾನ, ರಾಗಾದಿಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯಕ ವಿಚಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮೋಕ್ಷಫಲ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಇನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸಾದಿಂದ ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಎಂಬ ಹೇಳುವದೂ ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಕ್ತಿಯು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕರ್ಮಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಠಿಣವಾದ, ಪರಿಶ್ರಮಕರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಏಕೆ ? ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾದಿಂದ ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಸಾದ, ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಎಂಬ ವಾದವೂ ಅಯುಕ್ತ. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರ ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಭು ಪ್ರಸಾದ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಾದ ದೊರೆಯುವ ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳಿವೆ. ಉದಾ : ತತ್ಕರ್ಮಾ ಹರಿಕೋಪಂ ಮತ್ । ಭಕ್ತ್ಯಾ ತು ಪಿಂ ಅಭ್ಯೇತಿ ಮುನಿ. ಅದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಸಾದ, ಜ್ಞಾನ, ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಏಕೆ ? ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಭಿಲಾಷಿ : ಫಲ ಎಂಬುದರದೇ ಅಧಿಕಾರಿ. (ತದಿಚ್ಛುಃ ಅಧಿಕಾರಿ) ಫಲವೇ (ಪ್ರಯೋಜನ) ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಸೋಮಂಥ : ವಿಷಯ-ಪ್ರಯೋಜನ ಅಧಿಕಾರ ಇದ್ದರೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ವಿಷಯವಿಲ್ಲದೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅರಂಭಿಸಲು ಬೇಕಾದ ವಿಷಯ ಪ್ರಯೋಜನವಾದಿ, ಅಸಂಬಂಧ ಚತುಷ್ಪಯ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ (ವಿಚಾರ) ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಅನಾರಂಭವೇ ಅಲ್ಲ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ

ನಿನ್ನ ವಾದ ಯುಕ್ತ. ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ) ಹೇವ ಮತ್ತು ಜಡ ವಿಷಯ ಆಗಿದ್ದರೂ ಹೇವ ಜಡಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಂತ್ ಧಿನ್ನಮೂ ಗುಣ ಭೂತಾನೂ ಆದ ತತ್ವವೆಂದು ವಿಷಯ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ತ್ವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಿಷಯ-ಪ್ರಯೋಜನ-ಅಧಿಕಾರಿ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಏಕಾದ್ರಿ ಸಂಬಂಧವೂ ಇದೆ. ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ : ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಓಂ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಗಳು ಜಪ್ತಾಸ್ತನ್ದಿ (ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ) ಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲೆಂದು. "ಓಮಿತ್ಯೇತದ್ವೇದಂ ಉದ್ಗೀರ್ಥಂ ಉಪಾಸಿತಂ" "ಶಬ್ದಜಪ್ತಾ ಸ ಸ್ತುತಂ ಬ್ರಹ್ಮ." ಓಂ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಗಳು ಜಪಿತ ಮತ್ತು ಉಪಾಸಿತ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ದೋಧಿಸುತ್ತವೆ. **ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ** ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ. **ಉಪಾಸಿತ** ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಅಂಗವಾದ ಅಂಶ ಗುಣಭೂತಾತ್ಮವನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. (ವಕ್ತಿ ಅಸೌ ತದ್ಗುಣೋಪಾಸಂ) ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವು ಬ್ರಹ್ಮ-ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬ ರೂಪವಿನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಉಪಾಸಿತ ಗುಣಗಳಿಂದಲಾದ ಇವುಗಳಿಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಓಂ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಗಳು ದೇವತೆ. ಇವುಗಳ ಅರ್ಥವೆಂದೆ ಗುಣಭೂತಾತ್ಮ. ಅದರಿಂದ ಅವು ಜಪ್ಯಾಸ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನು (ನಾರಾಯಣ) ಅಂಶಗುಣಭೂತನಾದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ದೋಷ ಪರಿಹರಣೆ ಓಂಕಾರವು ದೇವತೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವು ರೂಪವೆಂದೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಈಶ್ವರನು ಪ್ರಮಿತಮೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಿತವೆಂದೆ ಉತ್ತರ. **ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ** ವೇದದಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಅಮೃಗ್ವಿಹಿತ (ಉಪಾಸಿತ) ದಿಂದ ವೇದದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಉತ್ತರ. ಮೋಕ್ಷವೇ ತ್ಯಾಗದ ಪ್ರಯೋಜನ. ಮೋಕ್ಷವೇಕ್ಷೆಯೇ ಅಧಿಕಾರಿ. ವಿಷಯ-ಪ್ರಯೋಜನ-ಅಧಿಕಾರಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವು ಇದೆ. ಒಗೆ **ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ** ಚತುಷ್ಪದಿಯ ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಪ್ತಾಸಾ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಯ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಜಪ್ತಾಸಾ ಕೊಡುವಾ ಮತ್ತು ಜಪ್ತವು ಅರಂಭಗೇಯ.

ಸ ಓಂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥಃ ಪ್ರಾಣಾಂವಿಷಯೋಪಾಸಿತಃ ಸ್ವಾ
ಸ ಓಂ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಣೋಃ ಪಾತ್ಯತೀತಾಂ ಚ ಭವತೀತಿ |
ಭಾವನಾಚ್ಚೈವ ಸುಪ್ರಾಚ್ಚ ಮೋಕ್ಷಯಾಂ ಪುರಾಣಾ ಇತ್ಯಪಿ ಸಂಪಿ
ಸ ಓಂ ಸುಪ್ರಾರ್ಥಪ್ರಾಣೋಃ ಪಾತ್ಯತೀತಾಂ ವಿಷಯೋಪಾಸಿತಃ ಸ್ವಾ

ಅವತರಣಶಃ : ಉಪಾಸಿತ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಜಪ್ತಾಸ್ತು ಮತ್ತು-ಜಪಿತ-ಜಪಿತ-ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಪರಮವಾದವು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಉಪಾಸಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವಾದ ಗುಣಭೂತಾತ್ಮವೇ ಬ್ರಹ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ಜಪಿಸಿ, ಜಪಿಸಿದ ಗಳ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಉಪಾಸಿತ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಜಪಿಸಿದವು ಮತ್ತು ಜಪಿತ ಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವು. ಅವುಗಳ ಜಪ್ತಾಸಾತ್ಯ ವಿಷಯ ಎಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಿಧವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ : ಉಪಾಸಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವೇ (ಎಂದರೆ ಗುಣಭೂತಾತ್ಮವೇ) ಬ್ರಹ್ಮ

ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ. ಅದೇ (ಗುಣಭೂರ್ಗತ್ಯ) ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಓಂಕಾರ ಶಬ್ದಾರ್ಥನಾದ ನಾರಾಯಣನೇ. ಭೂರ್ಗತ್ಯ: ಜಗಮತ್ಪಾದನ ಸುಖತ್ಯ ಮೂಲಕ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಭೂ-ಭುವ-ಸ್ವ: ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳಿಗ ಅರ್ಥ. ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಭಾವ. ಅವನು ಗಾಯತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯ ಭರ್ಗ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಪುರುಷ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು. ಅವನೇ ಸರ್ವವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ. (ಕಾರ್ಯತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ) ಈ ನಾರಾಯಣನು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿ (ಜಪ್ಪಾಸ್ತು) ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ವಿವರಣೆ : ಓಂ. ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದಗಳು ಗುಣಭೂರ್ಗತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಗುಣಭೂರ್ಗ ನಾರಾಯಣನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ಗಾಯತ್ರಿ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಂದರೆ ಓಂಕಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ಗಾಯತ್ರಿ, ಗಾಯತ್ರಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತ, ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಸಕಲ ವೇದಗಳು. ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದಿಂದ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯಗಯ-ಅತ್ಮ-ಅಂತ-ಈಶ್ವರ-ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಪ್ಪಾಸ್ತು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಜಪ್ಪಾಸ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನೇ ನಾರಾಯಣ, ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ನಾವೆಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯ. ವಸನಿಲ್ಲೇನಿದೆ ?

ಓಂ : ಅಧ್ಯಯನ-ಪ್ರವೇಶನ-ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಓಂಕಾರವು ಶ್ರವಣ ಮತ್ತಾದಿಂದ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಕಂಠವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಮೊದಲು ಹೊರಬಿದ್ದ ಓಂಕಾರಕ್ಕೆ ಶಬ್ದರೂಪಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ. ಅಧಿಕೃತವಿದೆ. ಅದು ಪರಮಾತ್ಮನ-ನಿರವಧಿಕ-ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣವೆಂಬುದಾಗಿದೆ. ಓಂ ಶಬ್ದವು ಅವ್ (ರಿ ಪ.) ಧಾತುವಿನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅವ ಧಾತುವಿಗೆ ರಕ್ತಗು-ಗತಿ-ಪ್ರವೇಶ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗತಿ ಅಥವಾ ಪ್ರವೇಶ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ಓಂ ಎಂದರೆ ಅನಂದಾದಿ ಅನಂತ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅಥವಾ ಅನಂದಾದಿ ಅನಂತಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾದ ಭಗವಾನ್ ಈಶ್ವರ ಅಥವಾ ನಾರಾಯಣ. ಅದು ಭಗವಾನ್ ಗುಣಭೂರ್ಗತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಓಂ ಶಬ್ದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅ. ಉ. ಋ ಈತಿ ಆಗಿದೆ. ಆ ಎಂದರೆ ಅಧಿಕ, ಭೂರ್ಗ: ಉ ಎಂದರೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ: ಋ ಇದು ಸುಖ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ.

ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳಿಗು : ಭೂ, ಭುವ: ಸ್ವ: ಈ ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳಿಗು. ಇವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಅ. ಉ. ಮಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ಭೂ ಎಂದರೆ ಭೂಗ (ಭೂಮಿ = ಭೂಭಾಗ್ಯ, ಭೂ:), ಭೂ ಎಂದರೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವ, ಎಂದರೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭಾವತ. (ಭಾವಣಾತ್, ಅಗಾಧ ಉತ್ಸಾಹವಾತ್ ಭುವು) ಅಥವಾ ಐಕ್ಯಯಾದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಭಾವತ. (ಭೂತಿವರ:) ಸ್ತ: ಎಂದರೆ ಸುಖ. ಹೀಗೆ ಭೂಭಾಗ್ಯ ಎತ್ಯಯಾದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಅನುಕರಿಸುವವನೂ ಆದ ಭಾವಂತನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಿಂದ ಶ್ರವಣವ್ಯಸು. (ಭೂಗ: ಭೂತಿವರ: ಅನುಕರಿಸುತಿ)

ಗಾಯತ್ರಿ : 'ವೇದಮತಾ ಃ ಗಾಯತ್ರಿ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗಾಯತ್ರಿ ಮಂತ್ರವು ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, || ಮಂತ್ರ ಹೀಗಿದೆ. 'ಓ ಭೂಭಾಗ್ಯ ಸ್ತ: ತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವ್ಯ ಧೀಮಹಿ. ಧಿಯೋ ಯೋ ನು ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ||' ಇದರ ಅರ್ಥ ಹೀಗಿದೆ. ಓನಾದ ವಾಕ್ಯವಾದ. ಗುಣ ಭೂಗನಾದ (ಭೂ:). ಜಗದುತ್ಪಾದಕನಾದ, ಅಂತಿಮ ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾದ (ಭುವು) ಅತ್ಯಂತ ಸುವರ್ಣನಾದ (ಸ್ತ:) ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ (ಮಕ್ಕು ಕರ್ಮ) ಪ್ರಚೋದಿಸುವನೋ: (ದು: || ಧಿಯು: ಪ್ರಚೋದಯಾತ್) || ಜಗಾದಿ ಕಾರಣವಾದ (ಸವಿತು:) ಶ್ರೀವಾದಿಗುಣ ವಿಶ್ವನಾದ (ದೇವ್ಯ). ಭಕ್ತರಿಂದ ಭಜಿಸಲ್ಪಡುವ (ವರೇಣ್ಯಂ) ಭಾವಂತನ ಜಗತ್ತೋಪಗಾ ಭಾರಾತ್ಮವನ್ನು (ಭೂಗ:- ಭರಣ-ಗಮನ ಯೋಗಾತ್) ಭಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡ (ಧೀಮಹಿ).

ಪುರುಷಸೂಕ್ತ : ಗಾಯತ್ರಿಯ ಅರ್ಥವೇ ಪುರುಷಸೂಕ್ತ, ಅದು ಎನ್ನುವಾಚ್ಛ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪುರುಷನೆಂದರೆ ಏಕು ಅಥವಾ ಸಮಾಧಾನವಾದ ಹುಟ್ಟಿದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮ (ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ) ಅಲ್ಲ; ಅದರ ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಪುರುಷ ತನ್ನ ದಯಾಕಾರಿಭಾವದಿಂದ ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ (ಭೂಮಾ) ನಿಯಮಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮ ಅಥವಾ ಪಾರಾಯಣ.

ವೇದಗಳೆ: ವೇದಾ: ಪುರುಷಸೂಕ್ತಗಾ: ಎಂದರೆ ವೇದಗಳು ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಪುರುಷಸೂಕ್ತದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪಾರಾಯಣಕ್ಕೆ ಸಕಲ ವೇದಾರ್ಥ. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ವೇದ ಎನ್ನುವರು. 'ವೇದಮಂತಿ ಗತಿ ಪಿತಾ'

ಹೀಗೆ ಸಕಲ ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪಾರಾಯಣವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂಕ್ತಗಳಿಗೆ ವಿಷಯ. ಅದರಿಂದ ಅವನು ವಿಷಾರಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಿದ್ದಾನೆ.

ವೀತ್ರಿ : ವೇದಗಳಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಾಧುರ್ಭವಿದೆ. ಅದರ ಅರ್ಥ ಕರ್ಮವಿಗಾ ಕುಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಕುಂಠಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವೇದಾರ್ಥ ಪಾರಾಯಣ ಅಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ವೇದಕ್ಕೆ ಪೂಜಾರ್ಥವಾದ (ಗತಿ ಕಾರ್ಯತಾ) ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂಕ್ತಗಳ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವ ವೇದಾರ್ಥ ಅರಿಯಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಸೂಕ್ತಗಳಿಂದ ವೇದಾರ್ಥ ವಿಚಾರಯಕ ಸೂಕ್ತಗಳು. ಸಕಲ ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪರ್ಮಾತ್ಮ (ವಿಷ್ಣು, ಪಾರಾಯಣ) ಸ್ಮರಣವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಸೂಕ್ತಗಳು.

‘ಜ್ಞಾನೀ ಪ್ರಿಯತಮೋ ಮೇ’ || ವಿದ್ವಾನ್ನೇನ ಜಾಮ್ಯತಃ ||೧೧||

ವೈಣುಕೇ ಯಃ ಕೇಶ ಲಭ್ಯಃ ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಬಲೇನ ||

ಜಿಜ್ಞಾಸೋತ್ಥ ಜ್ಞಾನಿವಾಕ್ ೩೪ ಪ್ರಸಾದಾದೇನ ಮುಚ್ಯತೇ ||೧೨||

ಅನಂತರಂತಃ : ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದ ‘ಅತಃ’ ಶಬ್ದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೋಕ್ಷವೇ ಪ್ರಯೋಜನ. ಅದು ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುವದಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಪರಿವಾರತಃ : ಜ್ಞಾನಿಯು ನನಗೆ (ಭಗವಂತನಿಗೆ) ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯ (ವಿಕಿಂಡರೆ ಅವನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ). (ವಿಶೇಷಸೂಕ್ತಿಃ ೨) ಭಗವಂತನನ್ನು ತಿಳಿದವನೇ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ‘ಇವನು ನನ್ನ ಭಕ್ತ’ ಎಂದು ಯಾರನ್ನು ಭಗವಂತನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನೋ, ಅವನಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಾಪ್ತನು. ಈ ಮೊದಲಾದ ವಚನಗಳ ಬಲದಿಂದ (ತಿಳಿದು ಬರುವದೇನೆಂದರೆ) ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಜೀವನು ಸುಖಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ‘ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ’.

ವಿವರಣೆ : (i) ಜ್ಞಾನೀ ಪ್ರಿಯತಮೋ ಮೇ (ಭಗವಂತ ವಿಶೇಷ ಸ್ವಯಂ) ಜ್ಞಾನಿಯು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯ. **ವಿಕಿಂಡರೆ** ಆ ಜ್ಞಾನಿಯು ಭಗವಂತನನ್ನು ತನ್ನ ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಂದರೆ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಭಗವದ್ವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ. (ii) **ತವೇವಮೇ ವಿದ್ವಾನ್** ಅವ್ಯತಃ ||೧೧|| **ವಿದ್ವಾನ್** ನಾನ್ಯಃ ಪುಥಾ. **ಅವಮಮಯ ವಿದ್ಯತೇ** (ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಅರಗುತ) ಆ ಶರಮಾತ್ಮ ಜನ್ಮ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ (ವಿದಾ) ತಿಳಿದುಕೊಂಡದ್ದು ಅವ್ಯತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಭರುಷಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ **ತವೇವಮೇ ಸಹಸ್ರತೀರ್ಪತಾದಿ** ಪುಣ್ಯಮುಪಮೋಪೇತನನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನು ಜ್ಞಾನಿ. (iii) **ಯಮೇವ ವಿದ್ಯಮುಕೇ ಕೇಶ ಲಭ್ಯಃ** (ಕಾಶಕೋಪನಿಹತ್) ವೈಣುಕೇ ಎಂದರೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಆ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು (ಅಥವಾ ಜೀವನ ನಿರೂಪವನ್ನು) ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. (iv) **ಇತ್ಯಾದಿ**, **ಅಪಿ ಪುನಃ** ಅತ್ಯಾ ವಾ ಅರೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ, ಕ್ಷೀತವ್ಯಃ, ಮಂಕವ್ಯಃ, ವಿದಿಧಾಸಿತವ್ಯಃ, ಎಂಬ ಖಚಿದಾರ್ಯಗಳ ಇವುಗಳನ್ನು ವಾಕ್ಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶರಮಾತ್ಮಕವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇವಕ್ಕಾಗಿ **ವಿದಿ** ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರಮಾ-ಮಹಾ-ಧ್ಯಾನ ಮುಂತಾದವು ಎಂದು ಶ್ರುತಕಥೆ. (v) **ಜಿಜ್ಞಾಸಾ-ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ** ಇಷ್ಟೆಂದು ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ. ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸಮವೆಂದು

ವಿಚಾರ. ಮೊದಲು ಇಷ್ಟೆ ನಂತರ ವಿಚಾರ. ವಿಚಾರವಾದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸಾದ : ಪ್ರಸಾದ ಎಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಇಚ್ಛಾ ವಿಶೇಷ. ಈ ಭಕ್ತನನ್ನು ಮಹಾರಾಜ ಒದಗಿಸಿದ ದಿವ್ಯಗತೆ ಮಾರುವೆ ಎಂಬ ಭಗವಂತನ ಇಚ್ಛಾ ವಿಶೇಷ. ಈ ಪ್ರಸಾದವು ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮಾದಿಗಳು ಅಂತರಂಗ ಕರಣ ಕುದ್ವಿದ್ಯಾರಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಜೀವರನ್ನು ಸುಖಾಂತರದಿಂದ ಕಟ್ಟುವವನು ಹಾಗೂ ಅವರಿಂದ ಅವರನ್ನು ದಿವ್ಯಗತೆ ಮಾಡುವವನು ಭಗವಂತನೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕ.

ಟೀಕಾರಾಯರು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ಸಾಧನವು ಸಿದ್ಧ, ಅಸಿದ್ಧ ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಧ. ಅಸಿದ್ಧವಾದುದನ್ನು ಮೊದಲಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಇದಾ : ಯಜ್ಞ-ಹವ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅಪೂರ್ವ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಿದ್ಧ ಸಾಧನವನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಾ : ಕೊಡ್ಡಿಯನ್ನು ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಎತ್ತಿ, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಯುವುದು. ಭಗವಂತನಾದರೂ ಸಿದ್ಧ ಸಾಧನ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ವ್ಯಾಪಾರವೆಂದರೆ ಅಪ್ಪಾ ವ್ರಸನ್ನ ಕೆ. ವ್ರಸನ್ನವಾಗಲು ಅವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಭಗವಂತನು ಸಹಸ್ರಾರು ಪ್ರಯತ್ನಗೊಂಡರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಒಲಿದರೆ, ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದರೆ ಅಪ್ಪಾ ಅದ್ಭುತ ಹತ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನೇ ಮೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನ ಅನುಗ್ರಹವು. ಅದು ತಮಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾದ ಭಗವಂತನ ಗುಣೋಪಾಸನೆ ಮೂಲದ ಮೊರೆಯುತ್ತದೆ. ನಿಯತ ಗುರುಗಳು ಕಾಣಿಕೆಯಾದ ಸ್ವಯೋಗ್ಯವಾದ ಭಗವಂತನ ದಂಟವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಣಿಕೆ ಸುವಾರಿಯಾದ ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣವೇ ಅಥವಾ ಧ್ಯಾನ, ಕ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಮನವಿಲ್ಲದೆ ಆಗಲಾರದು. ಕ್ರಮಣವೆಂದರೆ ಗುರುಗಳು ಕಾಣಿಕೆಯಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥ ಗ್ರಹಣ. ಕ್ರಮಣದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನ ಮೋಗಿ ಜ್ಞಾನ ಮೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮನವೆಂದರೆ ಗುರುಪದವಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಮನವೆ ಮಾಡುವುದು. ಮನವೆಂದರೆ ನಂತರ ದೀಪಕಾರಣಗಳು ಮೋಗಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಪಕ್ಷಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತರ ಉಪಾಸನೆ ಅಥವಾ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಭಗವಂತನ ಸ್ವಯೋಗ್ಯ ದಂಟಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವನ್ನು ಮನವಾ ಮೋರುವುದೇ (ಮನವಾ ಅವರೋಪಣಂ) ಧ್ಯಾನ. ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದ ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕ್ರಮಣ, ಮನವೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಭೂಮಿ ದಿಯಾರ ಧ್ಯಾನ ಅವಶ್ಯಕ. ಪಕ್ಷಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಜಯಕ ದೀಪಕಾರಣ ಅಪ್ಪಾ ವ್ರಸನ್ನ. ಅನುಗ್ರಹ ಮೋಕ್ಷ ಕಾರಣ 'ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ' (ಬ್ರಹ್ಮವಿಜಯಕ ದೀಪಕಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು)

ಎಂಬ ವಿಧಿವಿದ್ವಾಂಸ.

ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಭಕ್ತಿಭಾವವೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ, ಅವನ ಮಹಿಮಾ ಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸುಧೃಢ ಸ್ನೇಹ. ಇದನ್ನೇ ವಿಶ್ವಾಸವೆಂದು ವಿವರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಪರಿಮಿತ ಆತ್ಮಾ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣಭೂಷಣ ಭಗವಂತನು ಎಂಬ ಜ್ಞಾನಭಾವವಾದ, ತಾನು ತನ್ನವರು ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಅಧಿಕ ಶುಭ್ರ ಅಧಿಕವಾದ, ಸಹಸ್ರಾರು ವಿಭಿನ್ನಗುಣದಲ್ಲೂ ಕೀರ್ತಿವಾಗಿದ ಎಂತಹ ಪ್ರೇಮ ಪ್ರವಾಹವೇ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಭಕ್ತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ದ್ರವ್ಯಂ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕಾಲಕ್ತ ಸ್ವಭಾವೋ ಹೀದಿ ವಿದತಃ |
ಯದನುಗ್ರಹತಃ ಸೂಕ್ತಃ ಸ ಮುಕ್ತಃ ಯದುಜೀವ್ಯಯಾ ||೧೨||
ಜಿತೇಷು ಸ್ವಕಾಕ್ರಿಯಾಃ ಕಂಠಿಸಿಕ್ತಾದೇಷು ಹರಿಂ ವಿನಾ |
ಜ್ಞಾತಸ್ವಭಾವಕೋಪಿ ಸ್ಯಾನ್ಮುಕ್ತಿಃ ಕಸ್ಯಾಪಿ ||೧೩||

ಅನುಗ್ರಹಣೆ : ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವವಾದ ದೊರೆತುವೆಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹ (ಪ್ರಸಾದ)ದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನುಗ್ರಹ : ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿ ತತ್ವ (ದ್ರವ್ಯ), ಧರ್ಮಧರ್ಮಗಳು (ಕರ್ಮ) ಕಾಲ, ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿಗಳ ವರಿಣಾಮ (ಸ್ವಭಾವ) ಮತ್ತು ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಧಿಮಾನಿ ಜೀವರು (ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು)-ಇವರೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಅವನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಏನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (ಎಂದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ) ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮೊದಲಾದ ಅಗಮ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತ್ರಿಗತರಿ (ನಿಷ್ಕ ಅಥವಾ ಪಾರಾಯಣ) ಇಲ್ಲದೆ, ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಕ್ತಿಯು ದೊರೆ ಮಾಡಲಾರದು.

ವಿವರಣೆ : (i) ದೀಪದಿಂದ ಕತ್ತಲೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕತ್ತಲೆ ನಿವಾರಣೆ ದೀಪದ ಸ್ವಭಾವ. ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಭು ಪ್ರಸಾದ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದರಂತೆ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸಲು "ದುಃಖ-ಹಸ್ತ-ಪ್ರಸ್ಥಿತಿ-ದೋಷ (ರಾಗದ್ವೇಷ) ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾ ನಾನಾ ಉತ್ತರೋತ್ತರಾಪಾಯೇ ಕೃಷ್ಣಕೀರ್ತನಾಪ್ರಮಾಣಂ ಅನೇಕಗುಣಂ" ಎಂದು ಗೌರವ ಮಾಡಿ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ದುಃಖ-ಹಸ್ತ-ಪ್ರಸ್ಥಿತಿ-ರಾಗಾದಿ ದ್ವೇಷ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆ ಕೊನೆಯವು ಜ್ಞಾನವಾಗಿ, ಆದಕಿಂತ ಮೊದಲಿನವು ದೋಷವೆಂದು ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅವರಾಣ್ಣ (ಮುಕ್ತಿ)

ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ಹಾಳುಗಳು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೆ, ಅವು ಅಮುಕ್ತ. ಪ್ರಾಣ
ಯಿಲ್ಲದ ಅವನ ಪ್ರೇರಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಪ್ರಕಾರ
ಯು ಕೇವಲ ಹ್ವಾನ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ ಯಾಗಲು ಎಲ್ಲಿಯೂ
ಆಗದಾದುದು ಆಚಾರ್ಯರು ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.
(ii) ಇನ್ನು ಜೀವನ ಸಂಸಾರಬಂಧ ಕೇವಲ ಅಹ್ವಾನ ಮೂಲಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಹ್ವಾನದಿಂದ
ಅಹ್ವಾನ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಸಂಸಾರದಿಂದ ವಿಮೋಚನೆ ಜೀವನವೇ ಆಗಬಹುದಿತ್ತು.
ಆದರೆ ವಸ್ತುವೈಕಿ ಹೀಗಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರಬಂಧವು ಅನಾದಿವಾದದ್ದೂ ಅದು ಭಗವದ
ಧೀನವೆಂದು ತೃಪ್ತಿ-ಸ್ವೀಕಾರ-ಪೂರಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಬಂಧಕ್ಕೆ
ಈಶ್ವರೇಚ್ಛಾ ಪ್ರಥಮ ಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂಬವೇ ಕಾರಣವೆಂದು
ಭಗವತ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. (3ನೇ ಸ್ಕಂಧ, 9ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ)
ಬೀಜಾಚಾರ್ಯರು ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ. ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಇವು ಅಧೀನವಾದ ಹಾಗೂ
ಪ್ರಕೃತ್ಯಂಶಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಅನುಶ್ಚಾಯಕ
ಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ಜೀವಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಆಗುವ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾಗಿದ್ದರೂ ಹೀಗೆ ಅವರಿಸು
ತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಅವಿದ್ಯೆಗೆ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆಯ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗು
ತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಸ್ತುತಃ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಕರ್ತೃತ್ವ-
ಧೋಕ್ತೃತ್ವ-ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಾರಣಗಳು ಸ್ವಾಮಿತ್ವವನ್ನು (ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು
ತತ್ಕಲ್ಪಸಾಮಿತ್ವ) ತೋರಿಸಿ, ಆ ಭ್ರಮದಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮುಟ್ಟ-ಅವಿಗ್ರಹ
ಮುಖ್ಯವಾದ ಜೀವರಿಗೆ ದುಃಖಾನುಭವ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಸಂಸಾರಬಂಧ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ, ಅಪಿಹ್ವಾನವರೂ ಹಾಳವ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಣೀದೇ ಮೊರೆ
ತೋಗಬೇಕು. ಅನಾದಿವಾದ ಅವಿದ್ಯಾವರಣ ತೊಲಗಿಸಲು ಅವನ್ನು ದಾಟಿದ
ವಿಗ್ರಹವೂ ಪ್ರಕಾರ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. (iii) ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾದವು ಅಸೂತ್ರೀಕವಲ್ಲ.
ಪ್ರಸಿದ್ಧವು ಸೂತ್ರದ ಅಕ್ಷಿಪ್ತ ಅರ್ಥ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನ ಮುಕ್ತಿ ಎಂದು
ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಈ ಮೋಕ್ಷವು ಭಗವತ್ಪ್ರಾಣ
ಪ್ರಕಾರ ಯು ದೇವಿ ರೂಪಿತವೆಂದೆ ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವು ಸೂತ್ರದ
ಅಕ್ಷಿಪ್ತ ಅರ್ಥ. ಪ್ರಸಿದ್ಧವು ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತವೇ ಆದ ಅರ್ಥ ಎಂಬುದು
ಓ ಶರಧಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ತಿರೋಹಿತು ತಿರೋಹತ್ಯಕ್ಯ ಬುದ್ಧಿವಶ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ
(III-2-5) ಎಂದು ಸೂತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥ
ಮೆಂದರೆ ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಸ್ವತ್ವ ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಜೀವನ
ಬಂಧ ವಸ್ತು ಮೋಕ್ಷ ಈಶ್ವರನಿಂದಲೇ. ಎಂದರೆ ಈಶ್ವರ ಬಂಧ ಮತ್ತು
ಮುಕ್ತಿಗೆ ಈಶ್ವರನೇ ಕಾರಣ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮುಕ್ತಿ ಮೊರೆ
ಯಾವ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಬೇಡದೆ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಣ ಪ್ರಕಾರ ಅತ್ಯವಶ್ಯ.

ಅಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನದೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಜ್ಞಾನಿಶಾಂ ದೋಕ್ಷದಕ್ಷ ಸಃ |

ಅನಂದದಕ್ಷ ಮುಕ್ತಾಶಾಂ ಸ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪೂರ್ವಾಕ್ಷಃ |

ಅರ್ಥಕರಣಿ : ಜ್ಞಾನ, ದೋಕ್ಷ ಮತ್ತು ದೋಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನೇ, ಅದರಿಂದ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹ, ಪ್ರಸಾದ ಅವಶ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಸಾದವಾದದ ಉಪಾಧಿವಾದವಾದುದು.

ಅನುಪಾದ : ವಿಷ್ಣು ಅಥವಾ ಹರಿಯು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ದೋಕ್ಷ ದಯೆಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತರಿಗೆ ಅನಂದ ಕೊಡುವವನೂ ಉಪಾಧಿವಾದ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಆ ವಿಷ್ಣುವೇ (ಗುರಾಯಃ ನಮಃ)

ವಿವರಣೆ : ಹಿಂದೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಗೌತಮ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾದೊಂದೇ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇವರಿಂದ ರಾಗಾದಿ ದೋಷಗಳು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕರ್ಮಗಳು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮಗಳಿಲ್ಲವೆಂದ ಬಳಿಕ ಕರ್ಮಾದಿವಾದಗಳು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮಗಳೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಸಂಸಾರಬಂಧ ನುಳುಗುತ್ತದೆ. ದೋಷ ನಿವೃತ್ತಿಯೇ ದೋಕ್ಷ. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ದೋಕ್ಷ ಎನ್ನುವ ಪಾರ್ಥಿಕರ ವಾದ ಅಸಂಗತ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಾಧೆ, ಅಪಾದಿ ದೋಷವೂ ಆತ. ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದವೆಂಬ ಮತ್ತೆ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾತಕ ಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ ಸ್ವರೂಪ ಧ್ವಂಸ.

ಸಂಸಾರಬಂಧ ಕೇವಲ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ, ಅವಿದ್ಯಾವಶದಿಂದ ಆಗಿದ್ದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶಕ್ತಿಯೇ ಈ ಪ ಸ್ವರೂಪದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ. ಅವಿದ್ಯೆ, ಕೇವಲ ನಿಮಿತ್ತ. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆ ಹೋಗುವುದು ಈಶ್ವರನು ತನ್ನ ಬಂಧಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ, ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ಪ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಅನಂದದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಮೇಯದ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವನಿಗೆ ಅಪಾದಿಯಾದ ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕತಾ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮಾತ್ಮಕತಾ ಎಂಬ ಎರಡು ಅಪಾದಿ ಅವಿದ್ಯಾವಶದಿಂದ ಇದೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಅನುಭವವಾಗಿ ಜೀವನಿಗೆ ಪಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಅಂತರಯೋಗಿ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಎರಡು ಅವಿದ್ಯಾ ಅಪಾದಿಗಳೂ ಹೋಗಲು ಹೋದ ಸಂಕರವೇ ಸ್ವಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಸಮೀಕರಣ ಜ್ಞಾನ ಆಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ನಾದರೂ ಪ್ರಸಾದವಾದ ಬಳಿಕ ಪರಿಣಾಮಾತ್ಮಕತಾ (ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಾತ್ಮಕತಾ)

ಅವರನ್ನು ವಾಣಿಜ್ಯ (ಹಕ್ಕಾ) ಪರಮಾಚಾರ್ಯನನ್ನು ಸಹ (ವ್ಯಾಪಾರ ವಿಘಟನ ಮಾಡಿ) ಆ ಪರಮಾಚಾರ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಗೌರವಿಸಿ ಮೋಕ್ಷ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಜೀವನವನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಭಗವಂತನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ, ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವರೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಪರೋಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವಾದೊಂದೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದು ಎನ್ನಬಹುದು. ಮತ್ತು ಪಾಪದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇರಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ವಿದ್ಯಾದರ, ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದೊಂದೇ ಮೋಕ್ಷ ದೊರೆಯುವುದಾದರೆ, ಭಗವಂತನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಿಸಿದೊಂದೇ ವಾಮದೇವಾದಿ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೋಪದೇಶಗಳು ಗಾಳಿಯ ಮುಖವಂತೆ ಅಥವಾ ಗಾಳಿ ದೆವ್ವದಂತೆ ವ್ಯರ್ಥ ಆಗಬೇಕಾದೀತು. (ವಾಕ್ಯಪ್ರತೀಯಾ ಸು.) ಅದರ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಉಪದೇಶ ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ. ದೋಷದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತ ಧರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಅವನು ಅವಶ್ಯ. ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ, ಭಗವಂತನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ, ಮೋಕ್ಷ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

“ಅತಃ” ಶಬ್ದದ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥ .

ಹಿಂದೆ ಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ

ಶ್ಲೋಕ : ಇತ್ಯುಕ್ತೇರ್ಗಾಂಧಮಿತ್ಯಾತ್ಮಂ ಸ್ವೀತ ಸುಕ್ತಿಕರೋತ್ತಮೇ ಮುಖ್ಯ

ವಿವರಣೆ : ಈ ಪದ್ಯದಿಂದಲೂ ಸೂತ್ರ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪರಿಮಾಣಗಳು. ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ ಉಪದೇಶ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ, ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಶ್ಲೋಕಗಳ ಮಹತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇಂತಹ ವಾದ್ಯವು ಹಿಂದೆ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಿಂದಿಡಲು ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಪ್ರಸಾರ ಬುದ್ಧಿ. ಸುಖಾರುಂಧವು ಮಿಥ್ಯಾ. ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರೋಪಿಸುವ ಹಂತ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವು ಅರೋಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅರೋಪಿಸುವ ವಸ್ತು ಸುಖ. ಇಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ “ಸಾತು ಮಹಾತ್ಮನೇ. ವಿಷ್ಣುತ್ವೇ”

ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳು, ರಾಗಿ ದ್ವೇಷಾದಿಗಳು, ಏಕತಾತ್ಪರ್ಯಾದಿಗಳು, ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳೂ ಮತ್ತೆ ಏಕತಾತ್ಪರ್ಯಾದಿಗಳೂ ಫಲರೂಪ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವು. ಬಂಧವು ಮಿಥ್ಯಾ (ಸುಳ್ಳು), ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಕಃಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ "ಅಧ್ಯಾಸ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ" ವರ್ಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಿಥ್ಯಾಭೂತ ಬಂಧದ ನಿವೃತ್ತಿಯು, ಅರ್ಥಾತ್ ಮೋಕ್ಷವು ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮರ ಏಕತ್ವಾದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಅತಃ ಪ್ರತಿ ಪದ್ಧತಿಃ ಪ್ರತ್ಯಯಃ, ಅಧ್ಯಾಸಃ" ಉದಾ :- ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲದ ಬಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಅಧ್ಯಾಸ.

ಅಧ್ಯಾಸವಾದ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಸ್ವಲ್ಪವು ಎಂದು ಮಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಮತ. ಮಾನವಾದಿಗಳಾದರೂ ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು, ಅಧ್ಯಾಸ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಸುಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಎರಡು ವಿಧ - ಶ್ರುತಾರ್ಥ, ಅರ್ಥಕಾರ್ಥ. ಶ್ರುತಾರ್ಥ ಎಂದರೆ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ, ಶ್ರುತಿ ಮುಕ್ತಿಯಿಂದ, ವಾಕ್ಯ ಪ್ರವಾದಿಂದ ದೊರೆತ ಅರ್ಥ. ಅರ್ಥಕಾರ್ಥ ಎಂದರೆ ಶಬ್ದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ, ಅರ್ಥವಶಾತ್ ಮೊರೆತ ಅರ್ಥ. (Implied meaning) ಅಧ್ಯಾಸ ಭಾಷ್ಯವು ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥಕಾರ್ಥವಾದುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಸಮಂಜಸವೆಂದು ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ (ಸಂಗತಿ ತ್ರಯೋಕ್ತೌ) ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ,

ಅ) ಪ್ರಯೋಜನಾಕ್ಷಿಪ್ತ (ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನದಿಂದ ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಅಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿದೆ.) "ಅಧ್ಯಾಸೋ ಬ್ರಹ್ಮವಜ್ಞಃ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಶ್ರುತಾರ್ಥವೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವಜ್ಞನಾಗಿ ವೇದಾಂತ ವಿಚಾರವು ಮಾಡಲ್ಪಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವಜ್ಞನು ಸ್ವತಃ ಪರಃಪಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ತಾತ್ಪರ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಾರದು. ಹೀಗಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಜ್ಞನಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಮೋಕ್ಷವು ತಾತ್ಪರ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಜ್ಞನ ಕ್ಷೋಭೆ, ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರವು ಮಾಡಲ್ಪಡಬೇಕು ಎಂಬುದು ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥ. ಅರ್ಥ. ಇನ್ನು ಮೋಕ್ಷವೆಂದರೆ "ಅಮರ್ತಾಹೇತು ನಿರ್ವಹಣಾ" ಎಂದರೆ ಅನರ್ಥ ಮತ್ತು ಅದರ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಮಹನೀಯವಾಗಿ, ಅರ್ಥವೆಂದರೆ "ಮನು ಮಾಯುತ್ವೇನ ತಿನ್ನುತ್ತೇನೆ" ಎಂಬ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳು. ಅನರ್ಥ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುದು ತ್ವಾದಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮವಜ್ಞನಿಂದ. ಅದರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸತ್ಯವಾದುದು, ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. "ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುದು ಅಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನಾರೋಗ." ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿ ಬಂಧ, ಸೂತ್ರದ ಬಂಧ ಸತ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಹೀಗಾಗಿ ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾ ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಿತ. (ಅವಿದ್ಯಾ ಹೇತುಕ) ಬ್ರಹ್ಮವಜ್ಞನು

ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ತನ್ನ ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ಬಂಧ, ಅವಿದ್ಯಾ, ಮೂಲಕ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ಮಿಥ್ಯಾ, ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಅವಿದ್ಯಾ, ಜೇತುಕಮ್).

ಬ) ವಿಷಯಾತ್ಮಕತೆ : ಸೂತ್ರದ ವಿಷಯದಿಂದ ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮಕವೆ ಅಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಬ್ರಹ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ಜೀವ. ಜೀವನ ಬಗ್ಗೆ "ನಾನು ಮಾಡುತ್ವೇನೆ, ಕಿನ್ನುತ್ವೇನೆ" ಎಂಬ ನಿಷ್ಕರಣಾತ್ಮಕ ವ್ಯಾಸವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದಾನು. ಸಂದಿಗ್ಧವಾದುದು ಮಾತ್ರ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದ್ದರಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯವಾಗುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿಷ್ಕರಣ, ನಿಷ್ಕರಣ ಎಂದೂ "ನಾನು ಮಾಡುತ್ವೇನೆ, ಕಿನ್ನುತ್ವೇನೆ" ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕಾರ ಅವಿದ್ಯಾತ್ಮಕ, ಭ್ರಮಾತ್ಮಕ, ಮಿಥ್ಯಾ, ಎಂದೂ ಹೇಳಬೇಕು.

ಕ) ಔಪೋದ್ಯಾತಕತೆ ಸಂಗತಿ : ಉಪೋದ್ಯಾತದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಿರುವ ವಿಷಯಸೂತ್ರವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠತದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಸ ಭಾಷ್ಯವು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಪೋದ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋಜನೆಯಿಂದ (ವಿವರಣೆಯಿಂದ) ಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಜೀವನ ನಿಷ್ಕರಣಾತ್ಮಕತೆ ಕೇವಲ ಸುಖರೂಪ, ವ್ಯಾಸರೂಪ (ಸುಖಕೃತಾನ, ಸದಾತ್ಮ, ಕೂಟತ್ಮ, ಚೈತನ್ಯಕ ರೂ). ಸುಖದ ಜೀವನಾದರೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವರಿಂದ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಸಪಾರಿತ್ಯಾಗ ಕಾರಣವೆನಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಿಣಾಮವು ಶಾಸ್ತ್ರವಾಕ್ಯ "ಜರತ್ಯವ" ವ್ಯಾಸವೆನಿಸು (ವಿವರಣೆಯಿಂದ) ನಿರರ್ಥಕ ಎಂಬ ದೋಷ ಪರಿಣಾಮವು. ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತರಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಜೀವರಿಗೆ ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಸುಖವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಂಧ, ಇತ್ಯಾದಿ ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾ, ಆ ವ್ಯಾಸತ್ಮಕವಾದ ಅಧ್ಯಾಸ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅವತರಣತೆ : ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾ, ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಕ್ಷಿಪ್ತತೆ : "ಅಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನದೋ ವಿಜ್ಞಾನ" ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮುಕ್ತಿಯು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮಾತ್ರ, ಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯು "ಸಂಸಾರವಿಮುಕ್ತ ಮಿಥ್ಯಾ" ಎಂಬುದನ್ನು ಅಕ್ಷಿಪ್ತಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ : (ಅ) ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನವಾದ ಮುಕ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿಸಲು ಸಂಸಾರ ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರ ಬಂಧ ಸತ್ಯವಾದರೂ ಮುಕ್ತಿಯು ದೇವರೇ ಇರುವುದು ಎಂದರೆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಂಧ ಜೀವನವೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ದೋಷವನ್ನೂ, ಮುಕ್ತರಿಗೆ ಅವಿದವನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾನ ಬಂಧವು ಬಂಧ ಬಂಧ

ವಿವೇಚನೆ. ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಸತ್ಯವಾದ ದೇವತೆ: ನಿವೃತ್ತವಾಗುವಂತೆ. ಗುರುದ್ವಾರದಿಂದ ಸತ್ಯವಾದ ವಿಷ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವಂತೆ. ಸಮುದ್ರದ ಸೇತು ದತ್ತಾದಿಂದ ಸತ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ದೇವತೆ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವಂತೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಸತ್ಯವಾದ ಸಂಸಾರಬಂಧ ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾನವು ಜೀವನ ಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕಾರರ ಹೇಳಿಕೆ (ಉಕ್ತಿ:1) ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. (ಬ) "ನೈವಮುಕ್ತಿ:1" ಎಂಬುದನ್ನು "ನ ವಿನಂ ಉಕ್ತಿ:1" ಎಂದು ಸಂಧಿ ಬಿಡಿಸಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಪಶ್ಯವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಸ್ವರ ಸುಸಾರಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾ ಆಗಬೇಕಿಲ್ಲ. ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ವೇದ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಮುಂದೆ 35ನೇಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿರೂಪಿಣುವರು. (3) ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಿನಂತೆ "ನ ವಿನಂ ಉಕ್ತಿ:1" ಎಂದು ಸಂಧಿ ಬಿಡಿಸಬೇಕು. "ಓಂ ತತ್ತ್ವ ಸಮನ್ವಯಣಾ ಓಂ" ಎಂಬ 4ನೇ ಸೂತ್ರ ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ. ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಜನ್ಮಾದಿ ಕಾರಣ ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ, ಜೀವ ಜಡ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ವಿಭಿನ್ನನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇ (ಪಾರಾಯಣ, ವಿಷ್ಣು) ಸಕಲ ದೇವ ಪ್ರತಿಪಾದ, ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯು. ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಶ್ಲೋಕದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಾರ ಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮರ ವ್ಯತ್ಯವಲ್ಲ. ಅದರ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ, ಗುಣ-ಘೋರತ್ವ, ದೋಷವಿಮೂಲತ್ವ, ಸಕಲ ದೇವ ಪ್ರತಿಪಾದತ್ವ ಮುಂ.

ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಬಂಧಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಪ್ರದವಿರೋಧಕವು ಏಕೆ?

ಅವತರಣಿಕೆ : ಸಂಸಾರಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬ ವಾದದ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮುಂದು ವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಪಾಸಕ : ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ವಿರೋಧವಿರುವುದರಿಂದ ಬಂಧ ಸುಳ್ಳು ಅಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ : ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು "ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ತಿನ್ನುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ದುಃಖ" ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದೆ. ಮುಕ್ತಿಯು ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಇಷ್ಟವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ವಿರೋಧ ಬರುವುದರಿಂದ ಬಂಧ ಸುಳ್ಳು ಅಲ್ಲ.

ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ವಿಷಯ ದೇವ ರೂಪಿತನ ಸುಖದ ದಿವ್ಯವಾದ್ಯದಿಂದ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬ ಮಾತುಬಿಡುವುದು ಅರ್ಥಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಪಾದದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅನುಪಾಸಕ ವಿವರ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ದೇವದತ್ತನು ಹೇಳಿದ ಅಂಶ ಮಾತುಬಿಡುವುದು ಎಂಬ ವಿವರದಿಂದ ಅನುಪಾಸಕ ಅಂಶ ಮಾತುಬಿಡುವುದು ಎಂಬ ಉಪಸರಾಸುತ್ತದೆ. ದೇವದತ್ತನು ಮಾತುಬಿಡುವುದು ಎಂಬ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮನಸ್ಸಿನಿಗೆ ಅನುಪಾಸಕ

ಮೂದಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಾದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ "ನೇಹ ನಾಪಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ" ಇಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಶ್ರುತಿ ವಕ್ಯದೋಧಕ ಮತ್ತು ಬಂಧಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಲ್ಲ. ಹೀಗಿಂದರೆ ಭೇದವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅಪಾಕತೆ (apparent) ಅರ್ಥ ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲ. ವಿಕೇಂದರ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರಿಂಗಣಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಈ ರಿಂಗಣದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಿ ಮುಖ್ಯ. ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ ವಿಚಾರಿಸುವಾ. ಬ್ರಹ್ಮಭೇದೇ ಸತ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮದಿಷ್ಟು ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದು ಪೂರ್ವ ಪಕ್ಷಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಆದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ "ನೇಹ ನಾಪಾಸ್ತಿ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ ಅತ್ಯಧಿಷ್ಠವಾದ್ದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ದುಃಖಾದಿಗಳು ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವ "ನೇಹ ನಾಪಾಸ್ತಿ ಶ್ರುತಿ"ಗೆನೇ ಮೊದಲು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸುಳ್ಳು ವಿನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾಗದು. ಉದಾ—'ಬಂಜೆಯ ಮಗನು ಮಗನು.' ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಳ್ಳಾದ ಈ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ದುಃಖಾದಿಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬುದಾಗಲಿ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದಾಗಲಿ ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಅಗ್ರತಃ ಶ್ರುತವ ಖೇಚಿತ್ಯ : "ನೇಹ ನಾಪಾಸ್ತಿ" ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಅಪ್ಪಾತ್ತಿರಿತ್ಯ ವಾದ ಜಗತ್ತ್ವ. ದುಃಖ ಮುಂತಾದವು ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದು ಬಂದೇ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದರಿಂದ ಅಗ್ರತಃ — ಮೊದಲು, ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಅಕ್ಷೇಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಕ್ಷೇಪ ನಿಜ. ಎಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನ ಒಂದೇ ಸಲ ಬಂದರೂ ಅದರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಪರೀಕ್ಷಕರು ಮೊದಲು ಈ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದೂ, ನಂತರ ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ದುಃಖಾದಿಗಳು ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದೂ ಸ್ಥಬ್ದದ್ವಿಯಿಂದ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ರತಃ ಎಂದು ಅಪಾರ್ಯರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದು ಸಾರ್ಥಕ.

ಟೀಕು : (i) "ನೇಹ ನಾಪಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಪ್ರಮಾಣವೇ. ಆದರೆ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವಿವೇಚನೆ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಅಪಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವಯವ ಭೇದ, ಗುಣಭೇದ, ಕ್ರಿಯಾಭೇದ, ಅವತಾರಭೇದ ಮುಂ. ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ. (ii) ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಪ್ರಸಾರ ಬಂಧವು, ಸಂಸಾರ ಬಂಧವು ಸತ್ಯ. ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶಬ್ದದ ಎರಡು ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಬಂಧವು ಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ. (ಬಂಧವು ಸತ್ಯವಾದ್ದರೆ) ಈ ಬಂಧವು ಬಾದವಿಗೆ ಅಪ್ಪಾತ ಮೂಲಕ ಬಂದಿದೆ. (ಪ್ರಮಾ ದಾತ್ಯವಾದ್ದರೆ ಬಂಧವು). ಹೀಗಿಂದರೆ ಭೇದವಿಲ್ಲವಾದ ತತ್ವಾಧಿಗುಣಿಯು. ಆದರೆ ಭೇದವಿಲ್ಲವಾದುದನ್ನು ತನ್ನದೇನೋ ತಿಳಿಯುವುದು, ಪಾಪಿ ಸ್ವತಃ, ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಅಪ್ಪಾತ. ಪ್ರಮ.

ಮಿಥ್ಯಾಯೋಗ ಸಾಧಕತ್ವಂ ಚ ನ ಸಿದ್ಧಂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುಃ ||೧೫||

ಅರ್ಥಪರಿಚ್ಛೇದ : ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು "ಕೇವಲಸಾಕ್ಷಿ" ಹೃದಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಸುಳ್ಳಾದ ಆ ಹೃದಿಯ "ಬಂಧವು ಮಿಥ್ಯಾ" ಎಂದು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವಾದಿಗಳ ಮತವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾಚ : ಸಃಸ್ಯಾದುದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಗೆ ಎಂದರೆ, ಪಶ್ಯವಾದಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ವದಿಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ : ಸ್ವತಃ ಅತ್ಯಲ್ಪ ವಸ್ತು ಯಾವದೋ ಭವಂತಿವಿಲ್ಲದ ಸುಳ್ಳಾದ ದ್ರವ್ಯ ಬಂಡೆಯ ಮೇಗಿನ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ವಿನಶ್ಯ ಸಾಧಿಸಲಾರದು ಎಂದು ಸಾಬುಪ್ಪಿಸಲಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸುಳ್ಳಾದುದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ.

ಮಿಥ್ಯಾಯೋಗ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗದ ಖೇಗೇ ? : ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬುದು ಅಪ್ರಮೇಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಯೋಗ ಎಂಬ ರೂಪ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಕ್ಷೇಪ ಬಂಡೆಯ ಅದನ್ನು ಹೀಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣಪಡಿಸುವುದು. ಮಿಥ್ಯಾಯೋಗ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾ ಋಣ ಎಂದು ಒದೆಯಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಹೃದಿ ವಾಕ್ಯಗಳು ಮಿಥ್ಯಾ ಇರುವದೋ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಾಧಕತ್ವ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಥ. ಅಥವಾ ಮಿಥ್ಯಾಯೋಗ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಣಾಮ ಭವಾತ್ ಎಂಬಂತೆ ವಿಧಿಸಿ ಪ್ರತಿರೋಧಕ (ವಿರೋಧಿ ಸಿದ್ಧಕ) ಎಂದು ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಮೃತಾ ಎಂಬಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬುದು ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವ ಸ್ವಭಾವದ ಹೆಸರು ಎಂದು ಇಬ್ಬುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಕಸ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಮಾನೇನ ಸತಾ ತಾ ಸಾಧ್ಯತೇ ತ್ವಯಾ ಸತಾ ಚೇತ್ ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಿಃ ಸ್ಯಾತ್, ತ ಸಿದ್ಧಂ ಪಾಶ್ಚಸಾಧಕಂ ||೧೬||

ಅರ್ಥಪರಿಚ್ಛೇದ : ಸುರಂಥ ಜನರೂ ಎಂಬಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ -ಸಾಧಕತ್ವ ಹೀಗೆ ಇರುವಂತೆ ವಿಶ್ವ ಸಮಾಪಾರಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ವಾದಿಸುವದೆ ಅದು ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾಚ : "ಸಃಸ್ಯಾದುದು ಸಾಧಕ" ಎಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಸುಳ್ಳು ಪ್ರಮಾಣ ದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಸತ್ಯಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಸತ್ಯಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವದಾದರೆ ದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ (ವಿವೇಕದ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಸತ್ಯ ಹೃದಿ ಪ್ರಮಾಣಾರ್ಥವು ಸತ್ಯ ಹೀಗೆ ಎಂಬ ಸತ್ಯಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.) ಸುಳ್ಳು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವದಾದರೆ ಆ ಮಿಥ್ಯಾ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವು ಇದೆ ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳಾದ ಧರ್ಮ ಸಮ್ಯಕ್ವದಿಲ್ಲ. (೨ ಸಿದ್ಧಂ).

ದಿವ್ಯ : 1) ಮಿಥ್ಯಾ ಭೂತವಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಭವ
ಪಕ್ಷಿಯು ಸುರಭಿ ಚಂದನಂ ~~ಮಗ~~ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ,
ಫ್ರಾನ್ಸೊದ್ರಿಯದಿಂದ ಚಂದನವು ಸುರಭಿ ಎಂದರೆ ಚಂದನ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಸುವಾಸನ
ಯುಳ್ಳದ್ದು ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜ್ಞಾನಸಂಸ್ಕಾರ ಹುಟ್ಟಿದ ನಂತರ
ಚಂದನವನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದೊಡನೆ "ಚಂದನಂ ಸುರಭಿ" ಎಂಬ ಎತ್ತಿವ್ವ
ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ವಸ್ತುಗಳ ರೂಪ ಜ್ಞಾನವಾಗು
ತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಸಾಧಕ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ
"ನೇಪ ಮಾಸ್ಮಿ" ಶ್ರುತಿ ಒದ್ದಿದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟು
ತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಾಧಕ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕಾರ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ
ಮಿಥ್ಯಾ ಭೂತವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳು ಸಾಧಕ ಎಂಬ ಎತ್ತಿವ್ವ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.
ಎಂದರೆ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ-ಸಾಧಕತ್ವ ಒಗ್ಗಿ ಉಭಯ ಎತ್ತಿವ್ವ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.
ಈ ರೀತಿ ಒದ್ದಿದ ವ್ಯರ್ಥಪಕ್ಷಿಯ ವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ.

ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು "ಸಮುದಾಂ" ಪ್ರಮಾ
ಣವು ಸತ್ಯ, ಆದರೆ ಅದ್ವೈತ ತಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು
ಈ ಸಮುದಾಯತ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಒಗ್ಗಿ ಎರಡು ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಈ
ಪ್ರಮಾಣ ಮಿಥ್ಯಾ, ಆದರೆ ಅದರ ಸಾಧಕತ್ವವು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ.
[ನೇಪ ಮಾಸ್ಮಿ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ ಸತ್ಯವೆಂದರೆ ಅದು ಎನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದು
ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ತರ್ಕವು ಅಭ್ಯಾಸವೆಂದು ಮಾಯಾವಾದಿ ವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ.
ದೃಷ್ಟಗಳು ಸತ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅವು ಕುಟಾಕುಲ ಸೂಚಕವಾಗಿವೆ. ಅದರಂತೆ ರೇಷ
ಗಳ್ಲೆ ಅರೋಪಿತ ವರ್ಣಗಳು, ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿಯ ದೀರ್ಘತ್ವ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾ
ಭೂತ ಪ್ರತಿದೇವ ಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾ
ಇಲ್ಲದ ಆದರೆ ತೋರುವ ಧಿವ್ರಗಳು (ಸುಪ್ತ-ಸುಷುಪ್ತ ವರ್ಣಗಳು) ಅದು ತಿಳಿ
ಳಿಸಲಾಗಿ ಮನಃ ಸಂಭವಿಸುವ ಸೂಚಕವಾಗಿವೆ. ಒಗ್ಗಿ ಸುಳ್ಳು ~~ಮಿಥ್ಯಾ~~
ಮತ್ತು ಆದರೆ ಅಸಾಧಕತ್ವಗಳಲ್ಲಿ (ಅಜಾದತೆ ಅಪಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ) ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲ
ವಾದ್ದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ತರ್ಕದ ಮೂಲವೇ ತಿಳಿಲವಾಗಿ ಅದು ಅಭ್ಯಾಸ
ತರ್ಕ ಎಂದು ಮಾಯಾವಾದಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾದದಲ್ಲಿ
ಹುರಳಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾಯಾವಾದಿಯು
ಉದಾಹರಿಸಿದ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು ಸುಳ್ಳು ಮತ್ತು ಒಗ್ಗಿ ಸರ್ವಥಾ ಇರುವ
ದಿಲ್ಲ. ಎಕೆಂದರೆ ಸ್ವಪ್ನ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸತ್ಯವೇ. ವರ್ಣಗಳು ರೇಷಗಳಲ್ಲಿ
ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಇವು ಅರ್ಥವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿಯ
ದೀರ್ಘತ್ವವು ವ್ಯನಿಯಲ್ಲಿಯಂತೆ ಸ್ವಾಧಾವಿತವೇ. ~~ಮಿಥ್ಯಾ~~ ಪ್ರತಿದೇವ ಸತ್ಯವೇ

ಅಗಿದ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಭಿನ್ನಗಳು ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಅದರ
 ವಿವರವಾದ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಉದಾ : ಸರ್ವಭೂತಮಧ್ಯೆ (ಹಗ್ಗನೋಡಿ
 ವಾವು ಎಂಬುದು) ಸರ್ವಭೂತಮೇ ಒದಿಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ
 "ಸರ್ವ ಭೂತಾನ್ಮಿ" ಶ್ರುತಿ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಅದು ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದು ಎಂದು
 ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದು ಸುಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯವಾದುದೇ ಸಾಧಕ.]

ಸಾಧಕತ್ವಂ ಸಕಶ್ಚೇನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಿದ್ಧಿಮಿತ್ಯುಕ್ತಾ ಸ್ವೀಕೃತಂ ಹಿ

ಅನಿರೀಕ್ಷ್ಯ ಸಾಧ್ಯಾ ಸಾಧಕತಾ ತ್ವಮಿಹಾಂಶೋಃ ||೧೦||

ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಿದ್ಧಿಮಿಹಾಂಶೇನ ಸಾಧ್ಯಮಿತ್ಯುಕ್ತವಸ್ತಿ || ೧೦೦||

ಅವತರಣಿ : ವಿಭಾಭೇತವಾದುದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ
 ಇದೇನು ಸಿದ್ಧಿಯಾಯಿತು ಎಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಬುದ್ಧಿ
 ಕೂಡುವುದಾಗಿ ಮುಂದೆ ವಿವರವಾದ ನಡೆಯುವುದು ಹೇಗೆ ? ಅದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ
 ಸತ್ಯ ಅಥವಾ ಅಸತ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸದೆ, ವಿಚಾರ ಆರಂಭವಾಗದೆ,
 ಪ್ರಾರಂಭವಾಗದೆ ಎಂಬ ಮನೋನಿವೇದಿಯ ವಾದದಂತೆ ಅಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದೂ
 ಅವಶೇ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದಾಗಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅನುವಾದ : ಸತ್ಯಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾವಿಸುವ
 ಅಜ್ಞಾನವು ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಪಡುತ್ತದೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮನೋನಿವೇದಿ ಒಪ್ಪಿಸಿರಲಿವೆ.
 ಅದರ ನಿರೀಕ್ಷಾಪೂರ್ವಕ ಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಸಾಧಕತ್ವವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನೋನಿವೇದಿಯು
 ಪರಮವು ಕುರಿತು ಇನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುವುದು (ಸಾಧ್ಯ). ಇನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಾಪೂರ್ವಕ ಸಾಕ್ಷಿಗೆ
 ಸಾಧಕತ್ವವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಾಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದಾದರೆ ಅದಕ್ಕಾ
 ದೇವತೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ : ಪ್ರಮಾಣವ ಸತ್ಯಾಭ್ಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸದೆ ವಿಚಾರ ಹಾಗೆ ಎಂಬ
 ಭಾವಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂಚನೆ ಅಗ್ರಾಹ್ಯವೇ. ಎಂದರೆ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವನ್ನು
 ಮನೋನಿವೇದಿ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ. ಭಾವಿಸುವ ಅಜ್ಞಾನವು ಅಂತಹ ಅಜ್ಞಾನವು
 ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇದ್ಯ ಎಂದು ಅವನು ಕೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ಸಾಕ್ಷಿ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದಲೇ ಮನೋನಿವೇದಿ ಒಪ್ಪುವ ಸತ್ಯವೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ
 ಉಭಯವಾದಿ ಸಮ್ಯಕ್ವಾದ ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂಬ ಸತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವಿದು ಅದನ್ನು
 ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಪಡೆಯುವುದು.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಮನೋನಿವೇದಿಯು ಮನೋನಿವೇದಿ ಭಾವ
 ರೂಪ ಅಜ್ಞಾನವು ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಪಡುವುದು. ಎಂದರೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಮನ

ಧರ್ಮವು (ನಿರೀಶ) ಇಲ್ಲ. ಅದು ನಿರೀಶವು ಎಂದು ಅವನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ. ನಿರೀಶೇತ್ಯ ಸಾಧಕತ್ವವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಮಸ್ವತಃ ಅವನು ಮೊದಲು ಸಿದ್ಧಮಾಡಬೇಕು. ನಂತರ ನಿರೀಶೇಶ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಭಾವರೂಪ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧಿ ಸುವದು.

ನಿರೀಶೇಶವು ಸಾಧಕವೆಂಬುದನ್ನು ಕಾರಣವಾದಿಯು ಸಾಧಿಸುವುದಾದರೆ, ಅದನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ? ನಿರೀಶೇಶ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೋ? ನಿರೀಶೇಶ ಪ್ರಮಾಣವಿದಲೋ? ಮತ್ತೆ ಪ್ರಮಾಣವಿದ ಸಾಧಿಗಳು ಬರಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಪ್ರಕಾರ ನಿರೀಶ ಪ್ರಮಾಣವು ಅತ್ಯಂತಿವಾದವಾದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾ. ಮಿಥ್ಯಾರೂಪವಾದುದು ಒಂದನ್ನೊ ಸಾಧಿಸಲಾರದೆಂದು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವುದು.

ನಿರೀಶೇಶವು ಸಾಧಕವೆಂಬುದನ್ನು ನಿರೀಶೇಶ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದಾದರೆ, ನಿರೀಶೇಶ ಪ್ರಮಾಣ ಯಾವುದು? ಸಾಕ್ಷಿಯೋ? ಸಾಕ್ಷಿಭಿನ್ನವೋ? ಸಾಕ್ಷಿಯಾದರೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾತ್ಮಯ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಸಾಧಕತ್ವ ಸಿದ್ಧಿಸಿದರೆ ನಿರೀಶೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವ ಸಿದ್ಧಿ ಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಿರೀಶೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಧಕತ್ವವು ಸಿದ್ಧಿಸಿದರೆ ಸಾಕ್ಷಿಗೆ ಸಾಧಕತ್ವವು ಸಿದ್ಧಿ ಸುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ನಿರೀಶೇಶ ಪ್ರಮಾಣವು ಸಾಕ್ಷಿಭಿನ್ನವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಕ್ಷಿಭಿನ್ನವಾದ ನಿರೀಶೇಶ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಇನ್ನೊಂದು ನಿರೀಶೇಶದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ಅದು ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ? ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಮತ್ತೊಂದರ ಹೀಗೆ ಅವನವು ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ಅನೇಗೀಶಂಪರಾಂ ವಿಶ್ವಸತ್ಯತಾಂ ತನ್ನ ಪಾದಿತಾಂ

ತಸ್ಮಾತ್ ವ್ಯವಹೃತಿಃ ಸರ್ವಾ ಸತ್ಯೇತ್ಯೇವ ವ್ಯವಹೃತಿಃ |

ಪಾದಿತಾಂ ತಸ್ಮಿನ್ ಸತ್ಯಮಿತ್ಯೇವ ಪಾತಿತಾಂ ಸತ್ಯಮಿತ್ಯೇವ

ಅರ್ಥವಿವರಣೆ : 17ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದ ಮಂತ್ರನೆಯನ್ನು ಕಾರಣವಾದಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಥವಿವರಣೆ : ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಸಾಧಕತ್ವವಿದ್ದುದಾದ್ದರಿಂದ (ತತ್ = ತಸ್ಮಾತ್) ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವಲ್ಲ, ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಸುಳ್ಳಾದ "ನೇಷಾನ್ಯಾತ್ಮಾ" ದಿಂದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಧಕತ್ವ ಬರಲಾರದು. (ಪಾದಿತಾ-ಸಾಧಕತಾ). ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಸಾಧಕತ್ವವಿದ್ದುದಾದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಪಾದಿತಾ-ತಸ್ಮಿನ್-ಪಾದಿತವಾದಿಗಳು "ಸತ್ಯ" ಅಂದಿರಲಿ. (ಪಾದಿತಾ = ಸತ್ಯತಾ) ಅದರಿಂದ ಪಾದಿತವಾದ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು (ವ್ಯವಹೃತಿ) ಸತ್ಯವೆಂದೇ

ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ವಿಷಯ (ವ್ಯವಹಾರವೆಂಬ ಅರ್ಥ) ಎಂದರೆ ದುಃಖಾದಿ ಬಾಧೆ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯ ಸತ್ಯವೆಂದೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಬಹುದು. **ವಿವರಣೆ :** ಇಲ್ಲಿ ವಾದಿತಾ ತಪ್ಪಿಗೆ, (i) ಸಾಧಕತಾ ಮತ್ತು (ii) ಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬ ವಿಷಯ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ, (i) ವಾದಿತಾ - ಸಾಧಕತಾ. ವಾದಿತಾದಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಪರಸ್ಪರಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮವೆಂದೇ ಸತ್ಯ. ಉಳಿದವೆಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಆತ್ಮಾತಿರಿಕ್ತವಾದ "ನೇತ ವಾಚಾಸ್ಪತಿ" ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸುಳ್ಳಾಗಿ ಸಾಧಕತ್ವವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಳ್ಳಾದ ವಿಷಯವು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಅದ್ವೈತಿಗಳು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಭೇದದ (ನಾನಾ) ವಿವರಣೆ ಮತ್ತು ತತ್ಸೂಲಕ ಜಾತ್ಯುತ್ಯಾತ್ಮ ಸಿದ್ಧಿಸಲಾರದು ಎಂಬ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. (ii) ವಾದಿತಾ - ಸಾಧಕತಾ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಬರುತ್ತದೆಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮವಿಚ್ಛು ಉಳಿದವೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳಾದರೆ ಆತ್ಮಾತಿರಿಕ್ತವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಸುಳ್ಳಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ನಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗ ವ್ಯವಹಾರ (ವಾದಾರ್ಥ, ಚರ್ಚೆ, ಛೇದ, ವಾದವಿವಾದ) ಒಡೆಯುವ ಮೋಗರೆ, ಹೀಗಾಗಿ ಮಾಯಾವಾದಿ (ಚಾರ್ವಾಕ-ಬೌದ್ಧ ಮುಂ.) ವಾದಿ ಆಗದೆ ಮೋಗರೆ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ವಾದಿ ಆಗುವ ಅಧಿಮಾನವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗ ನಿವಾರಿಸಲು ಅವನು ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸತ್ಯವಾದರೆ ವ್ಯವಹಾರ ವಿಷಯವಾದ ಸಂಹಾರ ಬಾಧೆ, ದುಃಖಾದಿಗಳು ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಾಧಕತಾ

ವಿವರಣೆ : ವಿದ್ವಾಂಸರು ನಡೆಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಾದವಿವಾದಕ್ಕೆ, ವಿದ್ವದ್ವಿಚ್ಛೇಷಕ್ಕೆ, ವಾದಾರ್ಥಕ್ಕೆ, ವಾಗ್ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ, ಛೇದ ಎನ್ನುವರು (ಛೇದ ಗತವು ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿ ವಿವರಣೆಗಳಿಗಿಂತ-ವಾಗ್ವ್ಯವಹಾರ :) ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಛೇದವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಪ್ತಿಕರು (Referes) ವಾದಿಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಧಕರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ತಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ವಾದಿ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಿಗೆ ತಥಾಕರಿಯು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ವಾದ-ಛೇದ-ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಛೇದ ಮೂರು. ವಿದ್ವಾಸಗತ. ಸತ್ಯವಿಚ್ಛೆಯವರಿಗೆ ದೀಪಿಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಗುಣವು ಹಿನ್ನೆರಗು ಅಥವಾ ಸತ್ಯದರ್ಶನದಿಂದ ದೀಪಿಯ ವಾದ ವಿವಾದಕ್ಕೆ "ಪ್ರಾಪ್ತಿಕ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. (ತತ್ಯ ಬಾಧಾತ್ಮಕ ಛೇದ). ಇದರಲ್ಲಿ ಛೇದವು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತಿಕರು ಇವರು ಅದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲ. ಒಂದೆಡೆ ಈ ವಾದದಲ್ಲಿ ಛೇದವು ಮತ್ತು ವಾಗ್ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ದೀಪಿಯುತ್ತದೆ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು

ಮುಖ್ಯ, ದ್ರವ್ಯಾದಿ ಸಂಗತವಾದ ಮೂಲದಿಂದಾಗಲಿ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಇರುವ
ದಿಲ್ಲ. "ಇಲ್ಪ" ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿ (ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ). ರಾಧ. ಪೂಜಾ, ಸ್ವರ್ಗ ಮುಂತಾದ
ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುವ ವಾದ ವಿವಾದ ಅಥವಾ ಚರ್ಚೆ. (ಸ್ವಪಕ್ಷ ಸಾಧ
ನೋಪೇತ ವಿಜಗೀಷುಕಥಾ) ಇದರಲ್ಲಿ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಸ್ಥಿಕರು ಇರಲೇ
ಬೇಕು. ಸಜ್ಜನರು ಮತ್ತು ಅಸಜ್ಜನರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ವಾದ ವಿವಾದಕ್ಕೆ
"ದಿಕ್ಕಿ" ಎನ್ನುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ತತ್ವವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜಯ
ಪಜಯ, ಪರವಿಜಯ. ಪರಾಕ್ರಮ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಇವೇ ಇದರ ಮುಖ್ಯ
ಗುರಿ. (ಸ್ವಪಕ್ಷ ಸಾಧನೋಪೇತ-ವಿಜಗೀಷು ಕಥಾ) ಇಲ್ಲಿ ಜಯಪಜಯ ನಿರ್ಧಾರ
ಮಾಡು ಸಭಾಪತಿ ಸಾಧಕರು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಸ್ಥಿಕರು ಇರಲೇಬೇಕು. ಕಥಾವಲ್ಲದ
ಪ್ರಾಸ್ಥಿಕರು ವಿಚ್ಛುಭಕ್ತರೂ, ರಾಗದ್ವೇಷರಹಿತರೂ, ಸರ್ವವಿನ್ಯಾ ವಿಶಾರದರೂ
ಇರಬೇಕು. ಇವರು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಯ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು
ಸಭಾಪತಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ವಿಚಾರ ಕೈಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗುತ್ತಾರೆ.

ವಾದಕರ ನಡೆಯುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ. ಈ
ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಕಥೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ.
ಎಂದು ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಪ್ರಮಾಣವಾದಿಗಳಾದರೂ
ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಅಪಾರಿತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಅವರಿಗೆ ಕಥಾಧಿಕಾರ ಇರದೇ ಹೋಗಿರಿ. ಇವರು ಕಥೆಕರಾಗದೇ ಹೋಗಿರಿ (ವಾದಿಕಾ
ನ ಸ್ಯಾತ್) ಎಂದು ಅನಿಷ್ಟ ಆಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಮಾಣತತ್ವ

ಅದರ ಮಂಡನಮಂಡಮಾದ್ಯಕಾರನಾದ ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ಕಥಾಂಗಭೂತ ಪ್ರಮಾಣ
ಗಳು ಸತ್ಯವಿರಬೇಕೆಂಬುದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸತ್ಯವೆಂದು
ಒಪ್ಪಬೇಕು ? (ಕಸ್ಯ ಹೇತೋಃ) ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಲು, ವಿಳಕ್ಕ
ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ವಿಳಕ್ಕ (I) ಮಾಗ್ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಸತ್ಯತ್ವಾಂಗೀಕಾರ ಇವು
ಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದೆಯೇ (ಎಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಒಪ್ಪ
ಬೇಕು ಇರುತ್ತವೆಯೇ ?)

ವಿಳಕ್ಕ (II) ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದು ಮಾಗ್ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ
ಕಾರಣವೇ ?

ವಿಳಕ್ಕ (III) ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದಲೇ ವ್ಯವಹಾರ
ವಿಧಿ ಸಿದ್ಧಿಸುವದೋ ?

ವಿಳಕ್ಕ (IV) ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಕಥಾಂಗವು

ವಿಜಯಾದಿಗಳ ವಿಭಾಗವಾಗದೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಜಯಾದಿ ಘನ ದೇವತೆಯಾದ
ಪ್ರಸಾದಿ (ಅವ್ಯಯ್ಯ) ಬರುವದೋ, ಎಂದು ಈ ಅತಿಪ್ರಸಾದಿ ವಿಜಯಾದಿ
ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕೋ ?

ಈ ಸಾಲು, ವಿಶ್ವಗಳು ಕೂಡುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ
ವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತ್ರಿಪದಿಯು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-
ವಿಶ್ವ (1) (ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವಿಶ್ವ) "ವಿಜಯಾದಿಯು ವ್ಯವಹಾರವು ಪ್ರಮಾಣಾದಿ
ಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಯೇ ಹೋಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಒಂದು ವ್ಯಾಪ್ತಿ
ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿದೆ. ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ ವ್ಯವಹಾರದಂತೆ" - ಎಂದು ನೀವು
ಅವರನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ. ಇಲ್ಲಿ ವಾಗ್ ವ್ಯವಹಾರವೆಂದರೆ ಯಾವ
ವ್ಯವಹಾರ ? (2) ಏನು ವ್ಯವಹಾರವು ? ಅಥವಾ (3) ಸ್ಪಷ್ಟಪ್ರಸಾದಿ-
ವಿಜಯಾದಿಗಳ (ಸಾಧನ ವಾದನ ಕ್ಷಮ) ವ್ಯವಹಾರವು ?

(2) ಏನು ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ವಿಚಾರಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ
ಅದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಅನುಮಾನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ (ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ವಾದಾರ್ಥ
ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವೆಂದು ಒಪ್ಪಲಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವ್ಯಾಪ್ತಿ)
ವ್ಯವಹಾರ ದೋಷ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನುಮಾನಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು
ಒಪ್ಪಿದ ಜೀವಾತ್ಮ, (ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವದರಿಂದ) ಪ್ರಮಾಣ ಸ್ಪಷ್ಟ
ವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ವಾಕ್ಯಮಿತಿ ಬೋಧಿಸಿದರೆ ವಾದಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಯೆಂದು ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ
ಹೊಂದಿದೆ. (3) ಸಾಧನ ವಾದನ ಕ್ಷಮ ವ್ಯವಹಾರವು ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಾದ
ಮೋಕ್ಷ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. (ವಾದ ಕಾರವಸ್ಥಾತಿ) ಮೂಲತಃ ಸತ್ಯ
ವ್ಯವಹಾರವು ಸಾಧನ ಸಮರ್ಥವೆಂಬ ಅರ್ಥವೇ ನಿಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. (ಹೀಗೆ ಹುಕ್ಕ
ಹಾ ಅಂದರೆ) ಏಕೆಂದರೆ ಜಾತಿ ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ. ಅದರಿಂದ
ಸಾಧನ ವಾದನ ಸಮರ್ಥವೆಂಬ ಹೇಳುವಿಕೆ ಅದು ಅಂದವೆಂದು ಸಾರಿಸಲು
ನೀವು ಕೇಳುವಿಕೆ ಪ್ರತಿಯೇ ಹೊಂದಿದವು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ "ವಿಜಯಾದಿ
ವಾದಿಯು ವಾಗ್ ವ್ಯವಹಾರವು ಸಾಧನ ಸಮರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು
ಪ್ರಮಾಣ ಸ್ಪಷ್ಟವನ್ನು ಹೇಳುವದೇ ಹೋಗಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಈ ನಿಮ್ಮ ಅನು
ಮಾನವು ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸದ್ವಿಚಾರವಾದವು ಇಲ್ಲಿ ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ.
ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಮಾಣ ಸ್ಪಷ್ಟವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ಜೀವಾತ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ವಾದ ವಿಜಯ
ವಿಜಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ ಸ್ಪಷ್ಟವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ವ್ಯಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ
ವಿಜಯ-ವಿಜಯವಾಗಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ವಾಗ್ವ್ಯವಹಾರವು ಸಾಧನ
ಸಮರ್ಥವಾಗದು ಪ್ರಮಾಣ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಾರ ಉದಾಹರಣೆ. ಅದರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ
ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ ಸಿದ್ಧಿವಾದವೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ನಿಜವಾಗಿ ದೃಷ್ಟವಿರುವ

ಪ್ರಮಾಣ ಕಾರಣ. (ಸತ್ವಚನಾಭಾಸಯೋಗಿತ್ವಂ ಉಪಾಧಿಃ).

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸತ್ಯವಿರದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯವಾದ, ಧರ್ಮಿಯಾದ ವಾಗ್ವ್ಯವಹಾರ ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ ? ಮತ್ತು ದೂಷಣಾದಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗೆ ?

ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ : ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ವಾದಕಥೆಯನ್ನಾರಂಭಿಸ ಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. (ನ ಒಪ್ಪುವೋ ವಯಂ) ಆದರೆ ಪ್ರಮಾಣ

ಗಳ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಾಸೀನರಾಗಿವೆನ್ನಿಕೊಂಡು ವಾದಕಥೆ ನಡೆಸಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ (ಶಂಕಾಕಾರಣ) ಹೇಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಚರ್ಚೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದೆ ? ಇಲ್ಲಿ

ಮೂರು ಪಕ್ಷಗಳಿವೆ. (i) ಉಭಯವಾದಿಗಳು ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ನಡೆಸಿದ ಚರ್ಚೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸತ್ಯವಿರದಿದ್ದರೆ ಎಂಬ ಕಡೆಗೆ

ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. (ii) ಉಭಯ ವಾದಿಗಳು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ನಡೆಸಿದ ಚರ್ಚೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ

ನಿಮ್ಮ ಹೇಗೆ ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ ವಾದ್ದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ದೂಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. (iii) ಪ್ರಮಾಣಾದಿ

ಗಳು ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ವಾದಿ, ಅವು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಒಪ್ಪಿ ನಡೆಸಿದ ಚರ್ಚೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಹೇಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಮಾಣಾದಿ

ಗಳ ಸತ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಮಾಭಿಮಾನಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೆ ಹಠ ನಡೆದಂತೆ ಬೇರೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಸಹ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ನಡೆಸಲು

ಬರುತ್ತದೆ. (ತಥೈವ ಕಥಾಂತರಪ್ರಸಕ್ತೀ : ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಕಾದರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲಿನ ಅರ್ಥ ಸುಲಭ.)

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಮೇಲಿನ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿವಾದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಕ್ಕರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಇದೆ. ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಚಾರ್ವಾಕ ಮೊದ

ದಾದವರಿಗೆ ವಾದಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಿಕ್ಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಈ ಅಶ್ವೇಪವಿದೆ. ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ : ಇದೂ ಅಯುಕ್ತವೇ. ಹಿಕ್ಕರಿಗೆ ಈ ದೋಷ ತಿಳಿಸಲು ಅವರು

ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? ಚಾರ್ವಾಕ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ವಾದಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿದ್ದರೆ ಚರ್ಚೆ ಆರಂಭವಾದ ಒಳಗೆ ಅವರಿಗೆ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು

ಅಸಂಭವನೀಯ. ಇನ್ನು ಅವರಿಗೆ ವಾದಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಒದಗಿದ್ದರೂ ಕಥಾಬಾಹಿರವಾದ ಅವರಿಗೆ ನಿಗ್ರಹಾದಿ ದೋಷಗಳು ಏಕೆವೆಂದು ಅಶಕ್ತ. ಇಂತಿಂಥವಾಗಿ

ಆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹಿಕ್ಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿಲಶಲ್ಪ (ii) (ತೇಹು ಅಥವಾ ಕಾರಣ ಎಳೆವು) ವಾದಕಥೆಯು ಕಾರ್ಯವಾದ್ಯ ರಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯತ್ವದ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ

ಎಂಬ ನಿಲಶಲ್ಪವೂ ಅಯುಕ್ತ. ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ವಾದ

ಪ್ರಥಮಃ ಕಾರಣವೇ ಅಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಇದು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ಚಾರ್ವಾಕ ವೇದವಾದವೊಡನೆ ವಾದ ಲ್ಲೆ ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಪ್ರಕಾರ ಬರುತ್ತದೆ.

ತಂತ್ರಾ : ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ವಾದಕ್ಕೆಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ. ಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ಸತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರಣವು ಕಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದು ಇರಬೇಕು.

●ತರ್ಜು : ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು (ಮೈತ್ರ). ವಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ದೊಡ್ಡ, ತತ್ಕರ್ತೃತ್ವ-ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಂ. ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕಾರಣವು ವಾದಿಗಳು ಕೆಲವು ಅವಶ್ಯಕ ನಿವೇದನ (ಕಮಾಯ ಬಾಧ) ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಾದಾ : ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ತರ್ಕಗಣಿತ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಸಮಯ ಬಾಧವಾದಂತರ ಕಥೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಮಯಬಾಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪದಿದ್ದ ಚಾರ್ವಾಕನೊಡನೆ ವಾದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾದುದು ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮಂತೆ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ತರ್ಕ ಗಣಿತ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಷಯವಿರಬೇಕು ಅವಶ್ಯಕ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮುಗಲ್ವ ಸೂಚಿಸಿದ ಕಲ್ಪನಾ ಗಣಿತ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪದ ಕೆಲವು ನಿಮ್ಮ ಮುಖಾಂತರ ವಾದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಕ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ಕರ್ತೃತ್ವವು ವಿಷಯದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿಲಯ (III) : ಉಪ ಪಠಾದಿಗಳು ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವಂತೆ. ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಇದು. ೧) ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸತ್ಯತ್ವವು ಯಾವ ಬಗೆಯ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ? ಪ್ರಮಾಣ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದಲೇ? ಇದರ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದಲೇ? (೨) ಪ್ರಮಾಣ ವ್ಯವಹಾರವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ೧) ವ್ಯವಹಾರವು ವಿಚಾರವಾದುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಮಯ, ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಒಂದೆ ಹೇಗಾದರೆ ೨) ನಿಮ್ಮ ಮುಗಲ್ವ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. (೩) ಇನ್ನು ವಾದದ ವ್ಯವಹಾರ ದಿಂದಲೂ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಿಲ್ಲ. ವಾದವೆಂದರೆ ಕಾರ್ಯದ ಸುಖ್ಯರೂಪವು. ಕಾರ್ಯ ಅಂದವು. ಇವೆರಡರೂ "ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ" ವೆಂಬುದು ಕಲ್ಪ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇದರ ೧) ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ತಿಳಿದು-ಅತ್ಯಂತ ಒಪ್ಪಿದ ಅವಶ್ಯ ಪ್ರಕಾರ

ಬರುತ್ತವೆ, ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ~~ಹೀಗೆ~~ ಆತ್ಮಕೃತ್ವವು ~~ವಿಶೇಷವಾದ~~ ಬಾಧಾ
ವಾಗುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾಗದು ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಎಂದರೆ ಯಾವುದೇ
ಪ್ರಮೇಯವು ವಿಚಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಲೋಕವ್ಯವಹಾರ
ದಿಂದಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು
ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಕಲ್ಪ (IV) : ಭವಾತಿಪ್ರಕೃತಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಒಪ್ಪ
ಬೇಕೆಂಬ ವಿಕಲ್ಪ. ಈ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಅಯುಕ್ತ. ವಾದವಿವಾದಕ್ಕೆ ಉಭಯವಾದಿ
ಗಳು ಸಮಯಬಾಧೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಲೇ ಕಥೆಯು ಫಲವಾದ
ತತ್ವನಿರ್ವಾಹ ಅಥವಾ ಜಯನಪಜಯಗಳ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಯಾವ ~~ಈ~~ ಪ್ರಕೃತಿವೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ವಿಜಯಾದಿಗಳ ಅತಿಪ್ರಕೃತಿ
~~ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ~~ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಾದ ಕಥೆ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು
ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಕಲ್ಪ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು
ಒಪ್ಪದ ವಿನಿಮಯವಾದಿಯು ಕಥೆಗೆ ಆಗದೇ ಹೋಗಿರಿ. (ತನ್ನವಾದಿಗಳು)
ಎಂದು ~~ಪ್ರತಿ~~ ಆಪಾದಿಸಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ

ಸಿದ್ಧಾಂತಿ : ನಾನು ಮಾಡಿದ ನಾಲಿಗೆ, ವಿಕಲ್ಪಗಳ ದೂಷಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಆಧಾರ.
ಅವರಲ್ಲಿ ಹುರಳು ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳಿಲ್ಲ ಸ್ಥಾಪಿಸದೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ
ವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸರ್ವ ಸತ್ಯ (ಶ್ಲೋಕ 21) ಎಂದು ತ್ರಿ ವಾದ್ಯ
ಚಾರ್ವಾಕ ದತವದಿಂದ ನಾಲಿಗೆ, ವಿಕಲ್ಪಗಳು ನಿರಾಸ್ಯವಾದವೆಂದು ~~ಪ್ರತಿ~~
ಬೇಕು. (ತದೇತತ್ ಸರ್ವಂ ಅನೇನ ~~ಪ್ರಮಾಣಂ~~ ವೇದಿಕತಂ- ಸುಧಾ)
ಹೇಗಾದರೆ :-

ವಿಕಲ್ಪ (I) : (ವ್ಯಾಙ್ಕಿ ವಿಕಲ್ಪ) "ಎಲ್ಲೆಡೆ ವಾದಾಥ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಡೆ
ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಒಪ್ಪಲಾಗಿದೆ" ಎಂದು ವ್ಯಾಙ್ಕಿ (ಪ್ರಮಾಣ
ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪದ) ಚಾರ್ವಾಕನ ವಾದಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಗದಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದೊಳಗೆ
ಹೇಳಿ. ಆದರೆ ಇದು ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ~~ವಾದ~~ ಅನುಮಾನದನ್ನೇ
ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ಮಾಯವಾದಿಯನ್ನು ನಿರಾಸ್ಯವಾದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ, ~~ವಾದಾ~~
ವೇದಕಲಾಪದಾಗಿ "ನೀವು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ~~ವಾದಾ~~
ಲಾಯಿ" ಎಂದು ಅನಿಷ್ಟ ಆಪಾದನೆ (ಶರ್) ಮಾಡಬಹುದು. ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು
ಸಿದ್ಧವಿದ್ದರೆ ~~ವಾದ~~ ಸಾಧಕವಲ್ಲ. ಅನ್ಯಾದಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣ
ವಿಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಮಾಣ ಬಾಧವು ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ದೂಷಣೆ? ~~ಅದರಲ್ಲಿ~~

ಅದು ಅಲಂಕಾರವೇ.

ಇನ್ನು ಸಾಧನ-ಬಾಧನ-ಕ್ಷಮಾ ವ್ಯವಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ಮೊದಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೋಷವು ಇದರಿಂದಲೇ ಪರಿಹೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅನುಮಾನವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದರಿಂದ ಇವು ಎತ್ತಿದ ಬಾಧದೋಷ ಅಯುಕ್ತ. ಇದಲ್ಲದೆ (ಕುಟ) ನೀನು ಹೇಳಿದ ಉಪಾಧಿಯು (ಸದ್ವ್ಯವಸಾಧಾಸ) ಅದೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವ್ಯತಿರೇಕಾನುಮಾನದ ಹೇತುವಿನಿಂದ (ಪ್ರಮಾಣಾದಿ ಸ್ವಾಭೃತ ಗಮನಕೃತ್ಯ) ಛಿನ್ನವಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ಹೇಗೆಂದರೆ - ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಸತ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅವು ಅಸತ್ಯವೆಂದೇ ಒಪ್ಪಿದಂತೆ. ಅಸತ್ಯವಾದರೆ ಇವನೇ ಸ್ವರೂಪವೇ ಅಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ವರೂಪಾಪ್ತಿಯು ಇವು ಹೇಳಿದ ಸದ್ವ್ಯವಸಾಧಾಸ ಉಪಾಧಿಯು ಲಕ್ಷಣವೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳು (ಸಾಧನ) ಮತ್ತು ಉಪಾಧಿ ಅಭಿನ್ನವಾದ್ದರಿಂದ ಉಪಾಧಿಯು ಲಕ್ಷಣವಾದ "ಸಾಧನ ಅಪ್ಯಾವಶ್ಯಕವು" ನಿನ್ನ ಉಪಾಧಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಸದ್ವ್ಯವಸಾಧಾಸವು ಉಪಾಧಿಯೇ ಆಗಲಾರದು.

ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಸತ್ಯ ಅಥವಾ ಅಸತ್ಯವೆಂಬಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣವಾಗಿದ್ದು ತೊಂದರೆ ವಾದಕನ ನೆರವುಬೀಳೆಂದು ಇವು ಹೇಳಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಅಥವಾ ಅಸತ್ಯವೆಂದೇ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಅಸಂಗತ.

ವಾದಕನ ಅರಂಭವಾದ ಬಳಿಕ "ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅನಿರ್ವಾಚಕ" ಎಂಬ ಮೋಷಾರೋಪವೇ ಎಂತಹ ವಾದಕನು ಬಗ್ಗೆ ಎಂದು ವಿಶಲಿಸಿದ್ದೀ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ. ಯಾರು ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುವರೋ ಅಥವಾ ಇವರು ಅವು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರು ವಾದಿಗಳಾಗಲಾರರು ಎಂದು ಮು. ಅಪಾದನೆ.

ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ವಿಶ್ವವಿಧಾತ್ಯಾದ ಬಗ್ಗೆ ವಾದಕನ ನೆರವೇ ಉಳಿದ ಮತವಿಧಗಳೂ ಇದೆಯೇ. (ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಪ್ರಶ್ನಾ) ಎಂದು ಮೊದಲಿ ನೀನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾದಿ ಮೋಷ ಹೇಳಿದ್ದಿ. ಇವು ಇದರಿಂದಲೇ ನಿರಾಸ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಾದಕನು ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದು ಅನಿರ್ವಾಚಕವು ಇವು ಹೇಳುವಂತೆ ಇವು ಅದೇ ಮೋಷ ಮತವೇ ಅರಂಭವಾದ ಬಳಿಕ. ಪ್ರಮಾಣಸತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ವಾದಕನು ಅನಿರ್ವಾಚಕವು ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ" ಎಂಬ ಧಮ (ದಂಟ) ಕೋರೂ ಅನಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ವಾದಕನ ಅನಿರ್ವಾಚಕವೇ ಇದೆ.

ಒಗ್ಗೂರಿ ಧರ್ಮಿಯಾದ ವಾದವ್ಯವಹಾರವೇ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ನಾವು ತಿಳಿದಿದ್ದು ನಿಷ್ಕರಣೆ ಈ ರೂಪ ತಿಳಿಸುವಕ್ಕೋಸ್ಕರವಿದೆ. ಇದು ಯುಕ್ತವೇ. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ವಾದವ್ಯವಹಾರ ಕಥಾಪ್ರವೇಶ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ವಾದಕನ ದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ಬಳಿ, ಈ ವಾದಕನೆಯ ಬಲದಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಇದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿಲತ್ಯ (II) : (ಹೇಳು ವಾದಕ ಕಾರಣ ನಿಲತ್ಯ) ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದು ವಾದಕನಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ನಾವು ಹೇಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದೊಂದೇ ವಾದಕನಿಗೆ ಸಿದ್ಧವೆಂದು ಹೋಗಿರಿ (ನ ನಿಷ್ಕರಣೆ) ಎಂದು ನೀನು ಅಪಾದಿಸಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ. ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ತರ್ಕಗಳೇ ವಾದಕನಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ನಾವು ನಿಷ್ಕರಣೆ ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಅಸತ್ಯವಾದರೆ ವಾದಕನ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ವಾದಕನ ಅರಣ್ಯವಾಗುವ ಮೊದಲು ಕಾರಣವಾದ ಸಮ್ಯಕ್ವಾದ ಕೆಲವು ನಿಯಮ (ಸಮಯ ಬಂಧ) ಇರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ತರ್ಕಗಳಾದ ವ್ಯವಹಾರದ ರೀತಿಯ ನಿಯಮ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಿಜ ಹೇಳಿದ್ದು ನಮಗೂ ಸಮ್ಯಕ್ವೇ. ಒಗ್ಗೂರಿ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಹಾದಿಗಳೊಂದೇ ವಾದ ಕಥೆಯು ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆಂದು ನೀನು ಅಪಾದಿಸಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ. ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯ ಒಪ್ಪುವುದು ವಾದಕನಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಈ ರೂಪ ಹೇಳುವುದು, ವಾದಕನಿಂದಲೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ರೂಪ ಮತ್ತು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪದರೂ "ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ತರ್ಕಗಳಾದ ವ್ಯವಹಾರವೇ" ಎಂದು ನಿಯಮವನ್ನು ಇದುವು ಬಾಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವದೊಳಗೆ ಬರುವುದಾಗಿ ನಿಜ ಹೇಳಿದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. (i) ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವದೊಳಗೆ ಬರುತ್ತದೆಯೇ ? ಅಥವಾ (ii) ಪ್ರಮಾಣ ದಿಗಳ ಸತ್ಯ ಒಪ್ಪುವುದು ವಾದಕನಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಅದನ್ನೂ ಅಪಾದಿಸಬೇಕು ಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವದೊಳಗೆ ಬರುವುದೇ ? (i)ನೇ ಮಾ ಅಯುಕ್ತ. ಎಂದರೆ ವಾದಕನಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಸತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ಸತ್ಯ ಒಪ್ಪುವುದು

(ii) ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿವಿ ನಮಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ವೇ. ಎಂದನ್ನೂ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಂತೆ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವದೊಳಗೆ ಬರುವುದು ನಿಜ. ಅಂತೆಯೇ ನಮಗೂ ಬಾಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ

ಬಾಧೆ ಹೊಂದದೆ ಇರಬೇಕು. ಪರಬ್ರಹ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಮುಖ್ಯ ಅಥವಾ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯ. ಅಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯವೆಂದರೆ ಅವರ ಪ್ರತೀತಿ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ. ಸತ್ಯೇತ ಪ್ರತೀತಿ ಮಾತ್ರ ಉಳ್ಳದ್ದು. ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಅದು ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಅಮಾಕರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ವಿಷಯ ಅಮೃತ ಎಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದು ಅಮೃತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ದಿವ್ಯಗುರುರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದು ನೀರಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಸತ್ಯ ಎಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇರುವದರಿಂದ ಅದು ಸತ್ಯವಾಗಬಾರದು. ಈ ಅಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯವು ಪರಮೋಪಾಧಿಕ, ಅವಿದ್ಯೋಪಾಧಿಕ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಮಾಯಾ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಪರಮವು ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅವಿದ್ಯೆಯು ಜೀವರನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ಅವರನ್ನೇ ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮೋಪಾಧಿಕ ಸತ್ಯವೆಂದರೆ ಅಮಾಕರಣ ಪ್ರಮಾಣ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವಾಗುವವರೆಗೆ ಇದು ಬಾಧಿತವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ತೊಡಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರ್ವಾಹಕ ವಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸತ್ಯ ಎನ್ನುವರು. ಅವಿದ್ಯೋಪಾಧಿಕ ಸತ್ಯವೆಂದರೆ ಕುತೃರಿತಕ, ಹಿಂಸನಲ್ಲಿ ತೋರುವ ದೃಶ್ಯ; ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತೀತಿಕ, ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕ ಸತ್ಯ ಎನ್ನುವರು. ಹೀಗೆ ಬಾಧೆ ಹೊಂದುವದರಿಂದ ಇದರ ತೊಡಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ : ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. (1) ಸತ್ಯವೆಂದರೆ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯ. ಅಕ್ಕವು ದೀರ್ಘಕಾಲೀನ ಬಾಧೆ ಮತ್ತು ಅಮಾಕರಣ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕ ಸತ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ಅನಾಂಶಗಳ ಭೇದವುಳ್ಳದ್ದೋ ? (2) ಇನ್ನು ಸತ್ಯವಲ್ಲದೇ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕ ಸತ್ಯ ಎಂದು ಮೂರು ಅನಾಂಶಗಳ ಭೇದಗಳಿವೆಯೋ ?

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯ ವಿಶ್ಲವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಬೇಕು. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಾಧಕತ್ವವು ಸಮ್ಯಕ್‌ವಿಧಿಯಂತೆ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೂ ಸಾಧಕತ್ವವು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಮ್ಯಕ್‌ವಿಧಿ. ಎರಡನೆಯ ವಿಶ್ಲವನ್ನು ಮುಂದಿನ ತೋರಿಸದಿದ್ದ ವಿರಾಟರೂಪದಿಂದ.

ಸತ್ ಕ್ರಿಯಿಧ್ಯಂ ಚ ಮಾತೇನ ಸಿಕ್ಕೇತ್ ಲೇಖಿತ ವೈಷ್ಣವೇ ಚ ಸ್ಯಾತ್ಯುಕ್ತರ್ಮಕಾರೀಣ ವೈವ ಸಿದ್ಧಿಃ ಕಥೇತೇ |
ವೈಶ್ಣವ್ಯಂ ಸದಕೋರಜ್ಯೇತೇನ ನಿಹಿತೇ ಚ |

ಅರ್ಥಕಥನೆ : ಸತ್ ಕ್ರಿಯಿಧ್ಯಂವೆಂದರೆ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ ಎಂದು ಒಂದನಿ ಎರಡನೆಯ ವಿಶ್ಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಭಿಪ್ರಾಯ : ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಎಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಸತ್ಯಗಳು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಓದಿದ ಹೇಳಿಕೆಂತೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಸಾಧಕತ್ವವಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ದಿಂದಲೂ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಸತ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಎಂತೆ ಪ್ರಮಾಣ ವಿಕಲ್ಪ ನಿರಾಸದಿಂದ ಜಗತ್ತು ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು ನಿರಾಕೃತ ವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಿರಣಿ : (ಅ) ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸತ್ಯ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಬಗೆಯ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಸಾಧಕತ್ವ ವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಓದಿದ ವಿವರಿಸಿದ ರೀತಿಯಂತೆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಸತ್ಯಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ (i) ಸತ್ಯದ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ (ಶ್ರೈವಿಧ್ಯ) ಆತ್ಮ ಭಿನ್ನ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯ, ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ದ್ವೈತ ಒಪ್ಪಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. (ಆತ್ಮವೇನು ಸತ್ಯ, ಪ್ರಮಾಣ ವೇನು ಸತ್ಯ) (ii) ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಸತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ಸತ್ಯ ಶ್ರೈವಿಧ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮ ನಿರ್ವಿಕಾರ, ನಿರ್ಭರತೆ; ಅದು ಸಾಧಕವೇ ಆಗಲಾರದು. (iii) ವಾದದ ಬಗ್ಗೆ. ಸತ್ಯಗಳು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ (ಪ್ರಾಕೃತಿಕ) ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇ ಇಷ್ಟು ಸಿದ್ಧಿ. (೬) ಜಗತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅಥವಾ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾದುದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಅವಾಂಶ ಭೇದ ವುಳ್ಳ ಆತ್ಮವು, ಸತ್ಯವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅಥವಾ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾದ ಜಗತ್ತು ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ, ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ್ದ ರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದು ತ್ವರಿತ ಹೇಳುತ್ತದೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ನಿರ್ವಿಕಾರ. ಒಗ್ಗೂಡಿ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ದ್ವೈತ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾದುದು ಸಿಲುಕಿ (stand) (ಜಗತ್ತು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅದು ಓದಿದ ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾದ ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಅದರ ವಾದ, ಅಷ್ಟು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಸತ್ಯವು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗುವುದು ಎಂದು ಅದರ ಮತ).

ಜಗತ್ತು ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬ ಇದ್ದ ವಾದವು ಓದಿದ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೂಲದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ - 1) ಜಗತ್ತು ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು ಕುಡ್ಡ ಸತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ

ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ. (ii) (iii) ಜಗತ್ತು ಸದಸ್ಯರ ದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು ಸುಳ್ಳು ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧಿಸಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ. ತುಂಬ ಸತ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧಕತ್ವವಿದೆ ಎಂದು ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತು ಸದಸ್ಯರ ದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದಲೂ ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅನುಮಾನವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. "ಪೇಪರ್ ಪಾಪ್ಸ್ ಕೀಜನ್" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೂ ಜಗತ್ತು ಸದಸ್ಯರ ದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಸರ್ವಥಾ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ಸತತ್ವಾಹಿ ಸ್ವಯಂ ಸದ್ವೈಚಾರಿಕಾ |

ಅಸತತ್ವಾಹಿ ವಿಕೃತ್ಯ ಕೇಸಾನಿಷ್ಠಂ ಕಥಂ ಧರ್ಮೇ ||೨೪||

ಅವತರಣಿಕೆ : ಜಗತ್ತು ಸದಸ್ಯರ ದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ಅನುಮಾನ ಅಭಾಸ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಭಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ದೂಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಮಾನ : ಭಾವನಾಭಾವ ಶರಣಗಳಲ್ಲಿ (ಅಥವಾ ಇರುವ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಶರಣಗಳಲ್ಲಿ) ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಜಗತ್ತು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು ಸಮ್ಮತ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. (ಸ್ವಯಂ ಸತ್-ಅಸ್ತಿ ವಿವ) ಆದರಂತೆ ಜಗತ್ತು ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದೂ ಸಮ್ಮತವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಸದಸ್ಯ ದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಅನಿಷ್ಟ ಪೇಗಿ ಆಗುವದು ? ಅಥವಾ ಜಗತ್ತು ಸದಸ್ಯರ ದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನುವ ನಿನಗೆ (ತೇ) ಅನಿಷ್ಟ ಪೇಗಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ? (ತೇನಾನಿಷ್ಠಂ ಎಂಬುದನ್ನು ತೇ-ನ-ಅನಿಷ್ಠಂ ಕಥಂ ಧರ್ಮೇ ಎಂದು ಪದಚ್ಛೇದ ಮಾಡಬೇಕು.)

ವಿವರಣೆ : (i) ಮಾಯಾವಾದಿ ಮಾಡುವ ಅನುಮಾನ ಹೀಗಿದೆ. ವಿವಾದ ಪದ (ವಿಕೃತ) ಸದಸ್ಯರ ದ್ವಿಲಕ್ಷಣಂ ಬಾಧ್ಯತ್ವಾತ್ ಯಥಾ ಶುಕ್ಲರೂಪತಂ" ವಿವಾದ ವಿವಾದವಾದ ಜಗತ್ತು ಸದಸ್ಯರ ದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ದಿಂದ ಜುಠಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ ಶುಕ್ಲರೂಪತದಂತೆ. ಈ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಿದ್ಧ ಸಾಧನತಾ ದೋಷ(ಸಿದ್ಧ ವಾದದಂತೆ ಸಾಧಿಸುವದು.) ಮತ್ತು ಅರ್ಥಾಂತರತಾ ದೋಷ (ಉದ್ದೇಶ ಸಿದ್ಧಿಸಲಾರದೆ ಸಾಧ್ಯ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವದು) ಬರುತ್ತದೆ. (ii) ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯ ಸತ್, ಅಸತ್ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ, ಭಾವ-ಅಭಾವ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯ, ಮಾನ-ಅವಿದ್ಯಮಾನ (ಇರುವ-ಇಲ್ಲದಿರುವ) ಎಂಬ, ಈ ಎರಡು ದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು ವಿಶಲ್ಪ ಮಾರ್ಗ ದೂಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯಾ ಭಾವ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಶಲ್ಪ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ದೂಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾವವಾದಿಯು

ಒಮ್ಮಾಂಕದ ಪ್ರಕಾರವೂ ಹಾಗೂ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿಲ್ಲದೂ. ಹೀಗಾದರೆ -

(1) ಭಾವ ಪದಾರ್ಥವು ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಅಥವಾ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥವು ಭಾವ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣ (ಭಿನ್ನ) ಇದೆ. ಎಂದರೆ ಭಾವರೂಪ ಜಗತ್ತಿಗೆ, ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣ ಭಾವಪದಾರ್ಥದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣ ಇವು ಭೇದವಾದಿರಬಹುದು ಎನ್ನ ಮತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಅದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಹಾಗೂ, ಲಕ್ಷಣ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದಿರಬಹುದು ಎನ್ನ ಮತಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ ? (ಇನ್ನಾವಿಧ ಎಂದು ಭಾವ). ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾದುದು ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿಲ್ಲದೂ, ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿಲ್ಲದೂ ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶ ಎಂದರೆ ಹಾಗೂ ಸುಳ್ಳು ಎನ್ನುವುದು ಸಿದ್ಧವಾದುದಾದ್ದರಿಂದ, ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ದೋಷ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. (ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದುದಾದ್ದರಿಂದ)

(2) ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಭಾವ-ಅಥವಾ ವಿಲಕ್ಷಣವೂ ಇದೆ. ಹೀಗಾದರೆ ಒಂದು ಭಾವ ಪದಾರ್ಥವು (ಫಲವು) ಇನ್ನೊಂದು ಭಾವಪದಾರ್ಥದಿಂದ (ಮೂಲದಿಂದ) ಮತ್ತು ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಭಿನ್ನ (ವಿಲಕ್ಷಣ) ಇದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಒಂದು ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾವಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಹಾಗೂ ಭಾವ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಭಿನ್ನವಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ ?

(3) ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ಭಾವಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಅಥವಾ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ವಿಲಕ್ಷಣ ಅಥವಾ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಯಕ್. ಎಂದರೆ ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಅಥವಾ ಭಾವಪದಾರ್ಥದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣ ಸಹ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಅದರಿಂದ ಸಹ ಒಪ್ಪಿದ ಇಂತಹ ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ಸಹ ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ ?

(4) ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ಒಂದು ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ಸಮ್ಯಕ್. ಎಂದರೆ ಒಂದು ಭಾವ ಪದಾರ್ಥವು ಭಾವಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಎರಡು ಸ್ವರೂಪವಿರಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ಇರಬಹುದು. ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ವಿಲಕ್ಷಣ; ಮತ್ತು ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥವು ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥವು ಇದೆ. ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ ?

(5) ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ಒಂದು ಭಾವ ಪದಾರ್ಥವು ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದರೆ ಇದರಿಂದಲೇ. ಇದು ನಿನ್ನ ಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೂ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಯಕ್. ಎಂದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಪದಾರ್ಥವು ಭಾವಪದಾರ್ಥವು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

ಎಂದರೆ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ಭಂಗವಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ಅಭಾವಕ್ಕೂ ಭಾವದಿಂದ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವಿದೆ. ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ಅಭಾವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನೀನು ಮೇಲಿನಂತೆ ಸಾಧಿಸುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ? ಸಾಧ್ಯದ ಎಂತಹ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ ಒಂದು ಅಂತ ಪಡೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಿರುವುದರಿಂದ ಪರನಿ ಗಿಂತ ಸಿದ್ಧಸಾಧನವಾ ದೋಷ ಮತ್ತು ನಿಗ್ರಹ ಬರುತ್ತವೆ.

(6) ಭಾವದಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕೆ, ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಅದು ನನಗೆ ಸಮ್ಮತ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ಭಾವರೂಪ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ (ಉದಾಹರಣೆ) ಭಾವಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿರುವ ಭಾವಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯೇ. (ಪ್ರತಿಭಾವಂ ಭಾವಶ್ಚಾನಿ ಭಿದ್ಯಂತೇ) ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಗತವಾದ ಒಂದು ಅನಿಷ್ಟ ಧರ್ಮವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆಯೇ ಒಂದು ಅಭಾವ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯೇ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನೀನು ಮೇಲಿನಂತೆ ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಪಡೆಗೆ ಹೇಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ?

(7) ಭಾವಾಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಿರುವುದು ಭಾವಕ್ಕೆ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ವಿಲ್ಲದಿರುವುದು (ಎಂದರೆ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅಭಾವ ಮತ್ತು ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅಭಾವ-ಪರಮ್) ಇದುವೇ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದರೂ ಅದು ನನಗೆ ಸಮ್ಮತ. (ಏಕೆಂದರೆ ಭಾವಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಿರುವುದು ಅಭಾವಕ್ಕೆ ವಿಲ್ಲ.) ಹಾಗೂ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಗತವಾದ ಒಂದು ಭಾವಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅನುಗತವಾದ ಒಂದು ಅಭಾವಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನೀನು ಮೇಲಿನಂತೆ ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಪಡೆಗೆ ಹೇಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ?

(8) ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಸಮ್ಮತ. ಆದರೆ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ಏನು ಇಲ್ಲ. ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ಏನು ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಮಾನಸವಾದಿ ಹೇಳಿದರೂ ನನಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾನಸವಾದಿಯು ಪ್ರತಿತ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ತೃಪ್ತಿಯೇ ಸಾಧಿಸುವುದೇ. ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ಏನು ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ವತಃ ತೃಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಭಾವಕ್ಕೆ-ಅಭಾವಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು ತೃಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ತೃಪ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವಾಗುತ್ತದೆಂದು ವಾದಿಸುವುದು ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾವಾಭಾವಗಳನ್ನು ಗೋಚರಿಸುವ ತೃಪ್ತವು ತೃಪ್ತವೋದ್ಭವವೇ. ಇದರಂತೆ

ಚಳ್ಳಕಾದಿ ದೋಷಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಕೆಲವು ಅನುಭವಗಳೂ ತತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೆ ತರುತ್ತದೆ. (ಉದಾ- ಅಗ್ನಿಯು ಉಪಾಹಾರವಾದ್ದರಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನವಾಗುತ್ತದೆ.)

(9) ಇನ್ನು ಸದಸತ್ ಇರುವ-ಇಲ್ಲದಿರುವ (ವಿದ್ಯಮಾನ-ಅವಿದ್ಯಮಾನ) ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಉತ್ತರ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಸತ್ಯವಾದ ಜ್ಯೋತಿ (ಫಲಕ್ಕಿ) ಸತ್ಯವಾದ ಅಥವಾ ಇರುವ ಭೇದವಿಲ್ಲದ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ (ಫಲದಿಂದ) ಭೇದವು (ಸತ್ಯ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯ) ಸ್ವತಃ ಇದ್ದೇ ಇದೆ, ಅದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಗೆ ಅವಿಷ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ? ಹಾಗೆ ಸತ್ಯವಾದ ಜ್ಯೋತಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಎಂದರೆ ಅಸತ್ಯದಿಂದ ಭೇದವನ್ನೂ, ಇರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವನ್ನೂ ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ.

(10) ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ ಸತ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ; ಅಸತ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇನ್ನೊಂದು ಮತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಸತ್ಯವಾದ ಜ್ಯೋತಿ ಅಸತ್ಯದಿಂದ ಭೇದ ಇದ್ದೇ ಇದೆ ಎಂದರೆ ಸತ್ಯ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯತೆ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತೆವಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಮೂರನೇ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಗೆ ಅವಿಷ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ?

ಮೇಲೆ (10)ರಲ್ಲಿ ಜಾಗ್ರುತ ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅಸತ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಅತ್ಯಂತ ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸತ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯತೆಯು ಎಂಬ ಅಂಶ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದಿರುವುದು ಸಮ್ಯಕ್. ಆದರೆ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಇದರಿಂದ ಎರಡು ಅನಿಷ್ಟಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. (i) ಸತ್ಯತೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಅಸತ್ಯತೆ ಇದೆ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಜಾಗ್ರುತ ಅಸತ್ಯವಾಗದೇ ಇರುತ್ತದೆ. (ii) ಸತ್ಯತೆ ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅಸತ್ಯತೆ ಇದೆ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಅಸತ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರಿಂದ ಅನಿಷ್ಟರ ವಾಚ್ಯವಿರೋಧ ಮೂಡಬರುತ್ತದೆ. (ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ. ಫಲದಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯ, ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯ, ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ. "ತ ಸತ್ಯಂ ಪಾಪಂ ವಿಶಂ ಅಮೃತಂ, ಪಾಪಂ ಪ್ರತಿಯುಕ್ತಂ ಭಿದ್ಯತೇ" —ಸುಧಾ.

ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಗಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯ ಹೊಂದಿದ ಮೊದಲೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. "ಅವಿದ್ಯಾವಿಶೇಷಃ, ಅಸತ್ಯ

ಲಕ್ಷ್ಯಗೋಷ್ಠಿ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಸಧಿಕರಣತ್ವಂ" ಆಕಾಶಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಂಶ ಸಮ್ಮತವಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತ್ವವೂ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ :- ಅಂಬರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವ ನಿನ್ನ (ಮಾಯಾವಾದಿಯು) ಅಧಿಪ್ರಾಯವೇನು ?

i) ಒಂದು ಸತ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲವೆಂದೋ ii) ಅನೇಕ ಸತ್ಯಗಳಿಲ್ಲವೆಂದೋ iii) ಸರ್ವಸತ್ಯಗಳಿಲ್ಲವೆಂದೋ iv) ವಿಶೇಷಗಳಿಲ್ಲದ ಕೇವಲ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೋ ? v) ಸರ್ವಥಾ (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ) ಸತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೋ ?

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪದಿಂದಲೂ ನನಗೆ (ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗೆ) ಅನಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ. (i) ಒಂದು ಸತ್ಯ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದರ ಸತ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನಗೆ ಸಮ್ಮತವೇ. ಫಲದಲ್ಲಿ ವಲವ ಸತ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸತ್ಯತ್ವಗಳೇ ಇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಏಕಲ್ಪದಿಂದ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ? (iv) ಮೇಲಿನ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಕೇವಲ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವಿಕಲ್ಪವೂ ನಿರಾಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ. (ii) & (iii) ನಮ್ಮ ಮತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತು ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ, ಉಳಿದವು ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಏನು ಎಂದರೆ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಥವಾ ಉಳಿದವು ವಸ್ತುಗಳ ಸತ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದೇವೆ. ಒಂದರ ಹಿಂದೆ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯತ್ವವು ಬೇರೆಯೇ. ಆ ಎಂಬ ಏಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ? (v) ಅಂಬರಾದಿಗಳು ಅಸ್ಥಿರಲಕ್ಷ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವದು ಏಕವಾದ ಅಸಮಂಜಸ. ಆಕಾಶಾದಿಗಳು ಅಸ್ಥಿರಲಕ್ಷ್ಯಗಳಾದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯತ್ವವೆವೆ ಎಂಬಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವದು ಹಿಂದಿನ ಮಾತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗುವದು. 'ಏನು ತಾಯಿ ಬಂದೆ ಎಂಬಂತೆ ವ್ಯಾಘ್ರತ ರೋಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಆಕಾಶಾದಿಗಳು ಸತ್ಯಾಸತ್ಯ ಎಂದರೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ರೂಪವಾಗುವ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಏನು ವ್ಯಾಘ್ರತ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ?

ಇದಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವಿದೆ. ಅದು ಅಸತ್ಯದಿಂದ ಏನಾದರೆ ಎಂಬುದು ಸಾಕ್ಷಿ ಸಿದ್ಧ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಜಗತ್ತು ಸುಳ್ಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತ್ವ ಸರ್ವಥಾ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವದು ಅಸಮಂಜಸ. ಹೀಗೆ ನನ್ನಯ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾದ ಜಗದ್ವ್ಯಾಘ್ರತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ? ಪ್ರಮಾಣವು ಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು

ವಿಷಯಗಳಿರುತ್ತದೆ. ನೀನು ಹೇಳುವಂತೆ ಅಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯವನ್ನಲ್ಲ. ಅಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯವು ಇನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವೇ ಇಲ್ಲ.

ಟೀಕು : ಹಿಂದಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು "ಕೇ(ತವ) || ಅನಿಷ್ಟಂ || ಭವೇತ್" ಎನಗೆ (ವಸಿಯವಾದಿ) ಹೇಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವೇ. || ಬರಿಯ ಪದಚ್ಛೇದವಲ್ಲ || ವಾಚಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲ.

ಯದ್ವ್ಯಕ್ತಕೇವಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾದಿತಿ ಸದ್ವೇದಸಂಸ್ಥಿತಃ |

ಸತ್ಯಾತ್ಮಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋವಿತಿ ತಸ್ಯಾತ್ಮದತಿ ||೨೩|| ಭವೇತ್ ||೨೩||

ಅವತರಣಿಣಿ : ಜಗತ್ತು ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಲು ಹೊರಟ ದಾಂಡವಾದಿಯು ಅನುಮಾನವು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬರುವ ದೇರಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಮಾದ : (ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ) ಜಗತ್ತು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ ಅದು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಸತ್ಯದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದರೆ, ಸತ್ಯದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಸಿಯವಾದಿಗೆ ಅಪ್ರತಿವ್ಯಾಂಶ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಸತ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ವಿದ್ವರ ಜಗತ್ತು ಕೇವಲ ಸತ್ಯತ್ವವುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೂ ನಮಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತವೇ.

ವಿವರಣೆ : ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದ ||೨೨|| ವಿಶ್ವದ (II) (III)ಗಳಿಗೆ ಬರಹ ದೋಷಗಳನ್ನು || ಶ್ಲೋಕದ ಪೂರ್ವಾರ್ಥದಿಂದಲೂ iv ಕೆ ಬರುವ ದೋಷ ವನ್ನು ಉತ್ತರಾರ್ಥದಿಂದಲೂ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಗತ್ತು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಇತರ ಅನೇಕ, ಅಥವಾ ಸರ್ವಸತ್ಯದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನ ಎಂದರೆ ಅದೇ ಸತ್ಯತೆ ಇಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯು ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದಾಗಿ ನೀನು ಅಪ್ರತಿವ್ಯಾಂಶ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ||೨೩|| ಕೇವಲ ಸತ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ||೨೩|| ಮುಖ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ||೨೩|| ಕೇವಲ ಸತ್ಯತ್ವವಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ||೨೩|| ಸತ್ಯತ್ವವುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ||೨೩|| ಮುಖ್ಯ.

ಅರ್ಥ

ಜಗತ್ತು ಸದಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನುವ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೇಣಿ ಸತ್ಯತೆ (ಸತ್ಯಂ) ಎಂದರೇನು ? ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಪಾತಿಮೋ ? (ಪದವ್ಯವಸ್ಥೆ) ಅಥವಾ ಮೃತ್ಯುರನಿವವೋ ? ಪಾತಿ (ಸತ್ಯ) ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ||೨೩|| ಅಥವಾ

ಸಾಮಾನ್ಯವು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಗತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. (ನಿತ್ಯಂ ಏಕಂ ಅನೇಕಾ ಜಗತಾಃ ಸಾಮಾನ್ಯಂ) ಆದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಬೇರೆ ಸತ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಇರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಧತಿ ಭೇದ ಒಪ್ಪಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ ಅಪವಿಧ್ಯಾಂತ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಅವನ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮವುಂದೇ ಸತ್ಯ. ಬೇರೆ ಸತ್ಯಗಳಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಕೇವಲ ಸತ್ಯತೆ, ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಸತ್ಯತೆ ಇದೆ (ಸಾಮಾನ್ಯ ಸತ್ಯ ಇಲ್ಲ) ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತವೇ.

ಸತ್ಯ ಎಂದರೆ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವಾದ ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದರೂ ನಿನಗೆ ದೋಷ ತಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಶ್ಲೋಕದ ಎರಡನೇ ಚರಣದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪವಾದ ಕೇವಲ ಸತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದಿದೆ. 'ಸದ್ವೈ ಲಕ್ಷಣ' ಎಂದರೆ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯ ಅಥವಾ ಭೇದ, ನಮಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ. ಇದರಿಂದ ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ ಒದ್ದ ಸಾಧನತಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ಟೀಕು : ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕಿರುವ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳಿಗಾಗಿ ಮೂಲ ನೋಡಿರಿ. ಇದರಂತೆ ಸತ್ಯ ಎಂದರೆ 'ಅರ್ಥಕ್ರಿಯಾಕಾರಿತ್ವಂ' 'ಜ್ಞಾನಪಾಧ್ಯತ್ವಂ' 'ಪ್ರತಿ ಪನ್ನೋಪಾಧೌ ನಿವೇಧಾದ್ರೂಪೀಯೋಗಿತ್ವಂ' ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಮೂಲ ನೋಡಿರಿ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಜ್ಞಾನಪಾಧ್ಯತ್ವಮಪಿ ಪಿ ನ ಸಿದ್ಧಂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತು |

ನಿಜಾತಸ್ಯಾನ್ಯಥಾ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ ತ್ಯೇವ ತನ್ನತಮ್ ||೧೩||

ಅರ್ಥವಿವರಣೆ : "ಜಗತ್ತು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತುಕ್ತಿರೂಪತದಂತೆ" ಎಂಬ ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಅನುಮಾನದ ಹೇತು ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಾಂತ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಅದ್ವೈತೀಶಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನಪಾಧ್ಯತ್ವವಾದರೋ ಪ್ರತಿ ಪಾದಿಯಾದ ಒದ್ದಾಂತ್ರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತವಿಲ್ಲ. ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ವಸ್ತುವಿನ ಹುಡುಗಾಡು ಜ್ಞಾನವೇ ಬಾಧೆ ಎಂಬ ನಮ್ಮ (ಒದ್ದಾಂತ್ರಿಗಳ) ಮತ.

ವಿವರಣೆ : ಮರ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನಪಾಧ್ಯತ್ವವೆಂದರೆ (1) ಜ್ಞಾನವಿಮರ್ಶತ್ವಂ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಅಥವಾ ಮತ ಹೊಂದುವದು. ಅಥವಾ (2) ಪ್ರತಿ ಪನ್ನೋಪಾಧೌ ನವೇಧ ಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಂ—ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮಿತ ಅನಿವೇಧಾನ್ವಿತ (ಅಶ್ಲೇಷುವದ್ದಿ) ನಿವೇಧವನ್ನು ತೊಂದೆ ಮಾಡುವದು. ಈ ಲಕ್ಷಣವ ಅಧಿಪ್ರಾಯ

ವನ್ನೇ ಕೆಲವರು 'ಪ್ರತಿಪನ್ನೋಪಾಧೌ' ಶೈಲಾರಿತಿವ್ಯಾಪಿಸೇಧ ಎಂದು ಹೇಳುವರು.

ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಪ್ರತಿವಾದಿಗೆ (ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗೆ) ಸಮ್ಯಕ್ ವಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಇದರ ಎಂದರೆ 'ಅನ್ಯಥಾ ವಿಶ್ವಾಸ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್' ವಿಶ್ವಾಸು—ವಿಪರೀತವಾಗಿ ತಿಳಿದ ಮುಖವಿನ ಯಥಾರ್ಥವು ಇಲ್ಲವು. ತಿಳಿದು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಬಾಧದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

1) **ಪ್ರತಿಪನ್ನೋಪಾಧೌ ಪಾಠ :** ಪಾಠದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಅಥವಾ ಸಾತ ಹೊಂದುವುದು ಬಾಧ ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣ ಅಮುಕ್ತ. ಫಲಪ್ರಾಪ್ತವಾದೊಡನೆ, ತತ್ಕಾರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಫಲವಿಷಯಕ ಅಪ್ಪಾನ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತೋಪಾಧ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಮೊಕವನ್ನು ಫಲವಿಷಯಕವು ಕಾರ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ ಅಪ್ಪಾನದ ನಿವೃತ್ತಿ ಬಾಧ ಎಂದು ಬಾಧದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತವಾದೊಡನೆ ಅಪ್ಪಾನವು ದುಷ್ಕಾರಿ, ಅದರ ಕಾರ್ಯವು ದುಷ್ಕಾರಿ, ಸಾತಹೊಂದುತ್ತದೆಂದು ಮುಖವಾದಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯ ಸಮಗ್ರ ಸಮ್ಯಕ್ವಲ್ಲ. ಮತ್ತೆದು ಹೊಡೆದಿಂದ ಗಣಿಗೆ ಸಾತವಾಗುವಂತೆ ಈಶ್ವರನ-ಪ್ಪಾನ-ಇತ್ಯ-ಪ್ರಯುಕ್ತ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದ ಸಾತವನ್ನು ಸಾಧ್ಯ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತವಾದೊಡನೆ ದುಷ್ಕಾರಿ ನಿವೃತ್ತಿ ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ದುಷ್ಕಾರವಾದಿಯು "ಪಾಠದಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುದು ಅಪ್ಪಾನ ಅಥವಾ ಅಪ್ಪಾನದ ಕಾರ್ಯ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇದು ದುಷ್ಕಾರಿ ಅಮುಕ್ತ. ಸತ್ಯ ಪದಾರ್ಥವು ಇದ್ದು ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಕಾರಣ : ಕ್ರಿಯೆಯ ಸತ್ಯವಾದ ಬೇಡಿಕೆಗಳು ರಾಜನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

2) **ಪ್ರತಿಪನ್ನೋಪಾಧೌ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ಯಂ ಪಾಠ :** ಪ್ರತಿಯೋಗ ಪ್ರಮಿತ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ (ಅತ್ರಯದಲ್ಲ) ವಿಶೇಷ ಹೊಂದುವುದು ಬಾಧ. ಈ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಖವಾದಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಸಮಗ್ರ ಸಮ್ಯಕ್ ವಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಸುಫಾರ್ಗ ವಿದುದ್ದವಾಗಿಯೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ. ಪ್ರತಿಪನ್ನೋಪಾಧೌ ವಿಶೇಷ-ಅಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ಯಂ ಬಾಧ. ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಮಿತ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ (ಅತ್ರಯದಲ್ಲ) ವಿಶೇಷ ಹೊಂದಿರುವುದು ಬಾಧ. ಇದರ ಅಧಿಕಾರ್ಯ ಎಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಕಾರದ ಹಿಂಪನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದು ಬೇರೆ ಎಂಬ ಭ್ರಮ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಕಾರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ (ದರ್ಶನ, ಭೇದನ, ಭೇದನ ಮುಂ.) ಇದು ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲು. ಹಿಂಪು ಎಂಬ ಬಾಧವ್ಯಾಪ್ತ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಹಿಂಪು ಅತ್ರಯ. ಅದರ

ಅಥವಾ ಅಧಿಕರಣ). ಈ ಜ್ಞಾನ ಯಥಾರ್ಥ. ಇದಕ್ಕೆ (ಬಾಧಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ) ನಿಷೇಧ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಪನ್ನ (ಸಮ್ಮತ) ಉಪಾಧಿ ನಿಷೇಧ ಅಪ್ರತಿ ಯೋಗಿತ್ವಂ ಬಾಧಾ ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣ ಸುಸಂಗತವಾಗಿದೆ. [ಸತ್ಯತೆಯ ಲಕ್ಷಣವೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ. 'ಇದು ಗಡಿಗಿ' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನ ಯಥಾರ್ಥ ಈ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಶ್ರಯ ಭೂತಲ. ಆದರೆ ಭೂತಲದಲ್ಲಿ ಈ ಗಡಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿಷೇಧ ಜ್ಞಾನ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಪನ್ನೋಪಾಧಿ ನಿಷೇಧ ಅಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಂ ಸತ್ಯತಾ ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣ ಸುಸಂಗತವಾಗಿದೆ.] ಆದರೆ ಮೂರ್ಖಾದಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿಷೇಧ ಹೊಂದುವದು, ತ್ರೈಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯತಾ ನಿಷೇಧಾ ಬಾಧಾ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಏಕಂ ಪ್ರಕಾರ ಬೃಹತ್ಜ್ಞಾನ ವಾದೊಡನೆ ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚವು (ಫಲಿತು, ಶುಕ್ತಿ ಮುಂ.) ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚ ನಾಶವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳು ಏಕ (ನಿಷೇಧ) ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣ ನಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ವಾದೊಡನೆ ಪ್ರಪಂಚ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಮೂರ್ಖಾದಿಯ ಅನುಮಾನದ 'ಜ್ಞಾನ ಬಾಧ್ಯತ್ವಂ' ಎಂಬ ಹೇತುವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾಯಿತು.

ಅಥವಾ

ಪ್ರಕೃತ ಅನುಮಾನದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಭಾಗವನ್ನು (ಸಾಧ್ಯವನ್ನು) ನಿರಾಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಈಗ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ದೂಷಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಅಹಿ' ಶಬ್ದ ಸಮುಚ್ಚ ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ.

ಅಪೂರ್ವತ : (ಸವಸ್ಥಿಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅನಿವರ್ತನೀಯತ್ವವೆಂಬ ಸಾಧ್ಯ ಹಿಂದೆ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ, ನಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ.) ಮತ್ತು (ಅಹಿ) ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದ ಶುಕ್ತಿ ರಜತದಲ್ಲಿಯ ಜ್ಞಾನಬಾಧ್ಯತ್ವವೂ ಪ್ರತಿವಾದಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ. ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವೇ ಬಾಧ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಮತ.

ನಿರತನೆ : ಮೂರ್ಖಾದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಶುಕ್ತಿರಜತವು ಅನಿವರ್ತನೀಯತ್ವ ಅಥವಾ ಸವಸ್ಥಿಲಕ್ಷಣ. ಆದರೆ ಏಕಂ ಅಸ್ಥಿಲಕ್ಷಣ (ಅಸತ್ಯದಿಂದ ಫಲಿತ ಸತ್ಯ) ಸರ್ವಧಾ ಇಲ್ಲ. ಶುಕ್ತಿರಜತ ಅಸತ್ಯದೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಏಕಂ "ಅತ್ಯಂತ ಅಸತ್ಯ ವಾದ ದೇವಿಯೇ ತೋರಿತ್ತು" ಎಂಬ ಬಾಧ ಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಶುಕ್ತಿರಜತವು ಅಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಶಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. (ಅಸತ್ಯ ನಿತ್ಯವಿವೃತ್ತವಾದ್ದರಿಂದ) ಒಗಟಾಗಿ ಶುಕ್ತಿರಜತದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಬಾಧ್ಯತ್ವ (ಜ್ಞಾನ ನಿವರ್ತಕತ್ವ. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾಶ ಹೊಂದುವದು.) ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿಲಕ್ಷಣ

ಮುಖ ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತ್ವ ಮುಖ ಹೇತು ಇವು ಒಂದೆನ್ನಬಹುದಾದರೂ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಶಕ್ತಿರಹಿತದಲ್ಲಿ ನಿಜು ಹೇಳುವ ಬಾಧ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾವು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಬಾಧ್ಯಲಕ್ಷಣ ಸುಸಂಗತವಾಗಿದೆ. ವಿವರೀತವಾಗಿ ತೀರದ ವಸ್ತುವಿನ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದೇ ಬಾಧ್ಯ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ವಿವರೀತವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು (ಲೋಕವು) ಬೆಳ್ಳಿಯೆಂಬ ವಿವರೀತವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಸಂಜ್ಞೆ ಎಂದರೆ ಉದೇವು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು ಬಾಧ್ಯ. ಇದರಂತೆ ಇನ್ನೂ ಇದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿಯೆಂಬ ವಿವರೀತವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ, ಅದು ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆ ತೀರ್ಮಾನವು ಬಾಧ್ಯ.

ಬಾಧ್ಯ ಶಬ್ದವು ಬಾಧ್ಯ (ಲೋಕದೇ) ಎಂಬ ಛಾತುಮೀಸದ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆ. ಲೋಕದೇ ಎಂದರೆ ನಿವರ್ತನ ಸಾರ. ಬಾಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ನಿಜ ಬೀಜವಕ್ಕೆ ಮುಖ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ■ ನಾಶವು ಬಾಧ್ಯವೇ, ವಸ್ತುವಿಗೋ ? ಬಾಧ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಜವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಕ್ಷಣಿಕ, ಸ್ಥಿತ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. (1ನೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬಾಧ್ಯ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. 2ನೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. 3ನೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.) ಇನ್ನು ನಾಶವು ವಸ್ತುವಿಗೋ (ಅರ್ಥ) ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಲಿಪಿಸು ಚೂರು ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಸತ್ಯ. ಮಂಜೆಯ ಮಗನ ಸುಹಾರದಂತೆ ಅಸತ್ಯ. ನಾಶವಿಲ್ಲ. ದೇವತೆಯ ಸುಹಾರದಂತೆ ಸತ್ಯ. ಅಥವಾ ಇರುವ ವದಾರ್ಥಕ್ಕಿಂತೆ ನಾಶ ಅಥವಾ ಬಾಧ್ಯವಿದೆ (ನನು ನಾಶ ಅಸತ್ಯೋ ಭವೇತ್) ಅದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ತೋರಿದ ವಿವರೀತ ಸಾರಕ್ಕೆ ನಾಶ ಹೇಳಬೇಕು. (ಅನ್ಯಥಾ ಉತ್ಯ, ಲೋಕವಿರುವ ರೋಷಗು) ಎಂದರೆ ವಿವರೀತಾಕಾರವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರವಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹ್ವಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗುವಂತೆ ತೀರ್ಮಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದೇ ಲೋಕದ (ನಾಶ) ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ :

ಶ್ಲೋಕ 24, 25, 26 ಇವುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಹ್ಯಾಪ್ಪಾಣಿ.

ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅರ್ಥ ಒಂದೇ ವಿವರೀತವಂತೆಯೇ. ■ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಮಾಯಾಸಾಮಾನ್ಯ ಅನಿವಾರ್ಯವುಳ್ಳವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ನಿರೂಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಮಾಯಾಸಾಮಾನ್ಯ ಅನಿವಾರ್ಯವುಳ್ಳವರು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 1) ಸುಖದ್ವಿಲಕ್ಷಣತತ್ವಂ ಅನಿವಾರ್ಯವುಳ್ಳವಂ. 2) ಹೃದಯಾದ್ಯಕ್ಷಣಂ ಅನಿವಾರ್ಯವುಳ್ಳವಂ. ಈ ಎರಡೂ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅಮೂಲಕರವಾದ ವಸ್ತುವಾದ ಈ ಮಾಯಾ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ದೇವಲೋಕದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾಯಾ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ -

ಶ್ಲೋಕ 24 : ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥ ಈ ಮೊದಲು ವಿವೇಚಿಸಿದಂತೆಯೇ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ (ಸತ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ) ಮತ್ತು ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ (ಅಸತ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ) ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ (i) ಅಸತ್ಯ (ii) ಅಸಿದ್ಧಿ (iii) ಅಸಂಭವ ಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ.

(i) ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೂವಿವಿ ವಿವಿಧ ವಿಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ದೋಷ ಹೇಳಲಾಗಿದೆವೋ ಎಂದರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆವೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾದರೆ ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ, ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಂತೆಯೇ, ಇನ್ನು ಆಕಾಶಾದಿಗಳು ಸತ್ಯ. (ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸತ್ಯ) ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಸತ್ಯ ಎಂದರೆ ಅಸತ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ, ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಸತ್ಯವಾದ ಆಕಾಶಾದಿಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪ್ರಪಂಚವು ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು (ನಿನ್ನ ಪ್ರಪಂಚ ಕೆಲವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು) ಎಂದು ನೀನು ನಿನ್ನ ವಾದವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು. ಪೂರ್ವೋಕ್ತರ ವಿರೋಧ ಮೂಲಕ ಅಸಂಗತ.

(ii) ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೂವಿವಿ ಅನೇಕ ವಿಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ. ಬಾಧೆ ಮೊದಲಾದ ದೋಷ ಹೇಳಿದರೆಲ್ಲ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ಅಮುಖ್ಯ ಸತ್ಯವಾದ ಆಕಾಶಾದಿ ಪ್ರಪಂಚ ವಸ್ತು ಶಕ್ತಿರಹಿತ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು. ಎಂದರೆ ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ. ಆದರೆ ಇದು ಅಯುಕ್ತ. ಹೇಗೆಂದರೆ — ಆಕಾಶಾದಿಗಳು ಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವ. ಇನ್ನು ಇವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದಾದರೆ ಇವು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಮಾಣ ಬಾಧಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಶಕ್ತಿರಹಿತ ಅಸತ್ಯವೆಂದೇ ಪ್ರಮಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದಾದುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣವು ಪ್ರಮಾಣ ಬಾಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಕಾಶಾದಿ ಪ್ರಪಂಚ ವಸ್ತು ಶಕ್ತಿರಹಿತ ಮುಂತಾದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು ಲಕ್ಷಣ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

(1.1) ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಎರಡನ್ನೂ ಒಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೇರಿಸಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುವುದು ಅಸಂಭವ ದೋಷಗ್ರಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ದೋಷಮುಕ್ತ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ನಾನೇ ನಿರಾಶಾಸ್ತನ ಮುಂತಾದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಶ್ಲೋಕ 25 : ಈ ಶ್ಲೋಕದ 'ಯದ್ವ್ಯಾಪ್ತಃ' ಎಂಬ ಪದವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು

ಅಸುಧವಾದಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಜಗತ್ತು ಅನಿರ್ಮಾತನೀಯ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಅನಿರ್ಮಾತನೀಯ ಎಂದರೆ ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ. ಎಲ್ಲ ಸತ್ಯಗಳಿಂದ (ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ) ಭಿನ್ನ. ಇದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸತ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸತ್ಯತೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅದೇ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಆದರೆ ನಿನಗೆ ಇದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿ: ಸತ್ಯ. ಅದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಅಸುಧವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಈ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷ ಬರುವವಾಗಿ 'ಸತ್ಯಾತ್ಮತ್ವಂ' ಎಂಬ ಉಕ್ತಿರಾರ್ಥದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ಭವಾಗತನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು 'ಸತ್ಯಾತ್ಮ': ಎಂದರೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸತ್ಯತೆಗಳಿಲ್ಲ (ಸತ್ಯ-ಅನಧಿಕರಣತ್ವಂ) ಎಂಬುದು ನಿಷ್ಕೃತ. ಎಂದರೆ ಅವನು ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಅರ್ಥಾತ್ ಅನಿರ್ಮಾತನೀಯ ಎಂದಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವ ನೀನು ಈ ಬ್ರಹ್ಮ ಅನಿರ್ಮಾತನೀಯ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅತಿಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. [ಈ ದೋಷ ದುರಿತರಾಗಿ ಈ ವರ್ತನೀಯ ಎಂದರೆ ವಿಚಾರ ಅಸಹಜತ್ವಂ. ಸತ್ಯ ಅಥವಾ ಅಸತ್ಯ ಎಂಬ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದಿರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅಸಮಂಜಸ. ಆಕಾಶಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ವಿಚಾರ ಇದೆಯೋ ಅದೇ ವಿಚಾರ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮನು ಅನಿರ್ಮಾತನೀಯ ಹೇಗೆ ಅನಿರ್ಮಾತನಿಲ್ಲ ?]

ಶ್ಲೋಕ 26 : ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಾದ್ಯತ್ವಂ ಅನಿರ್ಮಾತನೀಯತ್ವಂ ಎಂಬ ಅನಿರ್ಮಾತನೀಯದ ಎರಡೂ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅ) ಜ್ಞಾನವಾದ್ಯತ್ವ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವತ್ಯತ್ವಂ : ಜ್ಞಾನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾನು ಹೊಂದುವುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ಈ ಲಕ್ಷಣವು ಕುಸ್ಥಿರವತ ಮುಕ್ತಿ ಆಕಾಶಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಕಾಶಾದಿಗಳು ಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಕುಸ್ಥಿರವತ ಅಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಈ ಲಕ್ಷಣ ಅಸಂಧಾವಿತ.

ಬಿ) ಇನ್ನು ಜ್ಞಾನವಾದ್ಯತ್ವದಿಂದ ಜ್ಞಾನವಿವಾಕ್ಯತ್ವಂ-ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾತನಾಡುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅದೇ ನಿತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಮಾತು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಸ್ಥಿರವತ ಅಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತವಿಲ್ಲ. (ಮಾತಾ ಮಾತಾ ಭವತ್).)

ಕ) ಕೃತಿಪ್ರೋಪಾಧಿ ನಿರ್ವಿಧ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಂ ಜ್ಞಾನವಾದ್ಯತ್ವಂ (ಅನಿರ್ಮಾತನೀಯತ್ವಂ) ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣವೂ ಅಸಾತ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನು 26ನೇ ಶ್ಲೋಕದ 1ನೇ ಅರ್ಧ ವಿವರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಪುಟ 71)

ಪಂಚಾಖ್ಯಾತಿವಾದಃ (ಭ್ರಮದ ಐದು ವಾದಗಳು)

ಈ ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ (ಶ್ಲೋಕ 26) ವಿವರಣೆವಾಗಿ ತಿಳಿದ ಮಟ್ಟು
ವಿನ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವೇ ಬಾಧ. ಬಾಧಜ್ಞಾನ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬರುವ
ದರಿಂದ, ಬಾಧವಿವೇಚನೆಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ತ್ರಿಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥರು
ಭ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಐದು ವಾದಗಳನ್ನು ಕೊಲಂಕಷವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಖ್ಯಾತಿ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನ ವಿಶೇಷವಾದ ಭ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಖ್ಯಾತಿ
ತಬ್ಬುವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದ್ದಾ : 'ಖ್ಯಾತಿ ಪಂಚಕಃ.' ಭ್ರಮದ 5 ವಾದಗಳು.

I ಅಖ್ಯಾತಿವಾದ : ಭ್ರಮ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ವಾದ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವವರು
ಪ್ರಾಚಾರರು, ರಾಮಾನುಜರು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ತಾರ್ಕಿಕರು.

II ಅನೃಥಾಖ್ಯಾತಿವಾದ : ಭ್ರಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ
ಸಕ್ಕವೇ, ಅಂಥದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಕ್ಕವಾದ ಬೆಳ್ಳಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ
ತಾರ್ಕಿಕರ ಮತ.

III ಅತ್ಯುತ್ಕಾಖ್ಯಾತಿವಾದ : (ವಿಜ್ಞಾನವಾದಿ ಬೆದ್ದರ ವಾದ) ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ
ಸಕ್ಕ, ಜ್ಞಾನಾಕಾರದ್ದು. ಇದು ಅಖ್ಯಾತಿ.

IV ಅಪೇಕ್ಷಾಖ್ಯಾತಿವಾದ : (ತೂನವಾದಿ ಬೆದ್ದರ ವಾದ) ಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ಕಕ್ಕೆ
ಪ್ರತೀತಿ ಉಂಟೆಂಬ ವಾದ.

V ಅನಿವರ್ತನೀಯಖ್ಯಾತಿವಾದ : (ಮಾಯಾವಾದಿ ಅದ್ವೈತಗಳ ವಾದ)
ಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅನಿವರ್ತನೀಯ, ಪದವಿಲ್ಲದ್ದು ಎಂಬ ವಾದ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ : ನಮ್ಮದು ಅಭಿನವ ಅನೃಥಾ ಖ್ಯಾತಿವಾದ, ಸಕ್ಕವಾದ ಹಿಂಜೇ
ಕಗ್ಗನೆ ದೋಷ ಮೂಲಕ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಕ್ಕವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ
ಎಂದು ತ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮತ.

ತೀರ್ಪಿಕೆ : ಭ್ರಮದ ಐದು ವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾಕಾರರು ಅಖ್ಯಾತಿವಾದವನ್ನು
ಮೊದಲು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ 'ಪಂಚಾಖ್ಯಾತಿವಾದಃ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಇದೆ. ಅಖ್ಯಾತಿ
ಪ್ರಥಮಾ ಯಸ್ಯ ಸಿ ಅಖ್ಯಾತಿಪ್ರಥಮಃ (ವಾದಕಮೇತಃ). ಪಂಚಮ ಅಖ್ಯಾತಿ
ಪ್ರಥಮಃ ಛಾದಃ. ಪಂಚಾಖ್ಯಾತಿವಾದಃ, ತಾರ್ಕಿಕವಾದಿ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಮ
ವದರೋಚಿತ ಕರ್ಮಧಾರೆಯ ಸಮಾಪ್ತ.

I ಅಖ್ಯಾತಿವಾದ : (ಭ್ರಮವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ವಾದ) ಭ್ರಮವೇ (ಖ್ಯಾತಿ) ಇಲ್ಲ
ಎನ್ನುವ ವಾದಕ್ಕೆ ಅಖ್ಯಾತಿವಾದ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಖ್ಯಾತಿವಾದಿ-ಭ್ರಾಂತಿವಾದಿ
ವಾದಿ : ನ ಖ್ಯಾತಿವಾದಿ ಅಖ್ಯಾತಿವಾದಿ-ಪರಿಮಳ. ಭ್ರಾಂತಿ-ಬಾಧಕ

ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುವವಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮೊದಲು ಭ್ರಮವೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಅಪ್ರಾತಿವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾತಲು ಭ್ರಮ ಇದೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿ, ನಂತರ ಭ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಇತರ ವಾದಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

1 (1) ಪ್ರಾಧಾಕಾರರು

ಪಂಚಾಖ್ಯಾತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರ ನಿರೂಪಣೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ. (A) ಭ್ರಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. (B) ಭ್ರಮ ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲ. (C) ಭ್ರಮ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಒಪ್ಪಿದ ಅನುಭವಕ್ಕಿಂತ (D) ಪ್ರಾಧಾಕಾರನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ (E) ಈ ವಾದದ ಒಂದು.

A) ಭ್ರಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ : ಭ್ರಮದೇ ಒಪ್ಪಿದ ಪ್ರಾಧಾಕಾರನು ಭ್ರಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮೊದಲು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

i) ಅಧಿಷ್ಠಾಪಕರಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ ಹೊಂದಿದ ವಸ್ತು ವಿಶಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾಕಾರ. (ಭಾಸ್ಕರ) (ಅನ್ಯಥಾ ಪರಿಣತಿ) ಮುನ್ನಿ ಖ್ಯಾತಿ) ಕಾರಣ : ಹಿಂಪಡೆದ ಹಿಂಪಡಿಸಿದ ಬೇರೆಯಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ವಸ್ತು. ಈ ಲಕ್ಷಣ ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಒಂದು ವಾದ ಮುನ್ನಿನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಅಂದರೆ ಫಲವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ ಹೊಂದಿದ ರಿಂದ ಫಲವ್ಯಾಸವೂ ಭ್ರಮವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಅತಿವ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂಪಡೆದ ಬೆಳ್ಳಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.

ii) ಒಂದು ವಸ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಕೋರುವ ಪ್ರಾಧಾಕಾರ. (ನೈಯಾಯಿಕರು) (ವಸ್ತುವಿನ ವಸ್ತುವೆಂತಹದಾ ಅನುಭವ) ಈ ಲಕ್ಷಣ ಅಯುಕ್ತ. ಇನ್ನೊಂದು ವಸ್ತು ಸತ್ಯವೋ, ಅಸತ್ಯವೋ ? ಸತ್ಯವಾದರೆ ಪ್ರಾಧಾಕಾರ ಯಥಾರ್ಥವೇ. ಭ್ರಮವಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಆ ಪ್ರಾಧಾಕಾರ ಅಸತ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಸತ್ಯವಾದುದು ಕೋರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಚಿಂತನ ಪ್ರತಿಯೇಕ.

iii) ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ವಿಶೇಷಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಪ್ರಾಧಾಕಾರ ಭ್ರಮ. (ಅಸಂಬಂಧ ವಿಶೇಷಗವಿಶೇಷಪ್ರತೀತಿ) ಈ ಲಕ್ಷಣವೂ ಅಯುಕ್ತ. ಇದ್ದಿದ್ದ ಸಂಬಂಧ ಅಸತ್ಯ. ಅಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀತಿಯೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಾಧಾಕಾರವೆ ಕೋರಲಾರದು.

iv) ಅಧಿಷ್ಠಾಪಕರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಅಕಾರವು ಪ್ರಾಧಾಕಾರ ಭ್ರಮ. (ವಿಶ್ವಾಸ ವಾದಿ ಬುದ್ಧಿಗಳು), ಅಪ್ರಾಕಾರಣ ಪ್ರಾಧಾಕಾರ. ಈ ಲಕ್ಷಣವೂ ಅನುಭವ, ವಸ್ತು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾಧಾಕಾರ ಬಹುಗುಣವು. (ಅಂತರಿಕ) ಹೀಗಾಗಿ ಕೊರಗಿರುವ ಪ್ರಾಧಾಕಾರ ಭ್ರಮವಾಗುವ ಅತಿವ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

v) ಒಂದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ (ಉದ್ದೇಶ). ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ

(ಅರಿಯಬ. ಅಭ್ಯಾಸ) ಜ್ಞಾನವು ಭ್ರಮ. (ಅಭ್ಯಾಸಾರೋಪನೇನ ಅಭ್ಯಾಸಃ ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ) ಲಕ್ಷಣವು ಅಭ್ಯಾಸ. ಏಕೆಂದರೆ ಗ್ರಹಣಮಾದಾದೇ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಉದಾ : ಎದುರಿಗಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು (ಖಂಬ) ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸ್ವಂಭವೇ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಂಭ (ಕೊಡ) ಅಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾಗುವದು ಅಯುಕ್ತ.

B) ಭ್ರಮೆ ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲ.

(i) ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದು ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧ. ವಿವರಣೆ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಪ್ಪು ಮರಣಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಅಮೃತವು ಎಂದೂ ಮುಪ್ಪು ಮರಣಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಲಾರದು. ಅದರಂತೆ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಕಾರಣವಾಗದ ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಭ್ರಮೆ ಹುಟ್ಟಲಾರದು.

(ii) ಇನ್ನು ದುಷ್ಟೇಂದ್ರಿಯವು ಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ದುಷ್ಟವು ಕಾರಣಕೃತಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿಸುತ್ತದೆ. ವಿವರಣೆ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾ : ಅದಮಿತು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬೀಜವು (ಕುಟಕಾ) ದುಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಅದು ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ವಿಪರೀತವಾದ ಅಲದ ಮರವನ್ನಂತೂ ಸರ್ವಥಾ ಹುಟ್ಟಿಸಲಾರದು. ಇದರಿಂದ ಮರದ ಬೀಜದಿಂದ ಅಂಕುರ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

C) ಭ್ರಮೆ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಐದು ಅನುಕರಣೆಗಳು : ಭ್ರಮೆ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಕೆಳಗಿನ ಅನುಕರಣೆಗಳಿವೆ.

1) ಸಾಕಾರವಿವೇಚನೆ : ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಜ್ಞಾನವಂತೂ ಅಗಿದೆ. ಆದಾಗಲೂ ಆ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಲ್ಲಿದೆ ? ಕೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಎದುರಿಗಿರುವ ಸತ್ಯ ಪದಾರ್ಥವಂತೂ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ಬಾಧೆ ಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನೈಯಾಯಿಕರು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಕೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅಂಗದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ. ಕೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಷ್ಟೇಮೂ ಹೇಳಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಪರಿಣಿತರಿಂದ ಅಂತರ ಜ್ಞಾನವೇ ಬೆಳ್ಳಿಯಾಕಾರವಾಗಿ ಕೋರಿದ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವೆಂದರೆ ವಿಶ್ವವಾದ ಒಪ್ಪುವ ಸಾಧನವು (ಪಾಧಕ) ಬರುತ್ತದೆ.

ii) **ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಫಲಾನಾತ್ :** ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸಹ ವಂತೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅಸಹ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಅಸಹ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭ್ರಮೆ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅಸಹ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಒಪ್ಪುವ ಬಾಧಕ ಒಡುತ್ತದೆ.

iii) **ಸಂವಿಧಿಸಿಕೊಡಾತ್ :** ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಬೆಳ್ಳಿಚ್ಛಾನದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಶಿವು ಮತ್ತು ಗ್ರಹಣವಾಗುವದು (ಉದ್ದೇಶ) ಬೆಳ್ಳಿ. ಹೀಗೆ ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶ ಭಿನ್ನವಿರುವದು ಜ್ಞಾನಾನುಭವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಎಕೆಂದರೆ ಇದು ಬಟ್ಟೆ (ಮುಖ) ಎಂಬ ಚ್ಛಾನದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ. ಮುಖ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಣವಾಗುವದು ಮುಖವೇ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಬೆಳ್ಳಿಚ್ಛಾನದಲ್ಲಿ ಶಿವು (ಕುಶ್ಠ) ಕೋರುವುದೆಂದೇ ಇಲ್ಲವೇ ? ಕೋರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ನಿನಗೆ ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತ, ವೇದಾಂತಬ್ರಹ್ಮ (ಅಜ್ಞ, ಮೂರ್ಖ) ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಕೆಂದರೆ ಶಿವು ಶಿವನಿಗೆ ಕೋರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಭ್ರಮದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಹೊರಬಿಡೆ. ಇನ್ನು ಶಿವು ಕೋರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಶಿವು ವಿಷಯ ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ ? ಇದ್ದುದೇ ಕೋರುವದು ಬೆಳ್ಳಿ, ವಿಷಯ ಮಾತ್ರ ಶಿವು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಘಟ ಎಂದು ಕೋರುವ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮುಖ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅತಿಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

iv) **ಪೇಶ್ಯಫಲಾನಾತ್ :** ಒಂದು "ತಿ" ಮಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತ ಭ್ರಮೆ ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲ.

v) **ಧಿಯಾಂ ಅಪಾಶ್ಯಾಪೇಶ್ಯತಾತ್ :** ಜ್ಞಾನದೇ ಎಂದೆಂದೆಯೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಒಂದು ಜ್ಞಾನ ವಾಧಕವಾದರೆ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಶಂಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನ ಭ್ರಮೆ ಒಪ್ಪಿ ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಕೂಡ ಮಾಡುವ ಮಹಾ ಪ್ರಮಾದ ! ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಒಂದು ಜ್ಞಾನ ವ್ಯರ್ಥವಿರುವುದಾದರೆ, ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನ ಮುಖ ಬೇರೆಯಾದರೂ ಹೀಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವದು ? (ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ್ದೇ ವಿಶ್ವಾಸ ಕೆಲವುಂಥವೇ !)

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಐದು ಅನುಭವಗಳನ್ನು (ವಾಧಕಗಳನ್ನು) ನಿವಾರಿಸಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯಾದಾತ್, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಫಲಾನಾತ್, ಸಂವಿಧಿಸಿಕೊಡಾತ್, ಅಥ ವೇಶ್ಯಫಲಾನಾತ್ !

**ಭಿಕ್ಷುಮಾತಾಸ್ತಸ್ಯ ಭಯಾತ್ ನೇಷ್ಠಾ ಯತೋಕ್ತೃಭಾಷ್ಯಾತಿರೇಖಾ
ಯಥಾಭಾಷಾ ||**

D) ಪ್ರಾಭಾಕಾರನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ : ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಐದು ಬಾಧಕ ಗಳು ಬರುವದರಿಂದ ಭ್ರಮ ಒಪ್ಪಬಾರದು. ಹಾಗಾದರೆ ಏನು ನೋಡಿ, ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ (ಇದು ರಜತಂ) ಎಂದು ಬರುವ ಜ್ಞಾನದ ಗತಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಭಾಕರನು ತನ್ನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇದಂ (ಇದು) : ಇದು ಅನುಭವ. ಕಣ್ಣು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಮೂತ್ರ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ದೋಷ ಮೂಲಕ ಶಕ್ತಿತ್ವವೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ (ಜಾತಿ) ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದೆ, ಬೆಳ್ಳಿಯಂತಿರುವ ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯವೂ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಉದ್ಭವವಾದೊಡನೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ.

ರಜತಂ (ಬೆಳ್ಳಿ) : ಇದು ಸ್ಮರಣ, ಹಿಂದೆ ಆಗಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಗೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದೋಷ ಮೂಲಕ ಹಿಂದೆ ಗ್ರಹಿಸಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ತತ್ವಾಂಶಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ದೇಶ ಕಾಲ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು (ಪ್ರಮುಖತೆ ತತ್ವಾಂಶ) ಅನುಭವ ಸದೃಶವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ "ಇದಂ" ಎಂಬ ಅನುಭವ ಮತ್ತು "ರಜತಂ" ಎಂಬ ಸ್ಮರಣೆ ಸ್ಮರಣತಃ ಮತ್ತು ವಿಷಯತಃ ಭಿನ್ನವಿದ್ದರೂ ದೋಷ ಮೂಲಕ ಭೇದಗ್ರಹಣೆ ವಾಗದೆ, ಅಂಗದಿಯ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸಾದೃಶ್ಯ ಮೂಲಕ 'ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ' ಎಂಬ ಅಭೇದ ವ್ಯವಹಾರ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಭ್ರಮ ವ್ಯವಹಾರವು ಯಾವಾಗಲೂ ಗ್ರಹಣ-ಸ್ಮರಣಾತ್ಮಕ ಎಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ಭ್ರಮ ವ್ಯವಹಾರವು ಭೇದ ತಿಳಿಯದ ಎರಡು ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಪೀತಃ ಪಿಪಿಃ (ಕೆಂಪು ಹಳದಿ ಇದೆ) ತಿಕ್ತಃ ಗುಡಃ (ಬಿಲ್ಲವು ಹಿಟ್ಟು ಇದೆ) ಇನ್ನು ಭೇದ ತಿಳಿಯದ ಎರಡು ಸ್ಮರಣೆಗಳಿಂದಲೂ ಭ್ರಮ ವ್ಯವಹಾರ ಆಗುವದುಂಟು. ಉದಾ : ಸ್ವಪ್ನಃ ಕ್ರೋಧಃ (ಆ ಕ್ರೋಧ ಅಸ್ತಿತ್ವ).

ಹೀಗೆ ಭೇದ ತಿಳಿಯದ ಇಬ್ಬರಿರುವದರಿಂದ (ವಿಶೇಷಾಗ್ರಹಣ) ಅಭೇದ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವಾಗ, ಎರಡು ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಭ್ರಮ ವ್ಯಕ್ತವೇ ಒಪ್ಪಬೇಕು ? ಇದಲ್ಲದೆ ಭ್ರಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದ್ದುಂಟಾದ ಭ್ರಮಾಭಿಮಾನ ಇದ್ದುಂಟಾದ ಭ್ರಮಾಭಿಮಾನ (ಕಲ್ಪತಾತ್ಮಕವಾದ ಭ್ರಮಾಭಿಮಾನ)

ಪ್ರಾಚೀನ ಸಿಂಹ ಅನುವಂಶದ ಪುರುಷರು ರೋಷಮಟ್ಟದವರು. ಕುದುರೆ
ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಅಗಾಧ.

2-ಕಾನ್ವರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್

ರಾಮಾನುಜರ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಾತ್ಮವೆ. ೬೫೫
 ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯ. ಆತ್ಮಾತ್ಮವೆವರಲ್ಲಿ 'ಇದು ಬೆಳೆ' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನ ಯಥಾ
 ಭಾವೇ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳು:

- i) ಪಾಪಂ ಕ್ರಿವ್ಯಕಂ ಪಿವ್ಯಕಂ ವಿಕೃತಂ ಅಪರಿಚಿತಂ (ಭಂದೋಗ್ಯ ಲಾಘವಾತ್) (ಶ್ರೀ-ಪ್ರಾಣ-ರೂಪರೂಪ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ) ಅಗ್ನಿ-ವಲ-ಪೃಥ್ವೀ ಮುಖ್ಯಮೂರು ಅಂಶಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪೃಥ್ವಿ ವೇದವಾರದ ಒಂದೊಂದು ದ್ರವ್ಯಭಿನ್ನ ಭಾವಂತನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.
- ii) ಮಹತ್ವತ್ವದಿಂದ ಪೃಥ್ವೀವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಸೇರಿ ಪರಮೇಶ್ವರ ಕೃಷ್ಣಾ ಗವನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸುವನ್ನೂ ಪರಿವರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. (ಪ್ರಾಣವಾಕ್ಯ.)
- iii) ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಕೃಷ್ಣಾ ಭೂಮಾಶ್ವಾತ್ ಒಂದು (ಪ್ರಕೃತಿಕೃಷ್ಣಾ, ೪-1-2) ಜೀವನು ಪೃಥ್ವೀ-ಅವ-ಶೇಷ ಭೂತಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿ, ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದ್ವೈತದ ಸೂತ್ರವು ಅಂತ ಹೇಳುತ್ತದೆ.
- iv) ಸೋಮಾಭಾವೇ ಭೂತಿಕಾಂ ಗೃಹ್ಣೀಯಮಾತ್, ಪ್ರೀತ್ಯಭಾವೇ ಚ ವಿದ್ಯಾಪೂರ್ಣ ಗೃಹ್ಣೀಯಮಾತ್ ಸೋಮಂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭೂತಿಕಾ (ಅದ್ವೈತ ಭಾವ). ಆದರೆ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಹಜ ಶೇಷವೇ ಭೂತಿಕಾ.

ಹಿಂಜಿನ್ನದಿ ದೆಕ್ಕೆಯು ಬಾಹ್ಯವಾದ, ಅದರ ಕಣ್ಣು ದೋಷ ಮೂಲಕ ಹಿಂಜಿನ್ನದಿರುವ, ಹಿಂಜಿನ್ನದಿ ದೆಕ್ಕೆಯು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬದಲಿರುವದು ಆದ್ದರಿಂದ ದೆಕ್ಕೆಯು ಅಂಶಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಮನಃಶ್ಚಕ್ಷುರು ಹಿಂಜಿನ್ನದಿ ದೆಕ್ಕೆಯು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದು ಅವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಪರೀಕ್ಷಾ - ಕಾರ್ಯದ ವಿವರ, ಪುಟ -

- ೧) ನೀರು ಉಪಾಹವಾದ ಶುಕ್ರ-ಪ್ರದಾಕಾವಿ ವಚನಗಳ್ಗೆ ಪೃಥ್ವಿ, ಜೊಡತಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಅಗ್ನಿ-ಜಲ-ಪೃಥ್ವಿಗಳ ವಿಶ್ರಗವಿದ ಎನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂಗೆ ಪದ್ಧಿ ಹೇಳಿಯು ಉಪದಿದ ಎನ್ನು ಎದ್ದಿಯೂ ಹೇಳಿದ್ದು. ಇದ್ದಿದ ಎನ್ನುವುದು ವಿಶ್ರಗವಿದ್ಧರೆ ಕಾಣುವುದಿಯೂ ವಿಶ್ರಗವಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದು.
- ೨) ಜೊಡು ಇದ್ದಿದ್ಧರೆ ಅದ್ವೈತ ಬ್ರಹ್ಮ (ಪ್ರಾಣಿ), ಅತಿ ಇದ್ದಿದ್ಧರೆ ಪಾಣಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೇನು ಎದ್ದಿದ್ಧೆ ಹೇಳಿದೆ. ಜೊಡುವುದಿ ಪ್ರಾಣವಾದ ಅಹ, ಅತಿ ಇದ್ದಿದ್ಧೆ ಪಾಣಿಯು ಅಹ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಾಗಿದೆ. ಶುಕ್ರ ವ್ಯಾಸನು ಶ್ಲೋಕ

ಗಾಗಿ ಸೋಮ ಭೂತಿಕಾಳಿಗೆ ಒಂದೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಪವನ ಅಕ್ಕಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲದು ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

|||) ಇವಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ಮಾತೃ-ಮಾತೃ-ಮಂದಿರಾ (ತಾಯಿ, ಮಂದಿರ ಸಿರಿ) ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯತೆ. ಹಿಂದೆ-ತಂದೆ-ಹಾಲುತುಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವದರಿಂದ ಭಾರ್ಯಾಭೋಗವು ಮಾತೃಗಮನದಂತೆ ಮಹಾಪಾಕವಾಗಲಿ, ಚಂಡಾಲರಂತೆ ತಂದೆ ಅಸ್ವಸ್ಥನಾಗಲಿ, ಸುರಾಪಾನದಂತೆ ತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಹಾಲು ಕುಡಿಯುವದು ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಲಿ! ಹೀಗೆ ಈ ಮೂಲ ಅಗ್ರಾತ್ಮ. ಬೆಳ್ಳಿ ಬಯಸು ವವನು ನಿನ್ನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಕಣ್ಣಿನ ದೋಷ ದಿಂದೂಪಾದ ಭ್ರಮ. ಅದ್ದರಿಂದ ಭ್ರಮವಿದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಭ್ರಮ ಮೂಲ ತಿಳವನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ತಿಳವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

1-3 (ಕೆಲವು ತಾರ್ಕಿಕರು-ಶ್ವಾಯ ಕಲ್ಪಕರುಕಾರ)

'ಶ್ವಾಯ ಕಲ್ಪಕರು' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕಾರನ ಪ್ರಕಾರ 'ಇದು ರಾಹು' (ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ) ಎಂಬುದು ಒಂದು ಅಸಹ್ಯ ಸವಿಕಲ್ಪಿತ ಜ್ಞಾನ. ಈ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಎಂದು ರಿಗುವ ನಿನ್ನ ಮತ್ತು ಕೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಇವೆರಡೂ ವಿಷಯಗಳೇ, ಇವೆರಡೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಿರೂಪಿತವಾದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಿಧವೂ ಒಂದು ಕಾಶಿಕಾಮರಾದಿ ದೋಷ ಮೂಲಕ ಹಾಗೂ ಬೆಳ್ಳಿಯೊಡನೆ ಇರುವ ಅಸಂಬಂಧ (ಅಸಂಸರ್ಗ) ಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದಿರುವದರಿಂದ, ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಒಂದು ಅಸಹ್ಯ ಸವಿಕಲ್ಪಿತ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಮೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನ, ಭೇದಜ್ಞಾನ ಆದೊಡನೆ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. (ತಂದೆ ಅಮಪದ್ವಂ) ತೇಗಿಂದರೆ :-

i) ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಭೇದದ ಅಜ್ಞಾನವೇ (ಭೇದಾಭಾವ) ಕಾರಣ ಎಂದು ಹೇಳಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಒಗಟುಮಾತ್ರ 'ಇದು ರಾಹು' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿ ಗುಣ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಮೋಕ್ಷಾಗ್ರಹ. ಭೇದ ಅಗ್ರಹ ಏ! ಒಪ್ಪುತ್ತೀ?

ii) ನಿನ್ನ ಗುರುಗಳ (ಅಲ್ಲಪಾದರ) ಮತದ ಪ್ರಕಾರ 'ಅಜ್ಞಾನ' ತಂದೆಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ವಿಷಯವೇ. ನೀನು ಭಾವನಾಜಾಲದ ಮತ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ವಿಮೋಕ್ಷ ಅಗ್ರಹದ ಚಿಂತನವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತೀ? ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಭ್ರಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಭೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ದಾಢಿ ಜರಾದವೆಂಬ ನಿನ್ನ ಮತ ಅಸಹ್ಯ. ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಒಂದು ಜ್ಞಾನ

ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಿದೆ, ವೇದ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಿದ್ದರೆ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿ ಇದೆ ಅನುಮಾನ, ಎಕೆಂದರೆ ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಅದೇ ಅಪರಿಣಿತವನ್ನು ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಭ್ರಮೆ ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಹಿಂಥ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

|| ಅಸ್ಯ ಫಾಲ್ಗುಣ್ಯಾತಿವಾದ

(ಫಾಲ್ಗುಣ್ಯ ದೀಪಿಕಾ-ವಿವರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಜಿವಿ ಕಾರಿಕೆಗಳು)

ಭ್ರಮೆಯಿದೆ, ಹಿಂಪನ್ನು ನೋಡಿ 'ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಒಂದು ಜ್ಞಾನ ಭ್ರಮೆ. ಹಿಂಪನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರುವ (ಅರೋಪಿತವಾಗುವ) ಬೆಳ್ಳಿ ಸ್ವ. ಅಸ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ, ಅಸ್ಯಂತ ಅಸ್ಯವಿಹ್ನುತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತೋರಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸ್ವ. ದೇ, ಅದರ ಅದು ಎದುರಿಗಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಾಗಿ ದೊರೆಯದ ದೂರದೊಡಗಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಇದರ ಮತ. (ವಿಷಯ ರೂಪಂ ದೇಶಾಂತರೇ ಸತ್, ಪುರು ಅಸ್ಯೇನ ಸತ್ಯಾತ್, ಸಮ್ಯಕ್‌ಮತ್)

ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ (ಇದು ರೂಪಂ) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮತಗಳಿವೆ. ಇದು ರೂಪಂ ಮತ್ತು ರೂಪತಾದಾತ್ಮ ಅಥವಾ ಸುಸೌಗ. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಎದು ರಿಗಿರುವ ಹಿಂಪಂಕೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಣುವದರಿಂದ ಸತ್ಯ. ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯೂ ಸತ್ಯವೇ. ಅಸ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ತೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಪಾಠ ಓದುವದರಿಂದ 1ನೇ ಅಂಶವಾದ ರೂಪತಾದಾತ್ಮ, ಅಥವಾ ಸಂಸೃತ್ ಅಸ್ಯವೆಂದು ಅಸ್ಯ ಫಾಲ್ಗುಣ್ಯಾತಿವಾದಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವೆರಡುರೂಪ ದೋಷ ದೂಷಿತವಾದ ಕಣ್ಣು ಹಿಂಪನ ಚೂರಿನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಎದುರಿಗಿರುವ ಜ್ಞಾನವು ದೂರದೊಡಗಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ತೋರು ತುತ್ತದೆ ಎಂದು ಇದೇ ಪಾಠ (ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿ ರೂಪಾತ್ಮಕ ದರ್ಶನ)

ನಿರಾಕರಣ : ಭ್ರಮೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ :-

i) ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸ್ವ. ಅದರಿಯಲ್ಲದ್ದು ಎಂದು ಹಿಮ್ಮೆ ವಾದ ಸಂ ಯುಕ್ತ. ಎಕೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ಅಸ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯೇ ತೋರಿತ್ತು. (ಇದರೂ ರೂಪಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾತ್) ಎಂದು ಪಾಠ ಜ್ಞಾನ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಈ ಪಾಠ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತೋರಿತ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಸ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ii) ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯೇ ಬೇರೆ ಬೇರಾದ್ದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಪಾಠವಿದ್ದರೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ.

II) ಕೆಳಗಿನ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾದ ಬೇರೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಭ್ರಮಾ ತುಟ್ಟದ್ದು ಕಂಡಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ತೋರಿದ್ದು ಭೇದಾಂಶದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವೆಂಬ ನಿಷ್ಕ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

ಜೈತ್ರನು ಮೈತ್ರನಿಗೆ "ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡವಿದೆ, ಅದನ್ನು ನೀನು ತೆಗೆದುಕೊ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಮೈತ್ರನು ನಾನು ನಾಳೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ ಎಂದು ಮುಖ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮರುದಿನ ಮೈತ್ರನು ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಡವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅದನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಕೊಡವನ್ನಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೈತ್ರನಾದರೂ ಅದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಡವೇ ಜೈತ್ರನು ತಪ್ಪೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿದ್ದ ಕೊಡವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಜೈತ್ರನು ಭ್ರಮಿಸಿದ ಕೊಡವು ಬೇರೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಜೈತ್ರನಿಗೆ ಭ್ರಮಾ ತುಟ್ಟಿದೆ.

ಹಾಗಾದರೆ ಆರೋಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಸತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ಆರೋಪ ಎಂಬುದು ಎರಡು ವಿಧ. (i) ಗೃಹ್ಯವರ್ಗದ ಆರೋಪ (ii) ಸ್ವರ್ಯ ಮಾರ್ಗ ಆರೋಪ.

(i) ಇಲ್ಲಿ ಆರೋಪ್ಯವು (ಆರೋಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು) ಸತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ದೂರದಿಂದ ಒಂದು ಮುದ್ದು ಮತ್ತು ಒಂದು ಹಲಸಿನ ಫಲ ಗೊತ್ತಾದಾಗ ಎರಡೂ ಮಾವು ಅಥವಾ ಎರಡೂ ಹಲಸು ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ಆರೋಪ್ಯವು ಸತ್ಯವಿದೆ.

ii) ಇಲ್ಲಿ ಆರೋಪ್ಯವು ಅಸತ್ಯವಿದೆ. ಉದಾ : ಹಿಡೆತ್ತು ನೋಡಿ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಸತ್ಯ. ಅಂತೆಯೇ ಮೊದಲೆ 'ಅಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿ ಬೆಳಗಿ ತೋರಿತ್ತು' ಎಂದು ವಾದ ಹಾಕಿ ಬರುತ್ತದೆ.

III ಅತ್ಯನ್ಯಾಕಿಪಾತ (ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಾನ್ಯಾಕಿಪಾತ) (ಭಿನ್ನಾನಿವಾಹಿ ಚೌಚ್ಛರ ತುಳ)

ಎಷ್ಟು ನೂರಾರು ಬೌದ್ಧರ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಸತ್ಯ. ಅಂತಹ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಾನ್ಯಾಕಿಪಾತ. ತೋರಿ ತೋರುವ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಒಳಗಿರುವ ಜ್ಞಾನದ ಅಧಾರವು. ಒಳಗೆ ಜ್ಞಾನಾನ್ಯಾಕಿಪಾತ ಅತ್ಯನ್ಯಾಕಿಪಾತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಒಳಗಿನ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು ಈ ಉಪಮಾ ಭ್ರಮೆ. ಮುಂದೆ ಇದು ತೋರಿಸಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಪವಿದೆ ಎಂಬ ವಾದ. ಈ ವಾದವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮುಂದಿನಂತಿರುತ್ತದೆ.

1) ತಪ್ಪಿತವು ಪ್ರಮಾಣ : ತೋರಿತ ಬೆಳ್ಳಿ ಅತ್ಯನ್ಯಾಕಿಪಾತ. ಎಂದರೆ ಅಸತ್ಯ ಎಂದರೆ ತೋರಿಸಿದರಲ್ಲ. ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯವೋ ಇದು ಸತ್ಯ

ಪದಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಹ್ಯಾಣಿ ಭ್ರಮೆವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಮುಂದೆ ಬಾಧಾಬ್ಬಾಸವೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಬೇರೆ ಭೇದವಿಲ್ಲದ ಸತ್ಯ ಪದಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳ್ಳಿ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಿಶೀಲನೆ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲದ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಹ್ಯಾಣಿವಾಗಿದ್ದು, ಎಂದರೆ ಅದು ಸತ್ಯ ಹೊತ್ತು ಇಲ್ಲವೇ.

ii) ಅರ್ಥಾತ್ಮಕ ಪ್ರಮಾಣ : ನಿಜವೆಂದು ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಹ್ಯಾಣಿಯಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ, ಹ್ಯಾಣಿಯೇ.

iii) ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸತ್ಯವಾದರೂ ಭ್ರಮೆ ಮತ್ತು ಬಾಧೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಳಗಿರುವದನ್ನು ಎಂದರೆ ಸತ್ಯವಾದ ಹ್ಯಾಣಿಯನ್ನು ತೋರಿ ಭಾಷೆ ಬ್ಯಾಣಿಯಾಗಿ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವದೇ ಭ್ರಮೆ. "ಅಂತರ್ದೃಶದ ಬಾಧೆ ತೋರು ಅಪರಾಧವು ಭ್ರಮೆ" ಇದು ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಬಾಧಾಬ್ಬಾಸವೆಂದರೆ, ಬೆಳ್ಳಿ ತೋರಿದ್ದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. (ಬಾಧ್ಯತಾ ನಿರ್ವಹಣೆ).

ನಿರಾಕರಣ :

i) ಈ ವಾದ ಅಯುಕ್ತ. ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸತ್ಯವೆಂದು ಇದು ಹೇಳಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ. ಅದು ಅಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿ ಮೇ ತೋರಿಸು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಬಾಧಾಬ್ಬಾಸ ಬರುತ್ತದೆ.

ii) ತೋರಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಸತ್ಯವೇ ಅಸತ್ಯವೇ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಸತ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಹ್ಯಾಣಿ ಭ್ರಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಮುಂದೆ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಬಾಧೆ ಹ್ಯಾಣಿಯೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದು ಇದು ಅಸತ್ಯವೇ ಅಲ್ಲವೆಂದಿರಬೇಕೆಂದರೆ ಅಸತ್ಯ ತೋರುವದಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬೆಳ್ಳಿ ತೋರುವದಿಲ್ಲ (ಮೇ ಸತ್ಯವು) ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ ? ಬೆಳ್ಳಿ ಒಗ್ಗಿದ (ಅಂತರ್ದೃಶ) ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ.

iii) ಎಷ್ಟೆ ಅರ್ಥಾತ್ಮಕ ಪ್ರಮಾಣ ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಂದಾಜು ತೋರು (ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ) ಹ್ಯಾಣಿಯ ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಸತ್ಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ. (ಸಾಧ್ಯ-ಅಸತ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ) ಇಂದಿರದ ಕ್ರಮ ಬಾಗಿ ಅಂದ ಮಟ್ಟೆ ಅಸತ್ಯವೇ (ಪ್ರಥಮಾಂಶ) ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಹ್ಯಾಣಿ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದ ಹ್ಯಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಿಲ್ಲ. ಹ್ಯಾಣಿ ಇಂದ್ರಿಯಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಸಾಧ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ.

i) ఆరోప్యవాద బేల్లీ సత్య ముತ್ತು అంతరిక ఎందు నీను హేళుత్తి. జాగాదర దూరదింద గులగంజి రాతియున్న బేళియ కిడిగళిందు భ్రమిసి దాగ, ఆరోప్యవాద బేళియ కిడిగళు సత్యవా అంతరికవా ఆగమేళు. ఓగాదర దేజవు సుట్టు జూగువ ప్రసంగ బరుత్తద.

IV అసత్వాత్తివాద

(తాననవాది బొద్దరు, మాధ్యమిళకు)

భ్రమదర్శి అసత్వద గ్రహణవాగుత్తద. (cognition of the unreal) 'ఇదు బేల్లీ' ఎంబ జ్ఞానదర్శి అసత్వచే విశయవాగిద. (అసదా లుంబన్నవ) జేగేందర : i) పరిశేష ప్రమాణ. తూరింద బేల్లీ సత్వవల్ల ఎకేందర ముంద అదర్శి బేల్లీయల్ల ఎంబ బాధజ్ఞాన బరుత్తద. తూరింద బేల్లీ సత్వాసత్వ (సదసత్) అల్ల. ఎకేందర ఒందే వస్తూ విరుద్ధ ధర్మా గళుళ్ళుద్దు ఆగరారము. దేశకాల భేదదింద తూరింద బేల్లీ సత్వాసత్వ ఎందు జేళరాగద. ఎకేందర జ్ఞాన జేళదర ఇల్లీయ ఫల అల్ల ఇల్ల. (దేశభేద)వాదరింద ఫలజ్ఞానవా భ్రమవాగువ ప్రసంగ బరుత్తద. అద్దరింద పరిశేషదింద భ్రమజ్ఞానదర్శి అసత్వచే విశయవాగిరుత్తద. (అసదేవ ఎభ్రమాలంబనం).

ii) అసత్వతూ ప్రతితి లుంబ. ఎకేందర సత్వతీ మాత్ర ప్రతితియున్న ఒప్పిదర భ్రమసత్వదర్శి. ఇదు బేల్లీ ఎంబ ప్రతితి ఇరువదరింద ఆ బేల్లీయ జ్ఞాన సత్వవాగి భ్రమవాగిరువ ప్రసంగ బరుత్తద. ముక్కు అసత్వవాద బేల్లీ తూరిత్తు ఎంబ బాధజ్ఞానవా తూరువదిల్ల. (న భ్రాంతి నాటి బాధ).

iii) భ్రమదర్శి తూరింద బేల్లీ అసత్వచేదు అన్యథామ్యాత్తివాదిగళు ఒప్పి ద్దార. విజ్ఞానవాది బొద్దరూ అసత్వవాద బాధ్యవస్తువిగి ప్రతితి యున్న ఒప్పిద్దార.

నిరాకరణ : అసత్వాత్తి ఎందరేను ?

i) సత్వవాద తిప్పి అత్తంక అసత్వవాద బేల్లీయ జ్ఞానవాద ముట్టరు త్తవ ఎంచు నీను హేళదర. అదు నమగి సమ్మతవే. ఏమ్మ భావా జ్ఞానవాద ఇదన్నే జేళదదార. (యత్ అన్యథా శంకం అన్యథా వ్రతి తద్యతే తన్నిరాలంబనం జ్ఞానం అసదాలంబనం చ తత్ ఇతి).

ii) ఇదు బేల్లీ ఎంబ జ్ఞానదర్శి తూరిందుల్లవా అసత్వ ఎందు జేళదర అదు అయిత్తు. ఎకేందర ఇదు బేల్లీ ఎంబ జ్ఞాన తిప్పి (ఇదు) మాధ్యమిళ

(ಎಂದರೆ ಭ್ರಮಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ನಂತರ) ಸತ್ಯ. ಅದೇನು? ಅದನ್ನು 'ಇದು' ಎಂದು ಬಿಂಬಿಸುವ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

2) ಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ದುಷ್ಟ ಇಂದ್ರಿಯವಲ್ಲ. ಒಳಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಅಸತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮೋಹನ (ಬೆಳ್ಳಿ) ಸ್ವರೂಪ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೆ ಮನಸ್ಸು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹ್ವಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದು ಹಿಂಪಿನೊಂದಿಗೆ.

3) ಅಸತ್ಯವೇ ಅದ ಬೆಳ್ಳಿ ಹೇಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ? ಅಸತ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಾರೆಯೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಒಳಗಿಂದ ದಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸತ್ಯವಾಗಿ (ಸತ್ಯರೂಪದಿಂದ) ತೋರಿದ ಎನ್ನಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅನ್ಯಥಾ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ತೋರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅದ್ದರಿಂದ ಹಿಂಪಿನ ಬೆಳ್ಳಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. [ಭ್ರಮಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗಲಿ ಅಸತ್ಯವಾದ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ಬೇಕು. ಉದಾ : ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾದ ಹಿಂಪಿನ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಕೇತೋಂದ್ರಿಯ ಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಕೂದಲ ಗುಂಡಿಯಾಗಿ (ಕೇತೋಂದ್ರಿಯ) ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ತೋರುತ್ತದೆ (ಅರೋಹ ಮಂಡಲ) ಅಧಿಷ್ಠಾನ. ಕ್ಷರದಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಭ್ರಮ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.]

ಅದ್ದರಿಂದ ಅಸತ್ಯಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಅಯುಕ್ತ.

V ಅತಿವೇಗವಿರುವ ಪ್ರಾಪ್ತಿ (ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಿರುವ ಪ್ರಾಪ್ತಿ)

ಹಿಂಪನ್ನು ನೋಡಿ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಒಂದು ಹಂತ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಅನಿರೂಪಿಸುವ (ಸದ್ವಸ್ತುತ್ವ) ಎಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅವರು ತಿಳಿಸುವ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

1) ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಇದು ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಬರುತ್ತದೆ. ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಇದೆ ಅಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಇಲ್ಲ. ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸತ್ಯ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ಸತ್ಯ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಭ್ರಮಾ ಉತ್ಪಾದ್ಯಾಗದಾರದು. ಅದ್ದರಿಂದ ಹಿಂಪಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸದ್ವಸ್ತುತ್ವದ ಅಥವಾ ಅನಿರೂಪಿಸುವ.

2) ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅನಿರೂಪಿಸುವ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅನಿರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

1) ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅನಿರೂಪಿಸುವ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಇನ್ನೂ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ರೂಪ-ಪದಾರ್ಥದಂತೆ.

ii) ವಿವಾದಾಸ್ಪದವಾದ ಶುಕ್ತಿರಚನೆಯ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ, ಏಕೆಂದರೆ ಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. (ತೋರಿದೆ.) ಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ತೋರದಿದ್ದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (ಅತ್ಯಂತ)

iii) ವಿವಾದಾಸ್ಪದವಾದ ಶುಕ್ತಿರಚನೆಯ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ, ಏಕೆಂದರೆ ಬಾಧಿತ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಹತ್ತಿರೇಕ ದೃಷ್ಟಾಂತ.

iv) ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸತ್ಯಗಳು ಒಂದು ಧರ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಧರ್ಮ ಗಳು. ~~ಒಂದೇ~~ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ರೂಪರಸಗಳು ದೃಷ್ಟಾಂತ.

ನಿರಾಕರಣ : ಅನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವವನ್ನು ~~ಈ~~ ಮೊದಲು 26ನೇ ಶ್ಲೋಕದ ~~12~~ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆಯೂ ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗುವದು. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ~~ಈ~~ ವಾದದ ದೋಷಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

1) ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವೇ ಅಸಾಧು. ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಎಂದರೆ ನಿರ್ವಚನ, ನಿರಾಕೃತಿ ಅಥವಾ ಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲದ್ದು. ಆದರೆ ಅನಿ ರ್ವಚನೀಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗ ಇರುವುದರಿಂದ ಅನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವ ಅಸಂಭಾವಿತ.

2) ಬೆಳ್ಳಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರವಸಗವಿಲ್ಲ. ಅಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯೇ ತೋರಿಕೆ, ಎಂದು ಬಾಧವನ್ನು ಬರುವುದರಿಂದ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಸತ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

3) ಬೆಳ್ಳಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದು ಪ್ರತೀತಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ವೆಂದೂ, ಬಾಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವೆಂದೂ ಹೇಳಿ ತೋರುತ್ತದೆ ? ಅನಿರ್ವಚ ನೀಯತೆಂದೇ ~~ಈ~~ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ ?

4) ನಿಷ್ಕ ~~ಅವಿದ್ಯೆಯ~~ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. (ದೋಷ ಗಳಾಗಿ ಮೂಲ ~~ಇದೇ~~ ತೋರಬೇಕು.)

5) ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ನಿಷ್ಕವೇ ? ಅನಿಷ್ಕವೇ ? ನಿಷ್ಕವಾದರೆ ~~ಅವಿದ್ಯೆಯು~~ ತೋರಲಿ ! ಅನಿಷ್ಕವಾದರೆ ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೇನು ? ಅವಿದ್ಯೆ, ಕಾರಣ ಮೆದು ನಿನಗೆ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ~~ನಿಷ್ಕವಾದರೆ~~ ಅವಿದ್ಯೆ, ನಿಷ್ಕ ಮತದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು 'ನಿರ್ವಿಕೇಷೇ ಸ್ವಯಂ ಭಾಷೇ' ಎಂಬ 29ನೇ ಶ್ಲೋಕ ದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುವದು.

6) ಇದಲ್ಲದೆ ನಿಷ್ಕ ಪ್ರಕಾರ ಅವಿದ್ಯೆ ಅತ್ಯನಿಷ್ಕವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸಹ ಒಳಗೆ (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ) ಎಂದರೆ ಲಂಕಾಕರಣದಲ್ಲಿ ತೋರಬೇಕು. ಹೊರಗೆ ತೋರಬಾರದು.

7) ನಿಷ್ಕ ಮತದಲ್ಲಿ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರತೀತಿಯೂ ~~ಅವಿದ್ಯೆಯು~~ ಹೀಗಿರುವ

ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿ (ಚ್ಚಾನ) ಘಟಕವಾದಿಗಳಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ (ಸನ್ನಿಹರ್ಷ) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆವೋ ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ (ಹಿಂದಿನ) ಘಟಕದಂತೆ ಸಂಭವದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆವೋ ಅಥವಾ ಸಂಭವಿಗಳಂತೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆವೋ ? ಇನ್ನೂ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿಗಳ ಸಮವ ಸಂಬಂಧವಾದ ಬಳಿಕ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಚ್ಚಾನ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ಭೌತಕರ್ಷದಿಂದ ಈ ಚ್ಚಾನ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಪ್ರತೀತಿ ಸಮವದಲ್ಲಿಯೇ ರಹಿತ ಚ್ಚಾನವೆಂದು ಒಪ್ಪಿರಬೇಕು. ■ ಬೆಳ್ಳಿ ಮೊದಲು ತೋರಿರುವುದರಿಂದ ಇದರ ಸಂಭವದಿಂದ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಪ್ರತೀತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಇದು ಸಂಭವದಂತೆ ಸಾಕ್ಷಿವೇದ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. ಎಕೆಂದರೆ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಪ್ರಾತಿಭಾಸಿಕ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರದು.

8) ಇನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಅಧಿಕರಣವಾದ ಹಿಂಜನ ಚ್ಚಾನ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಚ್ಚಾನ ಆಗುವದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಪ್ರಾಭಾಕರನ ಅಪ್ಪಾತಿವಾದ ಪ್ರೀತರಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಚ್ಚಾನ ಪ್ರಮಾಣ (ಯಥಾರ್ಥ) ಆಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಭ್ರಮಾಚ್ಚಾನವೇ ಇವೆಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಅನುಭವವಿರುದ್ಧ.

ಹೀಗೆ ಮೂಲಮಾದಿಗಳ ಅಪ್ಪಾತಿವಾದ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಿವಾದ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಮಂಜಸ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಾವು ■ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಾಭಾಕರನ ಅಪ್ಪಾತಿವಾದ ಅತ್ಯಂತ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ವಿಮರ್ಶಕವಾಗಿ ತೀರದ ಮಟ್ಟದ ಯಥಾರ್ಥ ಚ್ಚಾನವೇ ವಾಸ್ತವ ಎಂದು ನಮ್ಮ (ಒಪ್ಪಾತಿಗಳ) ಮತ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ (ಅಧಿಕೃತ ಅನ್ಯಥಾಪ್ರಾತಿವಾದ)

ಶ್ರೀಮನ್ನಿಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ನೋಡಿಸಿದ ಭ್ರಮಾವಾದಕ್ಕೆ "ಅಧಿಕೃತ ಅನ್ಯಥಾಪ್ರಾತಿ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅನ್ಯಥಾಪ್ರಾತಿ ಎಂದರೆ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಅಥವಾ ಭ್ರಮಾ. ಭ್ರಮಾವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅಪ್ಪಾತಿವಾದ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಥಾಪ್ರಾತಿ. ಅದರ ಉಳಿದ ಅನ್ಯಥಾಪ್ರಾತಿವಾದಗಳು ಅಂಗದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯೇ ಹಿಂಜನಲ್ಲಿ ಅಧೀನದಿಂದ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಇವು ತೋರುತ್ತಿವೆ. ಇವು ಭ್ರಮಾವನ್ನು ಮೀರಿರುವುದರಿಂದ ನೋಡಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಅತ್ಯಂತ ಅಪ್ಪಾತಿವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಕಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಹಿಂಜನ ತೋರುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಅಪ್ಪಾತಿವಾದ ಹೇಳಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರ ವಾದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕೃತ ಅನ್ಯಥಾಪ್ರಾತಿವಾದ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

■ ಚ್ಚಾನ ಚ್ಚಾನವು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ನಿಜವಾಗಿರುವುದು ಭ್ರಮಾ, ಎಂದರೆ ಅಪ್ಪಾತಿವಾದ (ಬೆಳ್ಳಿ) ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಸತ್ಯವು (ಹಿಂಜನ) ಅಪ್ಪಾತಿವಾದ

ತೋರುವದು. ಭ್ರಮದ ಇನ್ನೊಂದು ಲಕ್ಷಣ ಹೀಗಿದೆ. 'ಓದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ, ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ವಿಷಯೀಕರಿಸುವ ಜ್ಞಾನವು ಭ್ರಮ (ಅನ್ಯಕಾರೋಪೇಷ ಅನ್ಯಾಲಂಬನಂ ಜ್ಞಾನಂ ಅನ್ಯಥಾಖ್ಯಾತಿ)' ಭ್ರಮ ಇದೆ ಎಂಬ ಅನುಭವವೇ ಭ್ರಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ. ಬಾಧಜ್ಞಾನ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ತೋರುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಭ್ರಮವಿದೆ ಎಂಬುದು ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿ ಪ್ರಮಾಣವಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ— ವಿವಾದ ವಿಷಯವಾದ 'ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಯಥಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಂದೆ (ಇದು ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲ ಎಂಬ) ಬಾಧಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಾ : ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರ, ಕಣ್ಣಿನ ದೋಷವೇ ಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಹಿಂಜನೋದನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೋದಿದ ದಾಷ್ಟ ಇಂದ್ರಿಯ (ಕಣ್ಣು) ಕಾಣದಿ ದೋಷ ಮೂಲಕ ಆ ಹಿಂಜನೇ ಅತ್ಯಂತ ಅಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯಕಾರದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಫಟಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಫಟ ವತ್ತು ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ಫಟವೇ. ಅದರ ಭ್ರಮಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಹೀಗಲ್ಲ. ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಭ್ರಮಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಹಿಂಜನೇ ವಿಷಯ. (ಯತ್ಸನ್ನಿಶ್ಚಿತಕರಣೇನ ಯತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಜನ್ಯತೇ ತತ್ ತತ್ಯ ವಿಷಯಃ ಎಂಬ ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ.)

ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಜ್ಞತೈಃ ಜ್ಞಾತವ್ಯಂ ಅಸದೇವ ಹಿ—

ತಸ್ಮಾತ್ ಅಸತ್ ಪ್ರತಿತಿಕ್ತ ಕಥಂ ತೇನ ವಿಶಯೋಕ್ತೇ ||೨೭||

ಅವತರಣಕೆ : ಹಿಂಜನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಒಪ್ಪುವ ಮಾಯವಾದಿಗಿ ಅಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀತಿ ಕಾಣುವ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದು ಎಂದು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅವಿವಾದ : ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಏಕಾ ಛಿನ್ನ (ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ) ಎಂಬ ಜ್ಞಾನ ವಾಗುವದಕ್ಕೆ (ಪ್ರತಿಯೋಗಿಯಾದ) ಅಸತ್ಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದ್ದರಿಂದ ಶುಕ್ಲಿರಜತ ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನುವ ಮಾಯಾವಾದಿಯಿಂದ (ತೇನ) ಅಸದ್ವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನವು ಆರು ಹೇಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ?

ದಿವರಣೆ . (1) ಶುಕ್ಲಿರಜತವು ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ ಎಂಬ ವಸಯವಾದಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣ, ಅಸದ್ವಿನ್ನ ಎಂಬ ಭೇದಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಯಾದ ಅಸತ್ಯದ ಜ್ಞಾನ ಅವಶ್ಯಕ. ಏಕೆಂದರೆ ಭೇದಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೋಗಿ ಜ್ಞಾನ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಸದ್ವಿನ್ನ ಎನ್ನುವ ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಅಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರಾಕರಿಸುವನು ? (ಅಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇರುವದರಿಂದ ತೋರಿದ ಶುಕ್ಲಿರಜತ ಅಸತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಲಾರನು.)

(2) ಉದರದ ದಿವ್ಯ ಬಣ್ಣವಿದ್ದವೆಂದು ಮನಗಾಣಿಸಿದಾಗ ಉಪಾಸಕರು ತಪ್ಪದೆ. ಅದರಂತೆ ಅಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಮಾಯಾವಾದಿಗೆ ಅಸತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನವಿರಲೇಬೇಕು.

(3) ಮನುಷ್ಯನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೂ ಇದೆ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಬೋಧಕನೇ? ಅಲ್ಲವೇ? ಬೋಧಕನಾದರೆ ಅಸತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ, ಮನುಷ್ಯನ ಅಸತ್ಯ ಹೀಗೂ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಎಂದಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತೀ? ಇನ್ನು ಈ ವಾಕ್ಯ ಅಬೋಧಕ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅನುಭವ ವಿರುದ್ಧ. ಹೀಗೆ ಅಸತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದರಿಂದ ಅಸತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇರುವವರಿಂದ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ (ಮುಂದೆ ಬಿಡಿಸಿ ಬಾಧ್ಯತಾತ್ಮಕ, ಅನುಗುಣವಾಗಿ) ಅಸತ್ಯವೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಸದ್ವಸ್ತುತ್ವದಿಂದ ಎಂಬ ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಹೇಳಿಕೆ ಆಯುತ್ತದೆ.

ಅಸತ್ಯಭಾಷ್ಯಮಸತ್ಯಸ್ಯಾತ್ ಭ್ರಾಂತಾಭೇದ ಪ್ರತೀಯತೀ |

ಸತ್ಯಸ್ಯಾಸತ್ ಏಕಾ ಽ ಸ್ವೀಕಾರ್ಯಾಸ ಪ್ರತೀಕತಾ ಽಪಿ

ತಸ್ಯಾಭಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನೀಯತ್ವೇ ಸ್ಯಾಭೇದ ಪ್ರಸವಸ್ಥಿತಿ

ಅವತರಣಿಕೆ : ಒಂದನ್ನು ತೋರಿದ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಬಯಸಿ ದ್ರವ್ಯ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸತ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಮನುಷ್ಯನ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಅಸತ್ಯವೇ? ಅಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀತಿ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಅಸದ್ವಸ್ತುತ್ವದಿಂದ ಎಂಬ ಮಾಯಾವಾದಿಯು ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಇದ್ದೇ ಬಿಡಲೇಬೇಕು.

ಅನುಪಾದ : ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ (ಇದು ರೂಪ) ಎಂದರೆ ಅಭ್ಯಾಸವು ಅಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಇದು ಅಸತ್ಯ ರೂಪದ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ರೂಪಕ್ಕೆ ಇದು ಅಂಶದ ಸಂಬಂಧ ಇವು ಅಸತ್ಯ. ಅಸತ್ಯವಾದುದರಿಂದಲೇ ಅಭ್ಯಾಸವು ಭ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ಸತ್ಯವು ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಇನ್ನು ಈ ಅಭ್ಯಾಸವು ಎಂದರೆ ಇದು ಅಸತ್ಯ ರೂಪದ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ರೂಪಕ್ಕೆ "ಇದು" ಇದು ಸಂಬಂಧ ಅನುಭವವಾದ ಅನುಭವ ಪ್ರಾತಿಭಾಷಿಕ ಎಂದರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಕೊಡದಿರುವ ಅದ್ವಯ ಸ್ಥಿತಿ (ಅವಸ್ಥಾತಿ) ಮೋಕ್ಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತೋರಿದಬೆಳ್ಳಿ ಸತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ : (1) ಉದರದ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅನುಭವ. ಅದಕ್ಕೆ ಎಂದು ಬಯಸಿ ಒಪ್ಪುತ್ತೀ. ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಯಸಿ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು

ಅಧ್ಯಾಸ. ಹೀಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ವಿವರಣೆ ಅನ್ಯಥಾ ಆಗಿದೆ ಇದು ರಜತಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಇದು ಅಶಕ್ತಿ ರಜತದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ರಜತಕ್ಕೆ "ಇದು" ದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಇವೇ ಅನ್ಯಥಾ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ "ಅಸತ್ ಅಪರೋಕ್ಷತೆಯು ಸತ್ಯದ ಅನುಭವವೇ" ಎಂಬ ನಿನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಈ ಹೇಳಿಕೆ ಅಯುಕ್ತ.

(2) ಹಿಂತಿರುಗಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಅನ್ಯಥಾತ್ವವು ಎಂತಹದು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇದೆ, ಇದು ಸತ್ಯವಲ್ಲ; ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಬಾಧಾಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಎಂಬ ಈಗಲೇ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತೋರಿದ ಅನ್ಯಥಾಕಾರವೂ ಅಸತ್ಯವೇ.

(3) ಹೀಗೆ ವಿವರಣೆವಾಗಿ ತೋರುವುದು ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಅಸತ್ಯವು ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರುವುದು, ಸತ್ಯವು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರುವುದೇ ಭ್ರಮೆ.

(4) ಆದ್ದರಿಂದ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿಗೆ (ಅಸತ್ಯ) ಸತ್ಯವು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಸುಳ್ಳಾದರೆ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರವೃತ್ತಿರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

(5) ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಈ ಅನ್ಯಥಾತ್ವವು ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು, ಪ್ರಾತಿಭಾಷಿಕವೆಂದೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕೊಡುವುದು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬರುತ್ತದೆ. (ಅನವ್ಯಾಹಿತ - ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತ, ಪ್ರವೃತ್ತಿವ್ಯಾಹಿತ)

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಬರುವ ಪ್ರಾಪ್ತವು ಭ್ರಮೆ. ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಾದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಇಂದ್ರಿಯ ದೋಷ ಮೂಲಕವಾಗಿ ವಿವರಣೆವಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಬೆಳ್ಳಿ ಸತ್ಯವೆಂದೇ ತೋರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕಂಡಿದೆ. ಎಲ್ಲರ ಅನುಭವವೂ ಹೀಗೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಬಾಧಾಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಸತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು.

ಟೀಪ್ಪು : "ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತವೆಂದೇ ಸ್ವಾಧೀನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸುಧಾಕಾರರು ಅರ್ಥ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅಶಕ್ತಿ ರಜತದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ (ಸಂಬಂಧ) ಮತ್ತು ರಜತಕ್ಕೆ ಇದು ರಜತದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಎಂದರೆ ಏನು? ಇದು ವ್ಯಾಪಕಾರಿವೇ? ಪ್ರಾತಿಭಾಷಿಕವೇ? ಪ್ರಾತಿಭಾಷಿಕವಾದರೆ ಇದು ಪ್ರಾತಿಭಾಷಿಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆಯೇ? ಇದು

ವ್ಯವಹಾರಿಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆಯೋ ? ಈ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದರೂ ಮಾಯವಾದಿಗೇ ಅನವಶ್ಯ ಮೋಕ್ಷ ಬರುತ್ತದೆಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಿರ್ವಿಕೇಷೇ ಸ್ವಯಂಭಾವೇ ಕಮಚ್ಛಾನ್ಯಾತ್ಯಂತ ಭವೇತ್ [100]

ಮಿಥ್ಯಾವಿಕೇಷೋಽಪಿ ಅಚ್ಛಾನಸಿದ್ಧಿಮೇವ ಜ್ಯೋತೀಶ್ವರೇ [101]

ಅವಶೇಷೇತಿ : ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಛಾನವೇ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಬ್ರಹ್ಮನು ಧರ್ಮಾರ್ಥ (ನಿರ್ವಿಕೇಷ) ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ ವಿರುವದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ತಾನೇ ಅಚ್ಛಾನದಿಂದ ಅವಿಚ್ಛೇದಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ? ಅವನ ಪದ್ಧತಿಯತ್ತಾದಿಗಳು ಕೂಡ ಅಚ್ಛಾನದಿಂದ ಅವ್ಯವಹಾರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವು ಅಚ್ಛಾನದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ.

ವಿವರಣೆ : [೧೦೦] ನಿರಾಕೃತವಾದ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳ ಅಚ್ಛಾನವಾದದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪಲದಾಗಿ ಹೀಗಿದೆ. ಸತ್ಯವಾದ ಶುದ್ಧ ನಿರ್ವಿಕೇಷ (ನಿರ್ಭರವಾಗಿ) ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಚ್ಛಾನ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತು-ಈಶ್ವರ-ಜೀವ ರೂಪ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅಚ್ಛಾನವು ಮಾಯಾ-ಅವಿದ್ಯಾ ಎಂದು ವಿರುದ್ಧ ವಿಧ. ಮಾಯಾ ವಿಚ್ಛೇದ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಈಶ್ವರ. ಅವನು ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಸಂಹಾರ ಕರ್ತಾ. ಅವನನ್ನು ಮಾಯಾ ಮೋಹಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಜೀವ ಎಂದರೆ ಅವಿದ್ಯಾವಿಶಿಷ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮ. ಅವಿದ್ಯೆ ಜೀವವನ್ನು ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಚ್ಛಾನದಿಂದ ಅಚ್ಛಾನವು ಹೊರಬಿಡುವಂತಿ ಜೀವ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅಚ್ಛಾನವೇ ಅವರ ಮತದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಮಾಧಿಕವಾಗಿ, ಈ ಅಚ್ಛಾನವಾದವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.]

ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಅಸತ್ಯವಾದ ಅಚ್ಛಾನ ಅಥವಾ ಅವಿದ್ಯೆ ಎಂದು ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಭಾವವೇ ಅಚ್ಛಾನವೇ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಮೃತ್ ಕಣ್ಣನ್ನು ಅಶ್ರಮಿಸಿ ಫಲ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಚ್ಛಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಛಾನ ಅವರಾಗಿವೆ (೧) ವಿಷಯ ಅಶ್ರಮಿಸಿದ ? (೨) ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ.

(೧) ಅಚ್ಛಾನವು ಜೀವವನ್ನು ಅಶ್ರಮಿಸಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಚ್ಛಾನವು ಜೀವ ಭಾವ ಅಂದರೆ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಜೀವವಿಲ್ಲ. ಅಚ್ಛಾನವು ಜೀವವನ್ನು ಅಶ್ರಮಿಸಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಚ್ಛಾನ ಕಲ್ಪಿತ. ಅದರಂತೆ ಅಚ್ಛಾನವು ಜೀವವಾದ ಜೀವವನ್ನು ಅಶ್ರಮಿಸಲಾರದು. ಅದರಿಂದ ಶಂಕಾ

ದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿ.

(ಬ) ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಅಜ್ಞಾನವು ಏನನ್ನು ಅವರಿಸುತ್ತದೆ ?

(i) ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೋ (ii) ಜೀವನನ್ನೋ (iii) ಜಡವನ್ನೋ ?

(i) ಅಜ್ಞಾನವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವರಿಸಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾಯಾ ರೂಪದ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ಮಲಶುದ್ಧ. ಅವನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಧರ್ಮಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಅಜ್ಞಾನವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಅವರಿಸಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ. (ಸ್ವಯಂಭಾಷೀ). ಮಿಥ್ಯಾವಿಶೇಷವಾದ ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಗಳೂ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವರಿಸಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವಾದಿಗಳು ಅಜ್ಞಾನದ್ವಿಯನ್ನೇ ಅವರಿಸುತ್ತವೆ. ಅಜ್ಞಾನ ಸಿದ್ಧಿಸಿದರೆ ಏನೂ ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಿತ ಮಿಥ್ಯಾ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ. ಅಜ್ಞಾನವಾದರೂ ವಿಷಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಸಲಾರದು. ವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನವು ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾತ್ಮಯ ರೂಪದ ಬದುಕಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಅವರಿಸಲಾರದು.

(iii) ಅಜ್ಞಾನವು ಜಡವನ್ನು ಅವರಿಸಲಾರದು ಎಂದು ಮುಂದಿನ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಪಾಪರಹಿತಜ್ಞಾನದೊಳಿಹಿ ಜೀವಕೃತಿ ||

ಅಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪತ್ವಾಜ್ಞಾನೋಜ್ಞಾನಂ || ಮುಕ್ತಕೃತಿ |

ಅಜ್ಞಾನಾಭಾವತಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಸರ್ವಂ ವೈರ್ಥೀಕೃತವಿಷ್ಕೃತಿ || ೩೮ ||

ಅವತರಣಿ : ಅಜ್ಞಾನವು ಜಡವನ್ನೂ ಅವರಿಸಲಾರದು. ಅದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವೈರ್ಥವಾಗುವದೆಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅವತರಣಿ : ಅಸತ್ಯವಾದ ಏನಿದ್ದರೆ ಅಜ್ಞಾನಾವರಣವು ಸುಲಭವಾಗಿರುವುದು ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಜಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಏನಿದ್ದರೆ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅದು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಜ್ಞಾನವೇ ತೊಡುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಬೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರ ವೈರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅವತರಣಿ : (1) ಅಜ್ಞಾನದ ಅವರಣೆ ಜಡಕ್ಕೂ ತೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜಡವು ಬಗ್ಗೆ ಜೀವದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾತ್ಮಯ ರೂಪ ಬಹು ತ್ವದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮುಖವಾಡವಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ಜಡವನ್ನು ಅವರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜಡವು ಬಗ್ಗೆ ಜೀವದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾತ್ಮಯ ರೂಪ ಬಹು ತ್ವದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮುಖವಾಡವಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ಜಡವನ್ನು ಅವರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜಡವು ಬಗ್ಗೆ ಜೀವದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾತ್ಮಯ ರೂಪ ಬಹು ತ್ವದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮುಖವಾಡವಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ಜಡವನ್ನು ಅವರಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಇವರಿಂದಾಗಿ ಜಕ್ಕಿ, ಅಕ್ಕಿ ಇವು ಆಹಾರವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವಿಲ್ಲ. (ii) ಉಪಾಧಿ
ಬಿಂದು ಆಶ್ರಮ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಬುಧ ನಿರ್ದೂಷಣೆ ಅಕ್ಕಿ ಜಕ್ಕಿ ಬ್ರಹ್ಮ-
ಜೀವ-ಜನ ಇವಾವಾ ಆಶ್ರಮವಾಗಲಾರವು. ಹೀಗಾಗಿ ಅಕ್ಕಿ ಪಾನದಿಂದ
ವ್ಯಾಧಿಯಾದುದು ಮಹತ್ವ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. (iii) ಹೀಗೆ ಅಕ್ಕಿ ಪಾನ
ವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಕ್ಕಿ ಸ ವ್ಯಾಧಿಯಾದ ಬಂಧಾಧ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿವೃತ್ತಿ
ಸರ್ವಥಾ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಇವರಿಂದಾಗಿ ಬುಧವೇ ವಿಷಯ, ಬುಧ ನಿವೃತ್ತಿಯೇ
ಪ್ರಮೋದನ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕಿನೇ ಅಧಿಕಾರಿ ಆಗುವ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿಃಕಾರ್ಯವಾದ ಅಪ್ಪಾಸೂನಿ ಕಲ್ಪನೆಯೇ !

ಅನವಧಿ ಸಿಕ್ಕು ಛಾ ಚಿ ಸ್ವಾ.ಕ' ಅನಿ.ನಿ.ಸ್ಯಾ.ಪ್ರ.ಯುಕ್ತಾಭವಾ ೧೭೭೧

ಅವಶ್ಯಕತೆ: ಈಜ್ಜಾ ನವಾಬವರಲ್ಲಿ ಬಹುವ ಪೀಠ ದೇಶೀಯಾಳವು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಬಾಷ : ಅಬ್ಬಾಸನ ಮಿಥ್ಯಾ, ದಾಖಲೆ ; ಅರೋಪಿತ ವಿಷಯವು ಅಬ್ಬಾಸ ದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಅವನನ್ನು ದೋಷ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಾಯಾತ್ಮಕ ದೋಷ (ಅಥವಾ ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೋಷ) ಬರೆಯುವೆ.

ವಿವರಣೆ : ಅಜ್ಞಾನವು ಸತ್ಯವಾದರೆ ಅದರ ಕಾರ್ಯವಾದ ಸಂಸಾರ ಬಂಧವು ಸತ್ಯವಾಗುವದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನ ವಿಘ್ನ ಎಂದು ಮನೆಯವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ವಿಚಾರ ಹೇಳಿದರೆ ಆ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಅರಿವಿಗಿರುವವರು, ಏಕಾದರ ಎಲ್ಲ ಸುಳ್ಳುಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅರಿವುಪಡೆದು ಪರಿಣಿತರಾದವರು, ಅತ್ಯಂತ ಮನುಷ್ಯ ಅಜ್ಞಾನಾರೋಪವು (i) ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ? ಅಥವಾ (ii) ಬಂದು ಕಾರಣ ಮುಖಲಕ್ಷಣ ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ.

(i) ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇನು ಹೇಗಾದ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದರೆ ಅ ಅಸ್ವಾಭವಿಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಹೀಗಾದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದಕ್ಕೆ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದೂ ವಿವಿಕ್ತವಾಗುವದಾಗಿ ಹೇಗಾದ ಅಸ್ವಾಭವಿಕವಾದುದು ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

(ii) ಆತ್ಮವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನ, ಆತ್ಮವೃದ್ಧಿ ಆರೋಪಣೆ, ಕಾರಣವಿರುವ ಎಂದರೆ ಆ ಕಾರಣ ಯಾವದು ? (ಅ) ಆತ್ಮವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ? (ಬಿ) ಆತ್ಮವೃದ್ಧಿ ?

(ಆ) ಅತ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಎಂದರೆ ಅತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವೂ ಅದ್ವಿತೀಯವೂ ಆಗಿದ್ದಾವೆ. ಒಂದು ದೇವ ಅತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವು ಬೇರೆಯ ಅರೋಪಕ್ಕೆ ಆಗದ್ದು. ಅದ್ವಿತೀಯವೂ ಅದ್ವಿತೀಯವೂ ಆಗದ್ದು.

ಅಷ್ಟಾಭಾರೋಪವು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲೆಯೂ ಇರುವ ಶ್ರಮದ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ.

(ಬ) ಭಾವರೂಪ ಅಷ್ಟಾಭಾರವನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಾಭಾರ ಕಾರಣವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಬರುವ ದೋಷಗಳು ಹೀಗಿವೆ. ಅಷ್ಟಾಭಾರೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಷ್ಟಾಭಾರ ಸತ್ಯವಾದರೆ ಬುಧವೂ ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಉಪಮಾನಕಾರಣ (ಅಷ್ಟಾಭಾರ) ಮಿಥ್ಯಾ ಆದುದು ಆರೋಪಿತವೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ? ಇನ್ನೊಂದು ಅಷ್ಟಾಭಾರವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅಷ್ಟಾಭಾರ ಕಾರಣ. ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅಷ್ಟಾಭಾರ ಕಾರಣ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅನವಸ್ಥಾ ದೋಷವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಾಯಿ ದುಃಖ ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬುದು. ಇನ್ನು ಆರೋಪಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಬೆಳೆ ಎಂಬ ಆರೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಷ್ಟಾಭಾರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅಷ್ಟಾಭಾರ ಕಾರಣ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದರಿಂದ ಅನೋಪಾಸ್ಮಾಶ್ರಯ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದೇ ಅಷ್ಟಾಭಾರವಿತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೇ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣವೆಂದು ಪ್ರೇಮದ ಅಪಾರ್ಥವು ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ಭಾವರೂಪ ಅಷ್ಟಾಭಾರವುಂಟು ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣವು : ಎಲ್ಲರೂ ಅನಾದಿಯಾದ ಭಾವರೂಪ ಅಷ್ಟಾಭಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಇರುವ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ. ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ದೂರವಾದವರ ಮತದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಭಾರವೇ ಕೂಡುವ ದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ನಿಜವಾದ ಹೇಳಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ. ಭಾವರೂಪ ಅಷ್ಟಾಭಾರ ಉಂಟು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಇದು ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ.

(ಆ) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ : "ನಾನು ಅಷ್ಟಾಭಾರ" (ಅಷ್ಟಾಭಾರ) "ನಾನು ನನ್ನನ್ನೂ ಬೇರೆಯವರನ್ನೂ ಅರಿಯೆನು" ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಭಾವರೂಪ ಅಷ್ಟಾಭಾರವು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅನುಭವ ಹ್ವಾನಾಭಾವ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಷ್ಟಾಭಾರವು "ಅನುಭವ" ಎಂಬ ಆರೋಪ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಭವಿಷ್ಯಾಭಾರ (ಅಶ್ರಯಾಭಾರ) ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೋಗಿ ಹ್ವಾನ ಅನುಭವ. ಅದರ ನಾನು ಅಷ್ಟಾಭಾರವೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಆಗುವುದರಿಂದ ಇದು ಭಾವರೂಪ ಅಷ್ಟಾಭಾರವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮಲಗಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತಾಗ ಮಲಗಿ ಮಲಗಿ "ನಾನು ಇಷ್ಟುಕಾಲ ನುಸುವಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದೆ. ನಾನು ಎದ್ದು ಅರಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ" ಎಂಬ ಪರಮಾರ್ಥವು ಭಾವರೂಪ ಅಷ್ಟಾಭಾರವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣ.

(ಐ) ಅಪ್ರಮಾಣ : ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಮಗೆ ಮೊದಲು ಅಷ್ಟಾಭಾರವಿರುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಅದರ ಹ್ವಾನವಾದೊಡನೆ ಮೊದಲಿನ ಅಷ್ಟಾಭಾರವೇ ಮೂಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮದದ ಅನುಕ್ರ. ಅದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ—
 ಪೂಜೆ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸುಖಾಭಾವವು ಪಾಶ್ವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
 ಅದರಂತೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನದೂ (ಅಂತರೀಕ ಸತ್ಯವು) ಅಲ್ಲಿ ಘಟವಾಗಿ ಎಂಬ
 ಭಾವಾಭಾವ ಹ್ಲಾಸ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮುಗಿ ಎಷ್ಟು
 ಸಂತರ ಬರುವ, ಹಾಗೂ ವಿಷವನ್ನೂ ಅರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಎಂಬ ಪರಾಮರ್ಶವು ಹ್ಲಾಸ
 ಭಾವ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಆಗಬಲ್ಲದು.

(೪) ಅಭಾವವಿಲ್ಲ : ನೀನು ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅವೇಕ
 ದೋಷವಿಲ್ಲ. (ಈ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮೂಲಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.)

(೫) ಅಭಾವ : ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಪೂರ್ಣವಾದವು, ಹ್ಲಾಸಭಾವದಿಂದ ಎಂಬ
 ಅನುಮಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

(೬) ಅಭಾವವಿಲ್ಲ : "ನೀನು ಹೇಳಿಕೊಂಡ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನರಿಯುವೆ" ಎಂಬ
 ದೋಷವಿಲ್ಲವಾದ್ದು ಹ್ಲಾಸದ ಅಭಾವವನ್ನೇ ವಿಷಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅನುಮಾನವೇ : ಅದ್ವಾನವೆಂಬ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದ ಅಭ್ಯಾಸದವ ಕಾರ್ಯ ಕೊಡು
 ವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿ ಅನುಮಾನ. ಅಭ್ಯಾಸವು ಹ್ಲಾಸದವ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ
 ಅಂತರೀಕವೇ ಉಪದಾನ ಕಾರಣ. ಇನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸದ ಕಾರಣ ಸತ್ಯವಾದರೆ,
 ಅಭ್ಯಾಸವು ಸತ್ಯವಾಗಲಿ ಎಂಬ ನಿನ್ನ ಅಭಾವದ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವೇ. ಹ್ಲಾಸದಿಂದ
 ಬಂದವಿಲ್ಲವೆ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ನಾವು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿ
 ದಂತೆ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಹ್ಲಾಸದಿಂದಾಗುವ ಭಾವವೇನು ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮಾತ್ರ.

ಅದರಿಂದ ಹೊಸ ಪ್ರವಣಗಳಿಂದಲೂ ಭಾವವೇನು ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು
 ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಬಿಡು ಸಮರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಭಾವವೇನು ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ
 ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಮತದಲ್ಲಿ ಭಾವವೇನು
 ಅಭ್ಯಾಸ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವೇ.

ಸ್ವಭಾವಾಭಾವವೆನಿಸುವ ಸತ್ಯವೇನು ಅಭ್ಯಾಸವೆನಿಸುವದೇನು

ಅದರಂತೆ : ನಾವು ಭಾವವೇನು ಅಭ್ಯಾಸ ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ, ನಮ್ಮದು ಸ್ವಭಾವ
 ಅಭ್ಯಾಸವಾದ. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಸುಖವು ಮತ್ತು ದೋಷವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ
 ಇದರಲ್ಲಿ ಹ್ಲಾಸ ವೈಫಲ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅನುಮಾನ : [ಇದು] ಅನುಮಾನವು ಸ್ವಭಾವ-ಅಭ್ಯಾಸವಾದ ಎಂಬ ಸ್ವಭಾವ
 ವಿಷಯ-ವಿಷಯ-ಅಭ್ಯಾಸ-ಸತ್ಯವಾದ ಅಭ್ಯಾಸವು ಅನುಮಾನವು ಅನುಮಾನ
 ಸ್ವಭಾವ-ಅನುಮಾನವು ಅನುಮಾನವು ಅನುಮಾನವು ಅನುಮಾನವು ಅನುಮಾನವು

ಪನ್ನೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ) ಈ ಸ್ವಭಾವ-ಅಜ್ಞಾನವಾದರೋ ದೋಷವಿರುವುದನ್ನು
ಇದರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವುದು (ತತ್ತ್ವವೈಯರ್ಥ್ಯ) ಇಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ : (1) ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನವಾದವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದರೂ ನಾವು
ಅಜ್ಞಾನದ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನವು ಪರಿಮಿತದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ
ಇದರಿಗೆ ತತ್ತ್ವ ವೈಯರ್ಥ್ಯ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೇ ಅಜ್ಞಾನ
ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮದು ಸ್ವಭಾವ ಅಜ್ಞಾನವಾದ್ದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ
ಇಲ್ಲ.

ಸ್ವಭಾವ ಅಜ್ಞಾನವಾದ ಎಂಬ ಪದವು ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವ
ವಿಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ.

(i) ಸ್ವಭಾವ ಎಂದರೆ ಜೀವ. (ಸ್ವಭಾವವೇ ಭಾವವು ಸ್ವಭಾವ). ಒಳಗಡೆಯ
ಪ್ರಾಣಿಯಾದ ಜೀವ. ಈ ಜೀವವು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವಾದ
ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ವಾದವು ಸ್ವಭಾವ ಅಜ್ಞಾನವಾದ ಎಂಬ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

(ii) ಸ್ವಭಾವ ಎಂದರೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಇರುವ (ಸ್ವಮೇವ ಧರ್ಮ ಇತಿ) ಇತಿ
ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಿತವಾದ್ದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಜೀವ ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಈ
ವಾದದಲ್ಲಿ ಮತವಾದ ಅನಿಷ್ಟೋಪಪತ್ತಿಯ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ತತ್ತ್ವ ವೈಯರ್ಥ್ಯವೂ
ಇಲ್ಲ.

(iii) ಸ್ವಭಾವ ಎಂದರೆ ಸ್ವಕಂತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮ (ಸ್ವ. ಸ್ವಕಂತ್ರ. ಭಾವಾ
ಪರಮಾತ್ಮ) ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವ ಎಂದರೆ ಜೀವ (ಸ್ವ. ಸ್ವ) ಜೀವಾತ್ಮಾ, ದಿ
ಧರ್ಮ. ಜೀವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಮುಕ್ತ ಕಷ್ಟ ಪಾರಮಾತ್ಮಾದಿಗಳ
ಬಗ್ಗೆ ಅಜ್ಞಾನವಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಾದವು ಸ್ವಭಾವ ಅಜ್ಞಾನವಾದ್ದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ
ತತ್ತ್ವ ವೈಯರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ.

(iv) ಸ್ವಭಾವವೇ ತಾನಾದ ಅಜ್ಞಾನ, ಸ್ವಭಾವ ಅಜ್ಞಾನವು ಎಂಬ ವಾದವು
ಸ್ವಭಾವ ಅಜ್ಞಾನವಾದ್ದರಿಂದ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವು ದೋಷ ತಾನು ತನ್ನ
ವೈಯರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ.

(v) ಸ್ವಕಂತ್ರವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಜೀವನಿಗಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ವಾದವು
ಸ್ವಭಾವ ಅಜ್ಞಾನವಾದ್ದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಜೀವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದು ಕಷ್ಟ
ಪಾರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಸ್ವಕಂತ್ರವಾದ ಜೀವ ಅಜ್ಞಾನವಿರುತ್ತದೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ
ತತ್ತ್ವ ವೈಯರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಎಂಬ ದೋಷವೂ
ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ (ಅ) ಭಾವವಾದ ಅಜ್ಞಾನವು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. ಅದು
ಅಜ್ಞಾನಕಲ್ಪಿತವಲ್ಲ. (ಬ) ಅಜ್ಞಾನವು ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಜೀವನಿಗಿಲ್ಲ.

ಅವನು ಮತ್ತೆ ಅವನಿಗೆ ಆರೋಗವಾಗಿದೆ. (೪) ಜೀವನ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ
ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ
ಜೀವನ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ ಅವನಿಗೆ (ಜೀವನ) ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ
ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದೊಳಗೆ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಜ್ಞಾನವಿದೆ.
ಸತ್ಯವಾದ ಜೀವನವು ಇರುವ ಅಮೃತದಿಂದ ದೂರಾಗುವಂತೆ ಪರಮೇಶ್ವರನ
ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಜೀವನವು ಸತ್ಯವಾದ ಆತ್ಮನ ಆತ್ಮನು ಜೀವನ
ಜೀವನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರಿಂದ ಅವನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪ
ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಅವನು ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇವರಿಂದ ಅವನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪ
ವಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರ ವೈಯರ್ಥ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ.

ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ ದುರ್ಭಾವದಿಂದ ಜೀವನ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವು ೬ ಶಾಸ್ತ್ರವು ೧೧೫

ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ: ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದಿರುವುದು ದೂರವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲ.
ಅದು ಭೂತವು ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ: ಅವಿದ್ಯೆ ದುರ್ಭಾವವಾದರೆ ಅವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಿ
ಯಾದ ಆತ್ಮನೂ ಅವಿದ್ಯೆಯಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಆಗಿರುತ್ತದೆ (ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೂಡುವುದು
ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.)

ವಿವರಣೆ: ವಿಚಾರಯುಕ್ತವಿಲ್ಲದಿರುವುದು (ದುರ್ಭಾವದಿಂದ) ಅವಿದ್ಯೆಯ ಸ್ವಭಾವ.
ಅದರಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯು ನಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದಿರುವುದು ಭೂತವೂ, ದೂರವೂ
ವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮನಗಾಣಿಸುವುದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಆಯುಕ್ತ. ವಿವರಣೆ ಅವಿದ್ಯೆ
ದುರ್ಭಾವವಾದರೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ. (ಆತ್ಮನು) ಜೀವನ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದ
ಆತ್ಮ ಇಲ್ಲದೆ ಜೀವನಿರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಸುಭಾವ
ಅಥವಾ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವನ ದುರ್ಭಾವವೂ
ಸ್ವಭಾವವು ಹೋಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನ ಆತ್ಮನು ಇಲ್ಲದಿರುವ ಕೂಡುವುದು
ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಆತ್ಮನು ಅವಿದ್ಯೆಯಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು
ಅಪಾದಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿಯಾದರೋ, ಅಧಿಷ್ಠಾತೃ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ಮೊದಲು
ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ, ಪರಮೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಆತ್ಮನಿಂದ, ಅವಿದ್ಯೆ
ಯಿಂದ ಜೀವನವನ್ನು ಅವನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕೊಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಪ್ರಸಾದ
ವಾದನಂತರ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಕಾಶ, ಭಾವನಾ
ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ ಪ್ರಮಾಣವಾದುದನ್ನು ಅದು ಸುಭಾವವಾಗಿ, ದುರ್ಭಾವದಿಂದ
ಸುಭಾವವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಿದೆ.

ವಾದ ವೇದವಾದದೋ ಭೇದವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೇಳುವುದು. ಅದನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದೂ ಹೇಳುವುದು. ಅದರ ಮೂಲವಾದಿಯು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಯ ಮೇಲಿನ ವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ— ವೇದವು ಜೀವಬ್ರಹ್ಮದ ಏಕವಸ್ತುವೇ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ವೇದದ ಮಂತ್ರ (ದೇವತಾಕಾಂಡ) ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ (ಕರ್ಮ ಕಾಂಡಗಳು) ಅತ್ಯಂತ ಮೇದವಾಗಿವೆ. ಅವಿದ್ಯಾಜನರೋಚ್ಛರ ದೇವತಾಬ್ರಾಹ್ಮಣದಾಗಿ ಏಕ ಸುಖಸಾಧನವಾಗಿ ಯಜ್ಞ ಹಸಗಾದಿಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಪೇದಾಂತವೆನಿಸಿದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮದ ಏಕ ಪ್ರತಿಪಾದವಲ್ಲದ್ದು.

ಅದರ ಬಾಹ್ಯವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಕೆಲವು ಮೇವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಕಾರ್ಯವಾದವೇ ಹೇಳುವದರ ಉದ್ದೇಶ ತಿಳಿದರೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬಾಹ್ಯ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ತತ್ವವೇದವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ವಿಷಯವಾದ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮದ ಏಕವಸ್ತು, ದೇವತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಗಳಿಗೂ ವಿಷಯ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ : ನಿನ್ನ ಸಮಾಸ್ಯೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಒಂದೇ ಆದರೆ (೨) ತತ್ವಮಾನವ ಎಂಬ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಜೀವನ ಬ್ರಹ್ಮನೊಡನೆ ಏಕವಸ್ತು ಸಮಾಧಾ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ— ಜೀವನ (ತತ್ವಮಾ) ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವ (ತತ್ವ) (೩) ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೋ ಅಥವಾ (೪) ದೇವತಾ ಭಾಗ ದಬ್ಬು (ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ, ನಿರ್ದೋಷತ್ವವನ್ನೂ, ಜೀವನ ಅಲ್ಪಜ್ಞತ್ವ ದುಪ್ಪತ್ವಗಳನ್ನೂ ದಿಟ್ಟಿ) ಸ್ವರೂಪವೆನಿಸಿದ ಜೀವನದಲ್ಲೇ ಮೊತ್ತ, ಏಕ ಎಂದರೆ ಜೀವನ ಬೆಳಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬೆಳಗೊಂದಿಗೆ ಏಕ. ಇದು "ಜೀವದಜೀವಿತ್ವ" ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೋ ? ಎಂದೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದು, ಜೀವನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಎರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಬುಧ, ಸೂರ್ಯಬುಧ, ದುಃಖಿಗಳು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಶ್ರಮಿ ಜೀವನದ ಅವು ಸತ್ಯವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಥವಾ

ಎರಡು ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಎರಡು ಹೇಳು ಮಾಡಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ— (1) ಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮದ ಏಕವಸ್ತು, ದೇವತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಿರೋಧವಿದೆ. (2) ಬ್ರಹ್ಮಜೀವಿಯಿಂದ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮದ ಏಕವಸ್ತು, ದೇವತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸತ್ಯವಿದೆ.

(2) ತತ್ವಮಾನವ ಉಪನಿಷತ್ : (1), ತತ್ವಮಾನವ ಎಂಬ ಬಾಹ್ಯವು ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮದ ಏಕ ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಎರೋಧ

ಎನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಪ್ರಕೃತ್ಯವಾಗಿ ಜೀವರು (ತತ್ವಮ್) ಮುಖಾಂತರ ವಿಶ್ವವಾಗಿ ದ್ವಿವೇ. ಮತ್ತು ಗುಣಭೇದ ಬ್ರಹ್ಮವು (ತತ್) ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ. [ಹೀಗೆ ಪ್ರಕೃತ್ಯ ವಿರೋಧವಾದ ಉಪಪತ್ತಿಗಳಾದ ತ್ರಿವಿಧ ಬ್ರಹ್ಮದ ಸ್ವರೂಪ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹೀಗೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತಾನೊಂದೇ ಧನ್ಯವೆಂದು "ಧನ್ಯೋಽಜಿತಃ" ಎಂಬ ವಾದವಾದ ಅಥವಾ ತಾನಿವೇತತ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದ ವಾದವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಸುತರ ಪತ್ರ ದಿಂದ "ತತ್ವಮಸಿ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಬ್ರಹ್ಮದ ವಕ್ಯ ಹೇಳುವ "ಸತ್ಯ ಏವಮಾಹ" ಎಂಬಂತೆ ಸ್ವವಚನ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ.]

(ii) ತತ್ವಮಸಿ ವಾಕ್ಯವು ಆಮೃತವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಎಂದರೆ "ಅಪರಮಪಶ್ಚಾತ್ತಾ" ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮದ ವಕ್ಯ ಹೇಳುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ-ನಿರ್ದೋಷತತ್ವ, ಸಮಾಧ್ಯತತ್ವ ಮತ್ತು ಮುಖತತ್ವ ಅಲ್ಪಜ್ಞತತ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿರೋಧ ಪರಿತ್ಯಾಗದ ಉದ್ವೇಗವೇನು? (ಅ) ವಿರೋಧ ಹೇಗೆಯೂ ಇಲ್ಲ (ಎವತ್ತಾ) ಇಲ್ಲವೆಂದೋ? (ಬ) ವಿರೋಧ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದೋ? (ಕ) ಅಥವಾ ವಿರೋಧ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದೋ? ಮುಂತಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ - (ಅ) ವಿರೋಧ ಹೇಗೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲವೆಂದ ಮುಕ್ತಾಯ ಪರಿಣಾಮ ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾ : ಪೃಥ್ವಿಯು ನೀರಿನಿಂದ ಧನ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವ ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ ದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಭೇದ ಇರುವ ಉಪಪತ್ತಿ. (ಬ) ವಿರೋಧ ಅನಿವಾರ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿರೋಧ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ್ದರೆ "ತತ್ವಮಸಿ" ಧನ್ಯವೇನು - "ನಿಗಮ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗುವಿ" ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗವಿರೋಧವಾಗುತ್ತದೆ. (ಕ) ವಿರೋಧ ಮಿಥ್ಯಾ ಆಗುವುದು. ವಿರೋಧ ಮುಖ ವಿರೋಧ ಧನ್ಯವೇನು ಸತ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಕೃತ್ಯದಿಂದ ನಿಷ್ಕೃತವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ತತ್ವಮಸಿ ವಾಕ್ಯವು ಜೀವಬ್ರಹ್ಮದ ವಕ್ಯಪ್ರತಿಪಾದವಿಲ್ಲ.

ಯಜುರಾಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಯಜುರಾಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ.

ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದೂ ಜೀವಸತ್ಯ ಪ್ರಕೃತ್ಯವಿರೋಧವು.

ಅದರಂತೆ : ತತ್ವಮಸಿ ಪುನಃ ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗಿದಾರ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅದರಂತೆ : ಯಜುರಾಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪುನಃ ಯಜುರಾಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ "ತತ್ವಮಸಿ" ಎಂಬ ಪುನಃ ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿರೋಧ ಯಜುರಾಪ್ರಸಂಗ ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಕೃತ್ಯ ಪರಿಣಾಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಕೃತ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಯಾವ ಭೇದ ಅಥವಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸ (ವಿಶೇಷ) ಇಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ: 1) ಮಾಮೂಲಾದಿಗಳು ಕೆಳಗಿನ ಅಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಈ ಶ್ಲೋಕ ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಷೇಪ: ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಶ್ರುತಿಯು ಅಭೇದ ಪರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧದ ಮೂಲಕ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವದು (ಪ್ರಚ್ಯಾವನಂ) ಉಚಿತವಲ್ಲ. ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಾನು, ದುಃಖ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೀನೇ ಬಾಧೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ನಾನು ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದ್ದ ನಾವ ಜೀವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನೊಡನೆ ಏಕೆ ಹೇಳಲು ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಶ್ರುತಿಯು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಪ್ರವೃತ್ತವಾದ ನಂತರ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಶ್ರುತಿ ಪ್ರಬಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಶ್ರುತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಬಲ.

ಅಕ್ಷೇಪ ಸರಿಹಾರ: (1) ಯಜಮಾನ: ಪ್ರಸ್ಮರಾ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥವೇ, ಯಜಮಾನನು ದರ್ಭದ ಮುಟ್ಟಿ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಅಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮ (ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮರ ಏಕೆ) ಸರ್ವಥಾ ಆಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ದರ್ಭದ ಮುಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಜೀವನನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ್ದೇ ವಿಶ್ವವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ.

2) ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ಎರಡು ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. i) ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರ ಏಕೆವು ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮೀಮಾಂಸೆಯಿಂದ ಉಪಕಾರ ಪಡೆಯುವ ವೇದಕ್ಕೆ ಏಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದಕ್ಕಿದ್ದ ವಿಷಯವೇ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವೇದ ಭೇದಪರವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವೂ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರ ಭೇದವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ii) ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು ~~ವಿವರಣೆ~~ ತೋರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಉಪಜೀವ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ~~ವಿವರಣೆ~~ : ಯಜಮಾನ: ಪ್ರಸ್ಮರಾ ಎಂದರೆ ಯಜಮಾನನು ದರ್ಭದ ಮುಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಆದರೆ ದರ್ಭದ ಮುಟ್ಟಿ ಯಜಮಾನನ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಕ ಅರ್ಥ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಟೀಪು: ಆದರೆ ಶ್ರುತಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ವಿರೋಧವಿದ್ದರೆ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ ~~ವಿವರಣೆ~~ ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ರೂಪವರೂಪ ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದ್ಯವಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಶೋಕಿಸಿದ್ದು ಮೋಹಗೊಂಡದ್ದು ಎಂದು ~~ವಿವರಣೆ~~ ಆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಉಪಪೇಕ್ಷವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವದು ಶ್ರುತಿ.

ಅದರಿಂದ ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ಭಗವಂತನು ದೋಷರಹಿತ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಉಪಪಾದ್ಯ-ಉಪಪಾದಕಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಪಾದ್ಯ ಪ್ರಬಲ. 'ಯಜಮಾನಃ ಪ್ರಸ್ತರಃ' ತತ್ತ್ವವು ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಉಪಪಾದ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಬಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಶ್ರುತಿಗೆ ಗೌಣಾರ್ಥ ಮಾಯೋದೇ ರಾಮಾತ್ಮವಾದ್ಯ ತುಲನದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಉಪಪಾದ್ಯವಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಬಲ. ಅದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ನಿರೋಪಾಸನೆಯೂ ಅನುಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬರುವ ಶೋಕ ಮೋಹಾದಿಗಳು ಕೇವಲ ನಟಕೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸಾರ್ವಜ್ಞಾದಿಗುಣಂ ಜೀವಾದ್ವಿತ್ಯಂ ಜ್ಞಾತಯತಿ ಶ್ರುತಿಃ |

ಈಕಂ ತಾನುಪಜೀನ್ಯೈವ ವರ್ತತೇ ಹಿ ಏಕೈವಾದಿವೀ ||೩೩||

ಉಪಜೀನ್ಯವಿರೋಧೇನ ಸಾಸ್ಯಾತ್ಸನ್ಮಾನಕಾ ಭವೇತ್ ||೩೪||

ಅನಂತರಣಿಃ : ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಜೀವವನ್ನು ಅನುಪಾಸ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ನೊಡನೆ ಅನಾತತಃ ಏಕೈಕತೆಯಾದ (ತತ್ತ್ವವು) ಮುಖ್ಯ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈಗ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಪಾಸ ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಜೀವನೊಡನೆ ||೩೩|| ಏಕೈ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ 'ತದೋಪಾಸತಃ ಸ್ವೋಪೋ ಯೋಸೌ ಸ್ವೋಪಃ' ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಿಗಳ ಅರ್ಥವರಾತುಕಾ ವರಾತುಪ್ಪಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಪಾದ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧ ಬರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಪಾದ್ಯ ತ್ವವನ್ನು ಶ್ರುತಿಗಳು ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಬೇಕು.

ಅನುವಾದಃ : 'ಯಃ ಸರ್ವಾಃ ಸರ್ವವಿತ್' ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಭಗವಂತನ ಸರ್ವಾತ್ಮತ್ವಾದಿ ಗುಣವುಗಳನ್ನೂ ಅಂತೆಯೇ ಜೀವನಿಂದ ಧಿಸ್ತವ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉಪಪಾದಿಸಿದಾಗ ಅನಾತತಃ ಏಕೈ ದೋಧಃ 'ತದೋಪಾಸತಃ ಸ್ವೋಪಃ' ಇದೆ. ಉಪಪಾದ್ಯಶ್ರುತಿಯ ವಿರೋಧ ಬರುವುದರಿಂದ 'ತದೋಪಾಸತಃ ಸ್ವೋಪಃ' ಶ್ರುತಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ (ತತ್ತ್ವವು, ತತ್ತ್ವಂ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ||೩೪|| ಭವೇತ್).

ವಿವರಣೆ : ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ||೩೩|| ಪರಿವರಿಸಿದರೆ ||೩೪|| ಏಕೈ ತಿಳಿಸುವ ಶ್ರುತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಃ ಸರ್ವಃ ಎಂಬ ಮೊದಲು ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ವಿರೋಧವಿದೆ. ಪರಬ್ರಹ್ಮವಾದರೋ ಯಃ ಸರ್ವಾತ್ಮಃ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಸರ್ವಾತ್ಮತೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಸರ್ವಾತ್ಮತವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಶ್ರುತಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಉಪಪಾದ್ಯ. ಆ ಶ್ರುತಿ ಯೊಡರೋ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾದ ಭಗವಂತನು ಅಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಜೀವನಿಂದ ಧಿಸ್ತವ್ಯವೆಂದೇ

ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆ ಭಗವಂತನೇ ನಾನು ಅರ್ಥವಾದೆ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯ ಅರ್ಥ ಸರ್ವಥಾ ಅಲ್ಲ.

ಟೀಕು : ■ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಅಹಂ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ನಾನು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ನನ್ನ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಅಥವಾ ಅಹೇಯನಾದ (ತ್ಯಾಜ್ಯನಲ್ಲದ) ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೇಲಿನ ಶ್ರುತಿಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಭಗವಂತನೇ (ಯೋತುಂ) ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ. ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಭಗವಂತನೇ (ಯೋತುಂ) ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಸೋತುಂ) ಸ್ಥಾನ ಭೇದದಿಂದ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇ ಚ ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವೇ ಸ್ವಾಸಮುತ್ಕೃತ್ಯಯೋರಪಿ ||೩೮||

ಸಾಧ್ಯತ್ಯೇ ಚೈತ್ಯನಾತ್ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಾದಕಾಶಾ ಯಥೇಶ್ವರಃ ||೩೯||

ಅವತರನತಿ : ಭೇದ ಶ್ರುತಿಗಳು ಅದ್ವೈತ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಬಲವಾದರೆ ಅದ್ವೈತ ಶ್ರುತಿಗಳ ಗತಿ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವ, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಮುತ್ಕೃತ್ಯ, ಸಾಧ್ಯತ್ವ ಎಂಬ ನಿವಿತ್ತಗಳಿಂದ ಐಕ್ಯವಚನವು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ (ಯಥೇಶ್ವರಃ ಯಥಾ ಸಂಭವಂ) ದೇವ ಅರ್ಥ ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದ್ದಾಗಿದೆ.

ವಿವರಣೆ : ■ ಮೊದಲು ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಭೇದ ಶ್ರುತಿಗಳು ಅಭೇದ ಶ್ರುತಿಗಿಂತ ಪ್ರಬಲ; ಐಕ್ಯಬೋಧಕ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕೆಳಗಿನ ಅರ್ಥ ಹೇಳಬಹುದು.

- i) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ : ಉದಾ : 'ಅಯಂ ಗ್ರಾಮಃ ಸ್ವಯಮೇವ' ಅದನೇ ಸ್ವತಃ ■ ಹಳ್ಳಿ ಎಂದರೆ ■ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿ ಇದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ.
- ii) ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವ : ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದರೆ ಇವನೇ. ಎಂದರೆ ಇವನು ಎದ್ದಾದಿವಿಶಿಷ್ಟ. ■ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂದು ಅರ್ಥ.
- iii) ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ : 'ಸಾಯಂ ಗೋಷ್ಠೇ ಗಾವಃ ಪೀಠವತಿ' ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕಳುಗಳು ದಡದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರುತ್ತವೆ.
- iv) ಮುತ್ಕೃತ್ಯ : ಹಿಂದೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಈಗ ಒಂದಾಗಿದ್ದಾರೆ (ಎಂದರೆ ಒಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ).
- v) ಸಾಧ್ಯತ್ವ : ಅಗ್ನಿವರ್ಷಣವತಿ : ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು (ವರಣವತಿ) ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ತೇಜಃವುಂಟಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಅವತರೋತ್ಥಿತಾ ಭೇದಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತರಾ ■ ||೪೦||

ಅಜ್ಞಾನಾಸಂಭವಾದೇವ ಮಿಥ್ಯಾಭೇದೋ ನಿರಾಕೃತಃ ||೪೦||

(ದ) ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ನಾವೀನ್ಯತೆ (novelty) ಭೇದ ಶ್ರುತಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ದುರ್ಬಲ ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಭೇದವು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವೆವು. (ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಾಪಾದ್ಯತ್ವಂ).

ಅನಿವೃತ್ತೀಸ್ತದರ್ಥಂ || ೪೦ ||

ಅನಿವೃತ್ತೀಸ್ತದರ್ಥಂ || ಜಿಹ್ವಾಸಾತ್ ನಿಧೀಯತೇ

ಯಥಾ ದೃಷ್ಟಾ ಪ್ರಸನ್ನಃ ಸ್ವಃ ಕಾಶಾ ಬಂಧಾಪನೋದಕೈಶ್ || ೪೧ ||

ಏನಂ ದೃಷ್ಟ್ವ; ಸ ಭಗವಾ ನ್ ಕುಯಮಾನ್ ಬಂಧವಿಭೇದನಮ್ || ೪೨ ||

ಅವತರಣಿಕೆ : ಅಜಾಯರೂ ತಾವು ಹೇಳಿದ ಸೂತ್ರಾರ್ಥದ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಥವಾದ : ಅದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಯವಾದ ಸಂಸಾರಬಂಧವು ಎಷ್ಟು ವಿನ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೆ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ವಿನ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೋಸ್ಕರ (ತದರ್ಥಂ) ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಅತ್ರ) ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರವು (ಜಿಹ್ವಾಸಾ) ನಿಧಿವಲ್ಲದೆ.

ಒಳ್ಳೆಯ ರಾಜನು ಕೈದಿಯ ಪ್ರೇಮ ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಕೈದಿಯ ಬೇಡಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವಂತೆ ಸಂಸಾರ ಜೀವನದ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಥವಾ ಸಂಸಾರಜೀವನದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ (ಅನಾದಿಯಾದ) ಸಂಸಾರಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ವಿವರಣೆ : (1) 16ನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ (ಇತ್ಯಾಶ್ಚೇ ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ) ಇಲ್ಲಿಯ ಪದಗಳ ಪರರ ಅವವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ತಪ್ಪರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಧೃಢವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪರರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಪರರ ಅಪಾತತಃ ರಮುಗೇಯವಾದ ಅಪಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವದು ಸುಸಂಗತವೇ.

(2) ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ನಿರಾಕರಣೆ ಹಾಗೂ ಬಂಧ ಸತ್ಯತ್ವದ ಸಮರ್ಥನೆ ಎಂಬ ಸೂತ್ರಗತವಾದ 'ಅತಃ' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವೇ. ವಿಚಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೇ ಜೀವನು ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಅತಿ ಶಬ್ದದ 1ನೇ ಅರ್ಥ. ಅದರ : "ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಾದ ಬೇಕಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಮನೆಯಾದಿ ತಿಳಿಗೊಳಿಸಿ ಅಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೋಕ್ಷವೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗುವ ಬಂಧ ನಿವೃತ್ತಿ. ಬಂಧವಾದರೋ ಸುಳ್ಳು. ದಿವ್ಯದಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವದು ಅಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣ ಮೂತ್ರ. ಸತ್ಯವಾದುದು ನಿವೃತ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವ ಬಂಧವು

ಸುಳ್ಳು. ಈ ವಿಭಾಳನು ಬಂಧನವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದ ಬೇಕು. ಯಾರ ಅಪ್ಪಾನದಿಂದ ಬಂಧನ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ದಿಂದಲೇ ಅಪ್ಪಾನ ಹೊರಬಿಡು ಹೋಗಿ ಬಂಧನವೃತ್ತಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇನೇ ಅಂದರೆ ಅವನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಬಂಧನವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಬಂಧನ ಸತ್ಯ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಆತು ಶಬ್ದದ ಎರಡನೇ ಅರ್ಥವು ಅತ್ಯಂತ ಸುಸಂಗತವಾಗಿದೆ.

ಬಂಧವು ಸತ್ಯವಾದರೆ ಅದು ನಿವೃತ್ತಿಹೊಂದಲಾರದು ಎಂಬ ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ರಾಜನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಕೆರಿಯು ಸತ್ಯವಾದ ಬೇಡಿ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವಂತೆ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಸತ್ಯಭಾವವಾದ ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನವೃತ್ತಿವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅತಿ ಶಬ್ದದ ಮೂರನೆಯ ಅರ್ಥ (ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ)

(ಶಬ್ದವು ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧರೂಪ ವಸ್ತು-ಬೋಧಕವಾಗುವುದು)

ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ "ಅತಿ" ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಾದ (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾತ್ಮ ಗಳ) ಪ್ರಬೋಧನವಾದ ಬೋಧಕವು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಂತು. ರಾಶಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅದೇ ಅತಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅಕ್ಷೇಪ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯ ಬ್ರಹ್ಮವರತೆಯು ಬೇರೆ ಮೂರು ರಾಶಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಕ್ಷೇಪ ಪರಿಹಾರ : ಶಬ್ದವು ಸಿದ್ಧಾಂತಬೋಧಕವಾದರೆ ಮಾತ್ರ, ಶಬ್ದಾತ್ಮಕ ವಾದ ವೇದವು ಸಿದ್ಧರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು ಕಳೆ. ಆದರೆ ಅದು ಕಾರ್ಯಪರವಿದ್ದು ಕಾರ್ಯ ಹುಕ್ಕು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದನ್ನು ಮಾತ್ರ, ಬೋಧಿಸುವುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದಾತ್ಮಕ ವೇದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ನಾಗಲಾರದು ಎಂಬ ಕಾರ್ಯಾತಾವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಬ್ದವು ರೂಪಾ ಕರಣ ಕಾರ್ಯಪರವೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಅದು ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದರಿಂದ ವೇದವು ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧರೂಪ ವಸ್ತು ಪರತೆಯು ಅದೇ (ಇಷ್ಟೇ ಸಿದ್ಧ ವಿಶೇಷ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ.) ಅದರಿಂದ ವೇದವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇಷ್ಟವಾದ ಬೋಧ ಕವಾಗುವುದು ಸಿದ್ಧರೂಪವೆಂಬುದನ್ನು (ವಾಯುಗುಣವು) ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ಅತಿ ಶಬ್ದದ ಮೂರನೆಯ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ "ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೇದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಾಕ್ಷಾತ್, ಸಿದ್ಧಾಂತಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಷಾತ್" — ಶಬ್ದಾತ್ಮಕ ವೇದವು ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧರೂಪ ವಸ್ತು (ಬ್ರಹ್ಮ) ಬೋಧಕವಾಗುವುದು.

ಕಾರ್ಯತಾ ಚ ಕಾರಣತ್ವ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಸಾಧಕತಾಂ ವಿಧಾ ||೪೩||

ಕಾರ್ಯಂ ನ ಹಿ ಕ್ರಿಯಾನ್ಯಾತ್ಯಂ ನಿಷಿದ್ಧತ್ಯ ಸಮತ್ಯತಃ

ಽ ಧನಿತ್ಯತ್ಕ್ರಿಯಾ ಕಾರ್ಯಂ ಸ್ತತ್ಯತೀತ ಇತಿ ಹ್ಯಪಿ ||೪೪||

ಕಾರ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ಯದ ಜಾಕರ್ತುಂ ಅಕರ್ತಂ ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯತೇ

ಸಾಪಕ್ಷ್ಯಾದೇವ ನಿಷಿದ್ಧತ್ಯ ತದಿತ್ಯಂ ಸಾಧನಂ ತಥಾ ||೪೫||

ಅರ್ಥವಚನ : ಕಾರ್ಯತಾನಾದ- ತಾವು ಜೈಮಿನಿಯ ಮತದವರೆಮ ತೀರದು ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಧಾಕರ ಮೊದಲಾದವರು (ಜೈಮಿನೀಯನಾ:- ಜೈಮಿನೀಯತ್ವಂ ಅತ್ಯನಃ ಮನ್ಯಮಾನಾಃ -ಪರಿಮಳ.) ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪದಗಳು ಧನ್ಯಾರ್ಥ ವಿದ್ವತ್ವಂ ಪದಸಮೂಹವಾದ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥ ಒಂದೇ. ಅದು ಕಾರ್ಯತಾವರ. ವಿಧಿ-ಅರ್ಥವಾದ-ಮಂತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ಸಮಸ್ತವೇದವು ಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ವೇದವು ಸಿದ್ಧರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಬೋಧಿ ಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸ್ವರ್ಗಾದಿಜನಕ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯಪರವೆಂದು ಇವರ ವಾದ. ಇಲ್ಲಿ 'ಲಿಪ್' (ವಿದ್ವರ್ಥ potential) "ರೋಪ್"- ಆಜ್ಞಾರ್ಥ (imperative) ಮತ್ತು ತವ್ಯ-ಯ-ಅನೀಯ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು (ಕರ್ಮಣಿ ವಿದ್ವರ್ಥ ಧಾತು ಸಾಧಿತಗಳು- (Potential Passive Participles) ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಾರ್ಯತಾ ಬೋಧಕವಾಗಿವೆ. ಉದವು ಕಾರ್ಯತಾ ಬೋಧಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. [ಉದವೆಂದರೆ ಲಿಪ್ (ವರ್ತಮಾನ (Present) ಲಿಪ್ ಪ್ರಥಮ ಭೂತ imperfect. ಲಿಪ್-ಪರೋಕ್ಷಭೂತ, ದ್ವಿತೀಯ ಭೂತ perfect ಲಿಪ್ ತೃತೀಯ ಭೂತ Aorist ಲಿಪ್, ಲ್ಪಿಪ್-ಧನಿತ್ಯತ್ future ಲ್ಪಿಪ್, conditional, ರೇಪ್-subjunctive).

ವಾಕ್ಯಗಳು ಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠ ಕಾರ್ಯಪರ ಎಂದರೆ ಅವು ಕಾರ್ಯ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಕಾರ್ಯತಾವಾದದ ಮಂಡನೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ರೋಪದಲ್ಲಿ ತ್ವದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವೃದ್ಧ ವ್ಯವಹಾರ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ತ್ವು ತ್ವಾಥ್ವಾನ್, ವಾಚ್ಯ ವಾಚಕ ಜ್ಞಾನ. ತ್ವು ತ್ವಾಥ್ವಾ ಜ್ಞಾನವು ಬಾಲಕನಿಗೆ ವೃದ್ಧ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾದರೆ, "ಗಾಂ ಆನಯ" ಆಕಳನ್ನು ತಾ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿ ಹಿರಿಯರು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹಿರಿಯನು ಆಕಳನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಮುಂದೆ "ಗಾಂ ಬಧಾನ" ಆಕಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಎರಡೊಂದೆ ಆಕಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹಿಂದೆ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಬಾಲಕನು ಗಾಂ

ಎಂದರೆ ಆಕಳು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗೋ ಎಂದರೆ ಆಕಳು ಎಂದು ತಪ್ಪು ಹೇಳುವುದು. ಇದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಟ್ಟುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಇದ್ದು ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಭಾವದಿಂದ. ಇದಲ್ಲದೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದ ಪೂರ್ವಕವೆಂದೇ ಅವನ ಮತ. ಆಕಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಿದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕೇವಲ ಕ್ರಿಯೆ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಬುದ್ಧಿವಂತರು; ಇದು ಸತ್ಯ ಕಾರ್ಯ ಎಂದು ಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿರುವುದು ಇರುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬಾಲಕನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ತನ್ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕೇವಲ ಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದುದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದ ಪೂರ್ವಕವಾದುದು—

i) ಕಟ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದುದಿಂದ ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾಗಿರುವ ಆಗುತ್ತದೆ.

ii) ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದ ಪೂರ್ವಕ ಇರುತ್ತದೆ.

iii) ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿಗಳೇ ಶುದ್ಧ ಪ್ರಮಾಣವು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವಾದ್ಯವು ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾಗಿದ್ದು ಸಿದ್ಧವಾದ ಪರಿಪೂರ್ಣವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದು.

ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಕಾರಣ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

(1) ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮವರವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣವು. (ಪ್ರಮಾಣಾರ್ಥವಾದ)

(2) ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮವರವೆಂಬ ಪದವು ಮೂರು ಬಾರ್ತಗಳಿವೆ. (ಬಾರ್ತ ತ್ರಯ-ಪರಿಮಳ).

(a) ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದುದರಿಂದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದುದು ವೇದವು ಸಿದ್ಧವು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದು.

(b) ಕಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದುದು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇದೆ. ಸಿದ್ಧವಾದುದು ಇದೆ.

(c) ಕಟ್ಟುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿಗಳ ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದುದು. (ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದುದು ಕಟ್ಟುವುದು) ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದುದು ವೇದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮುಕ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಾಗಾತವಾದುದು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಮೇಲಿನ ಕಾರ್ಯತಾವಾದದ ನಿರಾಕರಣೆ 42ನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಅನುಪಾತ : ಕಾರ್ಯತಾ ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟ ಸಾಧನತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲ. ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊಂದಲರ್ಹವಾದುದು ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಲಕ್ಷಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಹಾರ ಮುಂತಾದ ನಿಷಿದ್ಧ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಕ್ರಿಯೆ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈಶ್ವರನು (ಮುಂದೆ) ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೂ ಕಾರ್ಯವೆಂದಿರತು ! ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆಶಕ್ತವಾದುದು (ಆಶಕ್ತುಂ ಆಶಕ್ಯಮ್) ಕಾರ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಲಕ್ಷಣವು ನಿಷಿದ್ಧವಾದ ಪರಸ್ಪರಗಮನ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿ ಬರುವುದರಿಂದ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಷ್ಟ ಸಾಧನವೇ ಕಾರ್ಯ.

ನಿವರಣೆ : ಕಾರ್ಯತಾವಾದದ ವಿವರಣೆ : ಕಾರ್ಯತಾವಾದ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. (1) ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿಷ್ಕಾರಣ ನಿರಾಧಾರ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದರೆ "ಓಂ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮ" - "ಸ ಏವ ಭರ್ಗ ಶಬ್ದಾರ್ಥಃ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಃ ನಾಂಚ ಭೂಮತಃ" "ಭಾವನಾತ್ ಚೈವ ಸಃಶ್ಚಾಚ್ಚ ಸ್ವೇಯಂ ವೈವಿಕ್ಯ ಇತ್ಯಪಿ" - ಸ ಏವ ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥಃ ಜಿಹ್ವಾಕ್ಷೇತ್ರಯಂ ವಿಧೀಯತೇ" (ಸಃ ಎಂದರೆ ಓಂಕಾರ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ನಾರಾಯಣ)

(2) ನೀನು ಏಕಾದಿ ಮೂರು ಬಾಧೆಗಳು (ಬಾಧಾ ತ್ರಯ) ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ -

(a) ವಾಕ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವೇದದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಕಾರ್ಯತಾವಾದದಿಂದ ದೋಷದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳುತ್ತೀ. ಆದರೆ ಆ ಕಾರ್ಯತಾವಾದ ಸಿದ್ಧವಿಶೇಷ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಿದ್ಧರೂಪ ಆ ನಾರಾಯಣನೂ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಹೇಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ? (ತಸ್ಯಾಪಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥತ್ವೇ ಕೇದೃಶಃ ದೋಷಃ ಸ್ಯಾತ್ ?) ಅವನೇ ಸಕಲ ವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ.

ಕಾರ್ಯತಾ ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟ ಸಾಧನ (ಈಶ್ವರನನ್ನು) ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ -

(b) "ಕ್ರಿಯಾವ್ಯಾಪ್ತಂ ಕಾರ್ಯಂ" ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊಂದಲರ್ಹವಾದುದು ಕಾರ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನನ ಮುಂತಾದ ನಿಷಿದ್ಧ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಲಕ್ಷಣ ಬರುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. (ಇದರಿಂದ "ಕ್ರೂರಿ ಎವಯೇಧೂತಂ ಕಾರ್ಯಂ" ಎಂಬ ಕಾರ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವೂ ನಿರಾಶ್ವತವಾಗುತ್ತದೆ.)

(ii) "ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕ್ರಿಯಾ ಕಾರ್ಯಂ" ಎಂದೂ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ "ಸೃಷ್ಟಿ ಈಶ್ವರಃ" ಈಶ್ವರನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು ಎಂಬ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಕಾರ್ಯವಾದೀತು ! ಇದು ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರ್ಯವು ರಿಶ್ (ವಿಪ್ರಕೃತಿ) ಪ್ರತ್ಯಯದಿಂದ ಮೋಡಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

(iii) ಅಕರ್ತೃಂ ಅಕರ್ತೃಂ ಕಾರ್ಯಂ (ಮೂಲದಿವಲು ಅಕರ್ತೃವಾದುದು ಕಾರ್ಯ) ಎಂದೂ ಸಹ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಪರಪಾರಿಗಮ್ಯ, ಏಕಾದರಿ ಭೋಜನ ಮೊದಲಾದವು ಕಾರ್ಯವಾಗುವ ಪ್ರಕಾರ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅಕ್ಷಗಕ್ಕೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮೋಡ ಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಕಾರ್ಯದ ಕೆಳಗೆ ಅಕ್ಷಗಗಳೂ ಆಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. (i) ಕೃತಿ ಸಾಧ್ಯಂ ಪ್ರಧಾನಂ ಯತ್ ತತ್ಕಾರ್ಯಂ ದಾಧರೀಯಕೇ. (ii) ಕೃತಿಸಾಧ್ಯತ್ವಂ ಕೃತಃಪ್ರೇಶ್ಯತ್ವಂಇವ್ಯಸಾಧನತ್ವಂ || ಇತ್ಯೇಕಾರ್ಥಸಮವಾಯಿನಾ ಕ್ರಿಯೋಪವಾಹಾ || (iii) ತತ್ಕೃತಿಸಾಧ್ಯತ್ವಾದ್ವ್ಯಕ್ತಿಃ ಕೃತಃಪ್ರೇಶ್ಯತ್ವಂ ಕಾರ್ಯತ್ವಂ. ಏಕಾದ ಮಸ್ತು ಇವ್ಯಸಾಧನತಾವಿಗಮ್ಯಃಪ್ರಧಾನಂ |

ಅದರಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಎಂದರೆ ಇವ್ಯ ಅಥವಾ ಇವ್ಯ ಸಾಧನ. (ಏವ್ಯ ಮಂದಲದಲ್ಲಿ ಇವ್ಯ ಸಾಧನತಾ ಬುದ್ಧಿ ಇದ್ದರೂ ಏವ್ಯ ಕೃತಿ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ)

(ಕಾರ್ಯಂ) ಸಾಧಕಮಿತ್ಯಸ್ಯ ಭಗವಾಶಿತ್ಯದೇವತಾ |

ಮುಖ್ಯೇಷ್ವಂ ನಾ ಏತದೇವತಾ ಶ್ರೇಯಸ್ತದಿತಿ || ಪ್ರತಿ ||

ಪ್ರಾಣಬುದ್ಧಿ ಮನಃಪಾಶ್ವದೇವತಾಸತ್ಯಧನಾದಯಃ |

ಯತ್ಸಂವರ್ತಾತ್ ಪ್ರಿಯಾ ಅಕರ್ತೃತಃ ಕೋಶ್ವತಃ ಪ್ರಿಯಾ ||

ಇತ್ಯಾದಿನಾಳ್ಕೃತಾಕಂಶ್ಚಾಸ್ತುಪ್ರಿಯೋಗ್ಯತಾ ನಮಃ |

ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಸಮತ್ವಕ್ಕೇತಿ (ಇತ್ಯೇ ಪೃತ್ವಪ್ರಿಶ್ಯತೀತಿ) ||

ಅನಂತರಣಿಃ : ಕಾರ್ಯ ಎಂದರೆ ಇವ್ಯಸಾಧನ ಎಂದೂ ಈ ಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಇವ್ಯಸಾಧನವು ಭಗವಾತೇ ಎಂತು ಇಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದ್ದುದೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅದೇ ಇವ್ಯವಾಗಿದ್ದು.

ಇತಿವಾಚಿಃ : ಇವ್ಯ ಸಾಧನವು ಭಗವಾತ್ ದಾರಾದ್ಯು, ಅದೇ ಇವ್ಯದೇವತೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದಾರಾದ್ಯು ಮುಖ್ಯ ಇವ್ಯವು.

|| ಸಾರಾಯಗಣೇ ಅಕ್ಷಂ ಪ್ರಿಯಂ ಮಮ (ಕರೇದತ್ ಶ್ರೇಯಃ ಎವ) ಕೃತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣ-ಬುದ್ಧಿ-ಮನಸ್ಸು-ಇವು ಮುಗು-ನೀತಿ-ರೀತಿ-ಮುಕ್ತಕಾ ಹಗ || ಮೊದಲಾದವು ಯಾರ ಸಂಪಾದಿಂದ ಒಂದುವಾಗುವರೋ ಆ ಪರಮಾತ್ಮ

ನಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವನು ತಾನೇ ಪ್ರಿಯನಾಗುವನು? ಈ ದೊಡ್ಡರಾದ (ಪ್ರಾಣಿ) ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಗೂ, ವೇದಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಇಷ್ಟಸಾಧನವಾದ ನಾರಾಯಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆಶಾಂಕ್ಷಾ (ಪ್ರಾಪ್ತ) ಸಿದ್ಧಿ. ಯೋಗ್ಯತಾ ಇರ ವದರಿಂದಲೂ ಅವನೇ ವೇದಪ್ರತಿಪಾಢ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಷ್ಟನಾದ (ಸಿದ್ಧರೂಪ) ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದೇಹಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಕ್ತಿ ಉಂಟು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ.

ವಿವರಣೆ : ಇಷ್ಟ ಸಾಧನವೇ ಕಾರ್ಯ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಇಷ್ಟಸಾಧನ ಭಗವಂತನೇ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಆ ಭಗವಂತ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಇಷ್ಟಸಾಧನವೇ ಕಾರ್ಯ ಎಂಬುದು ಶೋಕವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ 'ನೀನು ಇದನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುತ್ತೀ, ಇದು ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಏಕೆ?' ಎಂದು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಅವರು ಅದನ್ನು ನನಗೆ 'ಇಷ್ಟ ಸಾಧನ' ಎಂದೇ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಮೊದಲು ಇಷ್ಟ ಸಾಧನವೆಂಬ ಜ್ಞಾನ, ನಂತರ ಇಚ್ಛೆ, ಒಳಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯೆ ಇರುವುದು ಕಂಡಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ಇಷ್ಟವಾದುದೂ ಕಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಷ್ಟ ಅಥವಾ ಇಷ್ಟಸಾಧನವೇ ಕಾರ್ಯ. ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯ ಭಗವಂತನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬಯಸುವ ಸುಖ, ಶಾಶ್ವತ ಸುಖ, ದುಃಖದ ಅವಶೇಷವಿಲ್ಲದ ಪೂರ್ಣಸುಖ ಅರ್ಥಾತ್ ಮೋಕ್ಷ ನೀಡುವವನು ಭಗವಂತನೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮಹತ್ ಇಷ್ಟಸಾಧನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಇಚ್ಛಿಸುವ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ಮುಕ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಿ ನಿರ್ವಾಹವಾಗಿ ಅವನನ್ನೇ ಅರಾಧಿಸುವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ (ಸುಮನಸಾಂ) ಭಗವಂತನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಇಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಭಗವಂತನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಇಷ್ಟ ಎಂಬುದು ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. 'ತದೇಕತ್ವಪ್ರೇಯಃ ಪುತ್ರಾತ್ ಪ್ರೇಯಃ ವಿತ್ರಾತ್ ಪ್ರೇಯಃ ಅನ್ಯಸ್ಯಾಚ್ಚ ಸರ್ವಸ್ಯಾದಂತರೇತಃ ಯದಯಮಾತ್ಮಾ' (ವಾಚಸನೇಯ ಶ್ರುತಿ) ಎಂದರೆ ಭಗವಂತನು ಮಕ್ಕಳು ಹಣ ಇಲ್ಲದ ಉಳಿದುದೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯನು. ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಒಳಗಿರುವವನು. ಇದನ್ನೇ ಪರಾಗಮಾತ್ಮವಾದ ಶೇನೇ ಶ್ಲೋಕ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರಾಣಿವಾಯು ಇಲ್ಲದ ಅಂಶಗಳಾದ ವೃತ್ತಿ ಅಥವಾ ಪರಿಣಾಮಗಳಾದ ಬುದ್ಧಿ ಮನೋಬೋಧಿಯ-ಜೀವ-ದೇಹ-ಮಕ್ಕಳು-ಹಣ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಗವಂತನೇ ಪ್ರಿಯನು. ಇವನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾದುದು ಯಾವುದೂ

ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನು ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟನೂ ಕಾಣದಂತಾಗಿ ಇಷ್ಟ ಸಾಧನನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

(2) ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ನರಮಾತ್ಮನು ಇಷ್ಟ ಅಥವಾ ಇಷ್ಟಸಾಧನನಾದುದರಿಂದ (ಇತಿ-ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾತ್ ಆದ್ದರಿಂದ) ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅವನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ (ಪಿಪ್ಪಾಸಾ) ಇರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಸರ್ವಗತನಾದ್ದರಿಂದ ಸನ್ನಿಧಿಯೂ ಇದೆ. ಬಾಧಕವ್ಯವೂ ಗಣ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನೇ **ಮಹಾ ವಿದ್ವಾನ್ ಮಹಾತ್ಮಾ. ಮುಖ್ಯಾತ್ಮಾ** ಆಗುವುದು ಯುಕ್ತ.

ಇಷ್ಟೇ ವೈಶ್ವಕ್ತಿರಿಷ್ಟತೇ

[೧೩]

ಅತ್ಯಪೂರ್ವಾನ್ ದೇವೈ ಭ್ರಾತೇಶ್ಯಾದಾವಾವಾಸಕೋಪಿ ಚ |

ಉದ್ವಾಹಾತ್ ವರ್ತಮಾಸತ್ಯಾತ್ ಅಕಾಂಕ್ಷಾದಿಬಲಾಜಹಿ

ಬಾಲೋ ವೈಶ್ವಕ್ತಿಮುಖ್ಯೇತಿ (ಸಾಸಯೇಶ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯತಃ)

ಅವತರಣತಃ : ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯೇ ವೈಶ್ವಕ್ತಿ ಇದೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ವಿನಿಮಯಕರು (ಪ್ರಾಭಕರ) ಎತ್ತಿದ ವಿರೋಧವೇ ಬಾಧಕ ಆಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟಮೂಲ ಸಿದ್ಧವಿತಿಪದಲ್ಲಿಯೂ ವೈಶ್ವಕ್ತಿ ಇದೆ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧವ್ಯವಿತಿಪದಲ್ಲಿ **ಮಹಾ ವೈಶ್ವಕ್ತಿ** ಇರುವುದೆಂದು ಪ್ರಾವಣಗಳರು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. (ನೋಡು). 'ಇಷ್ಟ ಅಗ್ನಿ ಭಕ್ತಿ, ಸಿದ್ಧಾಂತ' ಈ ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಮೋದಿಸುವುದು (ಅವಾವಾತ್) ಮತ್ತು **ವಿಮುಗದರಿಂದ (ಉದ್ವಾಹಾತ್)** ಮತ್ತು **ಅಕಾಂಕ್ಷಾದಿ ವಾಮುಕ್ತಾದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಿತಿಪದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಕ್ತಿ (ವಾಕ್ಯ-ವಾಕ್ಯಾತ್ಮಾ ವ್ಯಾಸ)** ಆಗುತ್ತದೆ. (ಅಳಿನ್ನು ತಾ, ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ವೈಶ್ವಕ್ತಿ ಎಂಬ ವಿಯಮವಿಲ್ಲ.)

ವಿವರಣೆ : ದೋಷದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕಾರ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯ ಅಥವಾ ಅರ್ಥ ಸಂಬಂಧಿಸುವುದನ್ನೇ ಹೇಳುವ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂಬುದರಿಂದ, ದೇವ ಕಾರ್ಯವಾಗಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಅದು ಸಿದ್ಧರೂಪ ಲ್ಲಪ್ತವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನೇ **ಮಹಾ ವಿದ್ವಾನ್ ಮಹಾತ್ಮಾ** ಹೇಳಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ ಎಂಬ ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧವಿತಿಪದಲ್ಲಿಯೂ ಕಲ್ಪಿ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪೂರ್ವಾನ್ ಸಿದ್ಧವಾಕ್ಯವಿತ್ಯ ವೈಶ್ವಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧವಿತಿಪ

ದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉಪಾಹರಸಾರ್ಥವಾಗಿ ಚುಟ್ಟಿಗೆ ಹೊದಿಸುವುದರಿಂದ (ಭೋಜನಸಾರ್ಥವಾಗಿ) ಮಗುವಿನ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು 'ಶೋಧಿಸಿ ನಿನ್ನ ಆಗ್ನಿ ಭಕ್ಷ್ಯ ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ಬೆರಳಿನಿಂದ ತೋರಿಸಿದರೆ ಆ ಭಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಬಗ್ಗಿ ಮಗುವಿಗೆ ಇಚ್ಛೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಬಾಲಕನಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. 'ಎಂದರೆ ಮಗುವಿಗೆ ಭಕ್ಷ್ಯ (ಅಪೂರ್ವ) ತಟ್ಟದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ, ನಿನ್ನ ಆಗ್ನಿ ಹುಲಾ ಕಂಡಿಯುತ್ತಾನೆ, (ಶಮಾ: ಓಮತಿ) ಎಂದು ತಟ್ಟ ಬವರಿಸಿದರೆ ಶಮಾ: (ಹುಲಾ:) ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ತಟ್ಟದ ಅರ್ಥವೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿರುವ, ಅವನಿಗೆ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಇರುವ ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶಬ್ದಗಳ ಅವಾಪ-ಉತ್ಪಾದನೆಯಿಂದ (ಪ್ರದೋಗಿ ಸುವದು ಮತ್ತು ತೆಗೆಯುವದು) ಅವನಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಿರೇವದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಇದರಂತೆ 'ಇದೇನು ಕೆಲವು ದ್ರವ್ಯಗಳು (ಇವಳು ನಿನ್ನ ತಾಯಿ) ಅಯು ತವ ಒಲವು (ಇವಳು ನಿನ್ನ ಕಾಪ) ದುರದೃಷ್ಟಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕ್ರಮದೋಗಿಸಿದಾಗ ಬಾಲಕನಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು 'ದೇವದತ್ತ ಪುತ್ರಸ್ತೇ ಜಾತಾ: (ದೇವದತ್ತನೇ ನಿನ್ನಗೆ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಕೇಳಿದೊಡನೆ ದೇವದತ್ತನ ಮುಖವು ಅರಳಿದುದನ್ನು ಆತನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ (ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಒಯಸುವವನು) ಕಂಡು ಸ್ತುತಿಪಾತ್ರನಾದ ಹ್ಲಾನ ಮೂಲಕ ದೇವದತ್ತನಿಗಾಗುವ ಹರ್ಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಸಾವನನ್ನವಾಗಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ದೇವದತ್ತನಿಗೆ ಆಗ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ದಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಪ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, 'ವೃತ್ತಜನ್ಮದೇ ಆ ಪ್ರಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದು ಆ ಬಗ್ಗೆ ತಟ್ಟ ಮೂಲಕ ಹ್ಲಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ತಟ್ಟುವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕೇವಲ ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ವಿಜ್ಞಾನ ಕೇವಲ ಕಾರಣ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯಾಕರಣ ಉಪಾಧಿಗಳು, (ಸಾದೃಶ್ಯ) ಕೋಶ, ಆಪ್ತವಾಕ್ಯ, ವೃದ್ಧವ್ಯವಹಾರ, ವಾಕ್ಯವಿಶೇಷ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ (ವಿವೃತಿ) ಇವುಗಳಿಂದ ಸಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ತಟ್ಟದ ಶಕ್ತಿಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಶಕ್ತಿಗ್ರಹವ್ಯಾಕರಣೋಪಮಾನೋಪಾಪ್ತವಾಕ್ಯಾತ್ ।

ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿವೃತೋಪಾಪ್ತ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಸಿಂಧುಪದ್ಯ ವೃದ್ಧಾಃ (ಕಾರಣಾಃ)

ಆದರೆ ಈ ಉಪಾಯಗಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತವಾಗಿ ಅದರ ಉಪಾಧಿಗಳು ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ದೇವದತ್ತ

ಬಾಲಕನಿಗೆ (ಇವಳು ನಿನ್ನ ತಾಯಿ, ಇವನು ನಿನ್ನ ತಂದೆ, ಇವಳು ನಿನ್ನ ಅಕ್ಕ, ಅಕ್ಕ, ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಯೋ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದು ತಿಳಿದಿದೆ.

(ಬಾಲಕನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವತುಷ್ಟಿಕೆ) ಶಾಸನೋಪಾಧಿಪಾತ್ಯಕತೆ ।

ಅನೀಯೋನಾದ್ಯತ್ವೈವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವತೀ ಕಾರಣೀತಿ ತಿಳಿದಿದೆ ।

ನಿಷ್ಕರಾಸಯಪ್ರಾಯೋಯಂ ಕುತ ದಿದಿ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಿಕೇ ಕಾರಣ

ಅವತರಣಿಕೆ : ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಯು ಯುಕ್ತವೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಈಗ ಪರಮ ಪೇಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅವತರಣಿಕೆ : 'ಅಳವನ್ನು ತಾ' ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಬಾಲಕನಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ತರಬಿಡುವ ಅಳವನ್ನು ನೋಡುವದರಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಗಮನಿಸಿ ಮುಂದೆ ಅಳವನ್ನು ತರುವದರಿಗೆ ಬಾಲಕನು ಅದೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೇ ?

ವಿವರಣೆ : ಪರಮ ಪೇಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಯು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಬೌದ್ಧ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಈ ಸುರಾರ್ಥ ಕಾರಣ ಕ್ರಮದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಾಗಲಾರದು. ಪೇಳಿದರೆ : ಅಳವನ್ನು ಈ ಮುಂದು ಒಬ್ಬ ಹಿರಿಯನು ಪೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹಿರಿಯನು ಅಳವನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ. ಅಳವನ್ನು ತರುವ ಇವನು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಬಾಲಕನು ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಹಾಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ತನ್ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿವಾದಿಗಳಂತೆ ಕಾರ್ಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ತನ್ನ ಜನ್ಯವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ೭ನೇ ಶ್ಲೋಕ ಅದಾದ ಕಾರಣದ ಗಣದ ಲಿಪಿ ರೋಪ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಾರ್ಯತಾ ದೋಷಗಳೆಂದೂ, ಉಳಿದವು ಕಾರ್ಯತಾಪ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವೆಂದೂ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಕಾರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಬಾಲಕನ ಅಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮೀರಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಕಾರಣವೆನಿಸುವುದು ಸುಧಾಕಾರಯ ಪ್ರತಿ ಸುತ್ತಾರೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕಾರಣವಿದ್ದಿವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಅದು ಕೂಡಿದರೂ ಬಾಲಕನು ಅದನ್ನು ಅರಿಯದಿ. ಈ ಸುರಾರ್ಥ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಳವೆಯಿಸುವನೋ ? ಸಿದ್ಧಾಂತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಯು. ಸುರಾರ್ಥ ಕಾರಣವು, ಕಾರಣವು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸುರಾರ್ಥ. ಕಾರಣವು ಅಳವನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ. ಕಾರಣವು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಶ್ಲೋಕ-ಸುರಾರ್ಥ ಹೃದಯದವೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಅಳವು ಅಳವನ್ನು ನೋಡುವದರಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹುಟ್ಟುವಾಗ ತುಡ್ಡತು (ಪ್ರಯೋಜನ) ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮುಂದೆ ಅಳವನ್ನು ತರುವದರಿಗೆ (ಅನುಬಂಧ) ಕ್ರಮ ಯವರಿಗೆ ಬಾಲಕನು ಅದೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ? ಹೀಗೆ ಲಘು ಕಾರಣವಾದ

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ವ್ಯಕ್ತತಿ ಬಿಟ್ಟು ಆಕಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪ್ರತೀಕ್ಷಿಸುವ ಸುದೀರ್ಘ ಮತ್ತು ಕಠಿಣವಾದ (ಗುರು) ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಎಂದರೆ ಕಾರ್ಯಾತಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು (ಗರೀಷಮಾಸಂಗುಪಾಯಂ) ಕಲ್ಪಿಸುವದು ಅಸಮಂಜಸ.

ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ತೋ ವರ್ತಮಾಣಃ ಸು ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಃ ಭವಿಷ್ಯತಿ 1204

ಪ್ರಸದ್ಧಸ್ಯೈವ ಶಬ್ದಕ್ರುತ್ ಕರ್ತಾತ್ ವ್ಯಕ್ತತೀಮೇಷ್ಯತಿ 1205

ಅದರ್ಶದರ್ಶಿ : ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತತಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಂತರ ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ವರ್ತಮಾನಕಾಲ ವಾಚಕ ಶಬ್ದದ ವ್ಯಕ್ತತಿಯುಳ್ಳವನು ಗುರು ಆನಯ - ಆಕಳನ್ನು ತಾ - ಎಂಬ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ಆಕಳನ್ನು ನೋಡಿ, ನಂತರ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥಕ ಶಬ್ದದ ವ್ಯಕ್ತತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ದಿದರ್ಶಿ : ಪ್ರಯತ್ನ ಗೌರವ ಮೂಲಕ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕ್ರಿಯೆ ಪೂಜ್ಯ ಆದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತತಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೇ ? ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಆ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವ ವ್ಯವಹಾರ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಾಲಕನಿಗೆ ಮೊದಲು "ಆನಯತಿ" ತರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ "ಗಾಂ ಆನಯ" ಆಕಳನ್ನು ತಾ ಎಂಬ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥಕ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಕಳನ್ನು ತರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನಿಗೆ 'ಆನಯ ಎಂಬ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥಕ' ರೂಪದ ಅರ್ಥ 'ತಾ' ಎಂದು ಶಬ್ದಜ್ಞಾನ (ವ್ಯಕ್ತತಿ) ಆಗುತ್ತದೆ.

ವರ್ತಮಾನಕರ್ಮೀಣಾಂ ತ ಭವಿಷ್ಯದಿತಿ ಕ್ರಮಾತ್ 1206

ಅಕಾಂಕ್ಷಾದಿಯುಕ್ತಂ ಯಸ್ಮಾತ್ ವಿಧೇವ್ಯುಕ್ತಾದನಂ ಕಂಠಿತಿ 1

ಪ್ರತ್ಯಾ ಜ್ಞಾತ ಕರ್ಮಾರ್ಥಸ್ಯ ಸ್ಯಾದಾಕಾಂಕ್ಷಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ 1208

ವ್ಯಕ್ತತಿಃ ಪ್ರಥಮಾ ಕಸ್ಮಾತ್ ವರ್ತಮಾಣೇಭಿಃಕೇ ಪಠಿತಿ 1209

ಅದರ್ಶದರ್ಶಿ : ಸ್ವಾಮತದ ವ್ಯಕ್ತತಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ನಂತರ ಈಗ ಪಂಡಿತ ಕಾರ್ಯಾತಾವಾದದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತತಿ ಸಮರ್ಥಾ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ವರ್ತಮಾನ-ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯತ್ ಈಗ ಕಾಲತ್ರಯ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳವಸ್ತುವೇ ಅಕಾಂಕ್ಷಾ ಯೋಗ್ಯತಾ ಸ್ಪಂದಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕಾಲತ್ರಯ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದರಿಂದ ವಿಧಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತತಿ ಹೇಗೆ ? ಅಥವಾ

ಆಕಾಂಕ್ಷಾರಹಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೇಗೆ? ಮೇಲೆ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಶುಭಾರ್ಥ ತಿಳಿದುಕೊಂಡವನಿಗೆ ಭೂತ-
ಭವಿಷ್ಯತ್ ವಸ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಕಾಂಕ್ಷಾವಿಳುಪು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುಭವ
ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮೊದಲು ಮತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಭೂತ-
ಭವಿಷ್ಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿನಯಶೀಲ : ಪರಮ ಒಪ್ಪುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹುಟ್ಟುವದೇ ಇಲ್ಲ
ಎಂದು ಕಾರ್ಯತಾಪವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತಮಾನ ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯತ್
ಹೀಗೆ ಕಾಲತ್ರಯ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದು ವಸ್ತುವೇ ಆಕಾಂಕ್ಷಾ-ಮೋಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ
ದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹುಟ್ಟು-
ತ್ತದೆ. ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದ ಸಹವಾಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೋಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ
ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ವಿಶ್ವದ ಅನುಭವ. ಕಾರ್ಯತಾಪವಾದಿಯಾದವನೇ ಕಾರ್ಯವಿ-
ಕಾಲತ್ರಯ ಸಂಬಂಧ ರಹಿತವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. (ಕಾರ್ಯತಾಪ ಕಾಲತ್ರಯ-
ಅಸಂಬಂಧವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದೇ) ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ
ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ವಿವಿಧ (ಕಾರ್ಯ) ಕಾಲತ್ರಯ
ಸಂಬಂಧ ರಹಿತವೆಂಬುದು ಅನುಭವ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರ್ಯ, ಕಾರ್ಯ-
ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಭವಿಷ್ಯತ್‌ರೀತಿಯೇ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಸಾರಾಂಶವೆಂದರೆ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ರೀತಿಯ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ
ಕಾರ್ಯಾನ್ವಿತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.
ನಂತರ ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯತ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಇದನ್ನು
ದೇವದತ್ತ : ಇದು ಆಳು ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತೋರುತ್ತದೆ. ದೇವದತ್ತ
ಮತ್ತು ಆಳು (ಗೋ) ಶಬ್ದಗಳ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತರ ಕಲ್ಪಗಳ ಅನುಭವ-
ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರೀತಿಯ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮಗುವಿಗೆ
"ದೇವದತ್ತ, ಗೋ ಆಳು" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ
ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಗುವಿಗೆ ಅನುಭವ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಗೋಗಳಲ್ಲಿ
ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ನಂತರ, "ದೇವದತ್ತ, ಗೋ ಆಳು" (ದೇವದತ್ತನೇ
ಆಳನ್ನು ತಾ) ಎಂದೊಡನೆ ಗೋ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದಿರುವ
ರಿಂದ ಅನುಭವ-ತಾ-ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮತ, ಆಕಾಂಕ್ಷಾ ಹುಟ್ಟು. ಆದರೆ
ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಮೊದಲು ಮತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ನಂತರ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಹಾಗೂ ಭೂತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಅಷ್ಟಮತಾಂಕ್ಷಿಕ : ಮತಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಹೇಗೆ?

ಅಪರೋಕ್ಷಂ ಪರೋಕ್ಷಂ || ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಕೃತ್ಯ ಸಾಧನಮ್ |

ಶ್ವಾಸಿಚೇಷ್ಟಾ ಕೇವಲಾ ಸ್ಯಾತ್ ಅತ್ತಿಹಿ ರಸವಿತ್ತಯೇ ||೩೪||

ನಾಶ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮೀಣ ಕ್ಷಣದಿಷ್ಟಂ ಭವೇದಪಿ ||೩೫||

ಅದವಂತಿ : ಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿಗಳ ಉಪಾಯವಾಗಿದ್ದು ಈ ಪ್ರಯೋಜನವು, ವೇದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಬೋಧಕವಾದರೆ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಎತ್ತಿದ ತಿನೇ ಬಾಧಕವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಎಲ್ಲರೂ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಅಪರೋಕ್ಷ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವು ಇಷ್ಟ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯು (ಚೇಷ್ಟೆ) (ಇಷ್ಟಾರ್ಥವಾದ) ಜ್ಞಾನದ ಸಲುವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಬ್ಬನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಅಥವಾ ಚರ್ಮದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ರಕ್ತಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ಕೇವಲ ಮಾರ್ಗಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಇಷ್ಟ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವರಣೆ : ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒರುವದಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ಬಾಧಕಗಳಲ್ಲಿ, ತಿನೇ ಬಾಧಕವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ನಿವೃತ್ತಿಗಳ ಉಪಾಯ ವಿಧಿಸುವದೇ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಆದರೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ನಿವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯತಾ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಕಾರ್ಯತಾವರ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಪರವು"- ಎಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿ ವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ. ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ನಿವೃತ್ತಿಗಳು ವೇದದ ಮುಖ್ಯ ಅಥವಾ ಅಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಗಲಾರವು. ಪುರುಷರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವದೇ ಪ್ರಯೋಜನ, ಪುರುಷರಾದರೂ ಇಷ್ಟವ್ಯಾಪ್ತಿ-ಅನಿಷ್ಟ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿಗಳನ್ನಲ್ಲ. ಎಕೆಂದರೆ ಅವು ಕ್ಷೀಣಕರವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ನಿವೃತ್ತಿಗಳು ಪೇದದ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಅವು ಅಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಎಕೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಇಷ್ಟವ್ಯಾಪ್ತಿ; ಪರೋಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನ ಅಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ನಿವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡುವದರಿಂದ ಅಥವಾ ನಿಸ್ಸಂಗ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದಾಗುವ ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ಅಥವಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತತ್ವ ತಿಳಿದು ಸುಖ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಿಯೆ ಅಥವಾ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಲೇ ಬಾರದೇನು ಹಿಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಬಹುದು. ಎಕೆಂದರೆ ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ, ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಅಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಸಲುವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಈಗ : ಕಬ್ಬನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಅಥವಾ ಚರ್ಮಕ್ರಿಯೆಯು

ಕಬ್ಬಿನ ರಸಾನುಭವಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. ಎಂದರೆ ಚಮಗಾಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಕರ್ಮವು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ವಿಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯತಾ ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟ ಅಥವಾ ಇಷ್ಟ ಸಾಧನ. ಭಗವಂತನು ಕೆಲವರಿಗೆ (ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಿಗೆ) ಇಷ್ಟರೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಇಷ್ಟ ಸಾಧನವೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಉಭಯವಿಧ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ವೇದ ವಿಷಯವೂ ಕೂಡ ದೇಶ ಹೀಗಿದೆ.

ವಿಷಯ ಭಕ್ತರಿಗೆ : ವಿಷಯ ಭಕ್ತರು ಸಾತ್ವಿಕ ಸ್ವಭಾವದವರು. ಇವರು ದೇಶ ರೂಢಿ ಅಥವಾ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನು ವೇದ-ಗೀತಾದಿ ಕರ್ತಾ ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅರಿತಿರುತ್ತಾರೆ. ಭಗವಂತನ ವಿಷಯಕ್ಕೆರುವ ಸ್ನೇಹ ಮಗ್ನ ಮೂಢಾತ್ಮನೊಬ್ಬನ ಮೂಲಕ, ಇವರ ಮನಸ್ಸು ಅವನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹವಿರುವಂತೆ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಉತ್ಸಾಹ ಅವರು ಸುಸ್ಮಾರ ಮೂಲಕ, ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೊಂದನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ವಿಷಯ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಪ್ಪ ಬಂಧುವಿನಂತೆ ಸಮಸ್ತ ವೇದವು ತನ್ನ ಪ್ರಧಾನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರು ವೇದವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಪ್ಪಂದಿದ ಆ ವಿಷಯ ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ವೇದ ಅವನಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಉಪಾಸನೆಯು ಕಬ್ಬಿನಂತೆ ಕರಗುವುದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕೆಯಿಂದ ಅಂತಃಕರಣವು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದೂ ವಿಧಿಸಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಕ್ತರಿಗೆ : ಇವರು ಭಗವಂತನು ಇಷ್ಟವಾದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಇವರು ವೇದವು ಕೇಂದ್ರವಿಲ್ಲದೆ, ಇವರೂ ಸಾತ್ವಿಕ ಸ್ವಭಾವದವರು. ಇವರು ಸುಸ್ಮಾರದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹಾಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಯಸಿ, ಆ ಸಾಧನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸುಪ್ರಸಕ್ತವಾಚಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪರಮ ಇಷ್ಟ. ಆದರೆ ಇವರು ವೇದವು ಇವರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಇವರು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ? ಇವರು ಅಕಾಂಕ್ಷೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆಗ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನೇ ಆದರ ಅಗಲವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧಾ ಮನಃಸಾಧನಗಳನ್ನು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವೇದವು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಎರಡು ರೀತಿಯಾದ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪರಮಾತ್ಮರೇ ವೇದಾರ್ಥ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ಪವಾಕ್ಯ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು. ವಿಷಯದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಮುಟ್ಟು ಪರಮಾತ್ಮ ವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನ ಇವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಯೋಗವಾದ ಅಂಗವು, ಅದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವೇ ವೇದವು ಫಲ.

■ ■ ಸ್ತುತ್ ಸ್ತವಪಠ್ಯಾ ದಾವತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಸ್ತುತೇರ್ಭವೇತ್ ■ ■ ■

ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಕರಣಸ್ಯಾಸಿ ಯಜ್ಞತ್ಯಪಾಸ್ಯಥಾ ಭವೇತ್ ।

ತಸ್ಮಾದುಪಾಸನಾರ್ಥಂ ■ ಸ್ತುತೇರ್ಭವೇತ್ ತಾತ್ಪರ್ಯವದ್ಭವೇತ್ ■ ■ ■

ಅವತರಣಿಕೆ : ವೇದವು ಕಾರ್ಯತಾ ಪರವಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರ ಕೊಡುತ್ತದೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತುತ್-ಸ್ತವ-ವಚ್ಚಿ ಮೊದಲಾದ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನಾ ರೂಪ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ■ ■ ■ ಆಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ-ಗುಣ-ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣ.

ಅನುವಾದ : ಸ್ತುತ್ (ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ತುವು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಹಾಕಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸೌಖ್ಯ) ಸ್ತವ (ತುವುದ ಧಾರೆ, ಹನಿ ಪ್ರವಾಹ) ವಚ್ಚಿ (ವಂಶ) ಮೊದಲಾದ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ (ಎಂದರೆ ಸಿದ್ಧವಸ್ತು ಬೋಧಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ) ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯ ವಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. (ಎಂದರೆ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಇದ್ದೇ ಇದೆ.) ಒಣಗಾದಿದ್ದರೆ (ಅನ್ಯಥಾ) ಸ್ತುತ್-ಸ್ತವಾದಿಗಳಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವೂ ಯಜ್ಞವಾಗಿ ವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದೇ ನ್ಯಾಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆಗಾಗಿ ರುವ ಸಿದ್ಧರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ, ಗುಣಕ್ರಿಯಾದಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ವೇದಾರ್ಥವಾದ ಪಠಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

ವಿವರಣೆ : ಕಾರ್ಯತಾ ವಾದಿಗಳ ಹೇಳುವಂತೆ ವೇದವು ಕಾರ್ಯತಾ ಪರಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೂ (ಅಸ್ತು ಇತಿ ಕಾರ್ಯಪರತ್ವಂ ವೇದಸ್ಯ) ಬ್ರಹ್ಮವಿಜ್ಞಾನ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಪಕ್ಷವನ್ನೂ ಮಂಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮಾನಂ ಉಪಾಸತ (ಪಠಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು) ಎಂದು ಉಪಾಸನಾಕಾರ್ಯ ವಿಧಾಯಕ ವೇದವಾಕ್ಯವಿದೆಯಷ್ಟೇ. ■ ವಾಕ್ಯವೆಂತೂ ಪ್ರಮಾಣ. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ■ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಕರ್ಮವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆ ವಿಧಿಸುವ ವೇದವಾಕ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ, ಸಿದ್ಧರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ, ಗುಣ-ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನು ■ ■ ■ ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಅದಿವ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ" ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ವೇದಾರ್ಥವಾದ ಪಠಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಇವು ಪ್ರಮಾಣವೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಿಜ್ಞಾನ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

■ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯತಾ ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉದಾ : 'ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯೋಮೇನ ಸ್ವರ್ಗ ಕಾದೋ ವಾಪಿ' ಯಜ್ಞವು ವಿಹಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಬರಿ ಪಶು ಎನ ಬಂಧನಕ್ಕಾಗಿರುವ ಯಾವುವೂ (ಸ್ವಲ್ಪ) ವಿಹಿತವೇ, ವಿಹಿತವೇ ■ ಯಾವ

ಸಾಮಾನ್ಯ ಖಿಂಬವಲ್ಲ. 'ವಾದಿರೋ ಯೋವೋ ಭವತಿ' (ಯೋವೋ ವಾದಿರೋ ಕಟ್ಟಿಗೆಯದು ಇರಬೇಕು.) 'ಯೋವೋ ಅಪ್ಪಾತ್ರೋರೋತಿ' (ಖಿಂಬವನ್ನು ಎತ್ತು ಗಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ) ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದೇ ಮೀಮಾಂಸಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ವಿಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಕಾರವಿರುವ ಖಿಂಬಕ್ಕೆನೇ ಪಕುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರೆ, ಯಜ್ಞವು ಮೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣ. ಇದರಿಂದ 'ಸ್ಮೃತೇಣ ಅಪ್ಪಾತ್ರೋ ಯತಿ' ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಯಜ್ಞ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾದ ಸುಕ್-ಸ್ವಪ-ಮ್ನಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಮೀಮಾಂಸಕರು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಈ ಸಂಸ್ಕಾರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಮಚ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವು ಯಜ್ಞ ಮೊದಲಾದವು ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಸ್ಮೃತ್-ಸ್ವಪ-ಮ್ನಿ ಮುಂ. ಸಿದ್ಧವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ. ವಂತೆ. ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನಾರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಾದ ಸಿದ್ಧರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಗುಣಕ್ರಿಯಾದಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಸ್ಮೃಂ ದ್ವಿಸಂ ಅನಂ ಪ್ರಶ್ನ.), ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

ಇತಿ ಕದೋನ್ನಯೇ ಗ್ನಾ ವಿಶ್ವಾನ್ನೀತೇ ಸ್ಪೃಕಿರ್ಭವೇತ್ |

|| ಶ್ಲೋಕ || ಶ್ವಪ್ಯವೇತಾನಿ ಹೃದಿ ಸುತಿ ವಜಾಂಸ್ಯಲಮ್ ||೩೭||

ಅತ್ಯಾಸಮಿಕ್ಯೇವಾದೀನಿ ಯೋಗೀತಿಗ್ನಾವಪಿ ಕಶ್ಚಮಮ್ ||೩೮||

ಅವತರಣಕೆ : "ಸ್ಮೃಂ ದ್ವಿಸಂ ಪ್ರಶ್ನ ಮುಂ. ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಕೇಂದ್ರ ಅಪ್ಪೋಪಾಸನಾರಿಗೆ ಅತ್ಯಾತ್ಮರೂಪದ ವಿಧವೇ ಬೇಕಲ್ಲ. ಅದೋಪಾಸನಾದಿಂದ ಅಪಾಸನೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. "ಯೋವೋ ಅಗ್ನಿಂ ಧ್ಯಾಯೇತ್" ಎಂಬಲ್ಲಿಯಂತೆ. ಇದ್ದುದೆ "ಅತ್ಯೇತೇವೋಪಾಸಿತ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇತಿಶಬ್ದವು ವಿವರೀತಾರ್ಥವಾಗಿದೆ" ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಅನುವಾದ : 'ಅತ್ಯೇತೇವೋಪಾಸಿತ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅತ್ಯ ಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ ||೩೭|| ಶಬ್ದ ಅನ್ವಯವಿ (ಅನ್ವಯೋ-ಯೋಗೀ) ಅದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತಾರ್ಥ ಬೇಕಾದರೆ, 'ಅಗ್ನಿಂ ದ್ಯಾಯೇತ್' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿ ಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ ವಿವರೀತಾರ್ಥ ಬೇಕಾದರೆ. ||೩೮|| ಶಬ್ದ ಅನ್ವಯವಿದರೆ (ಅನ್ವಯೋ-ಯೋಗೀ) ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪವೆಂದರೆ ಯಜ್ಞಾದಿ ಗಾಣುವ ಪ್ರಸಂಗ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದ್ದು ||೩೭|| ಶಬ್ದದ 'ಅತ್ಯೇತೇವೋಪಾಸಿತ' ಮುಂತಾದ ವೇದ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು (ಅಲಂಕಾರವಾಗಿ) ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಕ ||೩೭|| ಶಬ್ದ ಯೋಗವಿದರೆ (ಯೋಗೀ) 'ಅಗ್ನಿಂ ದ್ಯಾಯೇತ್' ಎಂಬ

ಲ್ಲಿಯೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಇತಿ ತಪ್ಪದ ಯೋಗವೇ ಸಮಾಸವಾಗಿದೆ. (ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಗ್ನಿ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ಹೋಮವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.)

ವಿವರಣೆ : **ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ :** ದೃಷ್ಟಾಂತ-ವಾಪ್ಪಾಂತಿಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. **ಯೋಗಾದಿಗಳ** ಸ್ವರೂಪ ವಿಶ್ವಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಯಜ್ಞಾಂಗವಾದ ವಶುಬಂಧವೇ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಯೋಜಿಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ 'ಬಾದಿರೋಯೂಪೋ ಧಾತು' ಯೂಪಂ ಅಷ್ಟಾಶ್ರೀಕರೋತಿ ಮುಂತಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಉಪಾಸನೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಯೋಪಿತಂ ಅಗ್ನಿಂ ಧ್ಯಾಯೇತ, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿತಾಕಾರದಿಂದ ಉಪಾಸನೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ಅಥವಾ ಗುಣ ಕ್ರಿಯಾದೋಷಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ 'ಓಮಿತ್ಯೇವ ಉಪಾಸೀತ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಇತಿ ತಪ್ಪು ವಿಪರೀತಾರ್ಥ ವಾಚಕವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಉಪಾಸನೆ ಎಂದು ವೇದದ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಸ್ತುತೆ-ಸ್ಮವಾದಿ ವಿಷಯ ಹಾಗಲ್ಲ.

ಸಿಷ್ಠಾಂತ : ನಿನ್ನ ವಾದ ಅಯುಕ್ತ.

i) ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಬಲಿತತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಯೋಜನವು (ಯು) ಬಾದಿರ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಯದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. ಸ್ತುತೆ-ಸ್ಮವಾದಿ ಯಜ್ಞ-ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅಧ್ಯರ್ವ ತುಟ್ಟುತ್ತದಿಲ್ಲ. ಏದರಿಂದ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದನ್ನು (ಅವಿದ್ಯಮಾನಂ) ಆರೋಪಿತಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಾಸಿಸಿದರೆ, ಉಪಾಸನೆಯ ಫಲವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾವು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಈ ವಿಷಯ 'ನ ಪ್ರತೀಕೇ ನ ಹಿ ಸು (IV-1-4) ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತುತೆ-ಸ್ಮವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವಂತೆ, 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ', ಅನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮುಂತಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ರೂಪಗಳ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೇದಕ್ಕೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

ii) 'ಓಮಿತ್ಯೇವ ಉಪಾಸೀತ', ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇತಿ ತಪ್ಪು ಪ್ರಕಾರವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ವಿಪರೀತಾರ್ಥವಾಚಕವಲ್ಲ ಇನ್ನು ವಿಪರೀತಾರ್ಥ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ 'ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿ ಯಲ್ಲಿ ಜೋತು ಮಾಡುವ ಬದಲಾಗಿ ಅಗ್ನಿ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೇ ಜೋತು ಸಾಗಲಿ.

ಇನ್ನು 'ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇತಿ ತಪ್ಪು ಎಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವಿಪರೀತಾರ್ಥ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನೀತಿ ಬಾದಿಸಿದರೆ, ಇತಿ ತಪ್ಪು ರೂಪವಾದ ಅಧ್ಯರ್ವ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಅರ್ವೇ (ಅಲಂ) ಇದೆ. ಅಥವಾ : ಅತ್ಯಾಸಂ ಉಪಾಸೀತ : ಆತ್ಮಾಸ ಮೇವ ಉಪಾಸೀತ ಇಂದ್ವೀಥಂ ಉಪಾಸೀತ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀತಿ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿ ತಪ್ಪು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿದರೆ, 'ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಇತಿ ತಪ್ಪು ವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ವಿತಿ ಮಾಡುವುದು ?

ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವಯೋಗೇ ಏ ವೇದಸ್ಯಾಪಿ ಜ್ಯೋತಿಷಃ

ವಾಕ್ಯಭೇದೋ ಯುಕ್ತಃ ಸ್ಯಾದ್ವೇದೇ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಾಣಾಫಲೇ

ಟೀಕು : ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜಂಪ್ರಿಕಾಶಾರೂ ನಿರೂಪಿಸುವಂತೆ ಈ ವೇದವು ಏಕವಾದವು ಕಾರ್ಯತಾಪರ ಎಂಬ ಕಾರ್ಯತಾವಾದಿಗಳ ಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಸಮಸ್ತವೇದವು ಬ್ರಹ್ಮವರ ಎಂಬುದನ್ನು ಎರಡು ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಯಿತು.

i) ಸಕಲವೇದವು ಸ್ವಪ್ರಧಾನತಯಾ, ಬ್ರಹ್ಮವರ ಎಂದರೆ ಮುಖ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕವಾಗಿದೆ.

ii) ವೇದ ಕಾರ್ಯತಾಪರ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಆದರೆ, ಕಾರ್ಯತಾವಾದ ಕರ್ಮಭೂತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ. ಎಂದರೆ "ಕಾರ್ಯತಾವಾದಿಭಿಃ ಕೇವಲ" ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮವರವಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಾರ್ಯತಾವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಕಾರರ (ಕೂಶ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರ) ಮುಖಾರ ಪ್ರಕಾರವು ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. (ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದರೆ "ಸೂತ್ರಾನುಕಾರಿಣಿಃ ಪದ್ಃ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವರ್ಣಕಂ".

ಅವತರಣಿ : ವ್ಯಕ್ತಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಮೂವನವಾದಿಗಳ ಜೊತೆ ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಾದರೂ ಬೇದಾಂತ ಮೂಲ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯವೇದಾ ಉಳಿದ ವೇದ ಕಾರ್ಯಗುಣವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅಯುಕ್ತವಲ್ಲ.

ಅನುವಾದ : ಸಕಲ ವೇದಗಳಿಗೂ ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವ ಕೊಡುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯವ ಕಾರ್ಯಗುಣ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಭೇದ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಮೋಕ್ಷರೂಪ ಮುಕ್ತಾಂತವು ಮಾಡಿದ ಅಗುವಮೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ (ಮಹಾಫಲ-ಮಹತ್ ಫಲಂ ಕ್ವಿವಲ್ಯಂ ಯುಕ್ತಾತ್ ತತ್. ತಸ್ಯನ್) ಸಮಗ್ರ ವೇದದ ಸಂಬಂಧವು (ಮೋಗ) ಅಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಸಕಲ ವೇದವು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ವೇದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದೂ ಸಂಬಂಧ ಅಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿ : ಸಕಲ ವೇದವು ಕಾರ್ಯಗುಣ ಎಂಬ ಕಾರ್ಯತಾವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಮೂಲವಾದಿಗಳು ವೇದದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯವ ಕಾರ್ಯಗುಣ ಎಂಬ ಲೇಖ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಕಾರ 'ಅಥಾವೇದ ಭೂತವಾದ್ಯಾಃ' ಎಂದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಭಾವ ಮೀಮಾಂಸಾ ಕಾರ್ಯಗುಣ ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಮೀಮಾಂಸಾ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ) ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯವ ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವ್ಯವ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯವ ಎಂಬ ಒಬ್ಬಗೆ ವಿಚಾರವೇನಿ? ಸಕಲ ವೇದಕ್ಕೆ ಏ ವಾಕ್ಯತ್ವ ಅಸಂಭವವೆಂದೋ ? ಅಥವಾ ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವ

ಕೂಡಿದರೂ ವೇದದಲ್ಲಿ ಭೇದ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಎಂಬುದು ಎಕಲ್ಪ ಅಯುಕ್ತ. ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ವಿಭಾಗ ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಕಲ್ಪವಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಒಂದನೆಯ ಎಕಲ್ಪವೂ ದೋಷಯುಕ್ತ. ಸಕಲವೇದಕ್ಕೆ ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವ ಕೂಡಿಯೇ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಏಕಾಂತ ಭಕ್ತರು ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಕ್ತರು ಒಂದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ವೇದವು ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪರಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಒಂದೇ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕರ್ಮವಿದೆ. (ಜ್ಞಾನಭಲಾನ್ವೇಷ ಕರ್ಮೋ) ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದು.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾಕ್ಯಭೇದವೇ ಅಯುಕ್ತ. ಸಕಲ ವೇದವು ಕಾರ್ಯನಿಷ್ಠವೆನ್ನುವ ಕಾರ್ಯತಾವಾದಿಯನ್ನು ಮಿಂಡಿಸಲು ವೇದದ ಒಂದು ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠ ಎಂದು ತೋರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾಕ್ಯಭೇದವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುತ್ತೀ? [ಇನ್ನು ಕರ್ಮಕಾಂಡ ವೇದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಜ್ಞಾನವೇ ಫಲ ಎಂಬ ಮೀಮಾಂಸಕರ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠ, ಕರ್ಮನಿಷ್ಠ ಎಂದು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಮಾಯಾವಾದಿ ಹೇಳುವದು ಅನುಚಿತ. ಏಕೆಂದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮೀಮಾಂಸಕ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ವೇದದ ಮಹಿಮೆ, ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರದೇಶ, ವೈರ್ಥ (ವೇದೋಪಶಾಂತಿ ವೇದಾಂತಾ) ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ವಚನವನ್ನೇಕೆ ನೀನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ಭೇದ ಮೂಲಕ ವೇದವಿಭಾಗ ಎನ್ನುವುದೂ ಅಯುಕ್ತವೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಮಾತರ ವೇದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ವೈತ್ಯಾಸ ಮೂಲಕ ವಾಕ್ಯಭೇದ ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಸಕಾಮ ನಿಷ್ಕಾಮ, ಸ್ವರ್ಗಕಾಮ-ಮೋಕ್ಷಕಾಮ ಮೊದಲಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಭೇದ ಮೂಲಕ ವೇದವಿಭಾಗ ಎಂಬುದು ಅಯುಕ್ತ. ಹಾಗೆ ಹೇಳುವದಾದರೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ವಾಕ್ಯಭೇದ ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು !]

ಇನ್ನು ನಿರೀಶ್ವರ ಸಾಂಖ್ಯನು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ (ಅಪರಾ ಅಹ) : ವೇದಕ್ಕೆ ಏಕವಾಕ್ಯತೆ ಇದೆ. ಏಕವಾಕ್ಯತೆ ಎಂದರೆ ಸಕಲ ವೇದ ಕರ್ಮವೂ. ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಫಲ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನಾಹರಿಸಿ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠಾನೆ ಎಂಬ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಬೇಕು. ಎಂದರೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಕರ್ಮೋಪಾಧಿ ಎಂದು ಸಾಂಖ್ಯನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಥವಾ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಂಗಭೂತರಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಬೇಕು ಎಂದು ಸಾಂಖ್ಯನ ಮಾತು. ಆದರೆ ಈ ವಾದವೂ ಅಯುಕ್ತ. ಅಲ್ಪಫಲವಾದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ವೇದದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಹೇಳುವದು ಅಸಮಂಜಸ. ಹಿಂದೆ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಯಾರಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ರೂಪವಾದ ಮಹಾಫಲ ದೊರೆಯುವದೋ, ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಸಕಲ ವೇದದ ಸಂಬಂಧ(ಯೋಗ) ಅಥವಾ ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವ ಹೇಳುವುದು ಅಯುಕ್ತ. ಎಂದರೆ ಸಕಲ ವೇದಗಳು ಸಿದ್ಧರೂಪ

ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದಕ. ಅವು ಕಾರ್ಯಗುಣವಲ್ಲ.

ಅಥವಾ

೨೩೩ ನ್ಯಾಖ್ಯಾನ : ಹಿಂದೆ ೨೩(ಅ)ದಲ್ಲಿ ಯೋಗೀಗ್ನಾದಿ ಶಬ್ದಮುಂ 'ಎಂದು' ಹೇಳಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಉಪಾಸನಾ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇತಿ ಶಬ್ದವಿರುವುದರಿಂದ ಇತಿಶಬ್ದವಿಲ್ಲದ ಉಪಾಸನಾ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅರ್ಥಾಹಾರ ಮಾಡುವದು ಉಚಿತ. ಆದರೆ ಕರ್ಮಕಾಂಡ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇತಿ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಇತಿ ಶಬ್ದವ ಅರ್ಥಾಹಾರ ಅಸಂಗತ. ಇನ್ನು ಉಪಾಸನಾ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಇತಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕರ್ಮಕಾಂಡದ 'ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವದು ಅನುಚಿತ. ಏಕೆಂದರೆ ಉಪಾಸನಾ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಕಾಂಡಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಕಲ ವೇದಕ್ಕೆ ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವ ಇದೆ. ವಾಕ್ಯವಾದ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಸಕಲ ವೇದದ ಸುಖದ, ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವ, ಮೋಕ್ಷರೂಪ ಧಾರಣಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೇ ಇದೆ.

೨೩೪ ಬ್ರೂಯಾದಿತಿ ವಚೋ ಗತಮಗ್ನೌ ಕರ್ಮೀತಗಂ ||೨೩೪||

ಕಲ್ಪಸಾಗೌರವಂ ಚೇತ್‌ಸ್ಯಾತ್ ಪೃಥಕ್‌ತಾತ್ಪರ್ಯಾಕಲ್ಪತೇ |

ಕಲ್ಪಸಾಗೌರವಾದೇವ ಪದಾರ್ಥಾಃ ಸ್ವರೂಪಃ ||೨೩೫||

ಪ್ರಮಾಣಾನಗತತ್ವಂ ತೇತ್‌ ತಾತ್ಪರ್ಯಾಣಾಂ ತಥೈವ || |

ತಸ್ಯಾತ್ ಪದಾರ್ಥೇ ಪಾಶ್ಯಾರ್ಥೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಮುಪಯುಕ್ತ || ||೨೩೬||

ಅನಿವಾರಣ : ವೇದದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕಾಂಡ ಪ್ರತ್ಯೇಕವೆಂದು ಭೇದ ಹಿಡಿದರೂ 'ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಶಬ್ದದ ನಂತರ ಅರ್ಥಾಹಾರ ಇತಿ ಶಬ್ದ ಇಷ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವದು ಉಚಿತ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಗ್ನಿಶ್ವರನೇ ಯಾವದೇ ಹೋಮ ಸುಗತಿ ಎಂಬ ಅನಿವೃತ್ತಿ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮಕಾಂಡದಿಗಿ ತಪ್ಪಿದ ವಿಷ್ಣು.)

ಅನುವಾದ : 'ವ ಗಿರಾ ಗಿರಾ ಇತಿ ಬ್ರೂಯಾತ್' ಎಂಬ(ಇತಿ ಶಬ್ದ ಯುಕ್ತವಾದ) ವಚನವು 'ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬ ವಚನದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಪರ ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕಲ್ಪನಾ ಗಿಂತ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಮೂಲದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ, ಮುಖ್ಯಾರ್ಥದ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಮೂಲಾದಿ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವೇದ ವೇದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಹೇಳಿದರೂ

ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ■ ದೋಷ ಮೂಲಕ ಯಾವಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳೇ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

ಯಾವಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಪ್ರಮಾಣಿಸಿದ್ದು ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಇದೆ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಉತ್ತರ.ಆದ್ದರಿಂದ(ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ) 'ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ ಆನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ-ಜ್ಞಾನಾದಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ (ಪದಾರ್ಥ) ಮತ್ತು ಉಪಸನಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ (ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ) ಹೀಗೆ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ವಿವರಣೆ : 1) ಹಿಂದೆ 57ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ. ಉಪಾಸನಾ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ 'ಇತಿ' ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮೇತ್ಯುಪಾಸೀತ' ಮೊದಲಾದ ಉಪಾಸನಾ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಇತಿ' ಶಬ್ದ ವಿವರೀತಾರ್ಥದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ 'ಇತಿ' ಶಬ್ದವಿಲ್ಲದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮತಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಮಾತ್ರವಿರುವ ಉಪಾಸನೆ ಕೊಡುವುದೆಂದೂ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ, ಯಾವಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದು ಕಡೆ (ಮಂದರೆ ಉಪಾಸನಾ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಉಪಾಸನಾಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ) ತಾತ್ಪರ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಅನುಚಿತವೆಂದೂ ಕಾರ್ಯತಾವಾದಿ ಮೇಳದವರ ಅದು ಅಮಂತ್ರವೆಂದೂ ಈಗಾಗಲೇ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ 'ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿ ಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ 'ಇತಿ' ಶಬ್ದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮತರ ಮಾರ್ಪಾಡು ಅಗ್ನಿಸ್ವರೂಪಿಯಿಂದ ಹೋಮಾ ಪಾಕರಿ ಎಂಬ ಅನಿಷ್ಟ ಅಪಾದಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಆತನು 'ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇತಿ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಉಪಾಸನಾ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ 'ಇತಿ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಕರ್ಮಣಾಂತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು ಅನುಚಿತವೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನು. ಈಗ 'ಕರ್ಮಣಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ 'ನ ಗಿರಾ ಗಿರಾ ಇತಿ ಭೂಯತ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇತಿ ಶಬ್ದವನ್ನು 'ಅಗ್ನಿ ಜುಹೋತಿ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಶಬ್ದದ ನಂತರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮತರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಹೋಮ ಸಾಕರಿ ಎಂದು ಆಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. (ನ ಗಿರಾ ಗಿರಾ ಇತಿ ಭೂಯತ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಜ್ಞಾನೇತೋಮ ಪ್ರಕಟವಾದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. "ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞೋಗೈರ್ಮೇ ಗಿರಾ ಗಿರಾ ಚ ರಕ್ಷಸೇ" ಎಂದು ಮಂತ್ರವಿದೆ. ■ ಮಂತ್ರವನ್ನು "ಗಿರಾ ಗಿರಾ ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.)

(2) ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಉಪಾಸನಾ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ ಹೀಗೆ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ಎಂದು ವಾದಿಸಿದರೆ, ನೀವು ಯಜ್ಞ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಯೂವಾದಿ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಬಂಧಾದಿ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತೆ ಯೂವಾದಿ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಿದಾಗಲೂ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರ ತ್ತದೆಂದು ವಾದವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ತಪ್ಪಿಸಲು ಯೂವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದಿರಿ. ಈ ವಾದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ವೇದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಯೂವಾದಿ ವಾದಾರ್ಥಗಳೇ ಇವೆಂದಿರುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

(3) ಯೂವಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಭಯತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಿಸಿದವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. 'ಮಾದಿರೋ ಯೂವೋ ಭವತಿ, ಯೂವಂ ಅಪ್ಪಾಶ್ರೀ ಕರೋತಿ ಮೇವರಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಯೂವಾದಿ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೂವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಹೇಳಿದರೆ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ವಾದಿಸಿದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮವರ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ, ಉಪಾಸನಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನರ. ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವದು ಪ್ರಮಾಣಿಸಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅವಶೇಷಾರ : ಓಣಿ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ 'ಸತ್ಯಂ ಹ್ಯಾಸಂ ಅನುಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಸತ್ಯ-ಹ್ಯಾನಾದಿ ವದಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ (ಕರಣದ) ಮತ್ತು ಉಪಾಸನಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ (ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ) ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವದು ಪ್ರಮಾಣಿಸಿದ್ದು.

ಪೃಥಗೀವ ಚ ವಾಕ್ಯಶ್ಚಃ ಪೃಥಗಪ್ಪಯತೋ ಭವೇತ್ |

ಅನಾಂತರತ್ವಾದ್ಯಾತ್ಯಾಸಾಂ ವಾಕ್ಯಭೇದೋ ಚ ದೂಷಣಾರ್ಥಃ ||

ಅಂಗೀಕೃತತ್ವಾದಪಿ ತ್ರೈವದಾಸಾಂ ತು ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ |

ಕ್ರಿಯಾಪದೇಶಾನ್ಯಸಂಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಭೇದೋ ಚ ದೂಷಣಾರ್ಥಃ ||

ಅವಶೇಷಾರ : 'ಸತ್ಯಂ ಹ್ಯಾಸಂ ಅನುಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಸತ್ಯ-ಹ್ಯಾನಾದಿ ವದಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವದು ಎಂಬ ಅಭೇದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಪಾತ : ಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಹ್ಯಾಸಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಅನುಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಓಣಿ ಸತ್ಯಾದಿ ವದಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಪದದೊಡನೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅನ್ವಯವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳಾಗುವವು. ಅನುಕಂ ವಾಕ್ಯಗಳಾಗುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ವಾಕ್ಯಭೇದ ದೋಷವಲ್ಲ.

(ಕಾರ್ಯಾಕಾರಾದಿಗಳಾದ) ದೂಷಣಾಂತರೂ ಸಹ 'ಅನುಪಾತಂ ಸಿದ್ಧಾಂತೋ,

ವಿಶಹಾಯನ್ಯಾ ಗಮಾ ಸೋಮಂ ಕ್ರೀಣಾತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅರುಣಯಾ ಮುಂತಾದ ಮಹಿಷಿಗಳಿಗೆ 'ಕ್ರೀಣಾತಿ' ಕ್ರಿಯಾಪದದೊಡನೆ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾವಾಕ್ಯ ಭೇದವೇ ದೋಷ. (ಅವಾಂತರ ವಾಕ್ಯಭೇದ ದೋಷವಲ್ಲ.)

ವಿವರಣೆ : 1) ಕಾರ್ಯತಾವಾದಿಯ ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನೂ ಪರಿಹಾರವನ್ನೂ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಕ್ಷೇಪ : 'ಯತ್ ಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸತ್ಯಂ. ಯತ್ ಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನಂ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸತ್ಯಂ ಎಂದು ಸತ್ಯತ್ವವು ವಿಧೇಯವಾಗಿದೆ. 'ಜ್ಞಾನಂ' ಯತ್ ಜ್ಞಾನಂ' ಎಂದು ಜ್ಞಾನತ್ವ ಅನುವಾದಕವಾಗಿದೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನತ್ವವು ವಿಧೇಯಕವಾಗಿ, ಸತ್ಯತ್ವವು ಅನುವಾದಕವಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ವಿಶಕಾಲಕ್ಕೆ ಸತ್ಯತ್ವ-ಜ್ಞಾನತ್ವಗಳು ವಿಧೇಯಕ-ಅನುವಾದಕಗಳಾಗಿರುವುದು ಅನುಚಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ (ಎಂದರೆ ಸತ್ಯತ್ವ-ಜ್ಞಾನತ್ವಗಳಲ್ಲಿ) ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಉಪಾಸನಾ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಭೂತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಗುಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವೇದತಾತ್ಪರ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಪರಿಹಾರ : ಹೀಗೆಲ್ಲ (ಮೈವಂ) ನೀವು ಮಾಡಿದ ಅನ್ವಯವೇ ತಪ್ಪು. ಸತ್ಯಂ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮ. ಅನಂತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅನ್ವಯವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ವಾಕ್ಯಭೇದ ಮಾಡಿದ ದೋಷವು ಒರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಭೇದ ಮಾಡಿದರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ದೋಷ. ಅವಾಂತರ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಭೇದ ದೋಷವಲ್ಲ. ಪರಿಮಳಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಭನ್ನ ಭನ್ನ ಅವಾಂತರ ವಾಕ್ಯಗಳ ಸಮುದಾಯವೇ ಮಹಾವಾಕ್ಯ.

(2) ಮೀಮಾಂಸಕರೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. 'ಅರುಣಯಾ ವಿಶಹಾಯನ್ಯಾ ಒಂಗಾಕ್ಷ್ಯಾ ಗಮಾ ಸೋಮಂ ಕ್ರೀಣಾತಿ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರುಣಯಾ ಗಮಾ ಕ್ರೀಣಾತಿ (ನೀವು ಆರೇಂದ ಸೋಮಂ ಒಕ್ಕಿಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ವಿಶಹಾಯನ್ಯಾ ಗಮಾ ಕ್ರೀಣಾತಿ' (ಒಂದು ವರ್ಷದ ಆಕೇಂದ ಸೋಮಂ ಒಕ್ಕಿಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ಒಂಗಾಕ್ಷ್ಯಾ ಗಮಾ ಕ್ರೀಣಾತಿ' (ಕೆಂಗಾಕ್ಷಿವ ಆಕೇಂದ ಸೋಮಂ ಒಕ್ಕಿಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ) ಎಂದು ಅರುಣಯಾ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳನ್ನು 'ಕ್ರೀಣಾತಿ' ಕ್ರಿಯಾಪದದೊಡನೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅನ್ವಯ ಮಾಡಿ ವಾಕ್ಯ ಭೇದ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಾಂತರ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಭೇದ ದೋಷವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವ ಮೀಮಾಂಸಕರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸಮಗೋಪವಾದವಾಗಿದೆ.

[ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅನ್ವಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮೀಮಾಂಸಕರು ಹೇಳುವ ಕಾರಣ ಹೀಗಿದೆ. 'ಗಮಾ ಸೋಮಂ ಕ್ರೀಣಾತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಗೋ' ಶಬ್ದ ಕ್ರಿಯಾಸಾಧನ ಮುಖ್ಯ ವಿಧೇಯಕವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಅರುಣಯಾ, ವಿಶಹಾಯನ್ಯಾ, ಗಮಾ, ಒಂಗಾಕ್ಷ್ಯಾ

ಗವಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗೋ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ, ಅರುಗ್ಯ, ವಿಶಾಖಾನ್ಯಾ, ಒಂಗಾಕ್ಷಿತ್ಯ ಇವು ವಿಧೇಯವಾಗಿದೆ. ಓಗಿ ಗೋ ಶಬ್ದ ಮೊದಲು ವಿಧೇಯವೂ ನಂತರ ಅನುವಾದಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಧೇಯತ್ವ ಅನುವಾದಕತ್ವಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒ ವಿರೋಧ ಪರಿಹಾರವು ಅರುಗ್ಯಾದಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು 'ಗೋ' ಎಂದು ಹಿಂದಿಸಿದ ತೀರ್ಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ವಾಕ್ಯಗಳನ್ವಯ' ಎಂದರೆ ಅನಂತರ ಅಥವಾ ಹಿಂದಿಸಿದಾಗುವ ಅನ್ವಯವಿದೆ. ಅರುಗ್ಯವು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯೇ ತೃತೀಯಾ ವಿಧಿ ಸಾಧನತ್ವವಾಚಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರುಗ್ಯವೆಂಬ ಗುಣ ಕ್ರಿಯಾ ಸಾಧನ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ "ಅರುಗ್ಯ" ಕೇವಲವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಕ್ರಿಯಾ ಸಾಧನವಾಗದಾರವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೋ ವಾಚನಾಂತರ ಅರುಗ್ಯ ಕ್ರಿಯಾ ಸಾಧನ ಆಗುತ್ತದೆ. ಓಗಿ ಮೊದಲು ಅರುಗ್ಯವು ಕ್ರಿಯಾತೆ ಎಂದು ಅನ್ವಯ ಪಡೆದವಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ವಿರೋಧ ಪರಿಹಾರವು 'ಅರುಗ್ಯ ವಿಷ್ಣು ಗೋ', ಎಂದರೆ 'ಅರುಗ್ಯವು ಗವಾ ಕ್ರಿಯಾತೆ' ಎಂದು ಹಿಂದಿಸಿದ ಅನ್ವಯ.]

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ವಿರೋಧಿ ಒ ಗೌಣಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಭವಾತ್ |

ಅಪಾತ್ಯಯಾಂ ಪದಾರ್ಥೇಷು ನ ಕಲ್ಪ್ಯಮನಿರೋಧತಃ ||೪||

ಅವತರಣಕೆ : ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ವಿರೋಧಿ ಒದವದರಿಂದ, ಸತ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪದಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ಯಯಾ ಹೀರುವುದು, ವಿಷಯ ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರವರ್ತನ ವಿರೋಧಿ ಒದವಾಗಿ ಅನುವಾದಾರ್ಥವು ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಗೆ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ಯಯಾಹೀನವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗದು. (ಆದರೆ ಕಾಣ ಜೀವ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧವಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿಗೆ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾತ್ಯಯಾ ವೆಂದು ಭಾವ.)

ವಿವರಣೆ : ಕಾರ್ಯಕಾರವಾದಿಯು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಅಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರೂ ಸತ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಪದಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ಯಯಾಹೀನವೆಂದರೆ : ಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಹೃದಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಅಮೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಹೇಳುತ್ತೀರಿ, ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿ ವಾಕ್ಯಗಳು ಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವುದಿ, ನಂತರ ಅಮೃತ, ಅಮರಾದಿತ್ಯ, ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರುದ್ಧ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬ. ಒಬ್ಬ ದುಃಖವಾಗಿರುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿ ಕೇವಲ

ಅಸಂದಾದಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಯ-ಜ್ಞಾನಾದಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಬೋಧಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಪರಿಚಾರ : ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥ. ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ವಿರೋಧ ಬಂದಾಗ ಪ್ರತೀತಾರ್ಥ ಬಿಟ್ಟು ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ. ಗೌಣಾರ್ಥ ಮಾಡತಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ 'ಅಗ್ನಿ ಮಾರ್ಗವತಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಟು (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ) ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ತೇಜಃಪುಂಜನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಆದರಂತೆ 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಎಂದರೆ ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮನಂತೆ ಇರುತ್ತೀ, ಬ್ರಹ್ಮನಂತೆ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನು. ಆದರೆ ಈಗ ಮಾತ್ರ ಅವಿದ್ಯಾವರಣವಿರುವದರಿಂದ ಮೂಲ ಸುಖರೂಪ ಅಚ್ಚಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ವಾಚಾರ್ಥವೇ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ಎಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಗೌಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಹೊಸ ವಿರೋಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಸತ್ಯಾತ್ಮಕ, ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಅನಂತ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾದಿ ಪದಗಳು ಉಪಾಸನಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಭಾವ.

ಅತೋ ಜ್ಞಾನಫಲಾನ್ನೇವ ಕರ್ಮೋಗ್ನಿ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಹಿ |

ಮುಖ್ಯಪ್ರಸಾದದಂ ವಿಶ್ವೋರ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾತ್ಮ ತದ್ಭವೇತ್ ||೬೩||

ಕರ್ತವ್ಯಾ ತೇನ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕೃತಿಹ್ಯಮಾಣ್ಯಯೋಗಿತಃ ||೬೪||

ಅದಿಕರಣ : ಆತು ತಬ್ಬಕ್ಕಿ ತಾವು ಹೇಳಿದ ಮೊದಲನೆಯ ಅರ್ಥ ಸೂತ್ರಾನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಅದು ಉತ್ಪತ್ತಿಕವಲ್ಲ ಎಂದು ಉಪನಿಷಾದರ ವಾದುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಬಾಧ : ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಃಕರಣ ಕುದ್ತಿ ಮೂಲಕ ಉಪಪಾದಿತ ಜ್ಞಾನವು ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲ. ಜ್ಞಾನವೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಸಾದ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಆ ಜ್ಞಾನವು (ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯಕ) ವಿಚಾರದಿಂದಲೇ (ಜಿಜ್ಞಾಸಾ) ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಯುಕ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೇಕು. (ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಕರ್ತವ್ಯಾ).

ವಿವರಣೆ : ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯ 'ಜ್ಞಾನಫಲಾನಿ' ಎಂಬುದು ಹಿಂದೆ 59ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ 'ಯೋಗಶ್ಚ ಸ್ಯಾನ್ಮಹಾಫಲೇ' ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳ ಉದ್ದೇಶವೆಂದರೆ ಅಂತಃಕರಣಕುದ್ತಿ ಮತ್ತು ಆದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಸಂಪಾದನೆ. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನವೇ ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿಗಳ ಫಲ. (ಜ್ಞಾನಫಲಾನಿ, ಕರ್ಮೋಗ್ನಿ) ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಸಾದ ನೀಡುತ್ತದೆ.

(ಮುಖ್ಯಪ್ರಸಾದದಂ) ಈ ಜ್ಞಾನವು ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿಹ್ವಾಸಾದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ವೇದಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಯುಕ್ತವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯಕ ವಿಚಾರವು ಮಾಡಲ್ಪಡಬೇಕು. (ಬ್ರಹ್ಮಜಿಹ್ವಾಕಾ ತೋಷ್ಯಾ.)

‘ಅತಃ’ ಶಬ್ದದ ಸಾಲ್ಪನೆಯ ಅರ್ಥ

(ಶಬ್ದಸ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾತ್)

(ಶಬ್ದ. ಶಬ್ದಾತ್ಮಕ ವೇದ ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ)

ಅತಃ ಶಬ್ದದ ಸಾಲ್ಪನೆಯ ಅರ್ಥವೇನೆಂದಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಈಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ವಿವರಣೆ ಇದೆ.

1) ‘ವೇದ ಅಪ್ರಮಾಣ’ ಎಂಬುದರ ನಿರಾಕರಣೆ. || ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಸ್ವತಸ್ತ್ವ || ವೇದ ಅಪರಿಣಾಮೀಯ.

2) ವೇದ ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬುದರ ನಿರಾಕರಣೆ

ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ : ಶಬ್ದವೇ ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರ ಮತ. ಅವರು ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ-

1) ಪ್ರಮಾಣಕರಣತ್ವಾಭಾವಾತ್ : ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದೇ ಸಾಧನ. “ಶ್ರವಣೇಣ ಪ್ರಮಾಣಂ”. ಎಂದರೆ ಯಾವುದಿದ್ದರೆ ಅದೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೇ ಯಾವುದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ಶಬ್ದ, (ಅಪ್ರಾಕ ಶಬ್ದ) ಇದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಶಬ್ದವು ಅಪ್ರಮಾಣ. “ಶಬ್ದಃ ಅಪ್ರಮಾಣಃ ಪ್ರಮಿಶ್ಯದಿರತ್ಯಾತ್.”

2) ವಿಷಯಾಭಾವಾತ್ : ವಿಷಯವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಷಯ ಬೇಕು. ವಿಷಯವು ಅಪರೋಕ್ಷ (ಇಂದ್ರಿಯ ಗೋಚರ) ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷ (ಇಂದ್ರಿಯ-ಗೋಚರ) ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರೋಕ್ಷ ವಿಷಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ್ದರಿಂದ ಅ ಅ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪರೋಕ್ಷ ವಿಷಯವು ಅನುಮಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದವು ಅಪ್ರಮಾಣ. ವಿಷಯಾ ಭಾವಾತ್ ೨ ಪ್ರಮಾಣಂ ಶಬ್ದಃ.

3) ಅವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ : ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕವಾದ್ದರಿಂದ. ಪ್ರಮಾಣವು

ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಭೂಮಿ ಜ್ಞಾನ. ಆದರೆ ಶಬ್ದ ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅಪ್ರಮಾಣ.

4) **ಬಾಹ್ಯಕರಣಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತ್ವಾತ್** : ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನರೂಪ ಪ್ರಮಾಣವು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಬ್ದವು ಹಾಗಲ್ಲ. ಅದು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ, ಕಿವಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದ ಅಪ್ರಮಾಣ.

5) **ಅತ್ಮನಿ-ಅನಾತ್ರಿತತ್ವಾತ್** : ಅತ್ಮನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ. ಪ್ರಮಾಣವಾದ ವಿಜ್ಞಾನದಂತೆ ಶಬ್ದವು ಅತ್ಮನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದ ಅಪ್ರಮಾಣ.

6) **ಆಕಾಶಗುಣತ್ವಾತ್** : ಆಕಾಶಗುಣವಾದ್ದರಿಂದ. ಶಬ್ದವು ಪರಿಮಾಣದಂತೆ ಆಕಾಶ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದವು ಅಪ್ರಮಾಣ.

7) **ಶಬ್ದಾರ್ಥಯೋಗ ಸಂಬಂಧಾಧಾವಾತ್** : ಶಬ್ದವು ವಿಷಯ(ಅರ್ಥ)ದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆಯಷ್ಟೇ! (a) ಈ ಸಂಬಂಧ ತಾವಾತ್ಮಕವಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅಗ್ನಿ ಶಬ್ದ ಉಚ್ಚರಿಸಿದೊಡನೆ **ಪಾಕ** ಸುಡುತ್ತಿತ್ತು. (ಮುಖದಾಹಾದಿ ಪ್ರಸಂಗಾತ್) (b) ಈ ಸಂಬಂಧ ಸಂಯೋಗವೂ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಯೋಗ ಸಂಬಂಧ ಎರಡು ದ್ರವ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದವಾದರೋ ಗುಣ-ಆಕಾಶಗುಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಯೋಗ ಸಂಬಂಧವಿರಲಾರದು. ಇನ್ನು ಶಬ್ದ ದ್ರವ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಷಯದೊಡನೆ ಸಂಯೋಗ ಸಂಬಂಧ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದವು ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನ ಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳ ಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯವಾದರೆ, ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ದೊರಕವಸ್ತು ವಿಷಯೀಕರಿಸುವಾಗ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವಿಷಯೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಶಬ್ದವು ಅಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯವಾದರೆ, ಅದು ಸರ್ವಗತವಾಗಿ ಸರ್ವ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಶಬ್ದವು ಮೂರ್ತ ಅಥವಾ ಅಮೂರ್ತ ದ್ರವ್ಯವಿದ್ದರೂ ಈಗಿನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಪದಾರ್ಥದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಅತೀತಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸದಿರುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. (c) ಶಬ್ದ-ವಿಷಯಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಸಮವಾಯವ್ಯಾ ಆಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಕಾಶಗುಣವಾದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಡೆ ಸಮವಾಯ ಸಂಬಂಧ ಇರಲಾರದು. ಶಬ್ದ ದ್ರವ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಘಟಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಮವಾಯ ಸಂಬಂಧ ಇರಲಾರದು. ಇನ್ನು ಮೇಲಿನ ದೋಷ ಪರಿಹರಿಸಲು ಶಬ್ದವು ವಿಷಯದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗದೆ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಾದರೆ, ~~ಶಬ್ದ~~ ಶಬ್ದಗಳು ಸರ್ವಾರ್ಥಬೋಧಕವಾಗುವ ಅನ್ವಯ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. (ಸರ್ವೋಪ ಸಮಾ ಬೋಧಮೇಶ)

8) ಅಪ್ರ-ಅನಾಪ್ರವಾಕ್ಯಯೋಃ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವಾಚ್ಛೇದಃ : ಅಪ್ರ-ಅನಾಪ್ರವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಸವೀ ದಂದೆಂದಿ ದ್ದು ಹೆಚ್ಚಾಗುವೆ ಎಂದು ಅಪ್ರ ಮತ್ತು ಅನಾಪ್ರ ಉಚ್ಚರಿಸಿದಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ? ಅಪ್ರನ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ, ಅನಾಪ್ರನ ವಾಕ್ಯ ಅಪ್ರಮಾಣ ಎ ? ಅದ್ದರಿಂದ ಒಕ್ಕಲಾತನದಲ್ಲಿಯಂತೆ. ಸಂದೇಹ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ (ಕೃಷ್ಣಾದೌ ಇವ ಸಂಭಾವನಾಮಾತ್ರೇಣ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ)

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವೇ ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಒಳಗಿನ ಶಬ್ದ ವಿಶೇಷವಾದ ವೇದವು ಅಪ್ರಮಾಣ. ಅದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದಂತೂ ಬಹು ಮೂರ, ಇನ್ನು ಈ ವೇದ ವಿಚಾರಕ ಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅರಂಭವಂತೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೂರ. (ತದೇವಂ ಶಬ್ದ ಸ್ಥೈರ್ಯವ ಅಪ್ರಮಾಣಃ, |||| ಪುನಃಕಥ ವೇದಸ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂಃ ಕುತಶ್ಚಮಾ || ತಸ್ಯೇವಮಾಸಾರಂಭಃ)

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತ್ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತಃ ವಿಶಾಗಮಸ್ಯ || || ||

ಅದಕರಣೀಶಃ : ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಶಬ್ದವೇ ಅಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದವಿಶೇಷವಾದ ವೇದವು ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಘಾತವೆಲ್ಲ ಬಂದರೆ, ಇದರ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಗಮಿಣೀಶಃ : ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಂತೆಯೂ ಅನುಮಾನದಂತೆಯೂ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ವತಃ ಇದೆ. ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಸ್ವತಃಯಿಂದ ಇದೆ, ಅನುಮಾನದಿಂದಲ್ಲ. ಇದು ಪ್ರಮಾಣ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ವಿವರಣೆ : ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿಯ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಗಿಗಾತಿಯು ಈಗಿನಂತೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ತ' ಶಬ್ದವು—

i) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಾಂತರದೋಕ್ತಃ : ಇದ್ದೀದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಈ ವರೆಗೆ ಈ ಶಬ್ದದ ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನಿರೂಪಿಸಿದಾಗ, ಇಷ್ಟು ಅದರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಅರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಶ್ಚರ್ಯ ಅರ್ಥಾಂತರದ ಶಬ್ದ (ಶಬ್ದವಿಶೇಷವಾದ ವೇದ) ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ.

ii) ಸಮಾಪ್ತಿಯಾರ್ಥಃ : ಇವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ, ಅಗಮವು ಕೇವಲ ಸಿದ್ಧಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯವಲ್ಲ. ಅದು ಪ್ರಮಾಣವು ಆಗಿದೆ.

iii) ಸಮಾಪ್ತಿಯಾರ್ಥಃ : ಅಗಮವು (ಶಬ್ದ) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಂತೆ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನದಂತೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ.

iv) ಹೇತುಕಮುಚ್ಛಯಃ, ಅಗಮವು ಪ್ರಮಾಣವೇ ಎಂದರೆ ಅದು ಮಹಿಮಾ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಪ್ತ ಕುಪ್ಪುಸದ ಸಂದರ್ಭದ ಪ್ರಾಪ್ತ ಕುಪ್ಪುಸವೆ.

“ಹಿ” ಶಬ್ದ - ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ದೋಷ, ಅದು ಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಸ್ವತಃ - (ಸ್ವೇನೈವ ರೂಪೇಣ, ಅನುಮಾನತ್ವೇನ) ಸ್ವತಃ ಎಂದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ, ಸ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದ || ಅಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು || ಶ್ಲೋಕ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೂ ಇವೆ.

ಅಕ್ಷೇಪ ಪರಿಹಾರ 1) ಪ್ರಮಾಣರಹಿತಂ : ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವದು. ಶಬ್ದದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅನುಭವ ವಿರೋಧ. ಶಬ್ದದಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ, ಶಬ್ದವು ಬೋಧಕವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಪರರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಶಬ್ದವನ್ನೇ ನೀನು ಏಕೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೀ ? ಇವರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸ್ವಕ್ರಿಯಾ ವಿರೋಧ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಎನ್ನ ಬೇಕು. ಇದು ಎಲ್ಲರ ಅನುಭವವೇ. ಈ ಜ್ಞಾನ, ಸಂಶಯ ಅಥವಾ ಭ್ರಮೆ ಮೃದುವಾದ್ದರಿಂದ ಯಥಾರ್ಥವೇ. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಮಾಣ. “ಶಬ್ದಃ ಪ್ರಮಾಣಂ, ಸಂಶಯ-ವಿವರ್ಯಾಯಃ-ಅಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇಪಃ || ಜ್ಞಾನಜನಕತ್ವಾತ್, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತ್”.

ಇನ್ನು ಶಬ್ದವಿತ್ತರೂ ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದವು ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಥಾ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಇನ್ನು ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಹಿಂದೆ ಕೇಳಿದ ಮತ್ತು ವಾಚ್ಯ-ವಾಚಕಭಾವ ಸಂಬಂಧ ಸ್ವರಸಿಗೆ ಬಂದ ಶಬ್ದವೇ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣ ವಾಗಿದೆ. (ಶ್ರುತಃ ಅನುಸ್ಮೃತಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಃ ಪ್ರಮಾಣಂ) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥ ಸಂಬಂಧ ಅವಶ್ಯವಿರುವಂತೆ, ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾ ಜ್ಞಾನ ಅವಶ್ಯವಿರುವಂತೆ, ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ವಾಚ್ಯವಾಚಕ ಸಂಬಂಧ ಸ್ವರಸಿಗೆ ಬರುವದೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನದಂತೆ ಶಬ್ದವೂ ಪ್ರಮಾಣ. (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತ್ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ.....ಅಗಮಸ್ಯ).

2) ವಿಷಯಾಭಾವಾತ್ : ವಿಷಯವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದ ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬ ನಿನ್ನ ತಿಳಿತಿ ಅಯುಕ್ತ. ನಿನ್ನ ಮತಸರಗಳೆಂಬ ಬಾಹ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಅಪ್ರಮಾಣ ವಾದೀತು. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಪರೋಕ್ಷ ವಿಷಯ ಅನುಮಾನದೇ. ಮತ್ತು ಅಪರೋಕ್ಷ ವಿಷಯ ಒಂದು ಮೂಗು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಾಹ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅದು ಅಪ್ರಮಾಣ. ಈ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಪ್ರಸಂಗ ವಿವರಿಸಲು, ನೀನು ರೂಪಜ್ಞಾನವು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಆಗುವದರಿಂದ ಬಾಹ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಿದೆ. ಅದು ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಹೇಳಿ

ಬೇಕು. **ಅಂದರೆ** ಶಬ್ದದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವವರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಮಾಣವೇ. ಶಬ್ದದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗದ ವಸ್ತುಗಳು. ಇದಲ್ಲದೆ ಶಬ್ದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಬಳಸುವ ವಿಧಿ ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕು? (ಈ ವಕ್ರವ್ಯಂ) ಇವೆಲ್ಲ ಅಧಿಪ್ರಾಯ 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಳ್ಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಚ ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ಚರ್ಚಾರಂಭವು ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

3) **ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಅಕ್ಷೇಪ :** 'ಶಬ್ದ ವಿಶ್ವಾಸ್ಯವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ರಮಾಣ' ಎಂಬ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಗೆ ಆಯುಕ್ತ. ಇದ್ವಿಧ ಅರ್ಥವು ಇದ್ವಿಧಾರ್ಥ ಸಂಬಂಧ (ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ) ರೂಪವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ವಿಶ್ವಾಸ್ಯವಲ್ಲವಿದ್ದರೂ ಪರಿಗ್ರಹ ಪ್ರಮಾಣವೇ. ಧೂಮ ವೊಂದಾದ ಅನುಮಾನವೂ ವಿಶ್ವಾಸ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ಪ್ರಮಾಣವೇ. ಅದರಂತೆ ಶಬ್ದವೂ ಕೂಡ ವಿಶ್ವಾಸ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಮಾಣವೇ. ಅಥವಾ ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇದು ಪ್ಲಾನುತ್ಯವೇ. ಅದರಿಂದ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಗೆ ಆಯುಕ್ತ. ಮತ್ತೆ ವಿಷ್ಣು ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅಸಿದ್ಧಿರೋಪ ಬರುತ್ತದೆ.

4) **ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಅಕ್ಷೇಪ :** ಶಬ್ದವು ವಾಕ್ಯೋದ್ಭವವಾದ್ದರಿಂದ **ತನ್ನಿ ಗೋಚರವಾಗುವುದರಿಂದ** ಅದು ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಆಯುಕ್ತ. ವಾಕ್ಯೋದ್ಭವಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಧೂಮದ್ವಯಮೂಲ ಪ್ರಮಾಣವಿರುವಂತೆ, ಹೊರಗಿನ **ತನ್ನಿ ಗೋಚರವಾದರೂ** ಶಬ್ದವು ಪ್ರಮಾಣವೇ. **ಅಕ್ಷೇಪ** ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಶಬ್ದವ್ವಾಸ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಧೂಮವೂ ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಧೂಮವಾದ್ದರಿಂದ ಧೂಮವೂ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಎಂದರೆ ಧೂಮವಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಪರಮವು ಅಗ್ನಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದು ವ್ವಾಸ (ಅನುಮಾನ) ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. **ಅಂದರೆ** ಶಬ್ದವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅರ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಶಬ್ದವಾದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಪಾತ್ಯಕರಗವಾದ ತಿಳಿಯುಳ್ಳ. **ಅಂದರೆ** ಬಳಸಿ ಪಾತ್ಯ. ಅದರಿಂದ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಗೆ ಆಯುಕ್ತ. ಮತ್ತೆ ವಿಷ್ಣು ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅಸಿದ್ಧಿರೋಪ ಬರುತ್ತದೆ.

5) **ಅತ್ಯಂತವು ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ಅಕ್ಷೇಪ :** ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತೆ ಅನುಮಾನ ಅತ್ಯಂತವು ಸಮಾನವಾಗದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವಂತೆ, ಶಬ್ದವು ಅತ್ಯಂತವು ಅಪ್ರಮಾಣವಿದ್ದರೂ ಪ್ರಮಾಣ. **ಅಥವಾ** ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಶಬ್ದವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಅರ್ಥ. **ಪಾತ್ಯಕರಗವಾದ** ತಿಳಿಯುಳ್ಳ. ವ್ವಾಸವು ಅತ್ಯಂತವು ಅಪ್ರಮಾಣವೆ. ಅದರಿಂದ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಗೆ ಆಯುಕ್ತ. ವಿಷ್ಣು ಹೇಗೆ ವ್ವಾಸವು ಇದ್ದ ವಾದ್ದರಿಂದ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಗೆ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅಸಿದ್ಧಿರೋಪ ಬರುತ್ತದೆ. (ಇದ್ದು ಹೇಗೆ, ಶಬ್ದವಾದ್ದರಿಂದ ವ್ವಾಸವು ವ್ವಾಸವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ಅಪ್ರಮಾಣವೆ.)

6) ಆಕಾಶಗುಣತ್ವಾತ್ ಎಂಬ ಅಕ್ಷೇಪ : ಶಬ್ದವು ಆಕಾಶಗುಣವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ತಪ್ಪು. ಆಕಾಶಗುಣತ್ವ ಎಂಬ ನಿನ್ನ ಹೇತುವೇ ಅಸಿದ್ಧ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದರೆ ವರ್ಣಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣ. ಈ ವರ್ಣಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದವು ಆಕಾಶಗುಣವಲ್ಲ. ವರ್ಣಗಳು ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅಸಿದ್ಧಿ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

"ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತ್" ಎಂದು ನಾವು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತ್ ಎಂಬುದು ವೈಶೇಷಿಕ ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಆಕಾಶಗುಣವಾಗದಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ಪ್ರಮಾಣವೋ ಅದರಂತೆ ವರ್ಣಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದವು ಆಕಾಶಗುಣವಾಗದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಬೀಜ : ಮೇರಿನ 3, 4, 5, 6ರ ಹೇತುಗಳು ಅಪ್ರಯೋಜಕ. ಎಂದರೆ ಈ ಹೇತುಗಳಿಂದ ವಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಹೇತುಗಳು ಸಿದ್ಧಾಂತರೀತ್ಯಾ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅಸಿದ್ಧಿದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

7) ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ (ವಿಷಯಗಳ) ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವಿರುವದು. ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ (ಶಬ್ದಾರ್ಥ) ಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವದು ಅಸಮಂಜಸ. ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗದುದಾದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ (ಶಬ್ದಾರ್ಥ)ಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧವಿರಲೇಬೇಕು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಫಲಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ, ಕಿವಿಗೆ ಧ್ವನಿಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದ ದೊಡ್ಡಕೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ, ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪ್ತ-ವ್ಯಾಪಕಧಾತು ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ, ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧ ಇದ್ದೇ ಇದೆ.

ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಯಾವುದು ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ.

a) ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಾಕ್ಷಿ ಎಂದು ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ಈ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವೆನು.' ಎಂಬ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಇಚ್ಛಾರೂಪ ಸಂಕೇತವೇ ಶಬ್ದ-ಅರ್ಥಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವೆಂದು ತಾರ್ಕಿಕರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

b) ಜೈಮಿನಿ ಮತದವರಾರೋ, ಶಬ್ದ-ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ವಾಚ್ಯ-ವ್ಯಾಚ್ಯಧಾತು ಸಂಬಂಧವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ (ವೈಶಿಷ್ಟಿಕ) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಶಬ್ದ-ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ

ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದು. (ಸ್ವತಃ ಏವ). ಈ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದವು ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಜೈಮಿನ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವಂತೆ "ಶಬ್ದಶ್ಚ ಕಸ್ತು ಶಬ್ದಸ್ಯ ಅರ್ಥೇನ ಸಂಬಂಧಃ". ಆಚಾರ್ಯಗೌಡ ಮುಂದೆ 'ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥಗಳಿಗಿರುವ ಸಂಬಂಧವು ನಿರಾಕರಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದ-ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೆ, ಶಬ್ದಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವನಿಗೂ (ಅವ್ಯಕ್ತನನ್ನಸ್ಯ) ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ ! ಏಕೆಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಸುರುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನರಿಯದವನನ್ನೂ ಸುಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾದಸರಣಿ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ರೂಪವ್ಯಾಸಪಟ್ಟ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿ ಮಿದ್ವರೂ ಅದುಘಟಿ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ ಸುತರವ್ಯ ರೂಪಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದಂತೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೂ, ಆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅರಿತವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ, ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ "ನ ಶಬ್ದಮಾತ್ರಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಕಿಂಕು ಪ್ರತಿ ಅಮತ್ಯುತ ಸಂಬಂಧಶ್ಚ ಕೇವಲ ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒಂದೆ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಮತ್ತೆ ದಾಖಲೆ ವಾಚಕಭಾವ ಸಂಬಂಧ ಸ್ವರಣೆಗೆ ಒಂದ ಶಬ್ದವೇ ಪ್ರಮಾಣ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯ 'ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಚ್ಛ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಚ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥದೊಡನೆ, ಶಬ್ದಾರ್ಥದೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧ ವಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕೀತವಾದಿಗಳು ಎತ್ತಿದ ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಸುಧಾ ಕಾರರು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆಕ್ಷೇಪ 1 : (ಸಂಕೀತವಾದಿ) ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥದೊಡನೆ, ಶಬ್ದಾರ್ಥದೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧ ಹೇಳುವುದು ನೀವು, ಶಬ್ದವ್ಯವಸ್ಥೆಗೋಸ್ಕರ, ಒಂದು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವೆವು. ಆದರೆ ಇದು ಅಮುಘವ ವಿದುಷ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ— ಒಂದೇ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಯ್ಯಾರ ಪ್ರಕಾರ "ಯವ ಎಂದರೆ ಜವೆಗೋದಿ (ದೀರ್ಘಕೂತ). ವೈಯಧರ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ಎಂದರೆ ನವಣ (ಪ್ರಿಯಂಗಳು). ಇದಂತೆ ಅಯ್ಯಾರ ಪ್ರಕಾರ ಶಿವಶ್ಚ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಖಳ್ಳ (ಲತಾ ವಿಶೇಷ). ಕುಷ್ಠಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಶಿವಶ್ಚ ಎಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಸ್ತ್ರೀಯ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾದ ಅರ್ಥ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಒಂದು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೆ, ಈ ಅರ್ಥವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ, ಈತ್ತೀಡ ಸಂಕೀತ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಹೇಳಬೇಕು.

ಪರಿಹಾರ (ಒದ್ದಾಟ) — ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧ ಇದ್ದೇ

ಇದೆ. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಂಕೀತದಿಂದಲೂ ಶಬ್ದವು ಅರ್ಥದೋಧಕವಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಕೆಲವೆಡೆ ಶಬ್ದದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಕೆಲವೆಡೆ ಸಂಕೀತದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಒಂದೇ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿಯೇ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಸ್ವಂಭವ ಎಂದರೆ ಉಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕುದುರೆ ಎಂಬ ಎರಡು ಅರ್ಥವಿರುವಂತೆ, ಯಾವ ಎರಡರ ಜವೆಗೋದಿ ಮತ್ತು ನವೆಗೆ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಅರ್ಥ ಇವೆ. ಎರಡೂ ಅರ್ಥ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿ ಮೂಲಕವೇ. ವ್ಯವಹಾರ ಭೇದವಾದರೋ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮೂಲಕ.

ಇನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷೇಪ (ಸಂಕೀತವಾದಿ) - ಶಬ್ದ ಅರ್ಥಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧ ಹೇಳುವ ನೀವೂ ಕೂಡ, ಈ ಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನವಾದರೇನೇ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ. ಈ ಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ, ಎಂದರೆ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಈ ಅರ್ಥ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ, ಸಂಕೀತವೇ ಉಪಾಯ. ಸಂಕೀತಜ್ಞಾನ ವೃದ್ಧ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ವೃದ್ಧವ್ಯವಹಾರವಾದರೋ, ಸಂಕೀತ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ದೇವದತ್ತ, ಯಜ್ಞದತ್ತ ಮೊದಲಾದ ಸಂಕೀತವಿರುವಂತೆ. ಆಕಳು ಎಂದರೆ ಗುಗೆ ತೊಗಲಾ ಮೊದಲಾದವಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿ ಎಂದು ಸಂಕೀತವಿದೆ. ಎಂದರೆ ಗೋ (ಆಕಳ) ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಸಂಕೀತಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಕೆಲವು ಸಂಕೀತದಿಂದಲೇ ಶಬ್ದ ಪ್ರವೇಶ, ಶಬ್ದಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

"ಸಂಕೀತ ಮಾಡುವದೇ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಇರುವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಎಂದರೆ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಈ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧ ಇರದಿದ್ದರೆ ಸಂಕೀತವೇ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಂಕೀತವಿಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಅರ್ಥದೋಧಕವಾಗುವದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಗಳಾದ ನೀವು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಿದಾರದು. ಎಂದರೆ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಈ ಅರ್ಥ ಎಂದು ಸಂಕೀತ ಮಾಡಿದವು ಈತ್ತರ. ಪರಮೇಶ್ವರನೇ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು "ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ಈ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಬೇಕು" ಎಂದು ಸಂಕೀತ ಮಾಡಿದವು. ಈ ಸಂಕೀತಕೃತಮುಗುವಾಗಿ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮಾಡಿದ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಮತ್ತು ಉಪಲಕ್ಷಣವೂ ಆದ ಈ ಸಂಕೀತ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ, ಶಬ್ದಾದಿಗಳ ಆವಾಹ-ಉದ್ಘಾತಗಳಿಂದ, ಸಂಕೀತವು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನವಾದ ಸಂಕೀತವೇ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನ ವೃದ್ಧ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದಲೇ ಎಂದು ನೀವು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. "ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಂಕೀತ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೆ ಶಬ್ದಗಳ ಸಾಧ: ಪ್ರವೇಶ ಆಸಾಧ

ಪ್ರಯೋಗ ಎಂಬ ಪ್ರಾಕರಣದ ವಿಭಾಗವೇ ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಾವು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಿ
ಪರಮೇಶ್ವರನು ಮಾಡಿದ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿರುವುದು ತಪ್ಪು ಪ್ರಯೋಗ
ಸಾಧುಪ್ರಯೋಗ: ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದುದು. ಆದ್ದು ಪ್ರಯೋಗ ಎಂಬ ನಿಷ್ಕ
ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತಿ : ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಉತ್ತರ ಓಗಿದೆ. (ಅಶ್ವ, ಬ್ರೂಮಾ)
ಶಬ್ದದಿಂದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಸವಾಗುವಲ್ಲಿ ಉಪಾಯವು ಅಶ್ವರ ಸಂಕೇತವೇ ಇದ್ದು
ನಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮ ಸಂಕೇತವೇ ? ಅಶ್ವರ ಸಂಕೇತವೆಂದರೆ, ಆಯುರು ಮತ್ತು
ಮೈಂಧರು ಮುಂತಾದ ಯವ ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥ
ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ? ಅಲ್ಲದೆ ಅಶ್ವರಸಂಕೇತ ಮತ್ತೊಂದೆ ಅರ್ಥವ್ಯಾಸವಾಗಿವೆ.
ಆದರೆ ಈ ಸಂಕೇತವಾದುದಿಂದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ■ ಸಂಕೇತವ್ಯಾಸ
ವಾದರೋ ನೀನು ಹೇಳುವಂತೆ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ■ ಉಪದೇಶ
ನಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮದು ಇರುವುದು. ಅದ್ವೈತವಾದ ಅಶ್ವರಸಂಕೇತವನ್ನು ಒಬ್ಬ
ವದೇ ? ಇನ್ನು ನಾವು-ನೀವು ಹೊಸದಾಗಿ ಸಂಕೇತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ
ಅಶ್ವರ ಸಂಕೇತವನ್ನೇ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಅರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ನೀನು
ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧ ಹೇಳುವ ನಮ್ಮ
ಉತ್ತರವೂ ಅದೇ. ನಾವು ಕೂಡ, ವೃದ್ಧರು ಶಬ್ದದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು
ಉಪದೇಶದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿ: ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಶಕ್ತಿ). ಹೊಸ
ಸಂಕೇತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಶ್ವರ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಸ ಎಂಬ
ಮೊದಲನೇ ವಿಶಲ್ಪ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ■ ಸಂಕೇತ ನಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮದು
ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ವಿಶಲ್ಪವೂ ಅಯುಕ್ತ. ಒಕೆಂದರೆ, ಶಬ್ದದಿಂದ ಅರ್ಥ
ವ್ಯಾಸವಾಗುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸಂಕೇತ ಉಪಾಯ ಎಂದು ಹೇಳಿ
ದರೆ, ಅಶ್ವರ ಸಂಕೇತಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗ ಸಾಧು ಪ್ರಯೋಗ.
ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾದುದು ಆದ್ದು ಪ್ರಯೋಗ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ವಿಭಾಗವೇ
ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಸಾಧು-ಅಸಾಧು ಪ್ರಯೋಗ ವಿಭಾಗವೇ
ಇದೆ ಇರುವ ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ವ್ಯಾಕರಣದ
ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಈ ಪ್ರಯೋಗವು ಸಂಕೇತ ಹೇಗಿದ್ದರೂ (ಅಶ್ವರ
ಶಕ್ತಿ: ಅಸ್ಪದಾದಿಶಕ್ತಿ) ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ವ್ಯಾಕರಣವು ಅದ್ವೈತದ ಒಂದು
ವಾಗಿತ್ತು ಅದ್ದರಿಂದ ಸಂಕೇತವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಅಶ್ವರ ಸಂಕೇತ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ
ವರಿಂದ ಅದ್ವೈತ ಪ್ರಯೋಗವ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಅಕ್ಷೇಪವೂ
ಎಕೆಂದರೆ ವ್ಯಾಕರಣವು, ಅದ್ವೈತವೇ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿಲ್ಲ.
■ ಶಬ್ದ: ನಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮದು: ಸಂಕೇತ ಪ್ರಯೋಗ: ಸ್ವಾಕರಣಿಕ: ಉಪದೇಶ

ಭವತಿ | ಸಾಧುಃ, ಭಾವಿತವ್ಯಂ ಸಾಧನೇವ ಪ್ರಯುಂಜೇತ" ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಅನುಚಿತ. ಏಕೆಂದರೆ, ಶ್ರುತ್ಯಾದಿಗಳು ಸಂಕೇತಪಕ್ಷ—ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿ ಪಕ್ಷ ಈ ಉಭಯ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣವಾಗಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅನಂತರ ಬರುವ ಸಹಕಾರಿಯನ್ನು ಸಂಕೇತವನ್ನು ಅಗೋಚರವೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿ ಪಕ್ಷವನ್ನು (ಎಂದರೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೊಡನೆ ಇರುವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು) ಅಪರಾಪ ವೊಡೆವರೆ. ಅತಿಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. (ದಂಡ. ಚಕ್ರ ವೊವಲಾದ ಸಹಕಾರಿ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೊಟ್ಟಿ ಫಟ ಎಂಬ ಕಾರ್ಯಾದ್ರವ್ಯ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂತಹ ಅತಿಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ) "ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧ ಇದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವೇನು? ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಶಬ್ದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ" ಎಂದು ನೀನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೆ ನಾವು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ- ನೀನು ಆಕ್ಷೇಪದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು? (a) ಶಬ್ದ ಹಾಗೂ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಕೇತ ದಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಅತಿಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲವೋ? (b) ಅಥವಾ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅತಿಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವೋ? ಮೊದಲನೆಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಎಂದರೆ ಅತಿಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿರಾಕರಿಸುವೆವು. ಇನ್ನು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅತಿಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಎರಡನೆಯ ಪಕ್ಷವೂ ಅಯುಕ್ತ. ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವು ಶಬ್ದದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸಂಕೇತ ದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ನೀನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ. ಈ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಈಗಿನವರಂತೂ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀನು ಒಪ್ಪುತ್ತೀ. ರೋಗೋತ್ತರ ಈಶ್ವರನು ಸಂಕೇತ ಮಾಡಿ ದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಿಶೇಷದಿಂದ ಶಬ್ದದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗಲು ಕಾರಣ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಂಕೇತವಾದವು ಸಿದ್ಧಿ ಸಲಾರದು. "ಗವಾದಿ ಶಬ್ದಾಃ ಸಾಂಕೇತಿಕಾಃ ಶಬ್ದತ್ವಾತ್ ದೇವದತ್ತಾದಿಶಬ್ದವತ್"—ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಸಾಂಕೇತಿಕ, ಶಬ್ದವಾದ್ದರಿಂದ, ದೇವದತ್ತ ಮುಂ. ಶಬ್ದದಂತೆ- ಎಂದು ನೀನು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೀ. ಆದರೆ ಈ ಅನುಮಾನ ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಸಾಂಕೇತಿಕತ್ವವು ಪಕ್ಷವಾದ 'ಗೋ'ದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಗುವೃಘಾಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೋ ಶಬ್ದವನ್ನು ಫಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಕೇತ ಮಾಡುವುದು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಮೇರೆ ನಿಯಮದಂತೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೊಡನೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಬಂಧವಿರುವದರಿಂದ ಶಬ್ದ ಅಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ಶಬ್ದವು ಪ್ರಮಾಣವೇ.

(8) ಅಪ್ಪ-ಅಣಾಪ್ಪ ಪಾಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ಅಕ್ಷೇಪ—

ಅಪ್ಪ ವಾಕ್ಯ ಮತ್ತು ಅಣಾಪ್ಪ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಇದರಿಂದ

ಶಬ್ದ ಪ್ರಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ಸಮೀಪಿಸಿ ಪ್ಲಾನವನ್ನು, ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ದೋಷ ಮೂಲಕ ಅಪಃಪಾಠ್ಯ ಪ್ರಾಮಾನ್ಯ ಹುಟ್ಟಿಸಿದರೂ ಅದು ಪ್ರಮಾಣವೆನಿಸಿದೆ. **ಅಪಃಪಾಠ್ಯ** ಶಬ್ದವು ಪ್ರಮಾಣ. ಇಂದ್ರಿಯ ದೋಷ ಮೂಲಕ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಕಲುಷಿತವಾಗುವಂತೆ, **ಅಪಃಪಾಠ್ಯ** ವಿದ್ವಾನ್ಮು ಅಸ್ಥಾನವಾದ **ಅಪಃಪಾಠ್ಯ** ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತೆ, ಅದಾವುದೂ ಅಪೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ವಿವರೀಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಮೋಗಿಸಿ ಅದನ್ನು ದುಷ್ಪ್ರವರ್ತನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಸಾರಾಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಂತೆ, ಅನುಮಾನವಂತೆ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಮಾಣ ವಾಗಿದೆ. **ಅ** ಶಬ್ದ ಪ್ರಾಮಾನ್ಯವು ಸ್ವತಃ, ಎಂದರೆ ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ, ಶಬ್ದದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಇದೆ.

ವೇದ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ಅಕ್ಷೇಪ : ಶಬ್ದ ಪ್ರಾಮಾನ್ಯವನ್ನು **ವೇದ** ಎಷ್ಟೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿದರೂ ವೇದಪ್ರಾಮಾನ್ಯ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಹೃದಿ ದೋಷಗಳಿವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ —

i) ಅಸ್ಯತತ್ತ್ವ ದೋಷವು ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣು ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ — ದುಗ್ಧವನ್ನು ಬಯಸುವವನು 'ವೃತ್ರ ಕಾಮೇಷ್ವ' ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು **ವೇದದಲ್ಲಿ** ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ **ಅ** ಯಾಗ ಮಾಡಿದರೂ ವೃತ್ರ ಸಂಹಾರ ಎಷ್ಟೋ **ನಾ** ದೊಡ್ಡ ಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದ ಸುಳ್ಳು. ಕುಳ್ಳಾದ ವೇದ ಅಪ್ರಮಾಣ. ಹೀಗಾಗಿ ವಾಕ್ಯದಂತೆ.

ii) ವ್ಯಾಘಾತ ದೋಷವು ವೇದದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ : "ಉದಿತೇ ಚ ಪೋಲವ್ಯಂ" "ಅನುದಿತೇ ಚ ಪೋಲವ್ಯಂ" — ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮತ್ತು ಪೋಲವ್ಯಂ ಮೂಲವೆಂಬ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಪೋಲವ್ಯಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು. "ಅತಿರಾತ್ರೇ ಪೋಲವ್ಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ" "ಸಾತಿರಾತ್ರೇ ಪೋಲವ್ಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ" ಅತಿರಾತ್ರೆಯು ಪೋಲವ್ಯಂ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಯಾಗದಲ್ಲಿ "ಪೋಲವ್ಯಂ" ಎಂಬ ಪೋಲವ್ಯಂವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾ, ಅತಿರಾತ್ರೆಯು ಪೋಲವ್ಯಂವನ್ನು ಪೋಲವ್ಯಂವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. **ಅ** ರೀತಿ ಉನ್ಯತ್ನ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ವ್ಯಾಘಾತ ಅಥವಾ ಸ್ವರಾತ್ಮಕ ದೋಷವು ವೇದವು ಅಪ್ರಮಾಣ.

iii) ಪುನರುಕ್ತಿ ದೋಷವೂ ಇದೆ. ಉದಾ — "ಶ್ರೀ ಪ್ರಭುವಾ ಅಪ್ಪಾಹ. ಶ್ರೀಪ್ರಭುವಾ" ಮೊದಲನೇ ಮುಖ್ಯವು 3ನೇ ಮುಖ್ಯ **ಅಪ್ರಮಾಣ** ಮುಖ್ಯವು 3ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಒಳಗೆ ಪುನರುಕ್ತಿಯು ವೇದ ಅಪ್ರಮಾಣ.

ನಿಷ್ಕಾಂತ : ವೇದವು ಪ್ರಮಾಣವೇ. ವೇದ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಷ್ಟೆ ಎಷ್ಟೇ ಅಪ್ರಮಾಣವೇನು ? ಎಲ್ಲ ವೇದ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಷ್ಟೆ ಎಷ್ಟೇ ? **ಅಪ್ರಮಾಣ** ವೇದದ **ವೇದ** ಅಪ್ರಮಾಣವೆಷ್ಟೆ ಎಷ್ಟೇ ? ಎಲ್ಲ ವೇದ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಾರದು. **ವೇದ**

ದೊಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅನುಮಾನ ವ್ಯಥಿಚರಿತವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿರುವಂತೆ ದೋಷ ~~ದೋಷ~~ ಭಾಗಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ವೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಏಕದೇಶ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದರೆ ಉಳಿದ ವೇದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ನೀನು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಭಾಗ (ಏಕದೇಶ) ಅಪ್ರಮಾಣವಾದರೆ ಸಕಲವೂ ಅಪ್ರಮಾಣವೆನ್ನುವದೂ ಅನುಚಿತ. ಏಕದೇಶ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅನುಮಾನ ಅಪ್ರಮಾಣವಾದರೆ ಉಳಿದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳು ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ವೇದದ ಒಂದು ಭಾಗ ಅಪ್ರಮಾಣವಾದರೆ ಸಕಲವೇದ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಾರದು.

ವೇದದಲ್ಲಿ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಅನ್ಯತತ್ವಾದಿ ದೋಷಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ-
 (i) ಅನ್ಯತತ್ವ- ವೇದದ ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅನ್ಯತತ್ವ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ವೇದ್ಯವ್ಯಾಸರು "ಓಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಶು ಓಂ" ||1-1-5 ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪುತ್ರ (ಮಗ) ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕರ್ತಾನ್ವಯಿರುವ ದೋಷ ಅಥವಾ ಕರಣಗಳಾದ ಯಜ್ಞಾಂಗದಲ್ಲಿಯ ವೈಗುಣ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಯಾಗಕ್ಕೆ ಫಲ ಇಲ್ಲವೆಂದಿಲ್ಲ; ಇದ್ದೇ ಇದೆ.

(ii) ವ್ಯಾಘಾತ : ವ್ಯಾಘಾತ (ವಿರೋಧ) ಇದ್ದರೆ ~~ವಿರೋಧ~~ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ವಿರುದ್ಧವಾದ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಅನುಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣವಿರುವಂತೆ, ವ್ಯಾಘಾತ ಶಂಕೆ ಇರುವ ವಿರುದ್ಧ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೂ ಪ್ರಮಾಣ. ಇನ್ನು ಎರಡು ವಿರುದ್ಧ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ನಿಷೇಧ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳುವೆಯೋ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಬಹುದು. ವಾಕ್ಯವ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ವೇದದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಘಾತ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಮುಂದೆ "ಓಂ ತ್ವವಿಶ್ವಕುಗಾತ್ಮಾ ಶ ಓಂ" (||1-1-4) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳುವರು. ಅಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆ ನೀನು ~~ಅಪ್ರಮಾಣವಾದ~~ ವೇದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರಿ ಭೇದದಿಂದ, ~~ವಿರೋಧ~~ ಭೇದ ವಿರೋಧ, ಕೂರ್ಯೋದಯದ ~~ವಿರೋಧ~~ ಮುತ್ತು ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಮೇಲೆ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿ ಭೇದ ಮೂಲಕ ಸೋಮಪಾತ್ರದ (ವೋಲಿವು) ಗೃಹಣ-ಅಗೃಹಣ ಕೂಡುತ್ತದೆ.

(iii) ಪುನರುಕ್ತಿ : ಪುನರುಕ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳಂತೆ ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳು ಅಪ್ರಮಾಣ ವಲ್ಲ. ಆರ್ಥ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವು ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಅರ್ಥ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಿರುವ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣವೇ. ವೇದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರಾದ ಜೈಮಿನಿ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು (ಪ್ರಾಚೀನವಿದ್ವಾಂಸರು) ಹೇಳಿದ ಪ್ರಮಾಣ.

ರೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ- ಅಭ್ಯಾಸವು (ಅಕ್ಷಯದತ್ತ ಅಥವಾ ವೃಥಾ ವೃಥಾ ಹೇಳುವುದು) ವಾಕ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. ಅದೇವಾದವು(ತನ್ನೊಬ್ಬ ವೃತ್ತಾಂತ) ಅಧಿಕ ವಿಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. "ಅಭ್ಯಾಸವು ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಧಾರಣೆಯೂ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಚ ಅಧಿಕವಿಧಾನವಿಧಾರಣೆಯೂ ನ ದೈವಾರ್ಥಗಾಂ". ತ್ರಿಮುಖವಾಗಿ ಬಾರ್ಯರೂ ಕೂಡ ವೃತ್ತಾಂತವು ವಾಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ಪ್ರಮಾಣಸಂಪನ್ನವಶ್ಚ ದಾರ್ಥಕಹೇತುರೇವ".

|| ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಸ್ವತಂತ್ರ ||

ಅಕ್ಷೇಪ : ಈ ವರೆಗೆ ವೇದಗಳ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ವೇದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೇಗೆ ? ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವಿವೇಚನೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೇನಿರಬಹುದು. ಉದಾ : ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ರೋಗಾದಿ ದೋಷಗಳಿರುವುದು ಮಾರ್ಕ, ಅವರು ಕುಡು ಅರೋಗ್ಯವಂತ, ಸಮೃದ್ಧ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದು.

ಪರಿಹಾರ : ಈ ವಿಚಾರವಾರೆ ಅಯುಕ್ತ. ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕರಣ. ಎಂದರೆ ಅಪಾರ್ಥಕ ಕಾರಣವಾದ ವೇದಕ್ಕೆ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಕೇಳುವುದು ಪರಿಹರಿಸಲಾಗಿ ಆದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆಂದು ಗಾಂಧಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. "ಪೂರ್ವಕರಣಕ್ಕೆ || ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತ : ಸರಸ್ವತಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ವಿವೇಚಿತವಾಗಿ - ಸುಧಾ. [ಆಗಮ ಎಂದರೆ ಪೂರ್ವ ಸಾಧನ. ಯಾವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವವಾಗುವದೋ ಅದೇ ಆಗಮ. ಆಗಮಕ್ಕೆ ಅದಗಮ್ಯತೆ ಅನೇಕ ಇದೆ. ಆಗಮ ಅಥವಾ ಅಪಮಾಣ್ಯತೆ ಗಮಯಕ್ಕೆ ಭವ್ಯಭವ್ಯತೆ, ಪರಂ ಪರಂ || ಇದೆ. ಆಗಮ ವೇದಯಂತಿ ಪರಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಇದೆ ವೇದವು. ಆಗಮ ಎಂದರೆ ಕೃತ್ಯ. ಶ್ವಾ ದಿಶಾ ವಾದ ವೇದ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಗಮ ಶ್ವಾ ದಿಶಾ ಹೇಳಲಾಗಿ ಬಳಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗಮ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಂತೆ || ಇದೆ. || ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಂತೆ ಸ್ವತಃ ವಿವೇಚಿತವಾದ ಎಂದರೆ ಕೃತ್ಯದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಾಗಿ ಇದೆ "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವದ್ದು ಸ್ವತಃ ವಿವೇಚಿತವಾದ" ಇದೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತೆ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು || ಇದೆ || ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

1) ಮಾಯಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಾಯಾ ಅನುಪಮಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ವಿವೇಚಿತವಾದ ಆಗಮ-ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ವಿವೇಚನೆಯೇ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತೆ ಎಂಬುದು ದೈವಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಸ್ವತಂತ್ರವಂತೆ ಆಗಮ (ಶ್ವಾ) ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ವತಃ ಎಂದರೆ ಸ್ವಾಮ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಹಿಂದು ಅಧಿಪತ್ಯ.

2) ಮಾಯಾ ಮಾಯವೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ವಿವೇಚಿತವಾದ ವಿವೇಚನೆಯೇ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಆಗಮ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿದೆ.

ಅನುಪಂಗಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಸ್ವತಃ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆ : ಕೃಷಿ (ಒಕ್ಕಲುತನ, ಬೇಸಾಯ) ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬೆಳೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹವಿದ್ದರೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಒಹಳ ಹಣ. ಆಯಾಸ, ತ್ಯಾಗಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಪಾರಲೌಕಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಉಂಟಾಗಲು, ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನವು ಅಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ, ಅದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಅರಿವು ಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನವು ನಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತಿಳಿಯಲೇಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಇಚ್ಛಿಸುವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದು ಕಂಡಿದೆ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ದಾರಿಗುಂಟು ಹೋಗುವಾಗ ಎದುರಿಗೆ ಹುಡ್ಡಿನ ಹೊರೆ ಬಂದರೆ ಹುಡ್ಡಿನ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ನಾವು ಬಯಸದ ದುರ್ಗಂಧದ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಯಶಸ್ಸು-ಯಾಗ, ವಿವಿಧಾನುಷ್ಠಾನ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟಲು ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ-ಸಾಧನ-ಫಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನ ಬೇಕು. ಈ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದು ವೇದದಿಂದ ಮಾತ್ರ. ಅದರಿಂದ ವೇದವು ಪ್ರಮಾಣವೋ, ವೇದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನ ಯಥಾರ್ಥವೋ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ವಿಚಾರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಂದರೆ ವೇದಜ್ಞ, ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಅರಿಯಬೇಕು.

ಪ್ರಮಾಣಗಳು : ಯಥಾರ್ಥವಾದುದು ಪ್ರಮಾಣ. ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು (ಕ್ಷೇಪಣ) ಅದು ಇದ್ದಂತೆ ಗ್ರಹಿಸುವ ಜ್ಞಾನ. ಇಂದ್ರಿಯ, "ಯಥಾರ್ಥಂ ಪ್ರಮಾಣಂ" ಜ್ಞೇಯಂ ಅನತಿಶಯ್ಯ ವರ್ತಮಾನಂ (ವಿಷಯೇಕಾರಿ)-ಯಥಾವ್ಯಕ್ತಿಮೇವ ಜ್ಞೇಯಂ ವಿಷಯೇಕರೋತಿ. ನಾನೃಥಾ ತತ್ ಪ್ರಮಾಣಂ"

ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಅನುಪ್ರಮಾಣ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂದರೆ "ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ" ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ. ಅನುಮಿತಿ, ತಪ್ಪು ಎರಡು ಮೂರು ವಿಧ. ಅನುಪ್ರಮಾಣ ಎಂದರೆ "ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಸಾಧನಂ" ಇದು ತಪ್ಪು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಅನುಮಾನ-ಅಗಮ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಅನುಮಾನ-ಅಗಮ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನ ಹೀಗೆ ಎರಡೆಂದೆಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸ್ವರಸ್ತು ವಿಚಾರವೇನು ? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನದ ಆಗಮಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನವು (ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣವು) ಯಾವಾಗಲೂ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ

ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯ ದೋಷಮೂಲಕ ಎದುರಿದ್ದ ಶಿಂಷನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ■ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹ್ವಾನ ಯಥಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಹ್ವಾನವು ಯಥಾರ್ಥವಾದರೆ ಮಾತ್ರ, ಆ ಶಿಂಷ ಪ್ರಮಾಣವು(ಹ್ವಾನವು) ಪ್ರಮಾಣವೆಂದೂ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದೂ ತಿಳಿದಾಗುತ್ತದೆ. ಹ್ವಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಸಾಕ್ಷಿ. ಹ್ವಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಹ್ವಾನವು ಯಾವುದರಿಂದ (ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ) ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುವದೋ, ಅದರಿಂದಲೇ (ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದಲೇ) ಹ್ವಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. "ಮೇವ ಹ್ವಾನಂ ಗೃಹ್ಯತೇ-ತೇನೈವ ತದ್ಗತಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಪಿ ಗೃಹ್ಯತೇ". ಇದಕ್ಕೆ ಹ್ವಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಸ್ವತಸ್ತ್ವ ಎನ್ನುವರು. ಕೆಲವರ. ಮಾತ್ರ, ಹ್ವಾನ ಅಥವಾ ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಹ್ವಾನ ಗ್ರಾಹಕ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡದೆ, ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಂದಾದ ಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಒಗೆ ಹ್ವಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಗ್ರಾಹಕವು ಹ್ವಾನ ಗ್ರಾಹ್ಯವಿಂದ (ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ) ಭ್ರಮಿಸುವುದರಿಂದ ಇವರ. ಎಂದರೆ, ಹ್ವಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಪರತಃ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹ್ವಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಸ್ವತಸ್ತ್ವದ್ವಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ- ಸಾಕ್ಷಿ ಕೇರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಹ್ವಾನವು ಯಾವಾಗಲೂ ಯಥಾರ್ಥವೇ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕದ ಗ್ರಹಿಸುವ ಹ್ವಾನವು ಎಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಹ್ವಾನ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷ ಹ್ವಾನ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಹ್ವಾನವು ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ದೋಷ ಮೂಲಕ ಒದ್ದೆಯಾದ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ದೋಷಗುಣದ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಯಥಾರ್ಥಗ್ರಾಹಕ ತತ್ವವು ಒದ್ದೆಯಾಗಿ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಉಂಟಾದ ಅತೀತವನ್ನು ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ, ಪರೋಕ್ಷಿಯಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದಾತರಂಗಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿಹಿ ನದಿಗಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನೆಗ್ಗಲಿ. ಮುಳ್ಳಿನಿಂದ ಕುಂಠಿತವಾದಾಗ ಆ ಮುಳ್ಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನದಿಗಿಯ ತತ್ವ ಮತ್ತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಕ್ಷಿಯು ಒಮ್ಮೆ ಪರೋಕ್ಷಿ, "ಹುಟ್ಟಿದ ಹ್ವಾನವು ಯಥಾರ್ಥ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಒಳಕ, ಆ ಹ್ವಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಪರೋಕ್ಷಿ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಪರೋಕ್ಷಿಯ ಅದಕ್ಕೆ ■ ಇಲ್ಲ. (ಸಾಕ್ಷಿದ್ವೇಶ್ವರಸಂಶಯಶ್- ಸುದೃಢೋ ರಿಗಾರೋ ಯತ, ತ್ವೇಯಂ ■ ಸಾಕ್ಷಿದರ್ಶನಂ ಯುಕ್ತಿಯಿತ್ ವ್ಯಥಾರೋಷ್ಯಶ್ ದರ್ಶನಂ ■ ■ ■ ■ ■ ತಾ ೧)

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸ್ವತಸ್ತ್ವದ ಅನವಶ್ಯಕತೆ: ಹ್ವಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಹ್ವಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದಲೇ ಎಂಬುದನ್ನು, ಎಂದರೆ ಹ್ವಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಸ್ವತಸ್ತ್ವವನ್ನು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಇದು ಹ್ವಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ವತಃ ಎಂದು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ, ಆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಸಂದಾದುದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆ ಸಂದಾದವು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಲು ಮತ್ತೊಂದು ■ ■ ■ ■ ■ ದೇಕ.

ಸಂವಾದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂವಾದ, ಹೀಗೆ ಅನವಸ್ಥೆ ದೋಷ ಪರಿಹರಿಸಲು: ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಜ್ಞಾನ ಗ್ರಾಹಕ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದಲೇ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಅರ್ಥಾತ್ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ವತಃ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನಕಾರಣದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ದೋಷವನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುವದರಿಂದ, ಜ್ಞಾನದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಪರತಃ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. "ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತಃ, ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಪರತಃ".

ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸ್ವತಸ್ತ್ವ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರವು ಬಗ್ಗೆ ಸೂಫಾ ಕಾರರ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಸಾಧ್ಯ, ಬಾಧಕಗಳನ್ನು ಮೂಲ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಯಾವುದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದರಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಎರಡನ್ನೂ ಅರಿವುಬೇಕು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ 'ಉತ್ಪತ್ತಿ' ಮತ್ತು 'ಜ್ಞಾಪ್ತಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ವಿಷಯ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

1) ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ (ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಜ್ಞಾಪ್ತಿ, ಸ್ವತಃ)

(a) ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ವತಸ್ತ್ವ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವು ಯಾವುದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೋ, ಅದರಿಂದಲೇ ಅದರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಈ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಆ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಆ ಆ ಕರಣಗಳಿಂದಲೇ (ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದಲೇ) ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಜನಕವೇ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜನಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನ ಜನಕ (ಸಾಮಗ್ರೀ) ಮಾತ್ರ-ಅಧೀನ ಜನ್ಯತ್ವಂ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ವತಸ್ತ್ವಂ "ಜ್ಞಾನಜನಕ ಮಾತ್ರಜನ್ಯತ್ವಂ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ವತಸ್ತ್ವಂ".

(b) ಜ್ಞಾಪ್ತಿ, ಸ್ವತಸ್ತ್ವ - ಯಾವ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೋ ಅದೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. "ಜ್ಞಾನಗ್ರಾಹಕ ಮಾತ್ರ ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಂ ಜ್ಞಾಪ್ತಿ, ಸ್ವತಸ್ತ್ವಂ".

[ಜ್ಞಾನದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರತಃ ಇದೆ ಎಂದು ಸಮ್ಯಕ್ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವು ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಇಂದ್ರಿಯಾದಿ ದೋಷಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಜನಕಾತಿರಕ್ತಕಾರಣಜನ್ಯತ್ವಂ ಎಂದರೆ ಭಾವ. ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಜ್ಞಾನಜನಕ ಗ್ರಾಹಕವೆಂದು ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಂದರೆ ಅದರ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ವಿಷಯದಿಂದಲೇ ರಿಂಗಿಲಿಂದ ಅನುಬಂಧಿಯಾಗಿದೆ. ಇವು ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನ ಇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ "ಜ್ಞಾನಗ್ರಾಹಕಾ ರಿಕ್ತಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಂ ಜ್ಞಾಪ್ತಿ, ಪರತಸ್ತ್ವಂ".]

2) ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ : (ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ವತಃ, ಜ್ಞಾಪ್ತಿ, ಪರತಃ) (a) ಉತ್ಪತ್ತಿ,

ಸ್ವತಸ್ತ್ವಂ-ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಜನಕ ಶಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಅದರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಜ್ಞಾನಜನಕ ಶಕ್ತಿ, ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಜನಕ ಶಕ್ತಿ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. "ಕರಣಾನುಚಿ ಜ್ಞಾನಜನಕ ಶಕ್ತೃವ ಶಬ್ದಾಧ್ಯಾತ್ಮ-ಜನಕತ್ವಂ ಸ್ವತಸ್ತ್ವಂ"

(b) "ಜ್ಞಪ್ತಿ ಪರತಸ್ತ್ವಂ-ಕರಣಗಳೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ-ರಿಂಗ ಜ್ಞಾನವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅನುಮಾನ-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ರೋತ್ತರೀಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಕರಣಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಗೊತ್ತಾಗುವದು ಸುವಾದಾದಿಗಿಂದ. ಹೀಗೆ "ಕರಣ ಗ್ರಾಹಣಾತಿಂಕ್ಷಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಮೇವ ಜ್ಞಪ್ತಿ ಪರತಸ್ತ್ವಂ". ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ ಕರಣ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಜ್ಞಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ. ಕೂಡ ಇದುವುದೆಂದು ಸುಧಾಕರರು ಪಕ್ಷಾಂತರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. [ಕರಣದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮ. ಉತ್ಪತ್ತಿ ಪರತಃ ಎಂದರೆ, ಜ್ಞಾನಜನಕ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜನಕ ಶಕ್ತಿ ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನವಿರುತ್ತದೆ. ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ದೋಷಾದಿ ಮೂಲಕ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಕರಣದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಜ್ಞಪ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರತಃ ಇದೆ.]

ಅನವಸ್ಥಾನ್ಯಥಾ || ಸ್ಯಾತ್, ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಕಥಾಸ್ಯತಃ

ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಪ್ತಿಪ್ರಲಂಛಾದೇಶ್ವೇನ ನೇದನಿರೋಧಿ ಯತ್ ||೪೫||

ಅವತರಣಕೆ : ನಮೂನಮಹಿ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು "ಜ್ಞಪ್ತಿ ಸ್ಥಿತ" ಎಂದು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಬರುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಶುಭಾದ : ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ಥಿತ ಎಂದು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅವಶ್ಯಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಜ್ಞಾನದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಪರತಃ, ಎಂದರೆ ದೋಷ ಮೂಲಕ (ಅನ್ಯತಃ). ಅದು ಅಪ್ರಾಪ್ತಾಪೇಕ್ಷ. ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ದೋಷ ಮೂಲಕ (ಪರತಃ) ಇರುವುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ, ವಿಪ್ರಲಂಛ ಜ್ಞಾನ(ಮತಃ) ಮೊದಲಾದ ದೋಷಮೂಲಕ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನವು ವಾದವಿರೋಧವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಆಗಿದೆ. (ನಮೂನಾ ೮೭).

ತೀರಣಕೆ : (1) ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಜ್ಞಪ್ತಿ ಸ್ಥಿತ ಎಂದು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅನವಶ್ಯಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸುವದು ಸಾಧ್ಯ. ಇದನ್ನು ಅನೀಕರಿಸಿ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಅನುಮಾನವದಿವಾಗುವದಾಗಿಯೂ = ಅನುಮಾನ ಸ್ಥಿತಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೆಂದೂ ತಿಳಿದು ನಮೂನಾ, ೮೮ಎಂದರೆ = ಅನುಮಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಸ್ಥಿತಃ ಇದೆ

ಪರಾಧೀನವಾಗಿದೆ. ಅದು ಪಕ್ಷ (ಧರ್ಮ), ಹೇತು (ಲಿಂಗ), ಮತ್ತು ದೈವ್ಯಾತ್ಮಗಳ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಅನುಮಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಯಾವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವದೋ ? ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಬೇರೊಂದು ಅನುಮಾನದಿಂದ, ಅದು ಮತ್ತೊಂದು ಅನುಮಾನವಿಂದ..... ಹೀಗೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅನವಸ್ಥಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ವತಃ, ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಎಂಬ ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನವಸ್ಥಾ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಇಂದ್ರಿಯ ಮುಖಾಂತರ ವಸ್ತುವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಸ್ತುಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವಾಗಲೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ತಾನೇ ವಿಷಯೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾದಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲ. ಸಾಕ್ಷಿಯು ಸ್ವತಃ ಪ್ರಮಾಣ. ಅದು ನಿಜವೇನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಜ್ಞಾನ ಕರಣಗಳಾದ (ಸಾಧನಗಳಾದ) ಇಂದ್ರಿಯ-ಲಿಂಗ-ಶಬ್ದಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನೇ (ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೇ) ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದರೂ, ಅವು ದೋಷ ಮೂಲಕ ಅಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ದೋಷಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ದೋಷ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ.

(2) ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಅನೃತ, ಪರತಾ, ಎಂದರೆ ದೋಷಮೂಲಕ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ, ವಂಚನೆ (ವಿಪ್ರಲಂಛ), ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯ (ಅಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನ) ಮೊದಲಾದ ವಶಾನ ದೋಷಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನವು ಅಯಥಾರ್ಥವೇ, ಅಪ್ರಮಾಣವೇ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಪೌರುಷೇಯ ಪ್ರಮಾಣವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವೇದವಿಶೋಧಿಯಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಜ್ಞಾನವು ಅಪ್ರಮಾಣ.

ಅಕ್ಷೇಪ : ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸ್ವತಃ ಇರುವುದರಿಂದ ವೇದಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಾಗಮಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಎರಡೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಿ ! ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದಾದರೆ ವೇದವೇ ಏಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ? ಬೌದ್ಧಾಗಮ ಏಕೆ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ ?

ಉತ್ತರ : ಜ್ಞಾನವು ಬೃಹನ್ನ ಸ್ವರೂಪ ಒಂದೇ. ಅದಕ್ಕೆ ದೈವ್ಯರೂಪ ಅಥವಾ ದ್ವಿಸ್ವಭಾವ ಇರುವುದು ಅಸಂಭವ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದ ವೇದಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನ-ಬೌದ್ಧಾಗಮ ಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಎರಡೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಾರವು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಮಾಣ. ಶ್ರಮವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವೇದವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪೌರುಷೇಯ. ಅದನ್ನು ಹಾರೂ ರಚಿಸಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿರುವ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ, ವಂಚನೆ, ಅಸಮರ್ಥ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ದೋಷ

ಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಯುಧಾರ್ಥಹೃದ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಬೌದ್ಧಗ್ರಾಮವಾರೋಪನೌಪದೇಯ. ಪುರಾಣ ವಿರಚಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅದ್ವೈತಾದಿ ದೋಷಗಳು ಇರುವುದಾಗಿವೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಬೌದ್ಧಗ್ರಾಮ ಅಪ್ರಮಾಣ. ವೇದ ಪ್ರಮಾಣ.

||| ನೇದಾನೌರುಪೇಯತ್ವ

೪೩ ನೇದಾನಾಂ ಅಂಗೀಕಾರ್ಯಾ ಹಿ ನಿತ್ಯತಾ |

|| ಧರ್ಮಾದಿಸಿದ್ಧಿಃ ಸ್ಯಾನ್ನಿತ್ಯವಾಕ್ಯಂ ಧರ್ಮ ಕೃತಿತ್ || ೪೪ ||

ಅವತರಣೇ : ವೇದ ವಿರೋಧಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಬೌದ್ಧಗ್ರಾಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಹೃದ್ವಾಸವು ಅಯುಧಾರ್ಥ ಎಂದು ಹೇಳುವವೇ ? ವೇದಹೃದ್ವಾಸವೇ ಏಕೆ ವಿಧಾ, ಅಥವಾ ಅಯುಧಾರ್ಥವಾಗಬಾರದು ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ತ್ಯಜಿಸಿ.

ಅನುವಾದ : ವೇದದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನೂ (ಮಾನವ ಬುದ್ಧಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು) ನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನೂ (ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವವನ್ನೂ) ಒಪ್ಪಬೇಕು. ವಿಶೇಷವೇ ಅಪೌರುಷೇಯ ನಿತ್ಯ ವಾಕ್ಯವಿಲ್ಲದರೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ (ಕೃತಿತ್ ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣೇನ) ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿವರಣೆ : (1)(a) ಇಲ್ಲಿ "ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವ" ಎಂಬ ಅರ್ಥ (ನಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಿತ್ಯತಾ) (b) ನಿತ್ಯತಾ ಅಲ್ಲವು ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವ ಎಂಬ ಅರ್ಥ (ನಾ ನಿತ್ಯತಾ) (c) 'ಹಿ' ಅಲ್ಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೊಳಿರುವ ವೇದ ನಿತ್ಯತ್ವವೇ "ವಾಚಾ ವಿರೋಧ ನಿತ್ಯತಾ" ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ.

(2) ವೇದವನ್ನ ಹೃದ್ವಾಸವೇ ಏಕೆ ಪ್ರಮಾಣಮೆಂದರೆ-ವೇದ ಅಪೌರುಷೇಯವಾಗಿವೆ ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರೊಡನೆ ಮಿತಿ, ವಿಧಾ, ಹೃದ್ವಾಸ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳ ಸಂಭವವೇ ಇಲ್ಲ.

ವೇದ ಎಂದರೇನು ? ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವ ಎಂದರೇನು ?

"ಕ್ರಮವಿವೇಕವಿವಿಧವರ್ಗಾಃ ವೇದಃ | ಶ್ವಕಂ ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರಕಾರತ್ವಂ ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವಂ | ಶ್ವಕಂಶ್ಚ ಪುರುಷಪುರುಷವಾಚ್ಯವಾದುಃ || ೪೫ || ಯಾವಾನ್ ಸುಧಾ, ವಿವಿಧ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಗಗಳೇ ವೇದ ವರ್ಗಗಳ ಕ್ರಮವು (ವಿವರ ಅನುಭವದಿ, ಈ ವರ್ಗವಾದ ಮಹಾ ೩ ವರ್ಗ ೩೩ ಕ್ರಮ) ಬದಲಾಗದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಏಕೆ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವದೇ ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವ. ಶ್ವಕಂಶ್ಚ ಪುರುಷ ನಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಪುರುಷವಾಗಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿರುವದೇ ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವ ಎಂದರ್ಥ.

ವಿವರಣೆ : ಶ್ವಕಂಶ್ಚ ಪುರುಷ, 'ಅಪೌರುಷತ್ವ' ಎಂಬ ರೇಖಾತ್ಮಕ ವಿವರವೇನೋ ವೇದ ಗ್ರಾಹಕರಾದ್ದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಸಂಭವ

ದಲ್ಲಿಯ ವಾಕ್ಯ, **||** ವಾಕ್ಯವು ಕಾಲಿದಾಸನಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮೊದಲು ಉಚ್ಚರಿಸಿದವನು ಕಾಲಿದಾಸ. ಬೇರೆಯವರು ಎಂದರೆ- ಸಹಾತೀಯ ಪುರುಷರು ಇದರ ಉಚ್ಚಾರವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಸಹಾತೀಯ ಉಚ್ಚಾರವನ್ನು ಆವೇಶಿಸದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾಲಿದಾಸನೇ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ವಾಕ್ಯ ಎದಾಗಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಕಾಲಿದಾಸನಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪುರುಷ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದರಂತೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮವೇ ಆದ ವಾಕ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪುರುಷರು. "ಸ ಹಾತೀಯ- ಉಚ್ಚಾರಣಂ. ಅನವೇಕ್ಷ್ಯ ಉಚ್ಚಾರಯತಾ ಪುರುಷಃ ಸ್ವತಂತ್ರಃ" (ಶ್ರೀನಿವಾಸ ತೀರ್ಥರು). ವೇದೋಚ್ಚಾರಣಾವಾದರೋ ಕಾಲಿದಾಸನಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಂತೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪುರುಷರಿಂದ ಆಗಿಲ್ಲ. ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಶಿಷ್ಯರು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅಧ್ಯಾಪಕ-ಅಭ್ಯೇತೃಗಳ (ಕಲಿಯುವವರ) ಪರಂಪರೆಯಿಂದಲೇ ವೇದವು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ವೇದವನ್ನು ಯಾರೂ ರಚಿಸಿಲ್ಲ. ಪುರುಷ ಕೃತವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವೇದ ಅವಿರುದ್ಧವೇ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪುರುಷರಲ್ಲಿರುವ ಅಜ್ಞಾನಾದಿ ಮೋಷಗಳು ವೇದದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ವೇದವು ನಿರ್ದೋಷ.

ಗಮನಿಸಿರಿ : (i) "ಅಕರ್ತೃಕತ್ವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿವಿತ್ತಂ ವೇದತ್ವಂ." "ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ತಾ ಇಲ್ಲ" ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೇ ವೇದದ ಲಕ್ಷಣ. ಇನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ತಾವೇ ವಾಕ್ಯ ರಚಿಸಿ, ಅದು ವೇದ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಅಥವಾ ಗುರುತು ಕರ್ತೃಕ ವಾಕ್ಯ ಗಳು ವೇದವಾಗಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಪರಂಪರೆ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ಆ ಪರಂಪರೆ ಬಂದಿದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸುವವರಿಗೆ "ನಾವು ಹಿಂದಿನ ದನ್ನೇ ಕಲಿಯುತ್ತೇವೆ, ಕಲಿಸುತ್ತೇವೆ" ಎಂಬ **||** ಇರುತ್ತದೆ. **||** ಅನಾದಿಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲೆಯೂ ಎಲ್ಲೇದ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇದಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮುಂದೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಭಗವಂತನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. **||** ಪರಂಪರೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.

(ii) "ಸಹ್ಯಾವೇದಾಃ ಸಮಸ್ತಾಶ್ಚ ತಾತ್ಪರ್ಯಾ ಎಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿಗಾಃ | ಸರ್ಗೇ ಸರ್ಗೇ ಅಮುನ್ಯವ ಉದ್ಗೀರ್ಯಂತೇ ತಥೈವ ಚ"- ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣ. ಸಮಸ್ತ ವೇದ ಗಳು ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಎಂದರೆ **||** ಏಕಪ್ರಕಾರದಾದವು. ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವು **||** ಎಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಇವಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲೇದವಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಹಾ ಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯ.

(iii) ವೇದಗಳು ಹವಾಗುಲೂ ಇರುವವರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ವೇದ ಎನ್ನುವರು. ("ವೇದಾಪ್ತೇ ನಿತ್ಯವಿನ್ಯತ್ಯಾತ್") ಎಂಬುದು ಶ್ರುತಮಾದಿ. ಕೀರ್ತಿಸ್ತುತೆ. ಹಾರಿಂದಲೂ ವಾತಲ್ಪಟ್ಟು. ಅದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ 'ಶ್ರುತಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ("ಶ್ರುತಾ ಎವ ಯತೋಽವಿಶ್ವೇ | ಶ್ರುತಮಾಶ್ಚ ಅವಿಶ್ವೇ ಶ್ರುತೇ") ಎಂಬುದು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಪರಸ್ಪರತುವದಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ "ಅವಿನ್ಯಜಃ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. "ಅವಿನ್ಯಜಃ ಅನನ್ಯಧಾಮಾತಾತ್."

ವೇದ ಅನೌಪಮೀಯ ಏಕೆ? ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿವೇಕ ಪುನಃಪುನಃ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ಸಿದ್ಧಿಗೋಚರ ವೇದ ಅನೌಪಮೀಯ. ಮತ್ತು ನಿತ್ಯ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೌಪಮೀಯ, ನಿತ್ಯವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸಲಾರವು, ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಎಲ್ಲ ವಾದಿಗಳು, ದಾರ್ಶನಿಕರು ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ, ಸ್ವರ್ಗನರಕ, ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಮೊದಲಾದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ಚಾರ್ಮಕನಿಂದಲೂ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಬೇಕು. ಇದುವಾರಿ ಅದ್ವೈತ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣವಿರತದು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. (ಏಕಂ ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ಸಿದ್ಧಂ)

ಇನ್ನು ■ ಪ್ರಮಾಣವು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವೆ.

(i) ■ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಾಕ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಬಾಹ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮೂಲಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ವಾಕ್ಯಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಗೋಚರ. ಇನ್ನು ಮೂರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಾ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರದು. ಸುಖಾದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಮೂರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ "ನಾನು ಒಬ್ಬ ಅನುಭವಿ" ಎಂಬ ಅನುಭವ ಬರುವಂತೆ, "ನಾನು ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ" ಎಂಬ ಅನುಭವ ಬರಬೇಕು. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಅನುಭವ ಎನ್ನದೇನು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೂರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ವಿಷಯವಲ್ಲ.

ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಮೋಗಿಹಾಗಿ ಮೋಗಿ ಬರುವುದು ಸಿದ್ಧವೆಂದೂ ಇವು ನಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ನಮಗೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ನಿಶ್ಚಯ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

(ii) ಅನುಭವವು ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳೊಡನೆ ಇದ್ದಂತೆ ಸುಖಂಧವು ಪಿಣಿ ಇಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ದೃಷ್ಟಾಂತವೊಂದಾದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ಸುಖಂಧ, ಸ್ವರೂಪ ಸಿದ್ಧವೆಂದೂ, ಅದು

ಪ್ರಾಣ ಬೋಗ್ಯವಾದ ಸಾಧನ ಮತ್ತು ಇಂತಹ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಫಲ ಎಂಬ
ಫಲ ನಿರ್ಣಯವು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಕಾಮಚಾರಿಯಾದ
ಕೇವಲ ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅನುಮಾನವು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ
ಆಗಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರೇನೇ ಅದು ಪ್ರಮಾಣ. "ಅನುಸ್ಮೃತ್ಯ ವಾಸಂ
ಅನುಮಾನಂ."

(iii) ಪೌರುಷೇಯ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ.
ಏಕೆಂದರೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ-ಸಂಶಯ-ಮೋಸ-ಅಸಮರ್ಥ ಇಂಥವು, ಮೊದಲ
ಲಾದ ದೋಷಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ. ■ ದೋಷಗಳು ಅವರ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ
■ ಸುಳುವದರಿಂದ ಪುರುಷವಾಕ್ಯಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಾರವು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಿಶೇಷದಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿ-ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಅಪೌರುಷೇಯ
ವಾದ ಯಾವದೋ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಾದಿ
ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ■ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅಪೌರುಷೇಯ ನಿತ್ಯ ವೇದ.

■ ಏಕಪ್ರಲಂಭಸ್ತೃತ್ವಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಯತತ್ವಾದಯೋಽಪಿ ಚ |

ಕಲ್ಪಾಃ ಗೌರವದೋಷೇಣ ಪುಂವಾಕ್ಯಂ ಜ್ಞಾಪಕಂ ನ ತತ್ ||೩೯||

ಅವತರಣಿಕೆ : ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪುರುಷರ ವಚನಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದಿದ್ದರೂ ಬುದ್ಧ-ಶುಷ್ಕ-ಜನ-ಕವಿ-ಪಶುವು ಮೊದಲಾದ ಅವರು ಒಪ್ಪಿದ
ಆಗಮಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ— ಎನ್ನುವುದೂ ಅಯುಕ್ತ
ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಬುದ್ಧ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚನ, ಧರ್ಮಾದಿ ಜ್ಞಾನ
(ತತ್ವಜ್ಞಾನಂ) (ಇಂದ್ರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ), ಇವರಿಂದಲೇ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕ ಆಗಮ
ರಚಿತವಾಯಿತು. ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಕೇವಲ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕಲ್ಪನಾ
ಗೌರವ ಮೋಷ ಬರುವದರಿಂದ ಬುದ್ಧಜನಾದಿ ಪುರುಷವಾಕ್ಯಗಳು ಧರ್ಮಾದಿ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಕವಾಗುವದಿಲ್ಲ. (ಜ್ಞಾಪಕಂ ನ).

ವಿವರಣೆ : ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪುರುಷರ ವಚನಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸದಿದ್ದರೂ
ವರಮು ಅವರಾದ ಬುದ್ಧ-ಶುಷ್ಕ-ಜನ ಮೊದಲಾದ ಅವರು ಒಪ್ಪಿದ ಆಗಮ
ಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಮೇಲ್ಕಾ
ಗೊಂಡ ಅಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಲ್ಲ ಎಂದು. ಕಾಹಿಸುವದು ಅಯುಕ್ತ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಅವರು
ಅಪೌರುಷ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲು ನಿಶ್ಚಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಅಪೌರುಷ ಬಗ್ಗೆ
ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇಲ್ಲ. ಆಪ್ತನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಧರ್ಮಗಳು ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿ
ಪಾದಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯದ ವಿಷಯದ ಜ್ಞಾನ, ನಿರ್ವಚನ, ಪರಿಶೇಷ ಇತ್ಯೀ-
ಇಂದ್ರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಇವೆಲ್ಲ ಮನೋಧರ್ಮವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ನಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ

ಗೋಚರವಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಧರ್ಮಗಳು ಅದರಲ್ಲಿದ್ದುಂಥವು ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ■ ಒಗ್ಗಿ ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಇಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ವಾಚನೆ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳು ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನಲ್ಲಿವೆ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ವಿವಕ್ಷಿತ ವಾಕ್ಯವು ■ ಪುರುಷನಿಂದಲೇ ಯತವಾಯಿತುಬುದ್ಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮಾಣ ವಿಲ್ಲದರೆ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ■ ಗುಣಧರ್ಮಗಳಿವೆವೆಂದು ಅಯ್ಯಾ ಅಪ್ಪ, ನಂದಾ ಕಲ್ಪಿಸುವದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಅಪಾರಮಿತ್ರತ್ವಕ್ಕೂ ಭೋಗ್ಯತ್ವಗಳಿಗೂ, ವಾಹಾಯಾಸ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾರರು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ: ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಧರ್ಮೋ ವಸ್ತುತ್ವಾದಿತಿ ಚಿದ್ರೂಪಃ |

■ ಬುದ್ಧೋ ಧರ್ಮಾದರ್ಶೀ ಸ್ಯಾಪ್ತುಂಸ್ತಾದಿತ್ಯನುಮಾತುಃ ||೨೦||

ಅವತರಣೇತಿ : ವಸ್ತುವಾದ್ಯರಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಯಾರೊಬ್ಬರ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ, ಗೋಚರವಾಗಬೇಕು: ■ ಧರ್ಮಾದಿ ದ್ರಷ್ಟಾ ನಮ್ಯುಂಕತ ಸಾಧನಾ, ಅನ್ಯಾದಿ ಅದ್ವಾರಾ ಬುದ್ಧನಾಗಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಬೌದ್ಧಾಗಮ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಮಾನ : "ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಯಾರೊಬ್ಬರ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ, ಗೋಚರವಾಗಿವೆ, ಒಳಿಂದ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ(ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಾದಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತವಿಲ್ಲದವು ಒದ್ದೆಗಳು) ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿದರೆ," ಬುದ್ಧನು ಧರ್ಮಾದರ್ಶಿದಲ್ಲ. ಒಳಿಂದ ಅವನು ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದಾನೆ" ಎಂಬ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವು ಅನುವರಣವು ಪಾಠಿಸಬಹುದು ತ್ತದೆ, ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಯು ಹೇಳಬೇಕು.

ವಿವರಣೆ : ಅಶ್ವೇಷ : "ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಯಾರೊಬ್ಬರ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ, ಗೋಚರವಾಗಿವೆ: ವಸ್ತುವಾದ್ಯರಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿ" ಎಂಬ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಸಾಧನಾ, ಧರ್ಮಾದಿದ್ರಷ್ಟಾ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ■ ಧರ್ಮಾದಿ ದ್ರಷ್ಟಾ ನಮ್ಯುಂಕತ ಸಾಧನಾ, ಅನ್ಯರು ಆಗಲಾರರು. ಜನ ಮೊದಲಾದರಾದವರೂ ಧರ್ಮಾದಿ ದ್ರಷ್ಟಾರಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರೂ ಮೂಕನಲ್ಲಿ ಎದೆಬಿದ್ದಾರೆ. (ಶೈಲವ್ಯಾಜ್ಞೇಗ) ಅದ್ದರಿಂದ ಪರಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಬುದ್ಧನೇ ಧರ್ಮಾದಿ ದ್ರಷ್ಟಾ. "ಧರ್ಮಾದಿ ದ್ರಷ್ಟೃತ್ವಂ ಬುದ್ಧಸಿದ್ಧಂ,ಅನ್ಯತ್ರ ದ್ರಷ್ಟೃ ಪಾಠೋಪಪ್ಪತ್ಯಃ" ಚ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ದೃಷ್ಟಿದಾತ್ಮಾತ್" ಎಂಬುದು ಪರಿಶೇಷ-ಇಂತ ಧರ್ಮಾದಿ-ದ್ರಷ್ಟಾಳಿಗೆ ಅನ್ಯರ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಯಾದ್ವೇವಾದಿಗಳಿರಲಾರವು. ಯಾದ್ವೇವಾದ್ಯರಿಂದ ಅರ್ಥಗಳಾದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೋಸ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿರಲಾರವು. ಇಂತಹ ಮಹಾಬಲವಾದ ಬುದ್ಧನು ಹಿತವಾಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಅಹಿತವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಉಪಾಯಗಳನ್ನಿರಿಯದೆ ದೃಢವಾಗಿ

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗಿ ನಾನಾ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಉಳಿಸಿ ಮುಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇರಲೇ ಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಧರ್ಮಾದಿ ದ್ರಷ್ಟಾ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ವಚನಗಳೆಂದರೆ ಬೌದ್ಧಾಗಮ, ಆದ್ದರಿಂದ ಬೌದ್ಧಾಗಮವು ಧರ್ಮ ನಿರೂಪಕ ವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷವಿಲ್ಲ.

ಇದರಂತೆ ಜೈನರು ಪಾಶುವತರು ಹಾಗೂ ಬೇರೆಯವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವತಸ್ಥಾನವರು ಧರ್ಮಾದಿ ದ್ರಷ್ಟಾರಿಂದೂ, ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಆಗಮಗಳು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದೂ ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪರಿಹಾರ : "ಬುದ್ಧನು ಧರ್ಮಾದರ್ಶಿಯಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ" ಎಂಬ ಅನುಮಾನದಿಂದ ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನವು ಬಾಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ - ನೀನು ಮೊದಲ ಅನುಮಾನದಿಂದ, ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಯಾರೊಬ್ಬರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗೋಚರ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧನೇ ಧರ್ಮಾದರ್ಶಿ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ದಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧನು ಧರ್ಮಾದರ್ಶಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ನೀನು ಪರಿಶೇಷ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತೀ. ಆದರೆ "ಬುದ್ಧನು ಧರ್ಮಾದರ್ಶಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪುರುಷ ನಾಗಿದ್ದಾನೆ" ಎಂಬ ನಮ್ಮ ಅನುಮಾನದಿಂದ ನಿನ್ನ ಪರಿಶೇಷ ಅನುಮಾನವು ಅಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ನಿರ್ವಾಚನೆ (ಅವಿವ್ರಿಷ್ಟಾ) ಇಂದ್ರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಪುರುಷವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು "ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಯಾರೊಬ್ಬರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗಿವೆ. ವಸ್ತುವಾದ್ದರಿಂದ ಎಂಬ ನಿನ್ನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಉಪಾಧಿದೋಷ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಾಧಿದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಾ ಸಾಮಗ್ರೀ ಸದ್ಭಾವ" ಎಂಬುದೇ ಉಪಾಧಿ. ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಗೋಚರವೇ ಆಲ್ಲ. ಅವು ಸಮಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಗೋಚರವಲ್ಲವೇ. ಇದರಿಂದ ಇತರರ ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧ ಮೊದಲಾದವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬುದ್ಧ ಮೊದಲಾದವರು ಪುರುಷರೇ. ಆದ್ದರಿಂದ "ಬುದ್ಧನು ಧರ್ಮಾದರ್ಶಿಯಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ" ಎಂದು ನಾವು ಮಾಡಿದ ಅನುಮಾನವು ಪ್ರಬಲ ವಾಗಿದೆ. ಅದು ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಧರ್ಮಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಯು ತೀಕ್ಷ್ಣರಸ (ರುದ್ರನ) ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಾದವೂ ಅಯುಕ್ತ. ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಮಾನದ ದೋಷಗಳನ್ನು "ಓ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋಗಿಸ್ತಾತ್ ಓ" ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಅಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವಿರುಷೇಯ ವಾಕ್ಯವಿದ್ದದೆ. ಕರ್ಮವಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಾಧಿ ಭವಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಂದ ಭವಾದಿ- ಸಿದ್ಧಿಗೋಚರ ಅವಿರುಷೇಯ ದಾಖಲನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ವೇದ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಕರ್ತೃತ್ವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಇದೆ. ವೇದಶಾಸ್ತ್ರದರ್ಶನ ಕರ್ತೃತ್ವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಇಲ್ಲ. ಅವರಿಂದ ಅವಿರುಷೇಯ ವಾಕ್ಯ ವೇದವೇ. ಇದರಿಂದಲೇ ಭವಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಅವಿರುಷೇಯ ವೇದದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದವರಲ್ಲಿ ಭವಾದಿ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಕಾಙ್ಕಪ್ರಾಯವಿದ್ದರೂ, ಭವಾದಿ ವಿಶೇಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಧಿಕ್ಕಾ ಭಿಪ್ರಾಯ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರವರ ಬುದ್ಧಿ ದೋಷವೇ (ಒಂದು ಮತಿ ದೋಷ) ಕಾರಣ.

ವೇದ ಅವಿರುಷೇಯವಲ್ಲ, ವೇದ ಸಕರ್ತೃತ್ವವೆಂಬ ಪೂರ್ವಾಪಕ್ಷ

ವೇದ ಅವಿರುಷೇಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಿಲ್ಲ. ವೇದಕ್ಕೂ, ಬುದ್ಧಿ ಇದ್ದಾಗಲೇ ಎಂಬುದು ಅನುಮಾನ ಮತ್ತು ಅಗಮನೀಯ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ:-

ಅನುಮಾನಗಳೆ (i) "ವೇದವಾಕ್ಯವು ಅವಿರುಷೇಯವಾಗಿ, ವಾಕ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡ ದಾಖಲಾತ್ಮಕವು." ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು ಪುರುಷೋಕ್ತವಾಗಿದೆ, ವಾಕ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ, ಕಾರಿದಾಸನ ವಾಕ್ಯದಂತೆ.

(ii) ಅಯುಕ್ತಾಂಶ : ವೇದವ್ಯತಿರಿಕ್ತ-ಇದಾರೋಚಿತತ್ವಕ್ಕೂ-ಅವಿರುಷೇಯ ವಾನ್-ಕಾಲತ್ವಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಕಾಲವತ್- ಈ ಮೊದಲಾದ ಕಾಲದ ವೇದ ಧ್ವನಿ ದಾಖಲೆ ಆಗಿರುವ ಕಾಲದವಲ್ಲದ (ಲೋಕವಾಕ್ಯವಲ್ಲದ) ಅವಿರುಷೇಯ (ವೇದ) ಗ್ರಂಥವೊಂದು, ಕಾಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಇಂತರ ಕಾಲಮತೆ (ಅವಿರುಷೇಯ) ವೇದ. ಏನು- "ಸತ್ಯವು, ವೇದವೇ" "ವೇದವೇ ಅವಿರುಷೇಯವಾನ್"-ಯಾದವುಗಳು. ವೇದವ್ಯತಿರಿಕ್ತವೆಂಬುದು ಇದಾರೋಚಿತತ್ವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಗವಾಗಿದೆ. ಕಾಲದ ಅವಿರುಷೇಯ ಎಂದರೆ, ಕಾಲದ ಪುರುಷೋಕ್ತಗ್ರಂಥವೊಂದು ಎಂದು ಭಾವ.

(iii) ಅಕಾಲ ವೇದವ್ಯತಿರಿಕ್ತ-ಅಕಾಲವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಅವಿರುಷೇಯವಾನ್, ದ್ರವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಕಾಲವತ್- ಅಕಾಲ ವೇದವ್ಯತಿರಿಕ್ತ- ಅಕಾಲವಾದ್ದರಿಂದ ವೇದವೇ ಅವಿರುಷೇಯ ತ್ವವುಳ್ಳದ್ದು. ದ್ರವ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ, ತುಡ್ಡದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. (ಇದೇ ವೇದವ್ಯತಿರಿಕ್ತವೆಂಬುದು ಅಕಾಲವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ವಿಶೇಷಗವಾಗಿದೆ.)

(iv) ಕೋಶಕೂಲ ವೇದವ್ಯತಿರಿಕ್ತ-ಕೋಶಕೂಲಗ್ರಂಥತ್ವಕ್ಕೂ-ಅವಿರುಷೇಯ ಗ್ರಂಥತೆ. ಇಂದ್ರಿಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಕಾಲವತ್. ಕೋಶಕೂಲವು ವೇದವ್ಯತಿರಿಕ್ತ-ಕೋಶಕೂಲವಾದ್ದರಿಂದ ವೇದವೇ ಅವಿರುಷೇಯ ತ್ವಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯ

ವಾದ್ದರಿಂದ, ರೂಪ ಗ್ರಾಹಕ ಕಲ್ಪನಂತೆ. (ಇಲ್ಲಿಯೂ ವೇದವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಶಬ್ದವು ಶ್ಲೋಕಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ.)

ಅಗಮ : "ಪ್ರಜಾಪತಿವರ್ಗ ಇದಮೇಽ ಏವಾಗ್ರ, ಆಸೀತ್, ನಾಹರಾಸೀತ್. ನ ರಾತ್ರಿ ರಾಸೀತ್-ಸ ತಪೋ ಶಪ್ಯತಾ, ತಸ್ಮಾತ್ ತಪಸ್ವೀಪಮಾನಾತ್ ಚತ್ವಾರೋ ವೇದಾಃ ಅಪಾಯಂತಃ." ಪ್ರಜಾಪತಿಯೊಬ್ಬನೇ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅದಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು. ಹಗಲು ಇರಲಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತಪಸ್ಸು ವಗವಿದನು. ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವ ಅವನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು.

ಹೀಗೆ ರಾತ್ರಿ ಮತ್ತು ಅಗಮ ವಾಕ್ಯವಿರುವಾಗ, ಧರ್ಮಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಸಮಾನ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಪರಿಶೇಷಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ವೇದವ ಅಪೌರುಷೇಯಸ್ಸನ್ನ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ ?

ಸಿದ್ಧಾಂತ : ನಿನ್ನ ವಾದ ಅಮುಕ್ತ ಹೇಗಾದರೆ—

(i) ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನಗಳು ಅಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿವೆ. ಹೇತುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಸಾಧ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇವರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಪ್ರತಿ ಹೇಳಲಾರಿ.

ನಿನ್ನ ವ್ಯತಿರೇಕ ಅನುಮಾನಗಳಲ್ಲಿ "ಪೌರುಷೇಯ" ಪದದ ಬದಲಾಗಿ ಅಪೌರುಷೇಯ ಎಂದು ಪದವಿಚ್ಛರೆ ಅವು ಪ್ರತಿವಕ್ಷ ಅನುಮಾನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ.

(ii) ವೇದ ಪೌರುಷೇಯ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಪುರುಷನು ಅಪ್ರಮೇಯ ನಿತ್ಯಯವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ವೇದಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ನಿತ್ಯಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ : ವೇದಗಳು ಧರ್ಮಾದಿ ನಿಶ್ಚಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅವು ಅಪೌರುಷೇಯ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಿಲ್ಲ. ವೇದಗಳು ಈಶ್ವರ ಪ್ರದೇಶ ಎನ್ನತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಹಾಗೂ ಅವನಲ್ಲಿ ವಂಚನಾದಿಗಳಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೆಳಗಿನ ಅನುಮಾನಗಳಿಂದ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದ ಅಪೌರುಷೇಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಅನುಮಾನಗಳು : (i) "ಈಶ್ವರಃ ಪ್ರಮಾಣವಾನ್, ಪುರುಷತ್ವಾತ್ ಅಹಮಿವ" ಈಶ್ವರನು ಪುನಃವಚನನು. ಪುರುಷನಾದ್ದರಿಂದ ನನ್ನಂತೆ.

(ii) ಈಶ್ವರಃ ನ ವಿಪ್ರಲಿಪ್ಸಾದಾನ್ ಈಶ್ವರತ್ವಾತ್-ನ ಯದೇವಂ ನ ತದೇವಂ. ಯಥಾ ಅಹಃ ಇತಿ | ಈಶ್ವರನು ಮಂಚನೇಚ್ಛಾರಹಿತನು, ಈಶ್ವರನಾದ್ದರಿಂದ ಯಾವನು ಈಶ್ವರನಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಹೀಗೆ ಎಂದರೆ ಮಂಚನೇಚ್ಛಾರಹಿತನಲ್ಲ ಎನ್ನಂತೆ. ಎಂದರೆ ನನ್ನಂತೆ ಮಂಚನೇಚ್ಛಾರಹಿತ ಇಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು ಈಶ್ವರನಲ್ಲ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ : (i) ಮೇಲಿನ ಅನುಮಾನಗಳಿಂದ ಈಶ್ವರನ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿ

ಹೀಗೆ ಹಿಂದೆ, ಅದರ ಹಿಂದೆ, ವೇದ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಹೇಳುವ ಬದಲಾಗಿ ವೇದ ಅನಾದಿ ಎಂದು ಹೇಳುವದೇ ಲೇಸು.

ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಈ ವಾದಸರಣಿಯಿಂದ ಪುರುಷಾದಿಗಳೂ ಅಪೌರುಷೇಯ ವಾಗಲಿ, ಎಂದು ಅಪಾದಿಸಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕರ್ತಾರರು ಇರುವುದು ಪುರಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಹಿಂದಿನ ಪುರಾಣಗಳು ಈಶ್ವರ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಜ್ಞಾನ ಜ್ಞಾನ ರಚನೆ ಏಕೆ ಎಂದರೆ, ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಸ್ಥೂಲಮತಿಗಳಾದ ನಮಗೆ ಅವು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ನಾವು ಕೇವಲ ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮುಳ್ಳಿನ ಜೀ ತುದಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

(vi) ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಿಂದ ವೇದಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವೆಂದು ನೀನು ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದೀ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಋಗ್ವೇದ, ವಾಯುವಿನಿಂದ ಯಜುರ್ವೇದ, ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಸಾಮವೇದ, ಹುಟ್ಟಿದವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಈ ಶ್ರುತಿ ಸಾವಕಾಶವೆಂದೂ, ಅಗ್ನಿ-ವಾಯು-ಸೂರ್ಯರು ಆ ಆ ವೇದಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಕರು ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಪ್ರಜಾಪತಿಯಿಂದ ವೇದಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವೆಂಬುದಾಗಿ ನೀನು ಉದಾಹರಿಸಿದ ಶ್ರುತಿಯೂ ಸಾವಕಾಶ, ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ (ಪರಮೇಶ್ವರನು) ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರವರ್ತಕ ಹಾಗೂ "ವಾಚಾ ನಿರೂಪ ನಿತ್ಯಯಾ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಸರವಕಾಶ ಹಾಗೂ ಈ ಶ್ರುತಿ, ವೇದ ನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಾವು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಶ್ರುತಿಗೆ "ಏ ಓ ಧರ್ಮಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಸ್ಸಾತ್ ನಿತ್ಯವಾಕ್ಯಂ ವಿನಾ ಕೃಚಿತ್" ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಒಳಸಲಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನುಮಾನ ಮತ್ತು ಪರಿಶೇಷ ಯುಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆಲವೂ ಇದೆ.

ವರ್ಣನಿತ್ಯತ್ವ

ಪ್ರಬಲ ಅಕ್ಷೇಪ : ವೇದವೆಂದರೆ ವರ್ಣಗಳ ಸಮೂಹ. ವರ್ಣಗಳಾದರೂ ಉಚ್ಚರಿಸಿದೊಡನೆ ಹುಟ್ಟಿ ಒಂದೆರಡು ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ವರ್ಣಗಳು ಅನಿತ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಿತ್ಯವರ್ಣಗಳ ಸಮೂಹವಾದ ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯ ಹೇಗೆ ?

ಪರಿಹಾರ : (ಸಿದ್ಧಾಂತ) (i) ಅಭ್ಯುಪಗಮ್ಯವಾದ-'ಅಭ್ಯುಪಗಮ್ಯ ಸಮಾಧತ್ತೇ' ವರ್ಣಗಳು ಉಚ್ಚಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅನಿತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೂ ವೇದ ನಿತ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಬಾಧವಿಲ್ಲ. ವೇದವು ಆಗಮವೆಂಬ ಕೂಟಸ್ಥನಿತ್ಯ, ಸಮಾಹನನಿತ್ಯ ಎಂದು ನಾವು ಹೇಳುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಯತವಾದ, ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ

ಕ್ರಮವುಳ್ಳದ್ದು. ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣನಿತ್ಯತ್ವದ ಉಪಯೋಗವೇ ಇಲ್ಲ. (ನ ಹಿ ವಯಂ ವೇದಂ ಕೂಟಸ್ಥ ನಿತ್ಯತ್ವಂ ಬ್ರೂಮಃ ಹಿಂತು ನಿದುತ್ಯೇ ಪ್ರಕಾರಮ್ - ತತ್ ಕೋ ವರ್ಣನಿತ್ಯತ್ವಸ್ಯ ಉಪಯೋಗಃ) ವೇದಗಳ ಅನುಭಾವಿಕ ಕ್ರಮ ನಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಮಾತೃಃ ನಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ■ ಕ್ರಮವು ಉಚ್ಚಾರದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಗುರುಗಳು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅವನ್ನು ~~ಅವರು~~ ಶಿಷ್ಯರು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು, - ಹೀಗೆ ಗುರು ಶಿಷ್ಯರ ಅನಂದ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಒಂದೇ ಕ್ರಮದಿಂದ ಒಂದಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳ ಸಮುದಾಯವಾಗಿದೆ ವೇದ

(ii) ವಸ್ತುತಃ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ವರ್ಣಗಳ ನಿತ್ಯ. ಅವು ಆಕಾಶದಂತೆ ಕೂಟಸ್ಥ ನಿತ್ಯ. ಅದೇ ■ 'ಗಕಾರ' (ಸ ವಿ ವಾಯುಃ ಗಕಾರಃ). (ತದೇವ ಇದಂ ವಚನಂ) ಅದೇ ಈ ಮಾತು ಎಂದು ಪ್ರತಿಭಿಜ್ಞ ಬರುವವರಿಂದ ವರ್ಣಗಳ ನಿತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಭೇದ ಚಿನೀವಕ. (ಅತ್ಯಂತಾ ಭೇದಾವಗಾಹಿನಿ) ಆಗಿದೆ. ಅವನೇ ■ ವೇದವತ್ಯ ಎಂದರೆ, ■ ವೇದ ಗೋರಿದ ಮತ್ತು ಈಗ ನೋಡುವ ದೇವದತ್ಯ ಒಂದೇ ಎಂದು ಭಾವ. ಉಚ್ಚಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದು ಧ್ವನಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧ್ವನಿ ಅನಿತ್ಯ. ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಶಿಕ್ತ ವಾದ ವರ್ಣಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ವರ್ಣಗಳು ಕೂಟಸ್ಥ ನಿತ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವರ್ಣಗಳ ಸಮುದಾಯವಾದ ವೇದವೂ ನಿತ್ಯ. ತತ್ತ್ವಸಂಖ್ಯಾಸಿದ್ಧಿ ಹೇಳುವಂತೆ - ವೇದಗಳು ನಿತ್ಯ. ನಿತ್ಯ ಎಂದರೆ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿ ಅದ್ವಂತವಿಲ್ಲದ್ದು. ವೇದಗಳ ನಿತ್ಯತ್ವವು "ನಿತ್ಯಾವೇದಾಃ ಸಮಸ್ತಾಶ್ಚ ಶಾಶ್ವತಾಃ ವಿಷ್ಣುಬುದ್ಧಿಗಾಃ" ಎಂದು ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. (ನಿತ್ಯಾ ವೇದಾಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯತ್ವ ಎಂದರೆ - ಕೂಟಸ್ಥ ಸಮ ಅದ್ವಂತ ಶೂನ್ಯತ್ವಂ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ.) ಇಲ್ಲಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ - ■ ವೇದಗಳು ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತ. ■ ಒಂದೇ ತಿರುಗಿದೆ. ಇವು ವಿಷ್ಣು ಬುದ್ಧಿಸ್ಥವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ವೇತಯು ಕಾಲರಕ್ಷೆಯೂ ಇವುಗಳಿಗೆ ವಿಜ್ಞೇದವಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವೇದಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಿಂದ, ಒಂದೇ ಕ್ರಮದಿಂದ, ■ ಕ್ರಮದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಧದ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ■ ಇಲ್ಲ.

ಇನ್ನೊಂದು ಅಕ್ಷೇಪ : ವೇದವ್ಯಾಮಾನ್ಯಾಸ್ತಾಪ್ತ ಗಜ-ಸ್ಥಾನದಂತೆ ವ್ಯರ್ಥ. ಹೇಗೆಂದರೆ- ವೇದವು ವ್ಯರ್ಥತವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಲಕ್ಷಣಭಾವಕವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಭಾವಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲ್ಪಡುವವರಿಂದ ಬೋಧಕವಾಗಿದೆವೋ?

ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತವಾಗದೆ ಬೋಧಕವಾಗಿದೆಯೋ ? ಅಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ವೇದವು ಯಾವಾಗಲೂ ಅರ್ಥಬೋಧಕವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರ ಕೊಡುವವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ಥಾಪನೆ ಗಮನದೊಡನೆ ವ್ಯರ್ಥ.

ಪರಿಣಾಂ (ಸಿದ್ಧಾಂತ) : ನಿನ್ನ ವಾದ ಅಯುಕ್ತ. ಸಂಸ್ಕಾರಕರೆಂದರೆ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡುವವರು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವವರು. ವೇದವಾರ್ತಕರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಪ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಸಂಪಾದವಿದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಒಗ್ಗಿಯಿಂದ ವೇದ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ವೇದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರರು ಶಬ್ದಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ತಾತ್ಪರ್ಯ ತಿಳಿಯುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ವಾಸ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಆಕ್ಷೇಪ ಅಯುಕ್ತ.

ಅಥರ್ಮವಾದಿನೋ ವಾಕ್ಯಂ ಅಪ್ರಯೋಜಕಮೇವ ಹಿ |

ಧರ್ಮಾಭಾವೋಽಪಿ ನೋ ಕೇವಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗತೋ ಧರ್ಮೇತ್ ||೭೧||

೭೧ ಸಂತಯಸಂಪತ್ತೌ ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತ್ಪರಮಾ ||೭೨||

ಅನತರಣಿಕೆ : ಧರ್ಮಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಅವಿರುದ್ಧವಾದ ವಾಕ್ಯ (ವೇದ) ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂಬುದು ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿದವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನೇ ಒಪ್ಪದ ಚಾರ್ವಾಕನ ಬಗ್ಗೆ ವೇದಾವಿರುದ್ಧವೆಂಬುದು ಸಮರ್ಥನೆ ವ್ಯರ್ಥ ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚಾರ್ವಾಕರಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ನಂತರ ವೇದಾವಿರುದ್ಧವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗ ತ್ತದೆ.

ಅನುವಾದ : ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದಾದಿ ಚಾರ್ವಾಕನ ಶಾಸ್ತ್ರ, ವಾಕ್ಯ, ರೂಪ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ವಿಷಯ ರಹಿತವಾಗಿದೆ. (ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನಂ) ಧರ್ಮದ ಅಭಾವವೂ ಸಹ ಚಾರ್ವಾಕನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂತಯ ಉಂಟಾದಾಗ ಅವಿರುದ್ಧವಾದ ವೇದವಾಕ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂತೆ ಪ್ರಮಾಣ.

ವಿವರಣೆ : ವೇದಗಳು ಅವಿರುದ್ಧವಾದವು. ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ದಾರ್ಶನಿಕರೂ ಒಪ್ಪಿದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆಯೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಧರ್ಮಾದಿ ಅತಿಂದ್ರಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ಒಪ್ಪದ ಚಾರ್ವಾಕನ ವಿಷಯವಾಗಿ ವೇದಾವಿರುದ್ಧವೆಂಬ ಸಮರ್ಥನೆ ವ್ಯರ್ಥ ಎಂದು ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಅವನಿಂದ

ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೂ ನಂತರ ವೇದ ಲೋಕಸಮ್ಮತವೆಂದು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಚಾರ್ವಾಕ ಎಂದರೆ ಸುಂದರವಾದ ಲೋಕಸಮ್ಮತವಾದ ಚಾರ್ವಾಕನು. ಚಾರ್ವಾಕ, ಲೋಕಸಮ್ಮತ, ವಾಕಿ ವಾಕ್ಯಂ ಯಸ್ಯಸ್ಯ ಅಥವಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವ (ಚಾರ್ವೀ ಬುದ್ಧಿಃ ಯಸ್ಯಸ್ಯ). ಚಾರ್ವಾಕನು ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇಂದೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳುವ ಇವನ ಪ್ರಕಾರ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ ಈಶ್ವರ, ಧರ್ಮಾರ್ಥರ್ಮ ಪ್ರಣಿವಾಸ, ಸ್ವರ್ಗ ನರಕ ಮೊದಲಾದವು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೇ ಇವನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಾಭಾವವೇ ಇವನ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ. ನಿರಂಕುಶ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಕಾಮೋಪಭೋಗ ಮತ್ತು ಪ್ರತನಿಯವುಗಳೆಂಬಾಗುವ ಕ್ಷೀಣ ನಿವಾರಣೆ ಇವೇ ಇವನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನ. ಆದರೆ ಧರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಒಂದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬಗೆ ಒತ ಮತ್ತು ಉಪಕಾರವಾಗುವ ಒದಲು, ಉಪದ್ರವ, ಹಿಂಸೆ ಹೆಚ್ಚು, ಅವಕಾರವೇ ಅಗುತ್ತದೆಂದು ವಿಷ್ಣುತ್ವಾರ್ಥೋದಯದಲ್ಲಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಅವನ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವ್ಯರ್ಥ. ಇದ್ದುದೆ ಧರ್ಮಾಭಾವವೇ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯವೆಂದು ಹೇಳುವ ಚಾರ್ವಾಕನಿಗೆ ಧರ್ಮಾದ್ಯಭಾವವೂ ಅವನು ಒಪ್ಪುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ "ಓಂ ಅಭ್ಯಾಸಗಮಾಪ್ಯರ್ಥಾಭಾವಾತ್ ಓಂ" (11-2-8) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಫಲಾದ್ಯಭಾವವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಧರ್ಮಾದ್ಯಭಾವವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಕೆ ಗೋಚರವಲ್ಲ ಎಂದರೆ, ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ರಸ ವಿಷಯವಾಗದಂತೆ ಎಂಬುದೇ ಉತ್ತರ. (ಅಯೋಗ್ಯತಯಾ ಚಕ್ಷುಷಾಂ ರಸ ಇವ).

(i) ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ?

(ii) ಅಥವಾ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಿದ್ದರೂ, ರಸನೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾದ ರಸವಿರುವಂತೆ, ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಗೋಚರವಾಗದಿದ್ದರೂ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಮಾಣಗೋಚರವಾಗಿವೆಯೇ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉಂಟಾದಾಗ, ಅ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಿವಾರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ಪುರುಷನ ವಾಕ್ಯವಕ್ಕೆ ಅನು ಅಜ್ಞಾನಾದಿ ದೋಷಗಳು ನುಸುಳುವದರಿಂದ, ವಿಮುಕ್ತನಾದ ಅಪೌರುಷೇಯ ವೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು.

ಒಗೆ ವೇದವು ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದದ ಸ್ವತಃಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಆತಃ ಶಬ್ದದ ಐದನೆಯ ಅರ್ಥ

(ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾನವಾದ)

(ಶಬ್ದವು ಇತರ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತನ್ನ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವದರಿಂದ)

ಶಬ್ದವು ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಶಬ್ದವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸ್ವತಃ ಎಂದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಇದೆ ಎಂದೂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಸಂವಾದಾದಿ ಇತರ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲ ವೆಂದೂ ಈವರೆಗೆ, ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು. ಈಗ ಶಬ್ದವು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಬೋಧಕೋಪಾಯ ಹೇಗೆ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಕ್ತಿಕ್ಷಿಪ್ತವಾನ್ವಿತೇ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಶಬ್ದಾಸಾಂ ಅನುಭೂಯತೇ ||೨೨||

ಅತೋನ್ವಿತಾಭಿಧಾಯತ್ವಂ ಗೌರವಂ ಕಲ್ಪನೇನೈಕಾ ||೨೩||

ಅರ್ಥತರಗಳ : ವೇದವು ಪ್ರಮಾಣವೇ ಅಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಪದಾರ್ಥ ಇಲ್ಲವೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ತಿಳಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನ ಬೋಧಕವಲ್ಲ ಎಂಬ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಬ್ದವು ಪ್ರಮಾಣ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಇತರ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತನ್ನ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಇದು ಶಬ್ದದ ಐದನೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ (ಯೋಗ್ಯವಾದ) ಇತರ ಪದಗಳ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ (ಅನ್ವಿತ) ತಮ್ಮ ಅರ್ಥ (ಸ್ವಾರ್ಥ) ಹೇಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇರುವದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಅನ್ವಿತವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು (ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾನ) ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಅನ್ಯಥಾ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿನಯನಿ : ಅನ್ವಿತಶಕ್ತಿ ನಿರ್ದಯತೇ (ಸಾಮಾನ್ಯಾನ್ವಿತಾಭಿಧಾನವಾದ)

ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ : ವೇದವು ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ನ ವೇದಃ ಪ್ರಮಾಣಂ (ಪ್ರಮಿತಿ ಜನಕಂ). ವೇದದಿಂದ ಪದಾರ್ಥ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಆಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ-

ಪದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ : ಪದಾರ್ಥಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಪದವಿಷಯಕ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ. ಶಬ್ದ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ನಡುವಿನ ವಾಚ್ಯ ವಾಚಕ ಸಂಬಂಧ ಜ್ಞಾನ. ಸಂಬಂಧ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಜ್ಞಾನ ಬೇಕು. ಉದಾ : ಘಟ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗಲು ಘಟ

ಶಬ್ದ. ಘಟರೂಪ ವಸ್ತು ಇವೆರಡರ ಜ್ಞಾನ ಬೇಕು. ಇವೆರಡೂ ಮೊದಲೇ ವೃದ್ಧ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ತಿಳಿದಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದ ಬೋಧಕವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮು ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಿದ್ದುದರ ಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ (ಜ್ಞಾತ ಜ್ಞಾತಕ) ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಇದು ದೋಷ. ಹೀಗಾಗಿ ವೇದವು ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗ ವಾಗುತ್ತದೆ. (ಅನುಪಾದೇಯ).

ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ : ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ, ವಾಕ್ಯದ ಫಲಕಗಳಾದ ವರ್ಣ-ಪದಗಳ, ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಜ್ಞಾನ ಅವಶ್ಯ. ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಹೀಗೆ ಆಗುವದಾದರೆ, ವಾಕ್ಯದ ಉಳಿದ ಭಾಗ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಇವು ಗಳ ಸಮುದಾಯದಿಂದಲೂ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವ ದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬೇಗ ನಾಶ ಹೊಂದುವ (ಅಶುಭಿವಾಶಿನಂ) ವರ್ಣಾದಿಗಳ ಸಮುದಾಯವೇ ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಮಾರ್ಗ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವೇ ಆಗದಿರುವಾಗ ಪದ ಸಮೂಹವಾದ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ ಸರ್ವಥಾ ಆಗಲಾರದು. ಎಂದರೆ ವೇದವು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಕುಟ್ಟಿಸುವ ಉಪಾಯವಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಸಾಪೇಕ್ಷವಾದ ಕ್ರಿಯಾವದ ಅರ್ಥವು ಉಪಪದದಿಂದ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬೇರೊಂದು ಪದದ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಆದರೆದು ಶಬ್ದಗಳ ಸಂಬಂಧ ಜ್ಞಾನ ಆಗುವದು ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಆಗಲಾರದು. ಹೀಗಾಗಿ ಆಕಾಂಕ್ಷಾ-ದೋಷ್ಯತಾ-ಸ್ಪರ್ಧಿಗಳುಳ್ಳ ಪದಗಳೇ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವಾಗಲು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರಣ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಉತ್ತೇಜಿತ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವೇದ ಬೋಧಕ ವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮುಕ್ತ ಪ್ರವಹಿಸವಲ್ಲ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ : ನಿನ್ನ ವಾದಸರಣಿ ತಪ್ಪು. ವೇದ ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ.

(i) ವೇದ ಬೋಧಕವಾಗುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪವಾದ ಮುಕ್ತಿ, ಒಗ್ಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪದಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಆ ಅರ್ಥ ಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಒಪ್ಪಾಧಿಪ್ರಾಯ ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದು. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ.

ವೃದ್ಧರ ವ್ಯವಹಾರಾದಿಗಳಿಂದ ಶಬ್ದ ಶಕ್ತಿಯ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ವೃದ್ಧ ಹಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ತಮ್ಮ ಅರ್ಥ ವನ್ನು (ಸ್ವ-ಅರ್ಥವನ್ನು) ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸು

ಮದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವು ಕೇವಲ ಸ್ವ-ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾ- ಗಾಂ ಆನಯ, ಗಾಂ ಬಧಾನ, ಗಾಂ ಪಶ್ಯ (ಅಕಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ, ಅಕಳನ್ನು ಕಟ್ಟು, ಅಕಳನ್ನು ನೋಡು) ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗೋ ಶಬ್ದವು ಕೇವಲ ಅಕಳ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸದೆ, ತರುವ-ಕಟ್ಟುವ-ನೋಡುವ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಕಳ ಎಂಬ ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಗಳ ವಾಚ್ಯ ವಾಚಕ ಸಂಬಂಧ ಜ್ಞಾನ ಆಗುವಾಗಲೇ (ವ್ಯಕ್ತೈಕ್ತಿ ಸಮಯೇ ಏವ) ಆ ಆ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವು ಇತರ ಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಆಗುವದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. (ಆತಃ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥಾಭಿಧಾಯಿತ್ವಂ ಶಬ್ದಾನಾಂ ಅಭ್ಯುಪೇಯಂ)ಎಂದರೆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಅನ್ವಿತವಾದ ಸ್ವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ಯೋಗ್ಯೇತರಾನ್ವಿತಃ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಶಕ್ತಿ ಗ್ರಹಣಾ ಉಪಪದ್ಯತಃ ಏವ.

ಈ ರೀತಿ ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಯು "ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ" ಇರುವದರಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಪದಗಳ ಪೂರ್ವಾಪರ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಮೆಂದರೆ ಅಂಗಾಂಗಭಾವ. (ಗುಣ ಪ್ರಧಾನ ಭಾವ.) ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಣ ವಿಶೇಷ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಾದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ. ಅಥವಾ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನ. ಹೀಗೆ ಪದಗಳು ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವದರಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರಣವಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆ ಆಯುಕ್ತ. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ "ಅನ್ವಿತಸ್ವಾರ್ಥಾಭಿಧಾಯಿತ್ವ" ಇರುವಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ.

ಅನ್ವಿತ ನಾಡದಲ್ಲಿಯೆ ಇದಾಗಲೆದ ಭೇದಗಳು :

(i) ಕೆಲವರು ಒಂದೇ ಪದ, ಮೊದಲನೆಯ ಪದ ಅಥವಾ ಪ್ರಧಾನ ಪದ, ಅನ್ವಿತ ಸ್ವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಪದಗಳು ಆ ಅರ್ಥದ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. (ಪ್ರತಿಯೋಗಿ ಸನ್ನಿಧಾಪನಂ) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾದ ಆಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿರೂಪಕನಂತೆ ಎಲ್ಲ ಪದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವ ಅರ್ಥ ಬೋಧಕಶಕ್ತಿ ಇರುವಾಗ ಒಂದು ಪದಕ್ಕಿಗೇ ಆ ಶಕ್ತಿ ಇದೆಯೆಂದು ಎತಿ ಒಪ್ಪಬೇಕು ? ಇದಲ್ಲದೆ ಪದಗಳ ಪ್ರಾಥಮ್ಯವು, ಪ್ರಯೋಗಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ- "ಗಾಂ ಪಶ್ಯ" ಅಥವಾ "ಪಶ್ಯ ಗಾಂ" ಎಂಬುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಧಾನ ಪದವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವದು ಹೇಗೆ ?

(ii) ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು (ಸಾಮಾನ್ಯ-ಅಸ್ತಿತ್ವಾಧಿಧಾನ) ಒಪ್ಪದೆ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದ ಶಬ್ದಗಳೊಡನೆ ಮಾತ್ರ, ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. (ವಿಶೇಷಾನ್ವಯ). ಈ ವಾದ ಕೂಡ ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನ್ವಯ ದೋಷ ಮತ್ತು ಇತರ ಶಬ್ದಗಳ ವೈಯರ್ಥ್ಯ ದೋಷ ಒರುವದೆಂದು ಇದೀಗ ತಾನೇ ಮುಂದೆ (ಅನುವಾದಮೇವ) ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುವುದು.

ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಬಗ್ಗೆ ಅಕ್ಷೇಪ :

(ಅ) ನೈಯರ್ಥ್ಯ ತಂತ್ರಾ : ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ, "ಗಾಂ ಅನಯ" ಎಂಬುದು ಗೋ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಅನಯಾನುಸ್ಥಿತ 'ಗೋ'. (ಅನಯನ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಕಳು). ಆದ್ದರಿಂದ ಗೋ ಪದದ ಮುಂದೆ ಇರುವ ಅನಯನ ಪದ ವೈರ್ಥ್ಯ ಇನ್ನು ಅನಯ ಪದವು ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳದ ನಂತರವೇ ಗೋ ಪದಕ್ಕೆ ಅನಯಾನುಸ್ಥಿತ ಗೋ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವದರಿಂದ ಅನಯ ಪದ ವೈರ್ಥ್ಯವಾಗುವದು ಸಮರ್ಥಿಸುವದು ಅನುಚಿತ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನಯ ಪದವು ತರುವಿಕೆ ಎಂಬ ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಿತ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅನಯ ಪದದಂತೆ ಇತರ ಪದಗಳೂ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥ ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆಂದೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಾರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಓಗಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವಾಧಿಧಾನ ವಾದಕ್ಕೆ ವಿಲಾಂಬರ ಕೊಟ್ಟುತಾಗುತ್ತದೆ.

(ಬಿ) ಅನೇಕಾನ್ವಯ ತಂತ್ರಾ : 'ಗಾಂ ಅನಯ' ಎಂಬುದು ಗೋ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಅನಯಾನುಸ್ಥಿತ ಗೋ. ಈ ಅರ್ಥವು ಅನಯ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಬಂಧಿಸಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನಯ ಶಬ್ದವು ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವವರೆಗೆ ಗೋ ಶಬ್ದದ ಅಸ್ತಿತ್ವಾರ್ಥ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆಯೇ ಅನಯ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಎಂದರೆ 'ಗಮಾನ್ವಿತ ಅನಯನ'ವು ಗೋ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಓಗಿ ಗೋ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ಅನಯನ ಶಬ್ದವನ್ನೂ, ಅನಯನ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ಗೋ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿರುವದರಿಂದ ಅನೇಕಾನ್ವಯ ದೋಷ ಒರುತ್ತದೆ. ಈ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಶಬ್ದಗಳು ತಮ್ಮ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಹೇಳಲು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಆ ಶಬ್ದಗಳೇ ಪರಸ್ಪರ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾದ ಸ್ವ-ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಇದು ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಏಕೆಗಾಗಿ ಎರಡು ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು (ಸ್ವಾರ್ಥ, ಅಸ್ತಿತ್ವಾರ್ಥ) ಕಲ್ಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಚೇತನವಾದ ಪದಗಳಿಗೆ "ಎರಡು ವ್ಯಾಪಾರ" ಎಂದರೆ ಏನು ಏನು ಅರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವದು ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ.

ಪರಿಣಾಮ : (i) ಮೇಲಿನ ಎರಡು ದೋಷ ಪರಿಹರಿಸಲು ಓಗಿಗ ಅಸ್ತಿತ್ವಾಧಿಧಾನವಾದಿಗಳು ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ ಪದಗಳು ಐವತ್ತಕ್ಕೂ ಮೂಲಕ, ಮೊದಲು

ಅನ್ವಿತವಾಗದ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಒಂದ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವ-ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಪರಿಹಾರ ಅಸಮಂಜಸ. ಏಕೆಂದರೆ ಪದಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು ಸಾಹಚರ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಸ್ವಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಅಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪದಗಳು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದು ಕೊಡಲಾರವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಕೂಡ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಉದಾ: ಗಾಂ ಪತ್ಯ, ಪ್ರಾಣಾದಂ ಪತ್ಯ; (ಆಕಳನ್ನು ನೋಡು, ಅರಮನೆಯನ್ನು ನೋಡು) ಆದ್ದರಿಂದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತ.

(ii) ನಿಜವಾದ ಪರಿಣಾಹ : ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹೀಗಿದೆ— (ವಯಂ ತು ಒೂಮು) ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾನ ವಾದಿಗಳು. ವಿಶೇಷ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾನವಾದಿಗಳ ದೋಷವು ನಮಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಪದಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಆಕಾಂಕ್ಷಾ, ಯೋಗ್ಯತಾ, ಸನ್ನಿಧಿಗಳಿಗಾಗಿ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಅನ್ವಿತವಾದ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿವೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅನೋನ್ಯಾಶ್ರಯ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥ ಹೇಳುವ ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ (ಪದಾಂತರ-ಸಮಭಿಹಾರಾತ್) ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವಿಶೇಷಾನ್ವಯ ತಿಳಿಸಲು ಮತ್ತು ತನ್ಮೂಲಕ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗಲು ಉಳಿದ ಪದಗಳ ಉಪಯೋಗವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಇತರ ಪದಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಇದರ ಒದಲಾಗಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ, ತಿಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇದೆಯೆಂದೂ, ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾದ ಪದಾರ್ಥ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಅನುಚಿತ. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಚ್ಯ ವಾಚಕ ಸಂಬಂಧ ಗ್ರಹಿಸುವಾಗಲೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಿತಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಪದದ ಶಕ್ತಿಯ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆಯು ಹೊಸದಾಗಿ ವಿಶೇಷಾನ್ವಯ ಬೋಧನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಈ ಪದದಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ದೋಷವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡದಂ. ಏಕೆಂದರೆ "ಅನಯನಾ ನ್ವಿತ ಗೋ ಮತ್ತು ಗವಾನ್ವಿತ ಅನಯನ"ಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ಭೇದವಿರುವದರಿಂದ ಪುನರುಕ್ತಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಆರ್ಥಿಕ ಪುನರುಕ್ತಿಯಂತೂ ದೋಷವೇ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ಅರ್ಥವು (Implied Meaning) ಎಂದಿ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. (ಅರ್ಥಾಂತರ್ಥ : ಬೋಧನಾರ್ಥ) ಇದಲ್ಲದೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿದ ಪದಗಳು ಅವಶ್ಯವಿರುವದರಿಂದ ಆ ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಯ, ವಿಶೇಷಾನ್ವಯ ಎಂಬ ಎರಡು ಹಂತಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ

ಗಳು ತಮ್ಮ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇತರ ಬೋಗ್ಯ ಶಬ್ದಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿವೆ
ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಪದಗಳ ಬೋಧನೆಯಿಂದ, ಪದ
ಗಳ ಅಗಾಧಿ ಭಾವ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಣ ವಿಶೇಷ್ಯಭಾವ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು
ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

(2) ಬೇರೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಾಭಿಧಾನ ಬಿಟ್ಟು ಶಬ್ದಶಕ್ತಿಯನ್ನು
ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. (ಗೌರವ
ಕಲ್ಪನೇತ್ಯರ್ಥ) ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ವರ್ಣ-ಪದ ವಿಭಾಗವಿಲ್ಲದ ನಿರವಯವ
(ಅಖಂಡ) ವಾಕ್ಯವೇ, ವಾಕ್ಯರೂಪ ಸ್ತೋಟವೇ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಕವೆಂದು
ಹೇಳಿದರೆ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ವೇದವು ವರ್ಣ-
ಪದ ರಹಿತವಾದ ನಿರವಯವ (ಅಖಂಡ) ವಾಕ್ಯ ಬುದ್ಧಿ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಪ್ರವಣ
ವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಪ್ರಮಾಣಿಕ ಅಖಂಡ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ
ಬೋಧಕ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಕೂಡ ಕಲ್ಪನೆಯೇ. ಈ ರೀತಿ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ
ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಬೋಧಕ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಇತರ ವಾದಗಳು.

ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಬೋಗ್ಯ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾದ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವ
ಶಕ್ತಿ (ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸ್ವಾರ್ಥ) ಇರುವುದರಿಂದ ಪದಗಳ ಬೋಗ್ಯ ಬೋಧನೆಯಿಂದ
ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಈ ವೇದವು ನಮ್ಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಾ
ಭಿಧಾನವಾದ "ನಮ್ಮ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ
ಬೋಧಕ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ವಾದಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾದಗಳು, ಅನುಭವ
ಇವುಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಪ್ರೀತಿಯ
ಚಾರ್ಯರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ "ಗೌರವ ಕಲ್ಪನೇತ್ಯರ್ಥ" ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.
ಈಗ ೩ ಬೇರೆ ವಾದಗಳಾವು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷಗಳಾವು ಎಂಬ
ದರ ಅತಿ ಸ್ಕೂಲ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ಇದೆ, ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ಮೂಲಗ್ರಂಥ ನೋಡಬೇಕು.

(1) ಸ್ತೋಟವಾದ (ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಮಾತ್ರ) - ಸ್ತೋಟದಲ್ಲಿ ವರ್ಣ-ಪದ-
ವಾಕ್ಯ-ಅಖಂಡ ಪದ-ಅಖಂಡ ವಾಕ್ಯವೆಂಬ ಪದ ಸ್ತೋಟವು ಮತ್ತು ವರ್ಣ-
ಪದ-ವಾಕ್ಯವೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ತೋಟ, ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ೩ (ಎಂಟು) ಅನುಚಾರ
ಭೇದಗಳಿವೆ. ಈ ಎಂಟರಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಮುಖ್ಯವಾದುದು
ಅಖಂಡ ವಾಕ್ಯಸ್ತೋಟ ಮತ್ತು ಅನುಪಂಗಿಕವಾಗಿ ಅಖಂಡ ಪದಸ್ತೋಟ.
ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಹೊಳೆಯುವ ವಿವರ ಅಥವಾ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ
ವಿಚಾರ ಅಥವಾ ಚಿಂತನ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸ್ತೋಟ ಎನ್ನುವರು. "ಸ್ತುಟ್ಯತೇ ವ್ಯವ್ಯಕ್ತೇ
ಅರ್ಥಃ ಇತಿ ಸ್ತೋಟಃ - ಅಥವಾ ಸ್ತುಟಮತಿ, ಸ್ತುಟ್ಯಭವತಿ ಅರ್ಥಃ ಇತಿ
ಸ್ತೋಟಃ.

ಪದಸ್ತೋಟ : ವರ್ಣಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ವರ್ಣ ಸಮೂಹದಿಂದಾಗಲಿ, ತೀಯದ. ವರ್ಣಭಿನ್ನವಾದ, ಅದರ ವರ್ಣಗಳಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ, ಅರ್ಥ ತಿಳಿಸುವ ಸತ್ಯವಾದ ಅಖಂಡ ಶಬ್ದವೇ ಸ್ತೋಟ. "ವರ್ಣಾತಿರಿಕ್ತಃ ವರ್ಣಾಭಿವ್ಯಂಗಃ ಅರ್ಥ ಪ್ರತ್ಯಾಯಕಃ ನಿತ್ಯಃ ಶಬ್ದಃ ಸ್ತೋಟಃ ಪದಸ್ತೋಟಃ.

ವಾಕ್ಯಸ್ತೋಟ : ಕೇವಲ ಪದಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯದ, ಪದಸಮುದಾಯದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ವಾಕ್ಯಭಿನ್ನವಾದ, ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ತಿಳಿಸುವ ಅಖಂಡವಾಕ್ಯವೇ ವಾಕ್ಯ ಸ್ತೋಟ. ಎಂದರೆ ವರ್ಣ-ಪದ ಭೇದವಿಲ್ಲದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ತಿಳಿಸುವ ಅಖಂಡ ವಾಕ್ಯವೇ ವಾಕ್ಯಸ್ತೋಟ.

ಸ್ತೋಟವಾದದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲದ ಸ್ತೋಟದ ಕಲ್ಪನೆ, ೧ ಸ್ತೋಟ ಅಖಂಡ (ನಿರವಯವ) ವಾಕ್ಯ ಮತ್ತು ವರ್ಣ ಪದ ವಿಭಾಗವಿಲ್ಲದ್ದು ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು (ಕಲ್ಪಿತ) ಸ್ತೋಟಕ್ಕೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಬೋಧಕ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಇವೇ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷಗಳು. ಈ ದೋಷ ಪರಿಹರಿಸಲು ಸ್ತೋಟವಾದಿಗಳು ಹೇಳುವ ಯುಕ್ತಿಗಳು ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತೋಟವಾದ ಅಗ್ರಾಹ್ಯ.

(2) ಸ್ವರ್ಣವರ್ಣ ವರ್ಣಮಾಲಾ (ಕೆಲವು ಮೀಮಾಂಸಕರ ಮತ) ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದ ವರ್ಣ ಸಮೂಹವೇ (ವರ್ಣಮಾಲೆ) ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆಂದು ಇವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾದ ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷವಿದೆ. ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸಜ್ಞಾನ (ವಾಚ್ಯ ವಾಚಕ ಸಂಬಂಧ ಜ್ಞಾನ) ಅವಶ್ಯ. ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನವಾಗುವಾಗ ವರ್ಣಮಾಲೆಯ ಕಲ್ಪನೆ ಏಕೆ ? ಇದಲ್ಲದೆ ಕ್ರಮದಲ್ಲರಿವೆ 2-3 ಅಥವಾ 5-6 ವರ್ಣಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಹಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲರಿವೆ ನೂರಾರು, ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಣಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಅಶಕ್ತವೇ. ಮಹಾವ್ರಯಾಸದಿಂದ ಕೂಡ ಇದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಇತರ ಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸ್ವ-ಅರ್ಥ ತಿಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇದೆ ಎಂಬ ಸುಲಭ ಉಪಾಯವಿರುವಾಗ ಅಧಿಕ ಪ್ರಯಾಸ ಏಕೆ ?

(3) ವಾಕ್ಯಾತ್ಮಕ ವರ್ಣಮಾಲೆ (ಪ್ರಾಚೀನ ಮೀಮಾಂಸಕರ ಮತ). ವಾಕ್ಯದ ಕೊನೆಯ ವರ್ಣವು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಮೀಮಾಂಸಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾದವು ಅಯುಕ್ತ. ಅಂತ್ಯ ವರ್ಣವೊಂದೇ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಬೋಧಕವಾದರೆ ಉಳಿದ ವರ್ಣಗಳ ಉಚ್ಚಾರ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಅಂತ್ಯ ವರ್ಣದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಣಗಳ, ಪದಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಬರುವುದರಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

(4) "ಪದಸಮೂಹಪ್ರಯೋಗಾತ್ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಾನುಮಾನಂ" ಎಂಬ ವಾದ

(ವೈಶೇಷಿಕರ ಮತ). ಈ ವಾದದಲ್ಲಿ ಪದಗಳ ಪ್ರಯೋಗವು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧ ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿದೆ. (ಪದಾರ್ಥಸಂಸರ್ಗಪ್ರತಿಪಾದನಂ) ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾದ. ಇಲ್ಲಿ ಪದಗಳಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಅನುಮಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹಂತಗಳಿವೆ.

(i) ಯಾರು ಯಾವ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

(ii) ನಂತರ ಬೇರೊಬ್ಬರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಪದಗಳಿಂದ ಆ ಪದಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಪದಾರ್ಥಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೂ ಅನುಮಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಾದವೂ ಅಯುಕ್ತ. ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿಗಳಿಂದ "ಗೌ, ಆಹ್ಲ, ಪುರುಷ, ಹಸ್ತಿ" ಮೊದಲಾದ ಒಬ್ಬ ಸಮುದಾಯ ಪ್ರಯೋಗ ದಿಂದಂತೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾಂಕ್ಷಾ ಸನ್ನಿಧಿ ಯೋಗ್ಯತಾ ಇರಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳಿಂದಲೇ ನೇರವಾಗಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುವಾಗ ಪದಗಳಿಂದ ಅನುಮಾನವಾದ ಆ ಅನುಮಾನದಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು "ಒಳಬಂಧ ರೀತಿ" ಎಂದು ಮುಂದರಿಸಲಾಗಿದೆ (ಸುವ್ಯಕ್ತ ಕುಳಿತ ಒಳಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಹಿಡಿಯುವ ಬದಲು ಪದರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಪಕ್ಷಿ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ದೂರದಿಂದ ಕೂಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಳಿದಾಗ ಆ ಪಕ್ಷಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆ ಒಳಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕು— ಎನ್ನುವಂತೆ ಇದೆ ನಿಸ್ಸ ರೀತಿ)

(5) ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ವಾದ : (ಭಾಷ್ಯ ಮತ) ಪದಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥಗಳೇ ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿ ಮೂಲಕ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು (ಅನ್ವಯ) ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಇವರ ವಾದ. "ಪದಾರ್ಥಪಿಪಾಸಾ ಪದಾರ್ಥಾಃ ಒಪ್ಪ ಅನ್ವೇಷಣ್ಯವ್ಯಯಂ ಬೋಧಯಂತಿ." ಈ ವಾದವೂ ಅಯುಕ್ತ. ಎಕೆಂದರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ ಬೋಧಕತ್ವ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಇದು ಕಾದ ಶಬ್ದವೇ ಮಾತ್ರ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಾವು ಹೇಳುವಂತೆ ಪದಗಳಿಗಿರುವ ಒಂದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುವಾಗ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (i) ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ ಬೋಧಕತ್ವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ (ii) ಪದಗಳಿಗೆ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ಬೋಧಕತ್ವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಓಗಿ ಎಂದು ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪುವದರಿಂದ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ನಿಜಾಂತರ ಮೇರೆ ಮುಖ್ಯ ಮೂಲಕ ಅನ್ವೇಷಣೀಯ ಪದಾರ್ಥ :

(i) (ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವೇಷಾರ್ಥವಾದಿಗಳಾದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕತಾ ಪಕ್ಷ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ (ಪದಾರ್ಥೇ, ಅನ್ವಯೇ ತ) ಓಗಿ

ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಮೂಲಕ ಅವನೂ ಶಕ್ತಿದ್ವಯ: ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಡದು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾವು ಒಂದೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದೇವೆ. ಪದಗಳು ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥವಾಚಕವಾಗಿವೆ. (ಎಕಮಾ ಏವ ಶಕ್ತ್ಯಾ ಅನ್ವಿತಾರ್ಥಸ್ಯ ಏವ ಅಭಿಧಾನ-ಅಗೀತಾರಾತ್)

(2) ಆದರೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾನ ವಾದದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ (i) ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಿತವನ್ನೇ ಪದಗಳಿರುವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿ. (ii) ಬೇರೆ ಪದಗಳ ಸನ್ನಿಧಾನ ಮೂಲಕ ಬಹು ವಿಶೇಷಾನ್ವಯ ಶಕ್ತಿ. (iii) ಬೇರೆ ಪದಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುದಾಕೌತ ವ ಬಾಮ ಶಕ್ತಿ ಆದರೆ ಈ ಅಕ್ಷೇಪ ಅಕಮಂಜಸ. ಏಕೆಂದರೆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ನಾವು ಒಂದೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದೇವೆ ಪದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥ ಹೇಳುವ ಬಾಮ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಪದಗಳು ಆಕಾಂಕ್ಷಾ-ಸನ್ನಿಧಿ-ಯೋಗ್ಯತಾವುಳ್ಳ ಯೋಗ್ಯ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಸ್ವ-ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಹಾಗೂ ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ "ಶಕ್ತಿಶ್ಚೈವಾನ್ವಿತೇ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಶಬ್ದಾನಾಂ ಅನುಭೂಯತೇ" ಎಂದು 72ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ.

(3) ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳು ಪದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಬೋಧಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರ ಬದಲಾಗಿ ಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಬೋಧಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವದು ಉಚಿತ. ಏಕೆಂದರೆ ಪದಕಮೂಲ (ಪದಕದಬ) ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ ಸ್ಮರಣೆಯಾಗಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸು ಬೇರೆಡೆ, ಬೇರೆ ವಿಷಯದತ್ತ ಸಂಚರಿಸಿದಾಗ (ಮಾನಸಾಪವಾಧಾತ್) ಪದಗಳ ಅರ್ಥಸ್ಮರಣೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪದಾರ್ಥ ಸ್ಮರಣೆ ಇದ್ದರೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಮರಣೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪದಗಳಿಂದ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಬೋಧಕ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಅಕ್ಷೇಪ ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪದಗಳ ಅರ್ಥಸ್ಮರಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ (ಅನ್ಯಥಾ) ಎಂದರೆ ಪದಗಳಿಗಿರುವ ಶಕ್ತಿ ಸ್ಮರಣದಿಂದ (ಸಂಗಾ ಸ್ಮರಣಾದಿಂದ) ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಪದ ಸಮೂಹ ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಪದಗಳಿಗಿರುವ ಶಕ್ತಿ ಸ್ಮರಣೆಯಾಗಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪದಗಳ ಶ್ರವಣ ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನಗಳ ನಡುವೆ ಪದಾರ್ಥ ಸ್ಮರಣೆಯೊಂದನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಮಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಇಷ್ಟಾದರೂ ನೀನು ಪದಾರ್ಥಗಳೇ ಅನ್ವಯ ಬೋಧಕವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಅನುಮಾನ-ಅಗಮ-ಉಪಮಾನ-

ಅರ್ಥಪತ್ತಿ-ಅಥಾವ ಎಂಬ ಆರು ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ (ಪದಗಳ ಅರ್ಥ) ಎಂಬ ವಿಷಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪದಗಳಿಗಿರುವ ಒಂದೇ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ (ಅನಿಷ್ಟ ಸ್ವಾರ್ಥ) ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಪದಗಳ ವಾಚ್ಯ ವಾಚಕ ಸಂಬಂಧ ಜ್ಞಾನ (ವೈಶ್ವತ್ಪತ್ತಿ) ಆಗುವಾಗಲೇ ಅನಿಷ್ಟ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದು ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧ. ಇದನ್ನು ದಿಷ್ಟು ಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಬೋಧಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

■ ಚಾತಕ್ತ್ಯಾಧಿದಾಯಿತ್ವಂ ಪ್ರವೃತ್ತಿತ್ವ ದ್ವಿಧಾನ್ಯತಾ ||೩||

ಅನಂತರಣಿಕೆ : (ಕಣ್ಣಿಗೆ ರೂಪಜ್ಞಾನವು ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಬಂಧ ದ್ವಾರಾ ಆಗುವಂತೆ ಶಬ್ದಗಳು ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಕವೆಂಬ ಅವಾಂತರ ವ್ಯಾಪಾರ ಮೂಲಕ ಅನ್ವಯ ಬೋಧಕವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೂ ಇದರಿಂದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ದೋಷಗಳ (ಶಕ್ತಿದ್ವಯ ಕಲ್ಪನೆ, ವಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಂಗೀಕಾರ) ಪರಿಹಾರವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ : ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಲೇ ಅನ್ವಯ ಹೇಳುತ್ತವೆ. (ಅರಬ್ಬಿ ಅಭಿಧಾಯಿತ್ವಂ) ಎಂಬುದು ಮುಕ್ತವಷ್ಟೆ. ಇನ್ನು ಶಬ್ದಗಳು ಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಅನ್ವಯವನ್ನೂ ಕ್ರಮೇಣ ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎಂದು ವಿಪರೀತ (ಅನ್ಯಥಾ) ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ, ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ "ದ್ವಿಧಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿ" ಎಂದರೆ ಎರಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿನಶಕೆ : ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಶಬ್ದಗಳ ವಾಚ್ಯ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಸಂಬಂಧ ಜ್ಞಾನ (ವೈಶ್ವತ್ಪತ್ತಿ) ಆಗುವಾಗಲೇ ಅನ್ವಯ ಜ್ಞಾನಉಂಟಾಗುವದರಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಬೋಧಕವಾಗಿವೆ. ಈಗ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಶಬ್ದಾರ್ಥದ್ವಾರಾ ಅನ್ವಯವಾಗಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ರೂಪ ಜ್ಞಾನವು ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಬಂಧದ್ವಾರಾ (ಅರ್ಥಸ್ವೀಕರಣ) ಆಗುವಂತೆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಎಂಬ ಅವಾಂತರ ವ್ಯಾಪಾರ ಮೂಲಕ ಅನ್ವಯವಾಗಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ಶಕ್ತಿದ್ವಯ ಕಲ್ಪನೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. (ನಾಯಕ ದೋಷ)ಆದರೆ ಫೂರ್ವಪಕ್ಷ ಅಯುಕ್ತವೆಂದು ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿರಾಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಿರಾಕರಣಿಕೆ : ಪದಗಳ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಬೋಧಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಹೇಳುತ್ತೀ. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಪದಾರ್ಥಗಳಂತೆ ಪದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ ದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇದೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೋ ? ಆ ಶಕ್ತಿ ಇದಿದ್ದರೆ ಪದಗಳು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವೇ (ಕತಕ್ತ್ಯಾ) ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆಯೆಂಬುದು ವ್ಯಾಘಾತ. (ಅರ್ಥ ಹೇಳು

ತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಮುಂದೆ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವದರಿಂದ ವ್ಯಾಘಾತ.) ಇವರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ದೋಷಗಳು (ಎಳನೇ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮುಂತಾದವು) ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನು ಪದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ನಾವು ಪೂಜೆ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಪದಗಳು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಅನ್ವಯವನ್ನೂ ಏಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆಯೇ? ಅಥವಾ ಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆಯೇ? ಏಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಅಭಿಧಾನ ವಾದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಎಂಬ ಅವಾಂತರ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪದಗಳು ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ನಂತರ ಅನ್ವಯವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ 'ದ್ವಿಧಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿ' ಅಥವಾ 'ವಿರಮ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ' ಎಂಬ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಶಬ್ದ ಉಚ್ಚರಿಸುವಂತೆ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ ವಾಗದೆ ತುಸು ತಡವು (ವಿರಮ್ಯ) ತುಸು ಕಾಲದ ನಂತರ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ.

[ಇನ್ನು ಆನೆ ಎಂದೊಡನೆ ಆನೆಯೊಂದಿಗೆ ಇರುವ ಮಾವುತನ ಸ್ಮರಣೆ ಬರುವಂತೆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಿಷಯಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರದಿದ್ದರೂ ಅವು ಸಾಹಚರ್ಯ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳುವದೂ ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಪದಾರ್ಥ ವಿಷಯಕ ಶಕ್ತಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ಪದಗಳು ಅರ್ಥ ವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವದು ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ.]

ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ವಿಷಯಕ ಅನ್ವಯ ಮತ್ತು ತನ್ನೊಲಕ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ವಾದವೂ ಅಸಮಂಜಸ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳುವದಾದರೆ ಪದಗಳು (ಆನೆ-ಮಾವುತ-ಎಂಬಲ್ಲಿಯಂತೆ) ಸಾಹಚರ್ಯ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೇವಲ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತವೆ, ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷಣಾ ಮೂಲಕ ಅನ್ವಯ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಾಚಕತ್ವ ಶಕ್ತಿ (ಅಭಿಧಾನ ವೃತ್ತಿ) ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭಿಧಾನ ವೃತ್ತಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ಲಕ್ಷಣಾ ವೃತ್ತಿಯೂ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಲಕ್ಷಣಾ ವೃತ್ತಿಯು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಬೇಕಾದ ಅಭಿಧಾನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. (ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಾಧ ಬಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿ. ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಅಭಿಧಾನವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಲಕ್ಷಣಾ ವೃತ್ತಿಯೂ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಥ ಬೋಧಕವಾಗುವದಿಲ್ಲ).

ಪರಿಣಾಮ : ಮೊದಲ ಎರಡು ವಾದಗಳು ಎಂದರೆ (i) ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದರೆ ಶಬ್ದಗಳು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ ಎಂಬ ವಾದ (ii) ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಲಕ್ಷಣಾ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ತದ್ವಾರ್ಥ ಬೋಧಕ ಎಂಬ ವಾದ 73

ನೆಯ ಶೋಕದಲ್ಲಿಯ "ನ ಚಾಶ್ಚಾ ಭಿಧಾಯಿತ್ಯಂ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಟೀಕಾರಾರ್ಥರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಪದಗಳಿಂದಾಗುವ ಪದಾರ್ಥ ಸ್ಮರಣೆಯೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಅಭಿಧಾಯಕತ್ವ, ವಾಚ್ಯತ್ವ ಎಂದರೆ ಈ ವ್ಯಸಂಗ ಒರೆಯುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಏನೆಯಂದೊಡನೆ ಮಾವುತ ಎಂಬ ಸ್ಮರಣೆ ಬರುವುದರಿಂದ ತಾಯಿ (ತಾಯಿ) ತಾಯಿ, ಮಾವುತ (ಹತ್ತಿವ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗಲಿ ! ಧೂಮ (ಹೂಗಿ) ಎಂದೊಡನೆ ಹೂಗಿಯಿರುವ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯ ಸ್ಮರಣೆ ಬರುವುದರಿಂದ, ಧೂಮ ತಾಯಿ, ಅಡಿಗೆ ಮನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗಲಿ !

ಉಪಸಂಹಾರ : ಪದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಚಕತ್ವ ಶಕ್ತಿಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಬ್ದಗಳು ಯೋಗ್ಯ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾದ ತಮ್ಮ ಅರ್ಥ (ಯೋಗ್ಯತೆರಾಂತಿಸ್ವಾರ್ಥ) ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿಶೇಷ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿದ ಪದಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆರಾಂತನೆ (ಸಮಭಿವ್ಯಾಹಾರ) ಅವಶ್ಯಕ. ಈ ತೋರಣೆಯಿಂದ ವಾಚ್ಯತ್ವ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನ್ವಿತಾಭಿಧಾನವಾದುದ್ದೇ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪದಗಳ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ವಾಚ್ಯತ್ವಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಪದ ಸಮೂಹವಾದ ವೇದದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಉಪಾಧ್ಯಾ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವ (ಪ್ರಮಿತಿ ಜನಕ) ವೇದವು ಪ್ರಮಾಣ. ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯಕ ವಿಚಾರವು ಅತ್ಯಂತ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅತಃ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಗಳು : ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯಕ ವಿಚಾರವನ್ನು (ಜಿಜ್ಞಾಸಾ) ಬಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು. ಅತಃ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವೇ ಅದೇ ಆ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ—

- 1) ಅತಃ ವಾಚ್ಯನಾದ ಪ್ರಶಸ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ (ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ)ವಿಚಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷರೂಪ ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ (ಅಕಾರವಾಚ್ಯಾತ್ ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಗುಣ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಜ್ಞಾನಾದಿಪ್ರಸಾದಜನ್ಯ ಮೋಕ್ಷಾಖ್ಯಫಲಸದ್ಭಾವಾತ್)
- 2) (ಸಂಸಾರ) ಒಂದಾದ ಸತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ (ಬಂಧಕ್ಕೆ ಸತ್ಯತ್ವಾತ್)
- 3) ತ್ವಷ್ಟಿ (ವೇದವು) ಇಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ-ಉಪಾಧಿ ಪರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ.
- 4) ತ್ವಷ್ಟಿ (ವೇದವು) ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ.

5) ಶಬ್ದವು ಯೋಗ್ಯ ಇತರ ಮಹಿಮೆ ಅರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾದ ತನ್ನ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವದರಿಂದ.

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೆ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ.

(ಸೂತ್ರಾನುಕಾರಿ ಪದಗಳಿಂದ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ವಿವರಿಸುವ) ವೃತ್ತಿಕಾರರಾದ ಭಾಸ್ಕರಾಚಾರ್ಯರಂತೆ ಮತ್ತು ಉಪಲಕ್ಷಣಯಾ ನಿವರಣಕಾರರು, ಭಾಮಹೀ ಕಾರರಂತೆ ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಥ ಮತ್ತು ೮೩. ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ದೋಷ ಎಕ್ಸಪ್ಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ—
ಪುನರುಕ್ತಿ ಶಂಕಾ : ಅಥ ಶಬ್ದವು ಅನಂತರ ಎಂದರೆ ಶಮ ದಮಾದಿ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪತ್ತನಂತರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಮೊದಲು ಇರುವ ಶಮ ದಮಾದಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅಥ ಶಬ್ದ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಥ ಶಬ್ದವು ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಶಮ ದಮಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಥ ಶಬ್ದದ ನಂತರ ಇರುವ ಅತಃ ಶಬ್ದವೂ ಶಮ ದಮಾದಿ ಸಂಪನ್ನನಾದುದರಿಂದ (ಅಧಿಕಾರಾದೇಃ ಸಂಪನ್ನತ್ವಾತ್) ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥ ಮೊದಲೇ ಅಥ ಶಬ್ದದಿಂದ (ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪತ್ತನಂತರಂ ಎಂಬುದರಿಂದ) ನಿರೂಪಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಅಥ ಮತ್ತು ೮೩. ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ಇದೆ.

ಪುನರುಕ್ತಿ ಶಂಕಾ ಪರಿಹಾರ : ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ವೃತ್ತಿಕಾರರು ಮೈ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ತಾವೂ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ದಾಹ ದುಃಖ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ ಎಂದು, ಬೇಕಾದಾಯಿತು (ನ ಓ ಪರಾಂಥಂ ದಗ್ಧಮಿತಿ ಸ್ವಾಂಗದಾಹದುಃಖಂ ನಿವರ್ತತೇ) ಉದ್ಗಾರ್ತ ತೆಗೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅಥ ಶಬ್ದವು ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಅನಧಿಕಾರಿಗಳ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಶಮ ದಮಾದಿ ಗಳಿಲ್ಲವವೆಂದು ಅನಧಿಕಾರಿಗಳು, ಅವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀವಾಂಸಾದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಥ ಶಬ್ದವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಅನಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದೇ ಬೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ೮೩. -ಬೃಹದ ಒದನಯ ಅರ್ಥವು, ಮೋಕ್ಷರೂಪ ಫಲವಿರೂಪದಿಂದ ಎಂದಿದೆ. ಅದರ ಮಧ್ಯರ ಪ್ರಕಾರ ೮೩. ಶಬ್ದವು ಹಾಸ್ಯದ ವಿಷಯ ಪ್ರಯೋಜನದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು (ನ್ಯಾಯಕಲಾಪಂ) ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಥ ಮತ್ತು ೮೩. ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇಲ್ಲದ ಪುನರುಕ್ತಿಗೆ ಅಂಜಿ ಕೆಲವರು "ಅಥಾತಃ" ಎಂದು ಓದಿ ಪದ ಮಾಡಿ ಪುನರುಕ್ತಿ ಪರಿಹರಿಸಲು ಹೊರಟಿತ್ತು ಆಯುಕ್ತ.

ಇನ್ನೊಂದು ಶಂಕಾ ಪರಿಹಾರ : ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ

ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿರುವ ಜೈಮಿನೀಯ ಪೂರ್ವ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ವ್ಯಸನ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶಬ್ದದ ಜಾಲನೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದು ವ್ಯಸನರುತ್ತಿ ದೋಷ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಪೂರ್ವ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಪಜೀವಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಂದಿರುತ್ತದ್ದಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾವನ್ನೇ ಪೂರ್ವ ಮೀಮಾಂಸಾ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ಎಂದು "ಶಬ್ದ ಜಾತಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಯತ್ಕರ್ಮಣಾಶ್ಚ ನಿರ್ಣಯಃ" ಎಂಬ ಪುರಾಣ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ (ಶಬ್ದ ಜಾತಸ್ಯ ಎಂದರೆ ಶಬ್ದ ಸಮೂಹದಿಂದ) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ನಿರ್ಣಯವು ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರ ಮೂಲಕ ಎಂದು ಪುರಾಣ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥ. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಇತಿ ಶಬ್ದದ ಮೂಲನೆಯ ಅರ್ಥವು (ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ) ಸುಸಂಗತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಕಲ್ಪವಾಂ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರೇ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕೇ ಹಿ ವಿಸ್ತರಾತ್ |

ಉಕ್ತಂ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಕೃತ್ಯಾಸ್ತು ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣಾಶ್ಚ ಸೂಚಿತಮ್ ||೨೪||

ಅವತರಣೇ : ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿ ಶಬ್ದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಶಂಕೆಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅನುಮಾನ : ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯವು (ಈ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂಗವಾದ) ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕಮೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ (ಉ- ತತ್ವಾತ್) ಇದ್ದ ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ, ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂತ್ರದ ಅತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿವರಣೆ : "ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಅತಿ ಶಬ್ದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಎರಡು ಸಂದೇಹಗಳು ಬರುತ್ತದೆ.

i) ಅತಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಐದು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯ ಅರ್ಥವು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನವಾದ ದೋಷರೂಪ ಫಲ ನಿರೂಪಿಸುವುದರಿಂದ ಇದು ಪ್ರಕೃತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಿ ಎಂದರೆ ಅರ್ಥಗಳು ಅಪ್ರಕೃತವಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರ. ಒಂದು

ಅಪ್ರಕೃತವಾದ ಅರ್ಥ ವಿವರಿಸುವ ಭಾಷ್ಯವು ಉತ್ಪತ್ತಿಸಮಾಗಿದೆ.

ii) ಅತಿ ಶಬ್ದದ ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳು ಒಂದು ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಮತ್ತಾರಾಗಿ || ಹೇಳಲ್ಲ ? ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿಯೇ || ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ?

ಹೀಗೆ ೮೩ ಶಬ್ದದ ನಾಲ್ಕು ಅರ್ಥಗಳು (i) ಅಪ್ರಕೃತ ಮತ್ತು (ii) ಅಪ್ರಕೃತ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಣೆ ಅಯುಕ್ತ ಎಂಬ ಎರಡು ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ವಿಷಯವು ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂಗವಾದ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ೮೩ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಪರಿಹಾರ. ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ.

i) ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರವು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂಗವು. ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವೆಂಬ ತರ್ಕ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಪ್ರಮೇಯಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೇ.

(2) ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಭೇದ ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ತರ್ಕ ಮತ್ತು ಮೀಮಾಂಸಾಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರಭೇದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಂಗುಲ ಭಾವ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಭೇದ ಸಿದ್ಧಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಿಗಳ ಸಂಕ್ಷೇಪ ನಿರೂಪಣೆಯು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೆ ಅತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟು ವಿದ್ಯೆಗಳು ಹದಿನಾಲ್ಕು (14). ಇವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ತಲವಕಾರೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯ ವಿದ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣಗಳು, ನಾಲ್ಕು ವೇದ, ಎಲ್ಲ ವೇದಾಂಗಗಳು ಮತ್ತು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ರಹಸ್ಯ ವಿದ್ಯಾಜ್ಞಾನವು, ವೇದ—ವೇದಾಂಗ ಮತ್ತು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. "ವೇದಾಃ ಸರ್ವಾಂಗಾಣಿ ಸತ್ಯಂ ಆಯತನು" [ಆಯತನು-ವಿದ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣಂ; (ಸ್ಮೃತಂ)].

ಸುಧೋಕ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿದ್ಯೆಗಳ ವಿವರಣೆ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.
 ೮೩ : ಮುಗ್ಧೇದ. ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ ಮತ್ತು ಅಥರ್ವವೇದ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು.

ಸರ್ವಾಂಗಾಣಿ : ಪುರಾಣ, ಸ್ತೋತ್ರ, ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಾಂಡು ಶಿಕ್ಷಾ-ಕಲ್ಪ-ವ್ಯಾಕರಣ-ನಿರುಕ್ತ-ಭಂದಸ್-ಜ್ಯೋತಿಷ, ಎಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕುಗಳು.
 ಸತ್ಯಂ : ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರ. ಇದು ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಶ್ರುತಿಸ್ವತೀಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 4 ವೇದ, ಪ್ರಮಾಣ-ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ-ತರ್ಕ ಎಂಬ ಮೂರೂವರೆ ಮೂಲ
ವಾದ ಭೇದಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರ- ಹೀಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಿವೆ.
(4+3+6+1 = 14).

ಪ್ರಮಾಣಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಹಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಮತಃ |

ಮಾನಸಾನ್ಯಾಯಸ್ಯ ತತ್ವೈರ್ದೀಪ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ ನೇತವ್ಯಾ

ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಅವತರಣೀತಿ : ತರ್ಕ ಮತ್ತು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ದೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬುದನ್ನು
ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಪೇಕ್ಷಾ : ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳು, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಅಥವಾ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗದ
ತರ್ಕ (ನ್ಯಾಯ), ಉದ್ದೇಶ-ಲಕ್ಷಣ-ವಿಭಾಗ-ಪರೀಕ್ಷಾ ಗಳಿಂದ ನಿರೂಪಣೆ-
(ಸಹಿತ) ಇವು ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕಮೆಂಬ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮೀಮಾಂಸಾ
ಶಾಸ್ತ್ರವಾದರೂ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರಮಾಣ ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ
ಪ್ರಮೇಯಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. (ಪ್ರಮೇಯಗಳ
ಯಥಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣಾರೂಪ ವಿಚಾರವು ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ನ್ಯಾಯಗಳ
ಮೂಲಕ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.)

ವಿವರಣೆ : (1) ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ವಿಷಯಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಮತ್ತು ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂದು
ತಿಳಿಯಬೇಕು. ವಿಷಯ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಭೇದ ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ
ಶಾಸ್ತ್ರ ಭೇದವಿರುವದರಿಂದ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮ ತರ್ಕದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ
ವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಮೇಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿರುವ ಪ್ರಸ್ತುತ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ,
ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ) ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿಯೂ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

(2) ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ
ಪ್ರಮಾಣ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ತರ್ಕ ಮೂಲ, ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಅನುಮಾನ-ಅಗಮ
ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ಅಥವಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಅಗಮ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ, ನ್ಯಾಯ ಎಂದರೆ
ಅನುಮಾನಅಥವಾ ಅನುಮಾನದ ಅಂಗವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗದ ರೂಪ
ತರ್ಕ. ಅಥವಾ ಪ್ರಮಾಣ ನ್ಯಾಯ ಎಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಸ್ವರೂಪ-
ಪ್ರಕಾರ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆ, ಸಹಿತ ಎಂದರೆ ಉದ್ದೇಶ-ಲಕ್ಷಣ-ವಿಭಾಗ
ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ನಿರೂಪಣೆ)

(3) ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ : ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೀಮಾಂಸಾ
ದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದರಿಂದ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರವು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂಗವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು
ವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂಗವಾದ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ವೇದ

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ವೊದಲಾದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸುವುದು ಅಪ್ರಸ್ತುತವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕಂ || ಭಗವಾನ್ ಸ ಏವ ಕೃತವಾನ್ ಪ್ರಭುಃ |

ಪಂಚಾಶತ್ಕೋಟಿನಿಷ್ಟಾರಾಕ್ಷಾರಾಂಜಿತಃ ಕೃತಾನ್ ||೨೩||

ಉದ್ಭೃತ್ಯ ಸಂಚಸಾಹಸ್ರಂ ಕೃತವಾನ್ ಪಾದಕಾಡುಣಃ |

ಅತಸ್ತದರ್ಥಂ ಸಂಕ್ಷೇಪಾದತ ಇತ್ಯಭ್ಯಸೂಚಯತ್ ||೨೪||

ಅನುಭವಶಿಃ : ಈ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಮತ್ತು ಯುಕ್ತಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯು ಮೀಮಾಂಸಾಂಗವಾದ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನಾ ಧರಿಸಿದ ಎಂದು 75ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಅಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಸೂತ್ರ ಕಾರರೇ "ಮಹದ್ವೀರ್ಛವದ್ವಾ ಹೃತ್ಪರಿಮಂಡಲಾಭ್ಯಾಂ" (11-2-11) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ- ಎಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುನಾದ : ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ರಚಿಸಿದ ಆ ಪೂಜ್ಯ ಪ್ರಭು ವೇದವ್ಯಾಸರೇ ಬ್ರಹ್ಮ ತರ್ಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೇದವ್ಯಾಸರು ಇವು ನಾರಾಯಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 50 ಕೋಟಿ ಶ್ಲೋಕ ವಿಸ್ತಾರವುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಅರ್ಥ ಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು, ಐದು ಸಹಸ್ರ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವೆಂಬ ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂಗಭೂತ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾದ ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು (ಅವು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕೃತವಾದ್ದರಿಂದ) ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದರು.

ವಿವರಣೆ : ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯದ ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ || ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದುದರಿಂದ ಸೂತ್ರವಿರೋಧಿಯಾದ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರಸ್ತುತ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ) ಅಂಗ ಹೇಗೆ ಆಗು ತ್ತದೆ ? ವಿರೋಧಿ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿದುದರಿಂದ || ಹೇಗೆ ಯುಕ್ತ ? ಈ ವೊದಲಾದ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸೂತ್ರಕಾರರು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದು ಕಣಾದ- ಅಕ್ಷವಾದರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ತರ್ಕ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಸಂದೇಹಕ್ಕೂ ಅಪಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ ಗ್ರಂಥವು ನಮಗೆ ಸುಪ್ರಾಣ ಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ವೇದ ವ್ಯಾಸರಿಂದಲೇ || ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಸಹಸ್ರ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ||

ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವೇದವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ನಾರಾಯಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಲಿಖಿಸಿದ ಐವತ್ತು ಕೋಟಿ ಶ್ಲೋಕ ವಿಶ್ವಾರವ್ಯಳು ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವೆಂದೇ ಹುಣ್ಣು ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವೊಂದು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವ್ಯಾಸ ವಿಶ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ ಗ್ರಂಥವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮಾಣ. ಇದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಬ್ರಹ್ಮಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತವಾದ ವೇದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಮೊದಲಾದವು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕೃತವೇ. ಮುಂದೆ ವಿಷ್ಣು ತನ್ನ ನಾರಾಯಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವು ವಿಷ್ಣು ವಿರಚಿತವೆಂಬುದೂ ಮಾನ್ಯವೇ.

ಟೀಪು : ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಎರಡು ತರ್ಕಗ್ರಂಥಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣಗಳೇ. ಒಂದು ನಾರಾಯಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ವೇದವ್ಯಾಸ ರಚಿತವಾದದ್ದು. ನಾರಾಯಣ ವೆತ್ತು ವೇದವ್ಯಾಸರು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅವತಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕ ವಿಷ್ಣುರಚಿತವೆಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುವುದು.

ಯತೋನುಭವತಃ ಸಮಗಂ ಸಿದ್ಧಮೇತದಕೋಟಿಪಃ |

ದೇವೈಶ್ಚ ದುರ್ಗಮಾಫೇಷು ವ್ಯಾಪ್ಯತೋ ಸಾಹಿಸ್ತ್ಯಹಿ ||೩೩||

ಚಳಾರ್ಯಕಾ ಹ್ಯವಶ್ವೇಯಾ ಯುಕ್ತಯಾ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಾ ||೩೪||

ಅದತರಂತಃ : ಈ ಶಬ್ದದ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಿ ನಾಲ್ಕು ಅರ್ಥಗಳು ಅಪ್ರಕೃತ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಿವೆ ನಿರೂಪಣೆ ಆಯುಕ್ತ ಎಂಬ ಹಿಂದಿನ ವಿಷಯ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿ, ಎರಡನೇ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಎರಡು ರೀತಿಯಿಂದ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದಃ ಜಗತ್ ಸತ್ಯತ್ವ ಮೊದಲಾದವು ಎಲ್ಲರ ಅನುಭವದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ, ಈ ಅತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರು, ಬಂಧ ಸತ್ಯತ್ವದಿ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವೇದವ್ಯಾಸ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮೂಲಕ ದುರ್ಗಮವಾದ ಅರ್ಥಗಳುಳ್ಳ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ, ವೇದಾರ್ಥವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಾದ ವೇದವ್ಯಾಸರು, ಬಂಧ ಸತ್ಯತ್ವದಿ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅತಿ ದೀಪ್ತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿಲ್ಲ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳ ಬಂಧವಿಹೃತ್ವದಿ ಯುಕ್ತಿಗಳು ದುರ್ಗಮವಾದುದರಿಂದ ಉಪೇಕ್ಷೆಗೆ ಅರ್ಹವಾಗಿವೆ.

ದೀರ್ಘ : ಹಿಂದಿನ ವಿಷಯ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ (ಪ್ರಕಾರಾಂತರೇಣ) ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸಕ್ತ ಎಂದರೆ ವಶ್ಯ-ಕೋಶ್ಯ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥವಾದುದು. ಗ್ರಂಥೋಕ್ತವಾದದ್ದು ಈ ವಶ್ಯ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥವೇ.

ಅದ್ದರಿಂದ ಜಗತ್ಸತ್ಯತ್ವಾದಿಗಳು ಅಪ್ರಸ್ತುತವಲ್ಲ. ಸರ್ವಾನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ಪ್ರಸ್ತುತವೇ. ಇನ್ನು ಇವು ಅತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಅತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಂಧ ಸತ್ಯತ್ವಾದಿ ಯುಕ್ತಿಗಳ ಸಂಕ್ಷೇಪ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಎರಡು ಬೇರೆ ಕಾರಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸುಲಭವಾದ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ದುರ್ಗಪೂಜಾದ ವೇದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ, ವೇದಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಾಯಕ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಬಂಧ ಸತ್ಯತ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ನಿರೂಪಿಸುವ ಬಂಧಮಿಥ್ಯತ್ವಾದಿ ಯುಕ್ತಿಗಳು ದುರ್ಬಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ಉಪೇಕ್ಷಣೀಯವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಕ್ಷಾಕ್ಷಮಃ ತಕ್ಷಂ ಕಮೇವಾತ್ರಾಧಿನೀಕ್ಷಿತೇ ||೭೯||

ತಸ್ಮಾತ್ ಅಕ್ಷಮತಕ್ಷತ್ವಾತ್ ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರೇಭ್ಯೋಕ್ಷಿತಃ ||೮೦||

ಅದರ್ಶತೇ : ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಒಪ್ಪದ ಬೌದ್ಧಾದಿಗಳ ಯುಕ್ತಿಗಳು ತಿರಸ್ಕಾರಾರ್ಹ ಅಗಲಿ. ಆದರೆ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವವರ ಯುಕ್ತಿಗಳು ಅವು ಹೇಗೆ ತಿರಸ್ಕರಣೀಯ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನಿವಾರ್ಯ : ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರತೀತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಅರಿಯಲು ಅಸಮರ್ಥರಾದವರು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ (ಅತ್ರ) ಯಾವ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಬಲ್ಲರು ? (ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾರರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ). ಅದ್ದರಿಂದ ಅಸಮರ್ಥ ಪಕ್ಷವಾದ್ದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಗ್ರಹದಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದರೂ ಆ ಪಕ್ಷವು ಸೂತ್ರಕಾರರಿಂದ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ನಿರಾಕರಣ : ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಬೌದ್ಧಾದಿಗಳ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಮೂಢಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಬಂಧ ಮಿಥ್ಯತ್ವಾದಿ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಅಯುಕ್ತ. ಎಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರತೀತಿಯಿಂದ (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಕ್ಷಾ) ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಎಂಬರೆ ದುರ್ಬಲಾದಿಗಳ ಸತ್ಯತ್ವ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಅಸಮರ್ಥರಾದವರು ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವನ್ನು ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾರರು. ಹೀಗೆ ಅವರ ಪಕ್ಷ ದುರ್ಬಲವಾಗಿದೆ. ಅವರು ದುರ್ಗ್ರಹದಿಂದ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಿಮಃ

ಸೂತ್ರಕಾರರು ■ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಅಧಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಲೌಕಿಕರಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಜಗತ್ಸತ್ಯತ್ವ, ಬಂಧಸತ್ಯತ್ವವನ್ನೇ ಅರಿವುದವರಿಗೆ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ತಿಳಿಸಲು ಹೊರಟ ವೇದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ವೇದವು ಮೋಕ್ಷ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಸೋಪಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ (ತತ್ವೀಣಾನಾಶ್) ಎಲ್ಲರೂ ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ವೇದವು ಭಗವತ್ಪರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವೇದವು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ಯಾಯವಾಸ ಹೊಂದುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುವ ಅನುಗ್ರಹ ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಅದು ಉದ್ಬಟತನದಿಂದ (ವೈಯಾತ್ಯಾಶ್) ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅದು ಸಮರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳೇ ಆಗಲಾರದು. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ವೇದಾಧಿಕಾರಿಯುಳ್ಳವನು ಬಂಧಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ವೊದರಾದ ವಾದ ಉಪೇಕ್ಷಣೀಯ. ಅಂತೆಯೇ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಅದನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಗೋಚರಿ ಹೋಗಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಯಂ ಭಗವತಃ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರಾಣೈಶ್ಚೇತಕ್ಷುರೋದಿತಮ್ || 100 ||

■ ವಿಷ್ಣುರಾಜ ಹೀತ್ಯಂತೇ ದೇವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ತೀತಃ ||

ಅದ್ಯಂತಂ ದೇವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಸ್ವಯಂ ಭಗವತಾ ಕೃತಮ್ || 101 ||

ಮುಕ್ಯಂ ತದಾಚ್ಚಯಾ ಕೇಷವೈಲಾಭ್ಯಾಂ ಕೃತಮಂಜನಾ |

ಅತಸ್ತತ್ತ್ವವ ವಿಷ್ಣುತ್ವಸಿದ್ಧೇ ಪ್ರಾಣೈಶ್ಚೇತಕ್ಷುರೋದಿತಮ್ || 102 ||

ಅಪಕರಣಶಿಃ : ಹೀಗೆ ಅತಃ ಪಟ್ಟವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ ಕ್ರಮಶಾಸ್ತ್ರವಾದ ಸೂತ್ರದ ಬ್ರಹ್ಮಪದಾರ್ಥವು ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಮಾನ : ಸ್ವಯಂ ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಪುಣ್ಯ ವೇದವ್ಯಾಸರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರದ ಮೊದಲು (ಪುರಾ) "ವಿಷ್ಣು ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ದೇವ ವ್ಯಾಸರಿಂದ (ಈ ಪ್ರಥಮ, ಸೂತ್ರದ ಮೊದಲಿರುವ) ದೇವ ವಿಗ್ರಹವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಕೊನೆಗೆ "ವಿಷ್ಣು ರಾಜಃ ಹಿ" "ಏವ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ವರಾಚಕ್ಷುಃ" ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ದೇವ ಮೀಮಾಂಸಾದ ಅರಿ ಸೂತ್ರ (ಅಥಾಕೋ ದೈವೀ ಮೀಮಾಂಸಾ) ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಅನುಮಾನ ಸೂತ್ರ ಗಳು (ಸ ವಿಷ್ಣುರಾಜಃ ಹಿ, ಏವ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ವರಾಚಕ್ಷುಃ) ಸ್ವತಃ ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ವೇದವ್ಯಾಸರಿಂದಲೇ ಬರೆದವಾಗಿವೆ. ಮುಕ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸೂತ್ರವು ವೇದವ್ಯಾಸ ಅಜ್ಞೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣು ಪೈಲಾದ ಚರ್ಚೆಯೇ (ಅಪಕರಣ) ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವರಾದವರಿಂದ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೇ (ತತ್ತ್ವವು) ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ್ದರಿಂದ (ಸಿದ್ಧಿ) ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿವರಣೆ : ಓ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓ — ಎಂಬ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬೃಹ-ಜಾತಿ-ಜೀವ-ಕಮಲಾಸನ ಶಬ್ದರಾಶಿ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನ ವೈದ್ಯರ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೂ ಈ ಮೊದಲು 11ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಜಿಜ್ಞಾಸೋಯಾಂ ವಿಧೇಯತೇ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ, ಏಕೆಂದರೆ ಸೂತ್ರಕಾರರೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿಷ್ಣು ವಿಷಯಕವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಕರಣಾನುಸಾರವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

‘ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ’ ಎಂಬುದು ಒಂದನೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಾದ ದೈವೀ ಮೀಮಾಂಸಾ; ಅವಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಹನ್ನೆರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಾದ ಜೈಮಿನಿಯ ಪೂರ್ವ (ಕರ್ಮ) ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವುತ್ತು (20) ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ; (12+4+4 = 20) ದೈವೀ ಮೀಮಾಂಸಾದ “ಅಥಾತೋ ದೈವೀ ಮೀಮಾಂಸಾ” ಎಂಬ ಒಂದನೆಯ ಸೂತ್ರ ಮತ್ತು “ಓ ವಿಷ್ಣುರಾಶಿ ಹಿ”, “ಓ ಹ್ರಿಹ್ರೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತ” ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವ್ಯಸಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ವೇದವ್ಯಾಸರೇ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಉಳಿದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವೇದವ್ಯಾಸರ ಅಕ್ಕಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಶೇಷ ಮತ್ತು ಪೈಲರು ಜೆನ್ನಾಗಿಯೇ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ವೇದವ್ಯಾಸರಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾದ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹಾಗೂ ಈ ಎರಡೂ ಸೂತ್ರಗಳ ನಂತರವೇ “ಓ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓ” ಎಂಬ ಪ್ರಸಕ್ತ ಸೂತ್ರವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ದೋಷಾರೋಪದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಪರ್ಯಾಯಶ್ಚ ಯತಸ್ತತಃ |

ಮಿಥಾ ಪೂಜ್ಯಾಃ ಶ್ವೇತೋತ್ತಮಾಸ್ತಾಸ್ಮಾರಾಯಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ |

ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವೋತಿ | ಗುಣಾರ್ಥೋದೇವ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |

ಅದೇವ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಜಿಜ್ಞಾಸಾತ್ ಪ್ರೇಮೇಶ್ವರಃ |

ಅನುಚರಣೆ : ಹಿಂದಿನ 82ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬ ಆರ್ಥವನ್ನು ಮೀರನಾಥ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸುಪ್ರವಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಮಂದರನ್ನು ದೇವಿ ಶಬ್ದಗಳ ನಿರೂಪನೆಯಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವು ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದದ ಸಮಾನಾರ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರವು (ಜಿಹ್ವಾಸಾ) ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾರಾಯಣನೇ ವಿಷ್ಣು ಎಂಬುದಂತೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ.

ಅನುಚಾರ : ದೋಷ-ಅರ-ಧಿವ್ರ ಶಬ್ದಗಳು ಸಮಾನಾರ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ (ಸ ಶಬ್ದವು ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥವಾಚಕವಾದ್ದರಿಂದ), ಪಾಠಾ ಎಂದರೆ ದೋಷ ವಿರುದ್ಧ ಗುಣಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನಾರಗಳು (ಗುಣಗಳು) ಉಳ್ಳವರು (ಪ್ರಜ್ಞಾತ್ಮ) ನಾರಾಯಣನು, ಎಂದು ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಇದೆ (ಓ) ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸಕ್ತ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಅತ್ರ) ನಾರಾಯಣ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರವು (ಜಿಹ್ವಾಸಾ) ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ವಿವರಣೆ : ಶಬ್ದಗಳ ನಿರೂಪನೆಯಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದ, ನಾರಾಯಣ (ವಿಷ್ಣು) ಶಬ್ದ ಸಮಾನಾರ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನ ಬಗ್ಗೆಯೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರ ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ : ಎಂದರೆ ದೋಷಗಳು, ಪಾಠಾ (ಸ ಅರ್ಥ) ಎಂದರೆ ದೋಷ ವಿರುದ್ಧ ಗುಣಗಳು. ಈ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮಯ (ಅಚ್ಯುತನು), ಅಥವಾ ಗುಣ ಗಳುಳ್ಳವನು ನಾರಾಯಣನು, ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವೂ ಇದೇ ಗುಣಭೂಷಣ, ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ಗುಣಗಳು ಇವನ್ನಿರಿಸುವುದರಿಂದ ಇವನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಇದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಥಮ ಸೂತ್ರವು ನಾರಾಯಣನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಿದ್ಧಾಂತ : ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವಪ್ರಕಾರವು ಪ್ರಕಾರ !

ಅಂದಸ್ತಪಾರ ಇಹ್ಯುಕ್ತೋ ನಾರಾಯಣನದೋಶಿಕಾ !

ಅಥೋ ನಾರಾಯಣ ಹ್ಯಾಹ ಸ ವಿವಾಸ್ತಂತರೀತಃ !

ಕಾದುಕ್ಯೇ ನಿಧಿರುದ್ರಾದಿಪದವಾಕ್ಯಾ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಿಯಾ !

ಯೋನಿಶ್ಚೇತಾತ್ಮನೋ ವಿಶ್ವೋಸ್ತಿತ್ವಂಕೀಕೃತಿತ್ಯಹ !

ಯಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಾಣಾ ಅಧೀಕೃತ್ಯಾ ಸಮಾಕ್ರಂ ಸ್ವಾತಮೇವ ಹ !

ಅನುಚರಣೆ : ಹಿಂದಿನ ವಿವರ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಚಾರ : ಹಿಂದಿನ ಬ್ರಹ್ಮ ಪದವು ಕವೀಶಂ- ಎಂದು ನಾರಾಯಣನೇ

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುಪರ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಸೂಕ್ತ ದಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದ ವಿಷ್ಣುಪರ. ಇದೇನು ಬ್ರಹ್ಮ-ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪರಾಮರ್ಶಿತವಾದುದು ವಿಷ್ಣುವೇ. ಏಕೆಂದರೆ, 'ಅಪೋ ನಾರಾ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ' ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇದೇನು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಉಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯದ ಉಕ್ತ ಕ್ರಮವಾದ "ಅಂಭಸ್ಯಪಾರೆ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದಾರ್ಥವೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, (ಹ) ಅಪೋ ನಾರಾ ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿಯು ನೀರಿನೊಳಗಿರುವ ನೀರಿನ ನಾರಾಯಣನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ನೀರಿನೊಳಗಿರುವವನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂದು ಅಂಭದೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪರವಾದ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವವನನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಅಂಭಸ್ಯಪಾರೆ ಎಂಬ ಉಪಕ್ರಮ ವಾಕ್ಯವು ವಿಷ್ಣುಪರ. ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿ ಇವರ ನೀಡುವ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಇವರಿಗೆ ಕಾರಣನು (ಅತ್ರಯನು) ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನೊಳಗಿದ್ದ ನಾರಾಯಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ಸಪ್ತಾರ್ಧಗರ್ಭಾ ಭುವನಸ್ಯ ರೇತೋ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಿತ್ವಂಶಿ ಪ್ರದಿತಾ ವಿಧರ್ಮಗಾಃ" ಎಂದು ಐತರೇಯ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವ ದೇವೋಪಾಸ್ಯತ್ವ ಧರ್ಮವನ್ನು "ಯಸ್ಮಿನ್ ಇಮಂ.....ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ.... ಅಧಿ ವಿಶ್ವೇ ನಿಷೇದುಃ" ಎಂಬ ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ, ಅ ಧರ್ಮವ್ಯಕ್ತವನು ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ಇದಲ್ಲದೆ "ಯಮಂಶಸ್ಯಮುದ್ರೇ ಕವಯೋವಯಂಶಿ" ಎಂಬ ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಮುದ್ರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪುರುಷನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಆ ಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದ ವಿಷ್ಣು ಪರ.

ವಿವರಣೆ : ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುಪರ ಎಂಬುದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಎಂದರೆ ವಿದ್ಯಾನ್ ರೂಢಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇದೇನು ಬ್ರಹ್ಮ ಪದವು ಕವೀನುಂ- ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಪುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರುತಿ-(ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್) ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದ ವಿಷ್ಣು ಪರ ಎಂಬುದು ವಿದ್ವದ್ರೂಢಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿವಾದ ಇದೇನು-ಇದೇನು ಎಂದರೆ ಹಾರು? ಎಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಾಕ್ಯವು ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಉಪಕ್ರಮ (ಆರಂಭ) ವಾಕ್ಯ "ಅಂಭಸ್ಯಪಾರೆ ಭುವನಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ ನಾಕಸ್ಯ ವೃತ್ತೇ ಮಹತೋ ಮಹೀಯಮಾನ್" ಎಂದಿದೆ. ಈ ಉಪಕ್ರಮ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವಿಕೆ (ಸಮುದ್ರಸ್ಥಿತಿತ್ವ) ಮತ್ತು ಮಹಾದಾರ್ಥ

ಕೃಷಿಲೂ ಮೆರವಣಿಗೆ ಆಗುವಂತೆ ಧರ್ಮ ಯಾರರು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕು. ಈ ಧರ್ಮಗಳು ವಿಷ್ಣು ವಿನಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ.

(a) ಆರೋ ನಾರಾ ಷ್ಠಿ ಪೋಕ್ತಾಃ ಆರೋ ವೈ ನರಸೂಪಮಃ, ಆಯುಃ ಪಶ್ಯ ತಾಃ ಪೂರ್ವಂ, ತೇನ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ವತಃ — ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ನೀರೇ ಆಶ್ರಯವುಳ್ಳವನು ಎಂದರೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವವನು ನಾರಾಯಣನು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ.

(b) ಮಮ ಯೋನಿರಪ್ಸು ಆಂತಸ್ತಮುದ್ರೇ — ಎಂಬ ಅಂಶದಿಂದ ಸೂಕ್ತದ ವಾಕ್ಯವು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯದು. "ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ಕಮುಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ ತು ಮುಕ್ತು ತಂ ಸುಮೇಧಾಂ" — ಎಂದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಇಚ್ಛಾಪುರಸಾರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಾದಿ ಸ್ಥಾನ ವೀಯುವೆ ಎಂದು ತನ್ನ ಮಹಿಮೆ ಪಡೆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯೇ ಹಾಗೆ ಕಾದಿರಲಿ ಆದರೂ ಆಶ್ರಯನು (ಪತಿ) ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸಮುದ್ರತಾಯಿಯಾದ ಇವಳು ವಿಷ್ಣು ದೇ.

(c) ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ ಅಧಿಪತ್ಯೇ ವಿಹೇದುಃ ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾನ್ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ಮಹಾನ್ ಆಗಿರುವ ಧರ್ಮ ವಿಷ್ಣು ವಿನಯೇ. ವಿಕಿಂಧರೆ ಸಮಾಧಿಗಾರ್ಥ ಭುವನಕ್ಕೆ ರೇಖಾ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಿತ್ವಂತಿ, ಪ್ರದಿಕಾ ವಿಧರ್ಮಗೇ. ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಈ ಧರ್ಮ ವಿಷ್ಣು ವಿನಯೇ ಎಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದ್ಘೋಷವಿದೆ.

(d) 'ಯಮಂತಸ್ತಮುದ್ರೇ ಕವಯೋವಯಂತಿ' ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾನ್ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ಮಹಾನ್ ಆಗಿರುವ ಧರ್ಮ ವಿಷ್ಣು ವಿನಯೇ. ವಿಕಿಂಧರೆ ಸಮಾಧಿಗಾರ್ಥ ಭುವನಕ್ಕೆ ರೇಖಾ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಿತ್ವಂತಿ, ಪ್ರದಿಕಾ ವಿಧರ್ಮಗೇ. ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಈ ಧರ್ಮ ವಿಷ್ಣು ವಿನಯೇ ಎಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದ್ಘೋಷವಿದೆ.

ತಾನು ಪಾಶ್ಚರಮಿಕ್ಕೇನ ಪೂಜೆ ಇತ್ಯುಕ್ತಿಕಂ ಕು ಮೋ ?

ಯೇನ ಪ್ರಸೂತೇಪ್ಯುಕ್ತಾಃ ತೇ ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪಾಶ್ಚರಮಿಕ್ 1001
ಅದೇಶರೇಷಿಃ : ಬ್ರಹ್ಮಶ್ಚ ವಿಷ್ಣು ಪರಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅನುಪಾಶ್ಚ : ಯದಕ್ಷರೇ ಪದಮೇ ಪ್ರಪಾಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ನಿಷ್ಕೃತಿಪಡಿಸಿ ಹೇಳಿದ ಅಕ್ಷರ ಎಂಬ ಪದವು (ಪದಮ) ವಿಷ್ಣು ವಿನಯೇ. ಇಂತಹ ಪದವು ಸೂಕ್ತದ "ಕುಮೋ ಅಕ್ಷರೇ ಪದಮೇ ಪೋದಮಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ಶ್ರುತಿ ವಿಷ್ಣು ವಿನಯದಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ವಿನಯಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ದೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಶ್ರುತಿವಾಚ್ಯಮು.

"ಯತಃ ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತ್ ಪ್ರಸೂತೀ" ಎಂಬ ವಾರಾಯಣೀಯವಾಕ್ಯವಾಕ್ಯವು ಪುರುಷನಿಗೆ (ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ), ಪ್ರಕೃತಿ (ಲಕ್ಷ್ಮೀ) ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅದುವೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು "ಮಮಯೋನಿ ಅಪ್ನು ಆತು" ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ವಿಷ್ಣುವೇ. **ವಿವರಣೆ :** ಪ್ರಥಮ ಸೂಕ್ತದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಾಚಕವೇ. ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಕವೀನಾಂ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯನು. ವಿಷ್ಣು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ವಾಕ್ಯವು ನಾರಾಯಣ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು 'ಯದಕ್ಷರೇ ಪರಮೇ ಪ್ರಜಾಃ' (ಅಕ್ಷರ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ-ಸರ್ವಾಶ್ರಯ) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವಿದೆ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ಯಾರಿಂದರೆ ಅಕ್ಷರ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯನು ಎಂದರ್ಥ. ಅಕ್ಷರನ ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಸರ್ವಾಶ್ರಯತ್ವ. ಈ ಸರ್ವಾಶ್ರಯತ್ವ ಧರ್ಮವು ವಾಮನ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ "ಮಜೋಕ್ಷರೇ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನಾ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಾಮನ ನಾಮಕ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. (ಮುಗಾದಿ ಸರ್ವವೇದಗಳು, ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಪಾದಕ. ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಅವನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ಎಂದರ್ಥ). ಇಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ಎಂದರೆ ವಾತ ರಹಿತ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಅನಿತ್ಯತ್ವ, ದೇಹಹಾಸಿ, ದುಃಖಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ಣತಾ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ವಿಧ ನಾಕ ರಹಿತನು ವಿಷ್ಣುವೇ.

ಇದಲ್ಲದೆ "ಯತಃ ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತ್ ಪ್ರಸೂತೀ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ನಾರಾಯಣೀಯವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ 'ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಮುಕ್ತಕೃಂತ ಮೊದಲು ಇದೆ. ಇದರ ಪುರುಷನಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಪಾರಾಯಣೀಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಹುಟ್ಟಿರುವಳೋ ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಂತ್ರಗೀ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಮಮ ಯೋನಿ ಅಪ್ನು ಆತು ಸಮುಪ್ರೀ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಪಾಠದಿಂದ ಅನೇಕಂ ಉತ್ಪನ್ನಂ ತ್ರಿಗುಣಂ ದ್ವಿಜಸತ್ಯಮ್ ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಕಟವೆ. ಹೀಗೆ, "ಓಂ ಓಂ ಆಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓಂ" ಎಂಬ ಪ್ರಥಮ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ವಿವರಣೆ ಅಕ್ಷರವೆಂದರೆ :

1) ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ದಿವರಣೆ ಅನೇಕಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಅಕ್ಷೀಪ :

ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ, ಜಾತಿ, ಛೇದ, ಕಾರಣ, ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿದ್ದರೂ, ಆ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕದಲ್ಲಿ ಅನುಪಯುಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಸೂಕ್ತ ಕಾರಣ "ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯ ಯತಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವಿದೆ. ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು

ಜಗದ್ವಿಜ್ಞಾನಾದಿಕರ್ತಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಜೀವನು ಜಗದ್ವಿಜ್ಞಾನಾದಿಕರ್ತಾ ಆದ್ದರಿಂದ ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸೂತ್ರಕಾರರಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜಾತಿ, ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳು ನಿರಾಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕಿರುವ ಜೀವ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಆ ಶಬ್ದ ವಿಷ್ಣುಪರ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದು ಅನುಕೂಲ. (ಭಾಷ್ಯಕಾರಿಯು ನಿರಾಕರಣಂ ಅನುಪಪನ್ನಮ್).

ಪರಿಹಾರ : ಈ ಆಕ್ಷೇಪ ಆಯುಕ್ತ. (ತದಕೀವ ಮಂದಂ) ಹೇಗೆಂದರೆ—

(a) ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದವನ್ನು ಇದಕ್ಕಿರುವ ಜಾತಿ, ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳು ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ಜೀವಾದಿಗಳಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂಬ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡನೇ ಸೂತ್ರದವರೆಗೆ ಕಾಯುವುದು ಅನುಚಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಈಗಿನ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದು ಅತ್ಯಂತ ಸಮಂಜಸ.

(b) ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜೀವಾದಿ ಪರವೇ ಹೀಗೆ ಎಂಬ ರೀತಿ ಒಂದಾಗ ಅದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲಿದ್ದ 'ಸ ವಿಷ್ಣು ರಾಜಃ ಹಿ, ಶಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ಎಂಬ ದೈವೀ ಮೀಮಾಂಸಾದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದಿನ ಎರಡನೇ ಸೂತ್ರವನ್ನೇ ಆಶ್ವೇಷಿಸಬೇಕು ?

(c) ಇದಲ್ಲದೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಾದರೂ ಎರಡನೇ ಸೂತ್ರದ ಸಮಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು, ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಮೂಡಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

2ನೇ ಆಕ್ಷೇಪ : ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರಸಿದ್ಧನೋ, ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನೋ ? ಪ್ರಸಿದ್ಧನಿದ್ದರೆ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಅನಗತ್ಯ. ಅಪ್ರಸಿದ್ಧನಿದ್ದರೆ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ? ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದರೆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಈ ಜೀವ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಿದ್ದರೂ (ವಾಸು, ನಾನು ಎಂಬ ದೈನಂದಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ ಇದ್ದು ದೂರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಿದ್ದರೂ) ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರವು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದೇಹವೇ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಎಂಬ ಸಂಶಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಕ ವಿಚಾರ ಅವಶ್ಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಪರಿಹಾರ : ಈ ಆಕ್ಷೇಪವೂ ಹಿಂದಿನ ಒಂದನೇ ಆಕ್ಷೇಪದ ಪರಿಹಾರದಿಂದ ನಿರಾಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ, (ನಿತೇನ ವಿಶದ್ಯತೆ ನಿರಶ್ಯಮ್) ಹೇಗೆಂದರೆ - ಒಂದನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಜಗದ್ವಿಜ್ಞಾನಾದಿಕರ್ತನೂ, ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಗುಣಭೂತನೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದರೆ

ನಾರಾಯಣನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೇಳು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದುಮಾತ್ರ
ಜೀವನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಯು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು
ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದು ಅನುಚಿತ.

ಇನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದರೆ ಜೀವ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡದ್ದು.
ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದರೆ ಜೀವ ಎಂದು ಸೂತ್ರಕಾರರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ) ಅಧಿಕಾರಿ-
ವಿಷಯ-ಪ್ರಯೋಜನ-ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಎಂಬ ಅನುಬಂಧ ಚತುಷ್ಟಯವಿರು-
ತ್ತದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡದೇಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾ
ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅರಂಭಗೇಯವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣವು ಮುಗಿಯಿತು.

— ●ಕೃತ್ವಾ ಪೂಜಮುಕ್ತು. —

—

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೧

ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ಅಲ್ಪ ಪರಿಚಯ

ಶ್ರೀಮನ್ನಾ,ಯಸುಧಾ ಗ್ರಂಥವು ಯುಕ್ತಾಶ್ವಕವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅದರ ಪುಟ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳಿವೆ. ಪ್ರಾರಂಭ ಓದುಗರ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವುಗಳ ಅಲ್ಪ ಪರಿಚಯ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ಉದ್ದೇಶ-ಲಕ್ಷಣ-ಪರೀಕ್ಷಾ

ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳ ಪೈಕಿ ಉದ್ದೇಶ-ಲಕ್ಷಣ-ಪರೀಕ್ಷಾದಿಗಳ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ. "ತ್ರಿವಿಧಾ ಚಾಸ್ಯ (ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರಾತ್) ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ, ಉದ್ದೇಶಲಕ್ಷಣಪರೀಕ್ಷಾ ಚೇತಿ" - ನ್ಯಾಯಸೂತ್ರಗಳ ಛಾಂದೋಗ್ಯವಾದ ವಾತ್ಸಾಲ್ಯಾನುಸಾರ.

1) ಉದ್ದೇಶ : ಉದ್ದೇಶಸ್ತು ನಾಮಮಾತ್ರೇಣ ವಸ್ತುಸಂಕೀರ್ತನಂ. (ನಾಮ್ನಾ-ಗೀರ್ವಾಣವಾನ್ಯಾ, ಸಂಕೀರ್ತನಂ-ವರ್ಣಾತ್ಯಕಶ್ಚುಃ). ಉದ್ದೇಶ ಮೊದಲ ವಸ್ತುವೃತ್ತಿವಾದಕ ನಾಮಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದ ಅಥವಾ ಶಬ್ದ ಸಮೂಹ. ಅದರ ಇದು ಲಕ್ಷಣ ವಾಕ್ಯವಿರಚಾರದು. ಉದಾ- ದ್ರವ್ಯ-ಗುಣ-ಕರ್ಮ-ಸಾಮಾನ್ಯ-ವಿಕೇಷ-ಸಮವಾಯು-ಅಥಾವಾ ಸಪ್ತವದಾರ್ಥಾಃ.

2) ಲಕ್ಷಣ : ಯಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ಉಚ್ಯತೇ ಲಕ್ಷಣಂ. ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಲಾಗುವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣವೆನ್ನುವರು. ಉದಾ- ಗಂಧಮೇ ಪೃಥಿವೀ. ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಣ ಪೃಥಿವೀ; ಗಂಧಮೇ ಅದರ ಲಕ್ಷಣ.

3) ಲಕ್ಷಣಂ : ಲಕ್ಷ್ಮಮಾತ್ರವ್ಯವಹಾರಃ ಫರ್ಮಾ ಲಕ್ಷಣಂ. ಹೇಳಾ ಗೋಃ ಸಾಸ್ತಾದಿಮತ್ಕರಂ. ಲಕ್ಷ್ಮಮಾತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುವಿನ ಅನುಭಾವಣ ಫರ್ಮಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣವೆನ್ನುವರು. ಉದಾ- ಗಂಗೆದೊಳಗಲು ಮೊದಲಾದವಿರುವದು ಅಥ ಲಕ್ಷಣ. ಲಕ್ಷಣ ಜ್ಞಾನವು ವಸ್ತುವನ್ನು ಇತರ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ವಿಭಜಿಸುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಇದರಿಂದ ದೋಷ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಯೋಜನಮೊದಲ "ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ ವ್ಯವಹಾರಃ ವಾ."

4) ಅಲಕ್ಷಣಂ : ಅನ್ಯಥಾರ್ಥತಂ ಽಿ ಅಲಕ್ಷಣಮ್. ಹೇಳ ಲಕ್ಷಣವು ಸರಿಯಾಗದೆ ವಿಚಾರವಾಗಿರುವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅಲಕ್ಷಣ ದೋಷಮಾತ್ಮ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಲಕ್ಷಣವೆನ್ನುವರು. ಲಕ್ಷಣದ ದೋಷಗಳು (i) ಅಸಂಧಕ (ii) ಅನ್ಯಾಪ್ತಿ (iii) ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ.

5) ಅಸಂಭವ : ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಕ್ಷಾಪ್ಯವರ್ತನಂ ಅಸಂಭವಃ. ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವದು. ಹೇಳಿದ ಲಕ್ಷಣವು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿರುವದು ಅಸಂಭವವೇ. ಉದಾ— ಒಂದು ಖುರವುಳ್ಳದ್ದು ಆಳು ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣ. ಕುದುರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಖುರವಿರುತ್ತದೆ ಆಳಾಗಿಲ್ಲ.

6) ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ : ಲಕ್ಷ್ಮೀಕದೇಶೇ ಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಆವರ್ತನಂ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಃ. ಯಥಾ ಶಬಲತ್ವಮ್ ಗೋಃ ಲಕ್ಷಣಂ. ಲಕ್ಷಣವು ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯದ ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷವುಳ್ಳದ್ದು. ಉದಾ— ಹಂಡ ಬಂಡ ಬಣ್ಣವಿರುವದು ಆಳ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಲಕ್ಷಣವು ಬಿಳಿಯ ಕರಿಯ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಆಳದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

7) ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ : ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ ಲಕ್ಷಣಗಮನಂ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಃ. ಯಥಾ ಶೃಂಗಿತ್ವಂ ಗೋಃ ಲಕ್ಷಣಂ. ಲಕ್ಷಣವು ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ದಾಟಿ (ಅತಿ) ಲಕ್ಷ್ಯವಲ್ಲದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಿದರೆ ಅದು ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷವುಳ್ಳದ್ದು. ಉದಾ— ಕೋಡುಳ್ಳದ್ದು ಆಳ ಎಂಬ ಹೇಳಿದರೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣವು ಎಷ್ಟು ಅದು ಮತ್ತು ಚಿಗರಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವದರಿಂದ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷವುಳ್ಳದ್ದು ಎನ್ನುವರು.

8) ಪರೀಕ್ಷಾ : ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ಪರೀಕ್ಷಾ. ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಲಕ್ಷಣವು ಕೊಡುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಎಂದರೆ ಯುಕ್ತವೋ, ಅಯುಕ್ತವೋ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಅಥವಾ ಪರಾಮರ್ಶಕ್ಕೆ ಪರೀಕ್ಷಾ ಎನ್ನುವರು.

ಪ್ರಮಾಣಾದಿ ನಿರೂಪಣಂ : ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಪರಾಪರ ತತ್ವ ಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಧ್ಯಾನ, ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಅವನ ಪ್ರಸಾದ (ಅತ್ಯಂತಿಕ ಅನುಗ್ರಹ) ದ್ವಾರಾ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣಜ್ಞಾನ ಅವಶ್ಯಕ.

9) ಪ್ರಮಾಣಂ : ಯಥಾರ್ಥಂ ಪ್ರವಣಂ. ಜ್ಞೇಯಂ ಅನತಿಕ್ರಮ್ಯ ವರ್ತಮಾನಂ. ಯಥಾವಸ್ಥಿತಮೇವ ಜ್ಞೇಯಂ ಯತ್ ಸಾಕ್ಷಿದ್ವಾ ಜ್ಞಾನಸಾಧನತ್ವೇನ ವಾ ವಿಷಯೀಕರೋತಿ ನಾನ್ಯಥಾ ತತ್ಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಯಥಾರ್ಥವಾದುದು ಪ್ರಮಾಣ. ವಸ್ತುವು ಹೇಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ವಿಷಯೀಕರಿಸುವಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನವು ಪ್ರಮಾಣ. ಉದಾ — ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹಗ್ಗವೆಂದೇ ವಿಷಯೀಕರಿಸುವ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಕಣ್ಣು ಪ್ರಮಾಣ.

10) ಪ್ರಮಾ : ಎಂದರೆ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ.

11) ಪ್ರಮಾತ್ಯ : ಪ್ರಮಾತಾ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವ (ಪ್ರಮಾವಾನ್)

12) ಪ್ರಮೇಯಂ : ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದುದು ಪ್ರಮೇಯ. ಘಟಜ್ಞಾತಕ್ಕೆ ಘಟವು ವಿಷಯ.

13) ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಂ : ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಶಬ್ದ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ.

14) ತ್ರಯಪ್ರಮಾಣಂ : ಅನುಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಅನುಮಾನ-ಆಗಮ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ.

ವಿವರ : (i) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಅನುಮಾನ-ಆಗಮ ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನ ಎಂಬ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಒಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾರಗಳು : ಜ್ಞಾನವು ಸವಿಕಲ್ಪಕ, ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ.

15) ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕ ಜ್ಞಾನ : ನಿಪ್ರಕಾರಕಂ ಜ್ಞಾನಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಂ. ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ಒಂದು ವಸ್ತು ನೋಡಿದಾಗ ಅದರ ಆಕಾರ-ಗುಣ-ಧರ್ಮಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೇವಲ ಒಂದು ವಸ್ತು ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕ ಜ್ಞಾನವೆನ್ನುವರು. ಏಕದರ್ಶಿ ಇದು ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ; ಅದರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನಲ್ಲ.

16) ಸವಿಕಲ್ಪಕ ಜ್ಞಾನ : ಸ ಪ್ರಕಾರಕಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸವಿಕಲ್ಪಕಮ್. ಗುಣ ಧರ್ಮಾದಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸವಿಕಲ್ಪಕ ಜ್ಞಾನವೆನ್ನುವರು. ಇದು ಇವುಗಳಿಗಿಡ್ಡ, ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಇವನು ಗೌರವರ್ಗದವ, ಇವನು ಅಡಿಗೆಯವ ಮುಂ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜ್ಞಾನ ಸವಿಕಲ್ಪಕ ಜ್ಞಾನ.

ಜ್ಞಾನವು (i) ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನ (ii) ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನ (iii) ಯೋಗಿಜ್ಞಾನ (iv) ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ವಿಧ.

17) ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನ : ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನವು ಸರ್ವವಿಷಯಕ ಮತ್ತು ನಿಯಮೇನ ಯಥಾರ್ಥ. ಅದು ಅನಾದಿ, ನಿತ್ಯ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಅಶೇಷ ಶಕ್ತಿ.

18) ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನ : ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನವು ಅನಾದಿ, ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರಾಧೀನವಾಗಿದೆ. ಅದು ನಿಯಮೇನ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಈಶ್ವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಘಟಾ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರೋಗವಿದ್ದರೂ (ಅನಾರೋಗವೆ) ಮು ವಿಷಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈಶ್ವರಗೊತ್ತ ಸ್ವಸ್ವತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಇರುತ್ತದೆ.

19) ಯೋಗಿಜ್ಞಾನ : ಯೋಗಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮೂಡಿದ ಜ್ಞಾನವು ಯೋಗಿ ಜ್ಞಾನ. ಅದು (a) ಮುಜುಯೋಗಿಜ್ಞಾನ (b) ಶಾಸ್ತ್ರೀಯೋಗಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು (c) ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯೋಗಿಜ್ಞಾನವೆಂದು ಮೂರು ವಿಧ.

a) ಮುಜುಯೋಗಿಜ್ಞಾನ : ಮುಜುಗೊಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವದನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಜೀವರು. ಅವರ ಜ್ಞಾನವು ಈಶ್ವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪಾರ್ಮಶಿಕ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ

ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಆರೋಚಿಸಿದರೆ ಸರ್ವ ವಿಷಯಕವಿರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಜ್ಞಾನವು ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ (ಮನೋವೃತ್ತಿ) ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಎರಡೂ ನಿಯಮೇನ ಯಥಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಇತರರಿಗಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನವು ಅನಾದಿ ನಿತ್ಯ. ಆದರೂ ಮುಕ್ತಿಯ ವರೆಗೆ ಯೋಗಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಭಗವತನ ಗುಣಗಮನಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಚ್ಚು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಬಾಹ್ಯ ಜ್ಞಾನವು ಮನೋವೃತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು ಪ್ರವಾಹತಃ ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಯಥಾರ್ಥ. ಇದು ಕೂಡ ಮುಕ್ತಿಯವರೆಗೆ ಯೋಗ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಚ್ಚು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಾಹ್ಯಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

b) ತಾತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನ : ಪುಜುಯೋಗಿಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನರಾದ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ಯೋಗಿಗಳನ್ನುವರು. ಇವರ ಜ್ಞಾನವು ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಆರೋಚಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಸರ್ವ ವಿಷಯಕವಲ್ಲ. ಇವರ ಜ್ಞಾನವು ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನವು ಅನಾದಿ, ನಿತ್ಯ, ಮತ್ತು ಯಥಾರ್ಥ. ಬಾಹ್ಯಜ್ಞಾನವು ಪ್ರವಾಹತಃ ಅನಾದಿ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಯಥಾರ್ಥವೂ ಇರುತ್ತದೆ.

c) ಅತಾತ್ವಿಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನ : ಪುಜುಯೋಗಿಗಳು, ತಾತ್ವಿಕಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ದೇವ-ಪುನುಷ್ಠಾದಿ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅತಾತ್ವಿಕಯೋಗಿಗಳನ್ನುವರು. ಇವರ ಜ್ಞಾನವು ಸಾದಿ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಡೆ ತುಸು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಜ್ಞಾನವೂ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನವು ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಬಾಹ್ಯ ಜ್ಞಾನವು ಸಾದಿ ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಯಥಾರ್ಥವೂ ಇರುತ್ತದೆ.

20) ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನ : ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲದವರು ಅಯೋಗಿಗಳು. ಇವರ ಜ್ಞಾನವು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಜ್ಞಾನವು ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಇವರ ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನವು ವ್ಯಕ್ತವೇಕ್ಷೆಯೂ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯಜ್ಞಾನವು ಪ್ರವಾಹತಃ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವಿನಾಶವುಳ್ಳದ್ದು. ಮುಕ್ತಿಯೋಗರು, ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ತಮೋಯೋಗರು ಎಂಬ ಅಯೋಗಿಗಳು ಮೂರು ವಿಧ. ಮುಕ್ತಿಯೋಗರ ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನ ಯಥಾರ್ಥವೇ, ತಮೋಯೋಗರ ಜ್ಞಾನ ಅಯಥಾರ್ಥವೇ. ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರಿಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಮಿಶ್ರಿತ. ಮೂವರ ಬಾಹ್ಯ ಜ್ಞಾನವು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಯಥಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಯಥಾರ್ಥ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಯುರ್ವಿಧಾನ್ವಯ ಚಾರ್ವಾಕ : ಅಯುರ್ವಿಧಾನ್ವಯ ಚಾರ್ವಾಕ ಸಂಶಯ-ವಿವರಣೆಯ (ಭ್ರಮ) ಮತ್ತು ತರ್ಕ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ ಎಂದು ವೈಯಾಕರಣರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (ಅಯುರ್ವಿಧಾನ್ವಯ-ಭವಾ-ತ್ರಿವಿಧಾ- ಸಂಶಯ-ವಿವರಣೆಯ ತರ್ಕ-ಭೇದಾತ್-ತರ್ಕಸಂಗ್ರಹ). ಅವರೆ ನಾವು ತರ್ಕವು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನತ್ತೇವೆ. ಅದು ಅನುಮಾನದ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ.

21) **ಸಂಶಯಚಾರ್ವಾಕ :** ಅವಧಾರಣಾ ಚಾರ್ವಾಕ ಸಂಶಯ-ವಿವರಣಾ ಭವಾನ್ವಯ-ವಿರುದ್ಧ-ಅನೇಕಾಕಾರ-ಅವಗಾಹಿಚಾರ್ವಾಕ. ಯಥಾ ಸ್ವಾಭಾವಾ ವುರುಷೋ ವಾ ಇತಿ. ಸಂಶಯಚಾರ್ವಾಕನವೆಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕವಲ್ಲದ ಚಾರ್ವಾಕ. ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ತೋರುವ ವಸ್ತುವಿನ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಚಾರ್ವಾಕ ಸಂಶಯಚಾರ್ವಾಕ ಎನ್ನವರು. ಉದಾ- ದೂರದಿಂದ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಇದು ಮೋಟು ಮರವೋ ಇಲ್ಲವೆ ಮನುಷ್ಯನೋ ಎಂದು ಒಂದು ಅನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಚಾರ್ವಾಕ ಸಂಶಯ ಎನ್ನವರು. ನಿರ್ಣಾಯಕವಲ್ಲದ ಸಾಧಾರಣ ಭವಾನ್ವಯದೇ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ನಿರ್ಣಾಯಕಾಭಾವ- ಸತ್ಯತೆ. ಅದರಿಂದ ದರ್ಶನವು ಏಕೆ ಏಕೆ ಸಂಶಯವೇತು).

22) **ವಿವರಣೆಯ (ಭ್ರಮ) :** ಮೃದುವಿನ ವಿವರಣೆ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆಯ ಅಥವಾ ಭ್ರಮ ಎನ್ನವರು. ಉದಾ- ದೂರದಿಂದ ಹಿಡಿಸುವ ನೋಡಿದಾಗ ಇದು ಬೆಳ್ಳಿ ಎಂದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬರುವ ಭ್ರಮ (ಭ್ರಮ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳು ಅವಶ್ಯ. (i) ಸತ್ಯ ಅಧಿಪತ್ಯ (ಹಿಂಪು) (ii) ಸತ್ಯ ಪ್ರಧಾನ. ಎಂದಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದ ಬೆಳ್ಳಿ. (iii) ಅದರ ಸಾಧ್ಯತೆ.) **ಟೀಕು :** ತ್ರೀಮನ್ವಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಕಾರ ಹಿಂಪು ಕೆಟ್ಟ ನೋಡುವ ಮೂಲಕ ಅತ್ಯಂತ ಅಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. (ಕುಕ್ಕಿರಿಸಿದ ಅತ್ಯಂತ ಅಸದೃಶತಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಭಾತಿ) 'ಅಸತ್ಯವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯೇ ಸತ್ಯ ತೋರಿತ್ತು' ಎಂದು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರುವ ಬಾಧಾಚ್ಛಾನ ಮೂಲಕ. ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಸತ್ಯವೆಂದು ತ್ರೀಮನ್ವಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

23) **ತರ್ಕ :** ಕೃಷ್ಣಚಿದ್ವರ್ಮನ ಅನಂಗೀಕಾರ ಅರ್ಥಾಂತರಕ್ಕೆ ಅನುಮಾನ ತರ್ಕ : ಅಪ್ರಮಾಣವಾದ ಒಂದನ್ನು (ವ್ಯಾಪ್ತ) ಒಪ್ಪಿದರೆ ಪ್ರಮಾಣವಾದ ಒಂದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು (ವ್ಯಾಪ್ತವನ್ನು) ಅನುಮಾನದ ಅನಿಶ್ಚಯತೆ ತರ್ಕ ಎನ್ನವರು. ಉದಾ- ಪರ್ವತವು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ, ಎಂದು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಾಗ. ಒಪ್ಪಿಸು ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವರೆ ಅದರ ಅಗ್ನಿ ಬೆಂಕಿ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಅನುಮಾನ ಕುರಿತು, ಬೆಂಕಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ (ಅದರಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ) ಹೋಗಿರುವ ಬೆಂಕಿ ಎಂಬ ಅನಿಶ್ಚಯವಾದ

ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತರ್ತವೆನ್ನುವರು. (ಯದಿ ದಕ್ಷಿಣ ನ ಸ್ಯಾತ್ ತರ್ಹಿ ಧೂಮೋಽನಸ್ಯಾತ್) ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವ ಹೊಗೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಟೀಕು : ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ತರ್ಹಿವು ಅಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ಅದು ಅನುಮಾನದ ಒಂದು ಪ್ರಭೇದ ಮಾತ್ರ.

ಅನುಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಭೇದಗಳು

❖ ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಅನುಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಪ್ರಮಾಣರಣಂ ಅಥವಾ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಸಾಧನಂ.

24) **ಕರಣ :** ಕರಣವೆಂದರೆ ಅಸಾಧಾರಣ ಸಾಧನ ಅಥವಾ ಕಾರಣ. ಉದಾಹರಣೆ ರೂಪಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಕರಣ.

25) **ಕಾರಣ :** ಕಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ನಿಯಮಿತ ಇರುವುದು ಕಾರಣದ ಲಕ್ಷಣ. (ನಿಯತಪೂರ್ವಭಾವಿತ್ವಂ).

ಕಾರಣಗಳು ಉಪಾದಾನ, ನಿಮಿತ್ತವೆಂದು ವಿಭಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ನೈಯಾಯಿಕರು (i) ಸಮವಾಯಿ ಕಾರಣ (ii) ಅಸಮವಾಯಿ ಕಾರಣ ಮತ್ತು (iii) ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣವೆಂದು ಮೂರು ಕಾರಣ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ.

26) **ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣ :** ಪರಿಣಾಮಿತ್ಯೇ ಸತಿ ಯತ್ಕಾರಣಂ ಉಪಾದಾನಕಾರಣಂ. ಉದಾಹರಣೆ ಹೊಂದಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಕಾರಣವು ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣ. ಉದಾ- ಮಣ್ಣು ಗಿಡದ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣ. (ನೈಯಾಯಿಕರು ಇದಕ್ಕೆ ಸಮವಾಯಿ ಕಾರಣ ಎನ್ನುವರು, ವಿವರಣೆ ಕೆಳಗೆ ಇದೆ.)

27) **ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣ :** ಅಪರಿಣಾಮಿತ್ಯೇ ಸತಿ ಯತ್ಕಾರಣಂ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣಂ. ವಿಚಾರವಾಗದೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಕಾರಣವು ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣ. ಉದಾ- ಕುಂಬಾರ, ಅವನ ದಂಡ ಮತ್ತು ಚಕ್ರ ಇವು ಘಟಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣ.

28) **ಸಂಬಂಧಕಾರಣ :** ಮುಕ್ತ ಸಮವೇತಂ (ಯಸ್ಮಿನ್ ಸಮವೇತಂ) ಕಾರ್ಯಂ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ ಸಮವಾಯಿಕಾರಣಮ್. ಬೇರೊಬ್ಬರೊಂದಿಗಿರುವ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ, ಯಾವುದು ಸಂಬಂಧವಾಗಿ, ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವದೋ ಅದು ಸಮವಾಯಿ ಕಾರಣ. ಉದಾ- ತಂತುಗಳು ಮುಟ್ಟಿ ಸಮವಾಯಿ ಕಾರಣ.

ಟೀಕು : ಸಂಬಂಧವು ಸಮವಾಯಿ, ಸಂಯೋಗ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ವ್ಯಕ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಟ್ಟಾಗ ಕೈ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಕಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಸಂಯೋಗ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ತೆಗೆದರೆ ಸಂಯೋಗ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೂಡಿಯೇ ಇರುವ, ಒಂದು ವಸ್ತು ಘಾತವಾಗದೆ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಬಂಧ ವಸ್ತುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಮವಾಯಿ ಎನ್ನುವರು. ಅಯುಕ್ತ ಸಿದ್ಧಿಯೋ ಸಂಬಂಧ; ಸಮವಾಯಿ, ಸಂಯೋಗ ಮಧ್ಯೇ ವಿಕಂ ಅವಿನಶ್ಯತ್.

ಅವರಾಧೀನಮೇವ ಅವತಿಷ್ಠತೇ ತೌ ಆಯುಕ ಸಿದ್ಧೌ. ಇಂದ್ರ-ಶಂಖ-ಮುಗ್ಧ-
ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಸಮವಾಯು. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅವಯವ ಅವಯವಿ, ಗುಣ-
ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾ ಕ್ರಿಯಾವಾನ್, ಹಾತಿ-ವ್ಯಕ್ತಿ, ವಿಶೇಷ ನಿತ್ಯದ್ರವ್ಯ, ಇವುಗಳ
ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಮವಾಯು ಸಂಬಂಧ ಎನ್ನುವರು.

29) ಅಸಮವಾಯಿಕಾರಣ : ಯತ್ ಸಮವಾಯಿಕಾರಣಪ್ರತ್ಯಾಸನ್ನಂ,
ಅವಧೃತಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ || ಅಸಮವಾಯಿಕಾರಣಮ್. ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯೇಣ
ಕಾರಣೇನ ವಾ ಸಹ ವಿಕಲ್ಪಿನ್ ಅರ್ಥೇ ಸಮವೇತು ಸತ್ ಕಾರಣಂ ಅಸಮವಾಯು
ಕಾರಣಂ. ಕಾರ್ಯ ಅಥವಾ || ಕಾರ್ಯದ ಸಮವಾಯು ಕಾರಣದೊಡನೆ ಸಮ-
ವಾಯು ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಕಾರಣವು ಅಸಮವಾಯು ಕಾರಣ ಇಂದ್ರ-ಶಂಖ-
ಸಂಯೋಗ ಪಟಕ್ಕೆ ಅಸಮವಾಯು ಕಾರಣ. ಮತ್ತು ಶಂಖ ರೂಪ ಮೂರೂಪಕ್ಕೆ
ಅಸಮವಾಯು ಕಾರಣ. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ರೂಪಗಳು ಕ್ರಿಯಾವಿಧಿಗಳಿಗೆ
ಕಾರಣಗಳ ರೂಪ-ಗುಣ-ಕ್ರಿಯಾವಿಧಿಗಳು ಅಸಮವಾಯು ಕಾರಣ. ಇಂದ್ರ-ಶಂಖ-
ಶಕ್ತಿ-ಶಕ್ತಿ ತಂತುಶಕ್ತಿ, ಅಸಮವಾಯು ಕಾರಣ.

ಅನುಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರಭೇದಗಳು : ಅನುಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಸಾಧನ.
ಎಂದು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ,
ಅನುಮಾನ, ಅಗಮ (ಶಬ್ದ) ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ. ಇವುಗಳ ವಿವರಣೆ ಮುಂದೆ
ಇದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜ್ಞಾನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು
ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ.

|| ವಿಧ : ಈ ಮೂರು ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ವಚನಸಾಧನಗಳು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣ
ಗಳನ್ನೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಅವು ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಥಾತ್ಮಕವಾಗಿ
ತ್ವವೆ.

30) ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿ : ಶರೀರದಿಂದ ಪುಷ್ಪನಾದ ದೇವದತ್ತನು || ಇಂದು ಇಂದು
ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಅವನು ರಾತ್ರಿ ಇಂದು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು
ಅರ್ಥತಃ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿ ಎನ್ನುವರು.
ಇಲ್ಲಿ ವೇದದತ್ತನ ಪುಷ್ಪತಯು ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ
ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, (ಅನ್ಯಥಾ ಅನುಪಪದ್ಯಮಾನಪ್ರಾತ್) ಆದರೆ ರಾತ್ರಿ,
ಭೋಜನವು ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಯು
|| ವಿಧವಾಗಿ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಥಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ.

31) ಉಪಮಾನ : 'ಸಾದೃಶ್ಯಜ್ಞಾನಸಾಧನಂ ಉಪಮಾನಂ' ಇಂದ್ರ-ಶಂಖ-
ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಆದರೆ ಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು 'ಕಾರಣಗಳು ಅಕೇಶಂ
ಇರುವುದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. || ವಿಧವಾಗಿ ಅನುಮಾನವು ಕೊಡುವುದು

ಕಾಡಾಕಳನ್ನು ಕುಡಿದು ಹಿಂದಿನ ಉಪಮಾನ ವಾಕ್ಯದ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಕಾಡಾಕಳನ್ನು ಗುರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಉಪಮಾನ ಪ್ರಮಾಣವು ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ.

32) **ಅಭಾವ** : ವಸ್ತುಗಳ ಅಭಾವ ಜ್ಞಾನವು ಅವುಗಳ ಅಭಾವದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅಭಾವವು (ಅನುಪಲಬ್ಧಿ) ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಮೇಯವೆಂದು **ಒಪ್ಪಿದರು**. ಆದರೆ ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗುತ್ತದೆ.

33) **ಐತಿಹ್ಯ** : ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕಂ ಪ್ರವಾದಪಾರಂಪರ್ಯಂ ಐತಿಹ್ಯಮ್. ಇಂಥವನಿಂದಲೇ ಇದು **ಐತಿಹ್ಯ** ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗದ ಪ್ರವಾದ ಪರಂಪರೆಗೆ ಐತಿಹ್ಯ ಎನ್ನುವರು. ಉದಾ— ಈ ಆಲದ ಮರದಲ್ಲಿ ದೆವ್ವವಿದೆ.

34) **ಸಂಭವ** : ಬಹುಲಜ್ಞಾನೇ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಂ ಸಂಭವಃ. ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಇವೆ ಎಂದು ಜ್ಞಾನವಾದಾಗ ಅವನಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ರೂಪಾಯಿ ಇವೆ ಎಂಬುದು ತಾನಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ (ಸಂಭವತಿ). ಸಂಭವವು ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗುತ್ತದೆ.

34) **ಪರಿಶೇಷ** : ಪ್ರಸಕ್ತಪ್ರತಿಷೇಧೇ ಪರಿಶಿಷ್ಟಮಾಣೇ ಬುದ್ಧಿಃ ಪರಿಶೇಷಃ. ಪ್ರಸಕ್ತವಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಉಳಿಯುವ ಒಂದಕ್ಕೆ ಪರಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನ ಎನ್ನುವರು. ಉದಾ— ಇದ್ದ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಕದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕನೆಯವನೇ ಕದ್ದವ ಎಂದು ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಟೀಪು : ಮೇಲಿನ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲದೆ ಕಣ್ಣು ಸನ್ನೆ, ಕೈಕಾಲು ಸನ್ನೆ ಮೊದಲಾದವೂ ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನವಾಗಿವೆ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ

1) **ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ**— ನಿರ್ದೋಷೇಂದ್ರಿಯಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ— ಅಥವಾ ನಿರ್ದೋಷ ಅರ್ಥೇಂದ್ರಿಯ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಣ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ (ಅರ್ಥ = ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಃ) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದರೆ ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯ— ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧ. (ದೋಷರಹಿತವಾದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ರೂಪಜ್ಞಾನವಾಗುವುದರಿಂದ ಕಣ್ಣು ಸಾಧನ. ಆದರೆ ಕೇವಲ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಘಟ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾದರೆ ಅದು ರೂಪಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧ ಎರಡಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆನ್ನುವರು. ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಇರುವ ಅಕ್ಷ (ಇಂದ್ರಿಯ)ಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಎನ್ನುವರು. “ವಿಷಯಾನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ಹಿ ಅಕ್ಷಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ”. ವಿ.ತ.ನಿ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ಪ್ರಕಾರಗಳು : ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯವೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಯತ್ಯೇ, ಇಂದ್ರಿಯವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ. ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ,

ಸ್ವರೂಪೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯದೊಂದು ವಿಧ.

2) ಸ್ವರೂಪೇಂದ್ರಿಯ (ಸಾಕ್ಷಿ) : ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವರೂಪೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಎನ್ನುವರು. ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜ್ಞಾನವು ನಿಯಮಾನ ಯಥಾರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಕ್ಷಿಯ ವಿಷಯಗಳೆಂದರೆ— ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ, ಸುಖಾದಿಗಳು, ಭಾವರೂಪ ಅಜ್ಞಾನ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಮನೋಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ-ಕಾಲ-ಅವ್ಯಕ್ತತೆ ಆಗತ ಮುಂತಾದವುಗಳು.

3) ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯ (ಪ್ರಾಕೃತೇಂದ್ರಿಯ) — ಮೂಗು, ನಾಲಿಗೆ, ಕಣ್ಣು, ತ್ವಚೆ, ಕಿವಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಎಂದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಆರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಗಿನ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ವಾಸನೆ (ಸುಗಂಧ-ಧರ್ಮ, ಧರ್ಮಂ) ರಸವು ಕುಲಗಿ ವಿಷಯ; ರೂಪ, ಸುಖ, ಕರ್ಮ ಮುಂ. ಕಣ್ಣಿನ ವಿಷಯ: ಸ್ವಕೃತ್ ತನ್ನಿಂದ ಯದ ವಿಷಯ, ವಾಯುಸ್ಪರ್ಶವು ತನ್ನಿಂದಾದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ವಾಯು ಪನ್ನು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಊಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದವು ಕಿವಿಗೆ ವಿಷಯ ವಸ್ತುವು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ದ್ವಾರಾ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ವರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇಣ ಸ್ವರಣ ಸಾಧನಂ ಮನಃ) ಸ್ವರಣವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸುಸ್ವರಗಳಿಂದಾಗುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. (ಸುಸ್ವಾರಸಹಕೃತ ಮನೋಜನ್ಯಾಂ ಸ್ವೃತಿಃ).

ಮನಸ್ಸು 5 ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ತ (ಸ್ವರಣ), ಚೇತನಾ (ಬಹು ವಿಷಯಕ ಸ್ವರಣ), ಅಹಂಕಾರ, ಬುದ್ಧಿ (ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನ) ಹಾಗೂ ಅನುಕರಣವು. ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಾಯಃ ಹೃದಯ ಮತ್ತು ಕಂಠ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸುತ್ತದೆ. ರಾಗಾದಿಗಳು ಮನಸ್ಸಿನ ದೋಷಗಳು. ಅಹಿಮಾರ, ಅಹಿಮಾಪಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ಆತಂಕ, ಹೋಲಿಕೆ ಮುಂ. ವಿಷಯ ಗಳ ದೋಷಗಳು. ಕಾಲ-ಕಾಮಲಾದಿಗಳು ಇಂದ್ರಿಯ ದೋಷ. ದೋಷಗಳಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನವು ಅಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕು : (1) ಸಾಕ್ಷಿ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಮಂಚ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು. ಹೀಗೆ ಎಳು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ವಿಧವಾಗಿದೆ.

(ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಸತ್ತವಿಧಮ್)

(2) ಎಲ್ಲ ಜೀವರ ಪ್ರಾಕೃತೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಒಂದೇ ಒಗಿಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ದೈವ-ಅನುರ-ಮುಢ್ಯಮ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ. ದೈವವು ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಚುರ. ಅನುರವು ಅಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಚುರ ಮತ್ತು ಮುಢ್ಯಮ ಅಭಯಾತ್ಮಕ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು ಪ್ರಭೇದಗಳು :

(1) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ಲಕ್ಷಣವು ನಿರ್ಮಾಜ್ಞ ಇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವು

(i) ಈಶ್ವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ (ii) ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ (iii) ಯೋಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು (iv) ಅಯೋಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದು ನಾಲ್ಕು ವಿಧ. ಇದರಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದರೆ ಅವರ ಸ್ವರೂಪೇಂದ್ರಿಯು. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಈಶ್ವರ ಜ್ಞಾನವು ಪರ್ಮವಿಷಯಕ ಮತ್ತು ಯಥಾರ್ಥ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಭಿಟ್ಟು ಆಲೋಚಿಸದಿದ್ದರೂ ಸರ್ವ ವಿಷಯಕ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಅಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವರೂಪೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಯೋಗಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನ ಯಥಾರ್ಥವೇ. ಅಯೋಗಿಗಳ ಸ್ವರೂಪೇಂದ್ರಿಯ ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪ ವನ್ನವಲಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮರ ಸ್ವರೂಪೇಂದ್ರಿಯವು ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥವೇ. ಅಧಮ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮರ ಸ್ವರೂಪೇಂದ್ರಿಯವು, ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯಥಾರ್ಥ; ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಯಥಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಮಿಶ್ರ ಇರುತ್ತವೆ. ಯೋಗಿಗಳ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಥಾರ್ಥವೇ. ಅಯೋಗಿಗಳ ಜ್ಞಾನ ಯಥಾರ್ಥವೆಂಬ ನಿಯಮಿಲ್ಲ.

(3) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ಲಕ್ಷಣವು ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಸ್ಪರ್ಶಿತ್ವ ಎಂದಿರುವಾಗ ಈ ಸ್ಪರ್ಶಿತ್ವವು ~~ಕೇವಲ~~ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ನೈಯಾಯಿಕರ ಮತ. ಆತ್ಮವು ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ, ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯದೊಡನೆ, ಇಂದ್ರಿಯವು ವಿಷಯದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. (ಆತ್ಮಾ ಮನಸಾ ಸಂಯುಜ್ಯತೇ ಮನಃ ಇಂದ್ರಿಯೇಣ, ಇಂದ್ರಿಯಂ ಅರ್ಥೇನ). ಈ ಸಂಬಂಧವು (i) ಸಂಯೋಗ (ii) ಸಂಯುಕ್ತ ಸಮವಾಯು, (iii) ಸಂಯುಕ್ತ ಸಮವೇತ ಸಮವಾಯು (iv) ಸಮವಾಯು (v) ಸಮವೇತ ಸಮವಾಯು (vi) ವಿಶೇಷಣ ವಿಶೇಷ್ಯಭಾವ ಎಂದು ನೈಯಾಯಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಂದರೆ— (a) ಕಣ್ಣು ಘಟ ಇವುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ, ಸಂಯೋಗ (b) ಕಣ್ಣು ಘಟರೂಪಕ್ಕಿರುವ ಸಂಬಂಧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಮವಾಯು (c) ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಘಟದ ರೂಪತ್ವದ ಸಂಬಂಧ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಮವೇತ ಸಮವಾಯು. (d) ಕಿವಿ ಮತ್ತು ಶಬ್ದ ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಸಮವಾಯು. (e) ಕಿವಿ ಮತ್ತು ಶಬ್ದತ್ವಗಳ ಸಂಬಂಧ ಸಮವೇತ ಸಮವಾಯು. (f) ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ನೆಲದ ಮೇಲಿನ ಘಟದ ಆಧಾವ. ಇವುಗಳಿಗಿರುವ ಸಂಬಂಧವು ವಿಶೇಷಣ-ವಿಶೇಷ್ಯಭಾವ.

ಆದರೆ ನೈಯಾಯಿಕರು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಗುಣ-ಗುಣಿಗಳಿಗೆ ಅಭೇದವಿರುವದರಿಂದ ಸಮವಾಯು ಸಂಬಂಧವೇ ಅಪ್ರಮಾಣಿಕ.

ಟೀಪು : ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ, ತೃಪ್ತ ಆಹಾರಾದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತೇಜೋಮಯವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸಿನ

ಮೂಲಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. (ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ವಸ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತ ಪ್ರಕಾಶಕಾರೀಣಿ | ...ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಷಯಃ | ಸ್ಪಷ್ಟ ವಿಷಯಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಾಭಾವೇನ ಚ ಸಾಕ್ಷಾದೇವ ರಶ್ಮಿದ್ವಾರಾ ಸನ್ನಿವರ್ತಾ— ಪ್ರಮಾಣವದ್ಧತಿ)

ಅನುಮಾನ

- 1) ಅನುಮಾನ : "ನಿರ್ವೋಷೋಪಪತ್ತಿಃ ಅನುಮಾನಃ" ಅನುಮಾನವೆಂದರೆ ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಯುಕ್ತಿ. ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಾಂಟಾಗುವ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅನುಮಾನಿ ಅಥವಾ ಅನುಮಾನ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನುಮಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು. ಅನುಮಾನದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾ.
- i) ಪರ್ವತಃ ವಹ್ನಿಮಾನ್ (ii) ಧೂಮಾತ್ (iii) ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಧೂಮಃ ತತ್ರ ತತ್ರ ವಹ್ನಿಃ, ಯಥಾ ಮಹಾನಸಃ (iv) ತಥಾ ಚ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಅನುಮಾನವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.

ಪರ್ವತವು ಬೆಂಕಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಹೋಗಿಯಿದ್ದುದರಿಂದ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ, ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಂತೆ. ಈ ಪರ್ವತ ಹಾಗೆ (ಹೋಗಿಯುಳ್ಳದ್ದು) ಇದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಪರ್ವತವು ಹೋಗಿ ಎಂದರೆ ಬೆಂಕಿ ಯುಳ್ಳದ್ದು ಇದೆ. ಧೂಮವು ನಿಶ್ಚಿತವಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಸುತಮಾಧಿಪತೃವರಿಂದ ಅನುಮಾನವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.

- 2) ಲಿಂಗ : ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೋಗಿ ಎಂಬ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಎಂಬುದು ಯುಕ್ತಿ, ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಮೆ, ಲಿಂಗ, ಸಾಧನ, ಹೇತು. ವ್ಯಾಪ್ತ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು.

- 3) ಸಾಧ್ಯ : ಯಾವುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ (To prove) ಅದು ಸಾಧ್ಯ. ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೆ ಬೆಂಕಿ (ಪರ್ವತೀಯ ವಹ್ನಿ) ಸಾಧ್ಯ.

- 4) ವ್ಯಾಪ್ತಿ : ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿಯು ಹೋಗಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಇದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೋಗಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಎಂಬ ಹೃದಯವು ಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎನ್ನುವರು. ಹೇತುವಿಗೆ

ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮೂಲವಾದುದು. ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎಂದರೆ ಎರಡು ಪದಾರ್ಥಗಳು ನಿಯಮೇನ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿವೆ ಎಂಬುದು. ಸಾಹಚರ್ಮನಿಯಮ: ವ್ಯಾಪ್ತಿ: ಹೊಗೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಯೊಡನೆ ನಿಯತ (ಅವ್ಯಭಿಚರಿತ) ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಎಷ್ಟು ಎರಡೂ ಸದಾ ಕೂಡಿವೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎನ್ನುವರು. ಆದರೆ ಬೆಂಕಿ ಇದ್ದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹೊಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾ : ಕಾಯ್ದ ಕಬ್ಬಿಣ ಗುಂಡು, ಒಗ್ಗಿ ನಿಗಿ ಕೆಂಡ, ಇಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಬಲ್ಬ ಮುಂ. ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಎರಡು ವಿಧ, ಅನ್ವಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ, ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯಂತೆ ಎಂಬುದು ಅನ್ವಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧನವಾದ ಹೊಗೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಚನವು ಸಾಧನ ಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಾಂತಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ ಇಲ್ಲ. ನೀರಿನ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಯಂತೆ. ಎಂಬುದು ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಕ್ಕೆ ಸಾಧನಾಭಾವ ದೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇದೆ. ದೃಷ್ಟಾಂತವೂ ಇದೆ. "ಸಾಧನಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ: ಅನ್ವಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ: ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಸ್ಯ ಸಾಧನಾಭಾವೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ: ವ್ಯತಿರೇಕ: "ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿರಲೇಬೇಕು." ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹಣಸ್ಥಲಂ ದೃಷ್ಟಾಂತ:." ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಸಾಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತ. ವೈಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಅನ್ವಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಾಧರ್ಮ್ಯ ದೃಷ್ಟಾಂತವೆನ್ನುವರು. ಮೇಲಿನ ಧೂಮಾನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯು(ಮಹಾನಸು) ಸಾಧರ್ಮ್ಯ ದೃಷ್ಟಾಂತ. ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಗ್ರಹಣಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವೈಧರ್ಮ್ಯ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಎನ್ನುವರು. ಮೇಲಿನ ಧೂಮಾನುಮಾನದಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಮಡುವು ವ್ಯತಿರೇಕ ದೃಷ್ಟಾಂತ.

(5) ಪಕ್ಷ ಧರ್ಮತಾ— ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷ ಎನ್ನುವರು. ಸಂದಿಗ್ಧ ಸಾಧ್ಯವಾನ್ ಪಕ್ಷ: ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಎಂದರೆ ಪಕ್ಷ ಧರ್ಮ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ (ಹೇಳು) ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ (ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ) ಇದೆ.

ಟೀಪು : ಪಕ್ಷ ಧರ್ಮತಾ ಎಂದರೆ ಹೇಳು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಅನುಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರದೆ ಸಮುಚಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಕ್ಷ ಧರ್ಮತ್ವಂ ಎಂದರೆ ಸಮುಚಿತ ದೇಶ ವೃತ್ತಿತ್ವಂ. ಉದಾ— ಉರ್ಧ್ವದೇಶ: ವೃತ್ತಿಮಾನ್ ಅಧೋ ದೇಶೇ ನದೀಪಾರಾತ್. ಮೇಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯಾಗಿದೆ, ಕೆಳಗಡೆ ದಲ್ಲಿ ನದಿ ತುಂಬಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ನದೀಪಾರಾತ್ (ನದಿ ತುಂಬುವಿಕೆ) ಪಕ್ಷ ವಾದ ಉರ್ಧ್ವ ದೇಶದಲ್ಲಿರದೆ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ.

(6) ಪರಾಮರ್ಶ : ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಪರಾಮರ್ಶದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲು ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಹೇಚು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವದು ಅವಶ್ಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಪರಾಮರ್ಶವೆನ್ನುವರು. ಪರಾಮರ್ಶಮಾಡಿಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಹೇಚು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನ. ವ್ಯಾಪ್ತಿವಿಹಿತಪಕ್ಷಧರ್ಮಾತಾಜ್ಞಾನಂ ಪರಾಮರ್ಶಃ ಯಥಾ ವಹ್ನಿವ್ಯಾಪ್ತಧೂಮವಾನ್ ಅಯಂ ಇತಿ ಜ್ಞಾನಂ. ಪರಮರ್ಶವು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಹೊಗೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಎಂಬ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪರಾಮರ್ಶ ಎನ್ನುವರು.

ಟೀಪು : (i) ಪರಾಮರ್ಶವೇ ಅನುಮಿತಿಯ ಜೀವಾಳ ಎಂಬುದು ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಾಮರ್ಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅನುಮಿತಿ ಎನ್ನುವರು. ಪರಾಮರ್ಶಜ್ಞಾನಂ ಅನುಮಿತಿ.

(ii) ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾ ಇವು ಅನುಮಾನದ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳು. "ಅನುಮಾನಸ್ಯ ದ್ವೇ ಅಂಗೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾ ಚ."

(7,8) ವ್ಯಾಪ್ತ-ವ್ಯಾಪಕ : ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತ ಎನ್ನುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಧೂಮ ವ್ಯಾಪ್ತವು. ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವದು ವ್ಯಾಪಕವು. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ವ್ಯಾಪಕ. "ನೂದಲೇಕ ವೃತ್ತಿತ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಯಥಾ ಧೂಮವತ್ತ್ವಂ" "ಅಧಿಕದೇಹವೃತ್ತಿತ್ವಂ ವ್ಯಾಪಕಂ ಯಥಾ ಅಗ್ನಿಃ".

(9) ಸಪಕ್ಷ : ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಪಕ್ಷವೆನ್ನುವರು. ಉದಾ— ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆ (ಹಿಂದಿನಕಾಲದ್ದು). ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಬೆಂಕಿ ಇರುತ್ತದೆ. "ನಿಶ್ಚಿತ ಸಾಧ್ಯವಾನ್ ಸಪಕ್ಷಃ ಯಥಾ ಮಹಾನಸಃ".

(10) ವಿಪಕ್ಷ : ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವಿಪಕ್ಷ ವೆನ್ನುವರು. ಬೆಂಕಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ನೀರಿನ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಡುವಿಗೆ ವಿಪಕ್ಷವೆನ್ನುವರು. "ನಿಶ್ಚಿತ ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮವಾನ್ ವಿಪಕ್ಷಃ ಯಥಾ ಮಹಾಹೃದಃ".

11-15) ಪಂಚಾವಯವಗಳು : ಮೇಲಿನ ಅನುಮಾನದ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಐದು ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ i) ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ii) ಪಕ್ಷ iii) ಉದಾಹರಣೆ iv) ಉಪನಯ v) ನಿಗಮನ ವಾಕ್ಯಗಳೆನ್ನುವರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಅನುಮಾನದ "ಪಂಚ ಅವಯವ" ಎನ್ನುವರು.

ಟೀಪು : ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಎದೇ ಅವಯವ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆ-ಉಪನಯ-ನಿಗಮನ. ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ-ಪಕ್ಷ-ಉದಾಹರಣೆ ಈ ಮೂರೇ ಸಾಕು ಎಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಉದಾಹರಣೆ, ಉಪನಯ

ಎರಡೇ ಸಾಕು ಎಂದು ಕೆಲವರ ಮತ. ಆದರೆ ಐದೇ, ಮೂರೇ ಅಥವಾ ಎರಡೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮತ. ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹೇತುವೇ ನಿಜವಾದ ಅನುಮಿತಿ ಜನಕವು. ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಅವಯವ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಕೆಲವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಅಗ್ನಿ-ಧೂಮಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ನೆನಪಾಗಿ ಅನುಮಿತಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಹೇತುವಾದ ಧೂಮವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ನೆನಪಾಗಬಹುದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಐದೂ ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಅದ್ದರಿಂದ ಅವಯವ ಸಂಖ್ಯೆಯ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ.

ಅನುಮಾನದ ಸ್ವಕಾರಗಳು

1ನೇ ಮರ್ಗೀಕರಣ : ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಮಾನ-ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನ.

16) ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಮಾನ : ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಸ್ವಪ್ರಮಿತಿಹೇತುಃ. ತಾನೇ ಪುನಃ ಪುನಃ ಅಡಿಗೆಮನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬೆಂಕಿ ನಿಯಮೇನ ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಹೋಗಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಎಂಬ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ಪರ್ಮತದಡೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹೋಗಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಬೆಂಕಿ ಇರುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹೋಗಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಅದರಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಎಂದೂ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪರ್ಮತದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಾನೇ ನಿರ್ಧರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಮಾನ ಎನ್ನುವರು.

17) ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನ : ಇನ್ನು ತಾನೇ ಹೋಗಿಯಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪರರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಮೇಲೆ 11-15ರಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಐದು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವನೋ, ಅದಕ್ಕೆ ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನ ಎನ್ನುವರು.

2ನೇ ಮರ್ಗೀಕರಣ : ಅನುಮಾನವು ಕೇವಲಾನ್ವಯೀ, ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕೀ ಮತ್ತು ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕೀ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ.

18) ಕೇವಲಾನ್ವಯೀ ಅನುಮಾನ : ಅನ್ವಯಮಾತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಕಂ ಕೇವಲಾನ್ವಯೀ. ಹೇತುವು ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಸಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಪಕ್ಷವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ-(i) ಘಟಃ ಅಧಿಧೇಯಃ (ii) ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ (iii) ಯತ್ ಪ್ರಮೇಯಂ ತತ್ ಅಧಿಧೇಯಂ ಯಥಾ ಪಟಃ (iv) ತಥಾ ಚ ಅಯಂ (v) ತಸ್ಮಾತ್ ಘಟಃ ವಾಚ್ಯವಾಗಿವೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇತುವಾದ ಪ್ರಮೇಯತ್ವವು ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ (ಎಲ್ಲ ಘಟಗಳಲ್ಲಿ) ಇದೆ. ಮತ್ತು ಸಪಕ್ಷವಾದ ಪಟದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಯತ್ ಅಧಿಧೇಯಂ ಭವತಿ ತತ್ ಪ್ರಮೇಯಂ ಅತಿ ನ ಭವತಿ ಎಂದು ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹೇಳಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅಧಿಧೇಯ (ವಾಚ್ಯ)ವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವ್ಯತಿ

ರೇಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿಲ್ಲ. (ಸರ್ವಪಕ್ಷವ್ಯತಿರೇಕ ಸತಿ, ಸಪಕ್ಷವ್ಯತಿರೇಕ ಸತಿ, ವಿಪಕ್ಷರೂಪತತ್ವಂ ಕೇವಲಾನ್ವಯೀ ಅನುಮಾನಂ.)

19) ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕೀ ಅನುಮಾನ- ವ್ಯತಿರೇಕಮಾತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಕಂ ಕೇವಲ ವ್ಯತಿರೇಕೀ. ಕೇವಲ ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ವ್ಯತಿರೇಕ ಅನುಮಾನ ಎನ್ನುವರು. ಉದಾ-ಜೀವತ್ ಶರೀರು, ಸಾತ್ಯಕಂ | ಪ್ರಾಣಾದಿ ಮತ್ಯಾತ್ | ಯತ್ ಸಾತ್ಯಕಂ ನ ಭವತಿ ಪ್ರಾಣಾದಿಮತ್ ನ ಭವತಿ ಯಥಾ ಘಟಃ | ನ ಚ ಇದಂ ಜೀವತ್ ಶರೀರು ತಥಾ | ತತ್ಯಾತ್ ನ ತಥಾ | ಬದು ಕಿರುವವನ ದೇಹವು ಅತ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಾದಿಗಳಿರುವದರಿಂದ ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಯತ್ ಪ್ರಾಣಾದಿಮತ್ ಸಾತ್ಯಕಂ ಎಂಬ ಅನ್ವಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ತೇಜಃ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಬದುಕಿರುವವರ ದೇಹಗಳು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಿಡುವದರಿಂದ ಅನ್ವಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳು (ಪ್ರಾಣಾದಿ ಮತ್ಯಾತ್) ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿರದೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ವಿಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸಪಕ್ಷವಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. "ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಂ ಅವಿಧವ್ಯಾನುಸಪಕ್ಷಂ, ಸರ್ವ ಸ್ಯಾತ್ ವಿಪಕ್ಷಾತ್ ವ್ಯಾವೃತ್ತಂ ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕೀ."

20) ಅನ್ವಯ ವ್ಯತಿರೇಕೀ ಅನುಮಾನ- ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯ ಮತ್ತು ವ್ಯತಿರೇಕ ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾ- ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೊಬ್ಬು ಪರ್ಮಾಣೋ ವಹಿ ಮಾನ್ ಧೂಮಾತ್..... ಇಲ್ಲಿ ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಧೂಮಃ ತತ್ರ ತತ್ರ ವಹಿಃ ಯಥಾ ಮಹಾನಸಃ ಎಂಬ ಅನ್ವಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ (ಹೊಗೆಯದ್ದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯಂತೆ) ಮತ್ತು "ಯತ್ರ ವಹಿರ್ನಾಸ್ತಿ ತತ್ರಧೂಮೋಪಿ ನಾಸ್ತಿ, ಯಥಾ ಮಹಾಹೃದಃ (ಬೆಂಕಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹೊಗೆ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿಯಂತೆ) ಎಂಬ ವ್ಯತಿರೇಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ- ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು ವಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಥಾ ಇರುವದಿಲ್ಲ. "ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಂ, ಸಪಕ್ಷವ್ಯತಿ, ಸರ್ವವಿಪಕ್ಷವ್ಯಾವೃತ್ತಂ ಅನ್ವಯ ವ್ಯತಿರೇಕೀ." ಶಬ್ದಃ ಅನಿತ್ಯಃ ಕೃತಕತ್ಯಾತ್ (ಶಬ್ದವು ಅನಿತ್ಯ, ಕೃತಕವಾದ್ದರಿಂದ) ಎಂಬುದೂ ಅನ್ವಯ ವ್ಯತಿರೇಕಿಯ ಉದಾಹರಣೆ.

21) ಅನುಮಾನದ ರೂಪಗಳಿವು : ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕೀ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಎಂಬ ರೂಪಗಳಿರುವದಾಗಿ ನೈಯಾಯಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆಂದರೆ - (i) ಹೇಳು. ಧೂಮ, ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ (ಪಕ್ಷಧರ್ಮಾತ್ಯಂ) (ii) ಹೇಳು ಸಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ) ಇರುತ್ತದೆ (ಸಪಕ್ಷಸತ್ಯಂ). (iii) ಹೇಳು ವಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ಬಿಡು ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ) ಇರುವದಿಲ್ಲ. (ವಿಪಕ್ಷಾತ್ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ) (iv) ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳಿಂದ ಬಾಧವಿಲ್ಲ. (ಅಭಾಧಿಕವಿಷಯತ್ವಂ) (v) ಅನುಮಾನವು ವಿರೋಧಿ ಅನುಮಾನರಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. (ಅಸತ್ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷತ್ವಮ್) ಆದರೆ ಕೇವಲಾನ್ವಯೀ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ವ್ಯತಿರೇಕೀ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ನಾಶ್ಯೇ ರೂಪ ಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕೇವಲಾನ್ವಯಿಯಲ್ಲಿ ವಿಪಕ್ಷವೂ ~~ಇವು~~ ವ್ಯತಿರೇಕಿಯಲ್ಲಿ ಸಪಕ್ಷವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

೨೨) ವರ್ಗೀಕರಣ : ಅನುಮಾನವು ಕಾರ್ಯಾನುಮಾನ, ಕಾರಣಾನುಮಾನ, ಅಕಾರ್ಯಕಾರಣಾನುಮಾನ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ.

22) ಕಾರ್ಯಾನುಮಾನ : ಯತ್ ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರಣಂ ಅನುಮಾನಪ್ರಯತಿ ~~೨೨~~ ಕಾರ್ಯಾನುಮಾನಂ. ಕಾರ್ಯವು ಕಾರಣದ ಅನುಮಾನಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ಊಹಿಸಿದರೆ ಅದು ಕಾರ್ಯಾನುಮಾನ. ಉದಾ- ಪರ್ವತೋ ವಹ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮಾತ್. (ಪರ್ವತವು ಬೆಂಕಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಹೋಗಿ ಇವುದರಿಂದ). ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಹೋಗಿ ಹುಟ್ಟುವದರಿಂದ ಹೋಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿ ಕಾರಣ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವಾದ ಹೋಗಿಯಿಂದ ಕಾರಣವಾದ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಊಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇದು ಕಾರ್ಯಾನುಮಾನ.

23) ಕಾರಣಾನುಮಾನ : ಯತ್ ಕಾರಣಂ ಕಾರ್ಯಮನುಮಾನಪ್ರಯತಿ, ತತ್ ಕಾರಣಾನುಮಾನಂ. ಕಾರಣವು ಕಾರ್ಯದ ಅನುಮಾನಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಊಹಿಸಲಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಕಾರಣಾನುಮಾನ. ಉದಾ-ಮೇಘೋನ್ನತಿಃ ವೃಷ್ಟೇಃ. ಕಾರಣವಾದ ಜಲಭರಿತ ಮೋಡದಿಂದ ಕಾರ್ಯ ವಾದ ಮಳೆಯನ್ನು ಊಹಿಸುವದು ಕಾರಣಾನುಮಾನ.

24) ಅಕಾರ್ಯಕಾರಣಾನುಮಾನ : ಸಾಧ್ಯ ಸಾಧನಗಳಿಗೆ (ವಾಪ್ಯ, ವ್ಯಾಪಕ ಗಳಿಗೆ) ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣಭಾವವಿರದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಅಕಾರ್ಯಕಾರಣಾನುಮಾನ, ಉದಾ- ರಸಃ ರೂಪಸ್ಯ ಅನುಮಾನಪಕಃ, ರಸದಿಂದ ರೂಪವನ್ನು ಊಹಿಸುವದು. ರೂಪ, ರಸಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ರಸವಿದ್ದಲ್ಲಿ ರೂಪವಿರುತ್ತದೆ.

೨೩) ವರ್ಗೀಕರಣ : ಅನುಮಾನವು ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ.

25) ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನ : ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಬಗ್ಗೆ (ದೃಷ್ಟವಸ್ತು) ~~ಅನುಮಾನ~~ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಅನುಮಾನವು ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನ. ಉದಾ- ಪರ್ವತಃ ವಹ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮಾತ್. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

26) ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನ : ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ ವಸ್ತುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಮಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನ

ಎನ್ನುವರು. ಉದಾ- ಇವನು ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನು. ರೂಪವ್ಯಾಸವುಳ್ಳವನಾದ್ದರಿಂದ. (ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣು ಕೇವಲ ಗೋಲಕ. ಚಕ್ಷುರಿಂದಿರುವು ಒಳ್ಳೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ.) || ಅನುಮಾನವ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞಾದಿಪ್ರವೃತ್ತಿ: ಸ್ವರ್ಗಾದಿಫಲವತೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿತ್ಯಾತ್. ಕೃಷಿವಲಸ್ಯ || ಕಾದಿಪ್ರವೃತ್ತಿವತ್. ಯಜ್ಞಾದಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಫಲವುಳ್ಳದ್ದು. ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾದ್ದರಿಂದ. ಒಳ್ಳೆಲುತನ ದುಡ್ಡುನವರಿಗೆ ಉಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂತೆ.

ಕರ್ತೃ ವರ್ಗೀಕರಣ : ಅನುಮಾನವು ಸಾಧನಾನುಮಾನ ಮತ್ತು ಉದಾಹರಣೆ ಮಾನ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ.

27) ಸಾಧನಾನುಮಾನ : ಸಾಧನ ಅಥವಾ ಹೇತುವಿಂದ ಸ್ವಪಕ್ಷವಾಢಕ ಅನುಮಾಕ್ಕೆ ಸಾಧನಾನುಮಾನವೆನ್ನುವರು. ಉದಾ - ಪರ್ವತವು ಬೆಂಕಿಯುಳ್ಳದ್ದು, ಹೊಗೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ.

29) ದೂಷಣಾನುಮಾನ : ಇದು 'ದುಷ್ಪ್ರಮಿತಿಜನಕಂ' (ದುಷ್ಪ್ರವೃತ್ತಿವೆನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವದು) ಮತ್ತು ತರ್ಕ ಎಂದು ಎರಡು ಅವಾಂತರ ಭೇದವುಳ್ಳದ್ದು.

28) ದುಷ್ಪ್ರಮಿತಿಜನಕಂ : ಪ್ರಮಾಣವಾಢ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಸಾಧ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥವಾದ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ದುಷ್ಪ್ರಮಿತಿಜನಕವೆನ್ನುವರು. ಉದಾ- ಮಕ್ಕ: ಅನುಷ್ಠ: ಪದಾರ್ಥತ್ಯಾತ್, ಜಲವತ್. (ಬೆಂಕಿ ಉಷ್ಣವಲ್ಲ, ಪದಾರ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ, ನೀರಿನಂತೆ) || ಅನುಮಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗಿದೆ. ಬೆಂಕಿ ಸುಡುತದ್ದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಿದ್ಧ. ಆದ್ದರಿಂದ || ಅನುಮಾನವು ಬೆಂಕಿ ಉಷ್ಣವಲ್ಲ ವೆಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರದು.

ಗಮನಿಸಿರಿ : ಪರ್ವತ: ಮಕ್ಕ: ಮಾನ್ ಧೂಮಾತ್, (ಪರ್ವತವು ಬೆಂಕಿಯುಳ್ಳದ್ದು ಹೊಗೆಯಿರುವದರಿಂದ) ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಪೂರ್ವಾಯದವುಳ್ಳ ಅನುಮಾನವು. ಒರಾಧಾಸುಮಾನ, ಅನ್ಯಾಯ ವ್ಯತಿರೇಕ: ಅನುಮಾನ, ಉದಾಹರಣೆ ಮಾನ, ದೃಷ್ಟಾನುಮಾನ ಹಾಗೂ ಸಾಧನಾನುಮಾನಗಳ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

30) ತರ್ಕ : "ತಸ್ಯ ಚಿತ್ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಲಂಗೀಕಾರೇ ಅರ್ಥಾಂತರಸ್ಯ ಅಪಾದನಂ ತರ್ಕಃ". ಪರ್ವತವು ಬೆಂಕಿಯುಳ್ಳದ್ದು, ಹೊಗೆಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗ || ಮಿದ್ವಾ, ಒಳ್ಳೆನು "ಹೊಗೆ ಇರಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇರುವದು ಬೇಡ" (ಆದ್ದು ಧೂಮ: ಮಕ್ಕ: ಮಾನ್) ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೆ, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, ಬೆಂಕಿ ಇಲ್ಲದೇ || ಹೊಗೆಯೂ ಹೊಗೆಯೂ ಇರುವದು ಬೇಡ. || ಮಿದ್ವಾ || ತ ಸ್ಯಾತ್, ತರ್ಕಃ || ಧೂಮೋಪಿ ತ ಸ್ಯಾತ್ ಎಂದು ಮಾಡುವ ಅಂಶ ಅಪಾದನೆಗೆ || ಎನ್ನು ತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು (ಪಕ್ಷಭಾವಸ್ಯ)

ಒಪ್ಪಿದರೆ ಪ್ರಮಾಣ ಸಮ್ಮತವಾದ ಬೇರೊಂದರ ಅಭಾವವನ್ನು, ಧೂಮಾಭಾವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದುವೇ ತರ್ಕ. ನೈಯಾಯಿಕರು ತರ್ಕವು ಅಪ್ರಮಾಣವನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅಯುಕ್ತ. ತರ್ಕವು ಒಂದು ವಿಧದ ಅನುಮಾನವೇ. ಇದು ಪ್ರತಿವಾದಿಯ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಬೆಂಕಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಹೊಗೆಯೂ ಇರಲಾರದು. ಆದರೆ ಹೊಗೆ ಇದೆ, ಅದ್ದರಿಂದ ಬೆಂಕಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ರೀತಿ ತರ್ಕವು ಸಾಧ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ.

ತರ್ಕದ ಅಂಗಗಳು ಐದು. (i) ಆಪಾದಕಸ್ಯ ಆಪಾದ್ಯೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ವಹ್ಯ ಭಾವವು ಆಪಾದಕ, ಧೂಮಾಭಾವವು ಆಪಾದ್ಯ. "ಯತ್ರ ವಹ್ಯಭಾವಃ ತತ್ರ ಧೂಮಾಭಾವಃ" ಬೆಂಕಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. (ii) "ಪ್ರತಿ ತರ್ಕೇಣ ಅಪ್ರತಿಘಾತಃ (ಅವಿರೋಧಃ). ಬೆಂಕಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೊಗೆಯೂ ಇರದೆ ಹೋಗಲಿ ಎಂಬ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿರೋಧವೂ ಇಲ್ಲ. (iii) ಆಪಾದ್ಯಸ್ಯ ಅನಿಷ್ಟತ್ವಂ. ಹೊಗೆ ಇರುವದೂ ಬೇಡ (ಧೂಮೋಪಿ ನ ಸ್ಯಾತ್) ಎಂಬ ಆಪಾದ್ಯವು ಪ್ರತಿವಾದಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಹೊಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಿದ್ಧ. ಇದನ್ನಲ್ಲಗಳೆಯುವದು ಅನಿಷ್ಟ. (iv) ಆಪಾದ್ಯಸ್ಯ ವಿಪರ್ಯಯೇ ಪರ್ಯವಸಾನಂ. ಧೂಮಾಭಾವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧ ಮೂಲಕ ಆಂಗೀಕರಿಸಲು ಬರುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. (v) ಪರಸ್ಯ ಅನನುಕೂಲತ್ವಂ. ಅನಿಷ್ಟ ಆಪಾದನೆ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರತಿವಾದಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಅನುಮಾನ ಮಾಡಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಅನುಮಾನದ ದೋಷಗಳು (ಉಪಪತ್ತಿದೋಷಾಃ)

31) ದೋಷಗಳು : ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಅನುಮಾನವೆಂದರೆ ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಯುಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಉಪಪತ್ತಿ. ದೋಷವು ಯಾವಾಗಲೂ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ. ಅದು ಸರಿಯಾದ ಅನುಮಿತಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಸಂಶಯ ಇಲ್ಲವೆ ವಿಪರೀತ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಅನುಮಾನದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯೋಣ.

ದೋಷಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅರ್ಥದೋಷ, ಶಬ್ದದೋಷ ಎಂದು ವಿಭಜಿಸಬಹುದು. ಅರ್ಥದೋಷಗಳು ಅರ್ಥದ್ವಾರಾ ಶಬ್ದದೋಷಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಶಬ್ದದೋಷಗಳು ಶಬ್ದದ್ವಾರಾ ಅರ್ಥದೋಷಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ವಿರೋಧ ಮತ್ತು ಅಸಂಗತಿ ಇವೆರಡು ಅರ್ಥದೋಷಗಳು. ಮೊದಲನೆಯದು ಅಧಿಕ ಇವು ಶಬ್ದದೋಷಗಳು.

ವಿರೋಧವೆಂದರೆ ಪರಸ್ಪರ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ (ಯೋಗ್ಯತಾವಿರಹಃ ವಿರೋಧಃ) ಉದಾ—ಬೆಂಕಿ ಉಷ್ಣವಲ್ಲ, ಪದಾರ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ ನೀರಿನಂತೆ. ಅಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ. (ಆಕಾಂಕ್ಷಾ ವಿರಹಃ ಅಸಂಗತಿಃ) ಉದಾ—ಪರ್ಮತವು ಅಗ್ನಿಯುಳ್ಳದ್ದಲ್ಲ. ನ್ಯೂನತೆ ಎಂದರೆ ಅತ್ಯಲ್ಪತೆ. ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳದೆ ವಿರೋಧ ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವುದು. ಅವಶ್ಯ ವಶ್ಯವ್ಯಸ್ಯ ವಿಕರೇಶ ಮಾತ್ರ ವಚನಂ ನ್ಯೂನಂ. ಉದಾ—ಪರ್ಮತಃ ಧೂಮ ವತ್ಪಾತ್. ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ಮತಃ ಮಹಿಮಾನ್ ಎಂದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕ್ಯ ಎಂದರೆ ಆಕಾಂಕ್ಷಿತವಾದದ್ದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ ಬೇರೊಂದನ್ನು ಹೇಳುವುದು. ಉದಾ ಪರ್ಮತಃ ಅಗ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮವತ್ಪಾತ್ ಪ್ರಕಾಶವಿಕೇಪಾಚ್ಚ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶ ವಿಕೇಪಫಾತ್ ಎನ್ನುವುದು ಹೆಚ್ಚಿನದು.

ವಿರೋಧದ ಪ್ರಕಾರಗಳು : ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿಯ ವಿರೋಧವು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಿರೋಧ ಹೇತು ವಿರೋಧ, ದೃಷ್ಟಾಂತ ವಿರೋಧ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ.

32) ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧ : ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತವಾದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿ ಇರುತ್ತದೆ. "ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ತಾರ್ಥಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಸದ್ಭಾವಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ವಿರೋಧ, ಸ್ವವಚನ ವಿರೋಧ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಬಹುದು.

33) ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧ : ಪ್ರಮಾಣ ವಿರೋಧವು ತ್ವಬಲ ಪ್ರಮಾಣ ವಿರೋಧ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲವೆ ಸಮಬಲ ಪ್ರಮಾಣ ವಿರೋಧ ಮೂಲಕ ಇರುತ್ತದೆ. ವಿರೋಧವಾದರೋ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನ, ಅಗಮ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ—ಸರ್ವಂ ತೇಜಃ ಅನುಷ್ಠಂ, ದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್ ಜಲವತ್, ತೇಜಸ್ವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಉಷ್ಣವಲ್ಲ. ದ್ರವ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ನೀರಿನಂತೆ. ಇದು ಸ್ವರ್ತಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು. ಚಕ್ಷುಃ ರೂಪಗ್ರಾಹಕಂ ಧರ್ಮಿ ಇಂದ್ರಿಯತ್ವಾತ್-ಕಣ್ಣು ರೂಪ ಗ್ರಾಹಕವಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯವಾದ್ದರಿಂದ. ಇದು ಅನುಮಾನ ವಿರೋಧ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸುರಾಪೇಯಾ ದ್ರವದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್ ಕ್ಷೀರವತ್. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸುರಾ ದ್ರವದ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ, ಹಾಲಿನಂತೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಗಮ ವಿರೋಧವಿದೆ. ವಿಕೃಂ ಮಿಥ್ಯಾ ದೃಕ್ಯ ತ್ವಾತ್-ಜಗತ್ತು ಸುಳ್ಳು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವದರಿಂದ ಎಂಬ (ದುಷ್ಟ) ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ವಿಕೃಂ ಸತ್ಯಂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತ್ವಾತ್ ಆತ್ಮವತ್ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ವಿರೋಧ ಇದೆ.

34) ಸ್ವವಚನ ವಿರೋಧ : ಸ್ವವಚನ ವಿರೋಧವೆಂದರೆ ತನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ವಿರೋಧ, ಇದು ಅಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತ ಮತ್ತು ಪಾತಿ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ.

35) ಅಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತ : ಪೂರ್ವಾಗಾಹಯಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದುದಕ್ಕೆ,

ವಿರುದ್ಧವಾದುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅದು ಅಪೂರ್ವಾಂತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. (ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯ ಅಂಗೀಕೃತಸಿದ್ಧಾಂತವಿರುದ್ಧ-ಅಂಗೀಕಾರ: ಅಪೂರ್ವಾಂತ:) ~~ಉದಾ-ನಿರ್ದಿ~~ ಶ್ವರ ಸಾಂಖ್ಯವಾದಿಯು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಒಪ್ಪುವದು.

36) ~~ಉದಾ-ನಿರ್ದಿ~~ ಎಂದರೆ ಸ್ವವಚನದಲ್ಲಿಯೆ ವಿರೋಧ. (ಸ್ವವಚನೇ ಏವ ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿ: ಜಾತಿ:) ಉದಾ- i) ನನ್ನ ತಾಯಿ ಬಂಜೆ (ಮೇ ಮಾತಾ ವಂಧ್ಯಾ) ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವವಚನ ವ್ಯಾಘಾತವಿದೆ. ii) ನಾನು ಮೂಕ (ಮೂಕೋಹಂ) ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಕೃಿಯಾ ವಿರೋಧವಿದೆ. iii) ಪ್ರಮೇಯಂ ಮಾನಸಾವೇಕ್ಷಂ || ಭವತಿ || ಜ್ಞಾನ ವಿಷಯವು ಪ್ರಮಾಣಾಪೇಕ್ಷಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧದ ಉದಾಹರಣೆ. (ಪ್ರಮೇಯ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ವಿಷಯ. ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಮಿತವಾದುದೇ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಮೇಯವು ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮಿತವಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವದು ಸ್ವನ್ಯಾಯ ವಿರೋಧದ ಉದಾಹರಣೆ).

37) ~~ಉದಾ-ನಿರ್ದಿ~~ ವಿರೋಧ: ಹೇತು ವಿರೋಧವು ಅಸಿದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ.

38) ~~ಉದಾ-ನಿರ್ದಿ~~ ಎಂದರೆ ಹೇತು ಸಮುಚಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವದು. "ಸಮುಚಿತ ಸ್ಥಲೇ ಲಿಂಗಸ್ಯ ಅಪ್ರಮಿತಿ: ಅಸಿದ್ಧಿ:" ಉದಾ- ಶಬ್ದ: ಅನಿತ್ಯ: ಚಾಕ್ಷುಷತ್ವಾತ್. ಇಲ್ಲಿ ಚಾಕ್ಷುಷತ್ವ ಹೇತು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಶಬ್ದವು ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯ ಗೋಚರ.

39) ~~ಉದಾ-ನಿರ್ದಿ~~ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಇದು ಮೂರು ವಿಧ. i) ಹೇತುವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧ್ಯಭಾವ ಹೀಗೆ ಎರಡರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವದು. ಉದಾ- ಸರ್ವತ: ವಹಿ ಮಾನ್ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್ ii) ~~ಉದಾ-ನಿರ್ದಿ~~ ಹೇತುವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಇರದೆ ಸಾಧ್ಯಭಾವದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವದು. ಉದಾ- ಶಬ್ದ: ನಿತ್ಯ: ಕೃತಕತ್ವಾತ್ iii) ಹೇತುವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧ್ಯಭಾವ ಹೀಗೆ ಎರಡರ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲದಿರುವದು. ಉದಾ- ಸರ್ವಂ ಅನಿತ್ಯಂ ಸತ್ವಾತ್ (ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವವರಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತಸಾಧ್ಯವುಳ್ಳ ಸರ್ವತ್ವ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಿತ ಸಾಧ್ಯಭಾವವುಳ್ಳ ವಿವಕ್ಷ ಇಲ್ಲ.)

40) ದೃಷ್ಟಾಂತ ವಿರೋಧ: ದೃಷ್ಟಾಂತವೆಂದರೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹಣ ಸ್ಥಳ. ದೃಷ್ಟಾಂತ ದೋಷವು ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನ ವೈಕಲ್ಯ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯವೆಂದರೆ ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವು ಇಲ್ಲದಿರುವದು. ~~ಉದಾ-ನಿರ್ದಿ~~ ಮನ: ಅನಿತ್ಯಂ ಮೂರ್ತತ್ವಾತ್ ವರಮಾಣುಕಾತ್. ಇಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದ ವರ ಮಾಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಅನಿತ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲ: ವರಮಾಣುಕಾಳು ನಿತ್ಯವೆಂದೇ ವೈಶೇಷಿಕರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಾಧನವೈಕಲ್ಯವೆಂದರೆ ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಾಧನ ಇಲ್ಲದಿರು

ವದು. ಉದಾ- ಮನಃ ಅನಿತ್ಯಂ ಮೂರ್ಛಾತ್ಯಾತ್ ಯಥಾ ಮೂರ್ಛಾ ಇತಿ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾದ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾಧನವಾದ ಮೂರ್ಛಾತ್ಯಾಪ್ತಿ. (ಮೂರ್ಛಾವೆಂದರೆ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನ ಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳದ್ದು. ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪರಿಮಾಣವೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛಾತ್ಯಾಪ್ತಿ.)

41) ಅಸಂಗತಿ- ಆಕಾಂಕ್ಷಾವಿರಹಃ ಆಸಂಗತಿಃ | ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಅಸಂಗತಿ ಎನ್ನುವರು. ಉದಾ- ಈಶ್ವರನು ಸರ್ವಜ್ಞ. ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಒಪ್ಪುವನನ್ನು ಕುರಿತು "ವಿಶ್ವಾದಿಕಂ ಸಕರ್ತೃಕಂ ಕಾರ್ಯಾತ್ಯಾತ್ ದುಃಖವತ್ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅನುಮಾನ ಅಸಂಗತ. ಇದರಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವನಲ್ಲಿ ಗಿಡ-ಕಲ್ಲು ಮೊದಲಾದವು ಇವೆ ಎಂದು ಹೇಳುವದು ಅಸಂಗತ; ಅವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವದು ಅಸಂಗತ.

42) ಇದು ನಿಗ್ರಹ ಸ್ಥಾನಗಳು : ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿರೋಧಾಪಿ ದೋಷಗಳು ವಾದ ವಿವಾದ ರೂಪವಾದ ಕಥಾ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಕಥಾ ಎಂದರೆ ವಿದ್ವಜ್ಞನಗೋಷ್ಠಿ, ಚರ್ಚೆ, ವಾದವಿವಾದ, ವಾದ-ಜಲ್ಪ-ವಿಕಂಡ ಎಂದು ಕಥಾ ಮೂರು ವಿಧ. ತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಗುರು ಶಿಷ್ಯರು ಇಬ್ಬರೇ ಸಜ್ಜನರು ಇದುವುದು ವಾದವಿವಾದಕ್ಕೆ ವಾದ ಎನ್ನುವರು. (ವಾದ- ತತ್ತ್ವ ಬುಧುತ್ವ ಕಥಾ). ಜಲ್ಪ ಎಂದರೆ ಖ್ಯಾತಿ (ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ) ಲಾಭ-ಪೂಜಾ-ಸ್ವರ್ಭ ಮೂಲಕ ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಾದ ವಿವಾದ ಅಥವಾ ಚರ್ಚೆ (ಸ್ವಪಕ್ಷ ಸಾಧನೋಪೇತ-ವಿಜಿಗೀಷುಕಥಾ ಜಲ್ಪ). ಸಜ್ಜನರು ಮತ್ತು ಅಸಜ್ಜನರ ನಡುವೆ ಜಯ ಪಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಪೂಜಾ-ಲಾಭ-ಬಹುಮಾನಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ವರ್ಭವಿಂದ ನಡೆದುವ ವಾದಕ್ಕೆ ವಿಕಂಡೆ ಎನ್ನುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ದೋಷಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತವೆ. ಕಥಾ (ವಿಕಂಡ) ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಮಯ ಬಂಧ, ಪ್ರಶ್ನೆ, ಸ್ವಪಕ್ಷ ಸಾಧನ ಹಾಗೂ ಪರಪಕ್ಷ ದೋಷಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಮಯ ಬಂಧವೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದಂತೆ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುವರು ಎಂದು ಉಭಯತರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ನಿಯಮ. ಕಥಾ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ದೋಷ ಅಥವಾ ನಿಗ್ರಹ ಸ್ಥಾನಗಳು ಇವು. (ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ) ವಿರೋಧ-ಅಸಂಗತಿ-ನೂನತೆ-ಅಧಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಸಂವಾದ-ಅನುಕ್ರಮ ಸಂವಾದವೆಂದರೆ ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನ (ವಿರುದ್ಧ ಅಥವಾ ಸುಶಯವುಳ್ಳ) ಪ್ರಮೇಯದ ಮಾರ್ಗವಾದ ಅನುಕ್ರಮ ಎಂದರೆ ಪರರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದನ್ನು ಹೇಳುವುದು.

ನಿಗ್ರಹ : (1) ನಿಗ್ರಹ ಎಂದರೆ ಪರಾಜಯ. ನಿಗ್ರಹ ಸ್ಥಾನ ಎಂದರೆ ಪರಾಧಕ್ಕೆ

ನಿಮಿತ್ತ ಅಥವಾ ಕಾರಣ. ನಿಗ್ರಹ ಸ್ಥಾನಗಳು ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಆರು. (ವಿರೋಧ-ಅಸಂಗತಿ-ನ್ಯೂನತೆ-ಅಧಿಕ-ಸಂವಾದ-ಅನುಕ್ತಿ). ತಾರ್ಕಿಕರಾದರೋ 22 ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಹೀಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನಿ, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತರಂ, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ವಿರೋಧಃ, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಸನ್ಯಾಸಃ, ಹೇತ್ವಂತರಂ, ಅರ್ಥಾಂತರಂ, ನಿರರ್ಥಕಂ, ಅವಿಜ್ಞಾ ತಾರ್ಥಂ, ಅಪಾರ್ಥಕಂ, ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಂ, ನ್ಯೂನಂ, ಅಧಿಕಂ, ವುನರುಕ್ತಂ, ಅನನುಭಾಷಣಂ, ಅಜ್ಞಾನಂ, ಅಪ್ರತಿಭಾ, ವಿಕ್ಷೇಪಃ, ಮತಾನುಜ್ಞಾ, ಪರ್ಯಾನು ಯೋಜ್ಯೋಪೇಕ್ಷಣಂ, ನಿರಮಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಃ, ಅವಸಿದ್ಧಾಂತಃ ಮತ್ತು ಹೇತ್ವಾಭಾಸಃ.

2) ತಾರ್ಕಿಕರು ಹೇಳುವ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ನಿಗ್ರಹ ಸ್ಥಾನಗಳು ನಾವು ಮೇಲೆ (42 ರಲ್ಲಿ) ನಿರೂಪಿಸಿದ ವಿರೋಧಾದಿ ಆರು ನಿಗ್ರಹ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಗತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಹೇತ್ವಾಭಾಸಗಳು

ಹೇತ್ವಾಭಾಸಗಳೆಂದರೆ ದುಷ್ಪ್ರಹೇತುಗಳು, ಇವು ಹೇತುಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಹೇತುಗಳಲ್ಲ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇತುವಿನ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮೊದಲು ನಿರೂಪಿಸಿದಂತೆ ಅನ್ವಯ-ವ್ಯತಿರೇಕೀ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಐದು (5) ರೂಪಗಳು ಹಾಗೂ ಕೇವಲಾನ್ವಯೀ, ಕೇವಲ ವ್ಯತಿರೇಕೀ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಇದ್ದು ಕೆಲವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಹೇತುಗಳಿಗೆ ಹೇತ್ವಾಭಾಸ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವು ದುಷ್ಪ್ರಹೇತುಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಂದ ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಚೀನ ನೈಯಾಯಿಕರ ಪ್ರಕಾರ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಗಳು ಏಳು. ಅಸಿದ್ಧ-ವಿರುದ್ಧ-ಅನೈಕಾಂತಿಕ (ಸವ್ಯಭಿಚಾರಿ)-ಅನರ್ಥಮಾತ-ಕಾಲಾತ್ಯಯಾವದಿಷ್ಟ (ಬಾಧ) ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ-ಪ್ರಕರಣಸಮ. ಆದರೆ ಸಮೀಪ ನೈಯಾಯಿಕರ ಪ್ರಕಾರ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಗಳು ಐದು. (i) ಅಸಿದ್ಧ (ii) ವಿರುದ್ಧ (iii) ಅನೈಕಾಂತಿಕ (ಸವ್ಯಭಿಚಾರಿ) (iv) ಕಾಲಾತ್ಯಯಾವದಿಷ್ಟ (ಬಾಧ) (v) ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ.

43) ಅಸಿದ್ಧ : ಮೃತ್ರಿ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾ ಇವೆರಡು ಅನುಮಾನದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಗಗಳು. ಧರ್ಮಗಳಿಲ್ಲದ ಹೇತುವಿಗೆ ಅಸಿದ್ಧ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. "ಮೃತ್ರಿ ಪಕ್ಷ ಧರ್ಮತಾ-ಅನ್ಯತರ ವಿಕಲಃ ಹೇತುಃ ಅಸಿದ್ಧಃ" — ಲಿಂಗತ್ವೇನ ಅನಿಶ್ಚಿತಃ ಹೇತುಃ ಅಸಿದ್ಧಃ. ಅಸಿದ್ಧವು ಮೂರು ವಿಧ. (44, 45, 46)

44) ಅತ್ರಯಾಸಿದ್ಧ : ಅತ್ರಯ ಅಥವಾ ಪಕ್ಷವೇ ಅಸಿದ್ಧವಾದ ಹೇತುವಿಗೆ ಅತ್ರಯಾಸಿದ್ಧ ಎನ್ನುವರು. (ಅತ್ರಯಃ ಪಕ್ಷಃ ಅಸಿದ್ಧಃ ಯಸ್ಯ ಹೇತುಃ ಅತ್ರಯಾಸಿದ್ಧಃ) ಉದಾ— ಗುಹಾರವಿಂದಂ ಸುರಥಿ, ಅರವಿಂದತ್ಯಾತ್ ಸೂರ್ಯ

ಜಾರವಿಂದವತ್. ಕಮಲವು ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಕಮಲವಾದ್ದರಿಂದ ಕಿರಿಯಲ್ಲಿಯ ಕಮಲದಲ್ಲಿಯಂತೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಕ್ಷವಾದ ಲಲಿತಕಮಲ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದರೆ ಶತ್ಕಂಠ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ತೃಣ ತ್ವಾತ್. ಮೊಲದಕೋಡು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದುದು. ಕೋಡಾದ್ದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಮೊಲದ ಕೋಡು ಅಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಹೇತುವು ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ.

45) ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧ : ಹೇತುವಿನ ಧರ್ಮವು (ಸ್ವರೂಪ) ವಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ದಿದ್ಧರೆ ಆ ಹೇತುವಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಾಸಿದ್ಧವೆನ್ನುವರು. ಉದಾ- ಶಬ್ದ ಅನಿತ್ಯ. ಬಾಕ್ಸುಪತ್ವಾತ್. ಶಬ್ದವು ಅನಿತ್ಯ. ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತೆ, ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇತುವಾದ ಬಾಕ್ಸುಪತ್ವವು ವಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಶಬ್ದವು ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

46) ವ್ಯಾಪ್ತೃತ್ವಾಸಿದ್ಧ : ಇದು ಎರಡು ವಿಧ. ಸಾಧ್ಯ ಸಂಬಂಧ ರಹಿತವಾದುದು ಮತ್ತು ಉಪಾಧಿ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳದ್ದು. (ಸೋಪಾಧಿಕ ಸಂಬಂಧ).

47) ಸಾಧ್ಯಸಂಬಂಧರಹಿತ : ಹೇತುವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿರುವುದು. ಉದಾ- ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಣಿಕಂ ಸತ್ವಾತ್. ಇಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಕ್ಷಣಿಕತ್ವ ಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲವೂ ವಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ವಕ್ಷಾಂತಿತ್ಯ ಸಪಕ್ಷವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಹೇತುವಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಸಪಕ್ಷಸತ್ಯ ಎಂಬ ಧರ್ಮ ಇಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಇದು ಹೇತುಭಾಸ.

48) ಸೋಪಾಧಿಕ ಸಂಬಂಧ : ಉಪಾಧಿಯುಳ್ಳವಾದ ಹೇತು ಸೋಪಾಧಿಕ. ಉದಾ- ಯಾಗೀಯ ಹಿಂಸಾ (ವೈಧಿ ಹಿಂಸಾ) ಪಾಪಸಾಧನಂ, ಹಿಂಸಾತ್ವಾತ್, ಪ್ರಾಪ್ತೃಣ ಹಿಂಸಾವತ್. ಇಲ್ಲಿ ಪಾಪಸಾಧನಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾದ ಹಿಂಸಾತ್ವವು ಪ್ರಯೋಜಕವಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಕಿದ್ವತ್ವವು ಪ್ರಯೋಜಕ (ಕಾರಣ). ಪ್ರಯೋಜಕಕ್ಕೆ, ಏಕಪ್ರಕಾರಣಕ್ಕೆ ಉಪಾಧಿ ಎನ್ನುವರು. Special cause for general effect. ಇಲ್ಲಿ ಪಾಪಸಾಧನಕ್ಕೆ ನಿಕಿದ್ವತ್ವ ಉಪಾಧಿಯಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಹಿಂಸೆಯು ನಿಕಿದ್ವತ್ವದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದರೆ ಮಾತ್ರ (ಪ್ರಾಪ್ತೃಣ ಹಿಂಸೆ, ಗೋಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದವು) ಪಾಪ ಸಾಧನ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಉಪಾಧ್ಯಭಾವದಿಂದ ಸಾಧ್ಯಭಾವವನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದು. (ಉಪಾಧ್ಯಭಾವ, ಸಾಧ್ಯಭಾವಸಾಧನ ಹೇತು, ಧರ್ಮ) ಉದಾ-ಯಾಗೀಯ ಹಿಂಸಾ ಪಾಪಸಾಧನಂ ಏ ಧರ್ಮ ಅನಿತ್ಯತ್ವಾತ್, ಭೋಜನವತ್. ಉಪಾಧಿಯು ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ- ಉಪಾಧ್ಯ ಭಾವವಾದ ವಕ್ಷೇಷವತ್ವವು ಹೇತುವುಳ್ಳದ್ದು. ಏಕೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಹುಣಿಟ್ಟಿಗೆಯ ಸಂಬಂಧ (ಅದ್ವೈತೇಂದ್ರನ ಸಂದೋಗ) ಉಪಾಧಿ, ಏಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿಟ್ಟಿಗೆಯೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದರೆ ಮಾತ್ರ, ಹೇತು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉಪಾಧಿಯು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. (1) ದೋಷಯುಕ್ತ ಅನುಮಾನವು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವ ಮೊದಲು, ಎಂದರೆ ಸಾಧ್ಯ ಸಾಧನಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಗ್ರಹಣವಾಗುವಾಗಲೇ ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ಉಪಾಧಿಯು ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ (ವ್ಯಾಧಿಚಾರೋನ್ಮಾಯಕಃ) (2) ಮುಂದೆ ಅನುಮಾನ ಪ್ರವೃತ್ತವಾದ ನಂತರ 'ತತ್' ಪ್ರತಿಪಕ್ಷೋನ್ಮಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಮೂಲ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾದ ವಿರುದ್ಧ ಸದನುಮಾನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ- ಯಾಗೀಯ ಹಿಂಸಾ ಪಾಪಸಾಧನಂ ಭವತಿ, ಅನಿಷಿದ್ಧತ್ವಾತ್, ಭೋಜನವತ್.

ಉಪಾಧಿಯ ಲಕ್ಷಣ : ಸಾಧ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಸಾಧನಕ್ಕೆ ಅವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರುವದು ಉಪಾಧಿಯ ಲಕ್ಷಣ. ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವೇ ಸಾಧನ ಅವ್ಯಾಪಕತ್ವಂ ಉಪಾಧೇಃ ಲಕ್ಷಣಂ. ಉದಾ- ಪರ್ವತವು ಹೊಗೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಬೆಂಕಿಯದ್ದು ದರಿಂದ (ಪರ್ವತಃ ಧೂಮಾವಾನ್ ವಪ್ತೇಃ) ಇಲ್ಲಿ ಹೇತುವಾದ ಬೆಂಕಿಗೆ ಆದ್ರೇಂಧನ ಸಂಯೋಗವು ಉಪಾಧಿ. ಎಂದರೆ ಹಸಿರಟ್ಟಿಗೆಯ ಸಂಬಂಧವು ಉಪಾಧಿ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಹೊಗೆ ಎಲ್ಲಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಉಪಾಧಿಯು ಸಾಧ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಸಾಧನವಾದ ಬೆಂಕಿಯು ಎಲ್ಲಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ (ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ) ಆದ್ರೇಂಧನ ಸಂಯೋಗ ಇಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ಉಪಾಧಿಯು ಸಾಧನಕ್ಕೆ ಅವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. (ಯತ್ರ ಧೂಮಃ ತತ್ರ ಆದ್ರೇಂಧನ ಸಂಯೋಗಃ ಯಥಾ ಮಹಾನಸಃ | ಯತ್ರ ವಹ್ನಿಃ ತತ್ರ ಆದ್ರೇಂಧನ ಸಂಯೋಗಃ ನಾಸ್ಮಿ ಯಥಾ ಪರ್ವತೇ |)

49) ವಿರುದ್ಧ : ಸಾಧ್ಯಭಾವವ್ಯಾಪ್ತಃ ಹೇತುಃ ವಿರುದ್ಧಃ | ಪರ್ವತಃ ವನ್ಮಮಾನ್ ಧೂಮಾವಾನ್ ಎಂಬ ಸದನುಮಾನದಲ್ಲಿ, ಹೇತುವಾದ ಧೂಮವು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರ್ವತ ಇದ್ದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಬೆಂಕಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಪರ್ವತ ಸಾಧ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗದೆ ಸಾಧ್ಯಭಾವದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದರೆ ಅದು ವಿರುದ್ಧ ಹೇತು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ- ಶಬ್ದಃ ನಿತ್ಯಃ ಕೃತಕತ್ವಾತ್. ಇಲ್ಲಿ ಕೃತಕತ್ವವಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯತ್ವವಿರದೆ ಅನಿತ್ಯತ್ವವಿರುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಪರ್ವತ ಸಾಧ್ಯಭಾವದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ.

ಗಮ್ಯಮಿತಿ : ಹೇತು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪಕ್ಷ-ಸಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ವಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರಬಾರದು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಪಕ್ಷವು ಪಕ್ಷ ವಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ ಅದು ವಿರುದ್ಧ ಹೇತು ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

50) ಅನೈಕಾಂತಿಕ (ಸವ್ಯಾಧಿಚಾರಿ) : ಏಕಾಂತಿಕ ಎಂದರೆ ನಿಯತವಿರುವ ಇರುವದು; ವಿರುದ್ಧ, ನಿಯತವಲ್ಲದ್ದು ಅನೈಕಾಂತಿಕ. ಸದನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೇತು ನಿಯಮೇನ ಸಾಧ್ಯದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಅದು ಸಾಧ್ಯ

ಭಾವದೊಡನೆಯೂ ಸುಖಂಧ ಹೊಂದಿದರೆ ಎಂದರೆ ವ್ಯಥಿತರಿಕೆವಾದರೆ ಅದು ಅನ್ಯಕಾಂತಿಕೆ ಅಥವಾ ವ್ಯಥಿತರಿ ಹೇಳು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. (ವ್ಯಥಿತರಿ: ಸಾಧ್ಯವಾ ಅನ್ಯವೃತ್ತಿ:)

ಅನ್ಯಕಾಂತಿಕೆ (ಸವ್ಯಥಿತರಿ:) ಮೂರು ವಿಧ. ಸಾಧಾರಣ-ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುಪಸಂಹಾರಿ.

51) ಸಾಧಾರಣ ಅನ್ಯಕಾಂತಿಕೆ : ಸಾಧ್ಯಭಾವವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹೇಳು ಇರುವುದು ಸಾಧಾರಣ ಅನ್ಯಕಾಂತಿಕೆ. (ಸಾಧ್ಯಭಾವವಾನ್ವೃತ್ತಿ: ಸಾಧಾರಣ: ಅನ್ಯಕಾಂತಿಕೆ:) ಉದಾ- ಪರ್ಮತ: ಅಗ್ನಿಮಾನಾ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮೇಯತ್ವವು (ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯ) ಬೇಕೆ ಇಲ್ಲದ ಮಡುವಿದ್ದರಿ (ಸಾಧ್ಯಭಾವವಿದ್ದಲ್ಲಿ) ಇದೆ.

52) ಅಸಾಧಾರಣ ಅನ್ಯಕಾಂತಿಕೆ : ಎಲ್ಲ ಸತ್ಯ ವಿಪಕ್ಷಗಳಿಲ್ಲದ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವ ಹೇಳುವಿಗೆ ಅಸಾಧಾರಣ ಅನ್ಯಕಾಂತಿಕೆ ಎನ್ನುವರು. (ಸರ್ವ ಸಪಕ್ಷ-ವಿಪಕ್ಷ-ವ್ಯಾಪ್ತ: ಪಕ್ಷ: ಏದಿ ಪಕ್ಷಮಾನ: ಹೇಳು: ಅಸಾಧಾರಣ-ಅನ್ಯಕಾಂತಿಕೆ:) ಉದಾ- ಭೂ: ನಿತ್ಯ ಗುಣವತ್ವಾತ್. ಇಲ್ಲಿ ಗುಣವತ್ವ ಹೇಳು ಪಕ್ಷವಾದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಸಪಕ್ಷ-ವಿಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

53) ಅನುಪಸಂಹಾರಿ : ಅನ್ಯಯ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಮಾತ್ರ ವ್ಯತಿರೇಕ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಲ್ಲದ ಹೇಳುವಿಗೆ ಅನುಪಸಂಹಾರಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ- ಸರ್ವಂ ಅನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾತ್. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ದೃಷ್ಟಾಂತವೇ ಇಲ್ಲ.

54) ಅನರ್ಥವ್ಯಸಿಹ: : ಅರ್ಥವ್ಯಸಿಹ ಎಂದರೆ ನಿಶ್ಚಿತ. ಅನರ್ಥವ್ಯಸಿಹ ಎಂದರೆ ಅನಿಶ್ಚಿತ. ಹೇಳುವಿನಿಂದ ಸಾಧ್ಯದ ನಿಶ್ಚಯವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಎಂದರೆ ಹೇಳು ಅಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅನರ್ಥವ್ಯಸಿಹ ಎನ್ನುವರು. (ಸಾಧ್ಯ-ಅಸಾಧ್ಯ: ಪಕ್ಷ: ಏದಿ ಪಕ್ಷ ಮಾನ: ಹೇಳು: ಅನರ್ಥವ್ಯಸಿಹ:). ಹೇಳು ಸಾಧ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸದಿದ್ದರೆ, ಅದು ದೋಷವೇ. ಅನರ್ಥವ್ಯಸಿಹ ಮುಖ್ಯ ವಿಧ.

i) ಸಪಕ್ಷ ವಿಪಕ್ಷ ರಹಿತ : ಉದಾ- ಸರ್ವಂ ಅನಿತ್ಯಂ ಸತ್ಯಾತ್. ಎಲ್ಲವೂ ಅನಿತ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ದೃಷ್ಟಾಂತವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಪಕ್ಷ ವಿಪಕ್ಷಗಳಿಲ್ಲ.

ii) ಸಪಕ್ಷ ವಿಪಕ್ಷ ಸಹಿತ : ಸಪಕ್ಷ ವಿಪಕ್ಷಗಳಿಲ್ಲದ್ದು. ಉದಾ ಭೂ: ನಿತ್ಯ ಗುಣವತ್ವಾತ್. ಭೂಮಿ ನಿತ್ಯ ಗುಣವತ್ವದ್ದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಸಪಕ್ಷವೆಂದರೆ ನಿತ್ಯತ್ವದ್ದಕ್ಕೆ ಆಕಾಶ. ವಿಪಕ್ಷ ಎಂದರೆ ನಿತ್ಯತ್ವ ಇಲ್ಲದ್ದು ಹಾ. ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಪಕ್ಷ ವಿಪಕ್ಷಗಳಿರುವುದು ಇದೆ.

iii) ಸಪಕ್ಷವಾನ್ವ ವಿಪಕ್ಷರಹಿತ : ಸಪಕ್ಷದ್ದಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕ ವಿಪಕ್ಷಗಳಿಲ್ಲದ್ದು.

ಉದಾ ಶಬ್ದ; ಅಭಿಧೇಯಃ ಶಬ್ದತ್ವಾತ್; ಶಬ್ದವು ವಾಚ್ಯ ಶಬ್ದತ್ವವಿರುವದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಸಪಕ್ಷವಾದ ಪಟ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಾಚ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ವಿಪಕ್ಷವೇ ಇಲ್ಲ. **ನಿಷ್ಕ** : ನವೀನ ನೈಯಾಯಿಕರು ಅನರ್ಥವಸಿತವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹೇತ್ವಾಭಾಸವೆಂದು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಇದನ್ನು ವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಾದ್ಯದಲ್ಲಿ (ಮೇಲಿನ 46, 47 ಮತ್ತು 48ರಲ್ಲಿ) ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

55) ಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟ (ಬಾಧಿತ) : ಸಾಧ್ಯದ ಅಭಾವವೇ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಿರುವ ಹೇತುವಿಗೆ ಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟ ಅಥವಾ ಬಾಧಿತ ಎನ್ನುವರು. (ಯಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಃ ಪ್ರಮಾಣೇನ ನಿಶ್ಚಿತಃ ಸಃ ಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟಃ). ಬಾಧ ಬರುವದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಅನುಮಾನ-ಆಗಮ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ. ಉದಾ-

(1) ಅಗ್ನಿಃ ಅನುಷ್ಠಃ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್, ಜಲವತ್. ಅಗ್ನಿಯು ಉಷ್ಣವಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ನೀರಿನಂತೆ. ಇದು ಪ್ರತಿವಕ್ಷದಿಂದ ಬಾಧಿತ. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಅನುಷ್ಠವೆಂದು ಅಭಾವವು ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿ ಉಷ್ಣ ಎಂಬುದು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಸಿದ್ಧ.

ii) ಚಕ್ರಃ ರೂಪಗ್ರಾಹಕಂ ಚ ಭವತಿ, ಇಂದ್ರಿಯತ್ವಾತ್. ಕಣ್ಣು ರೂಪಗ್ರಾಹಕವಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯವಾದ್ದರಿಂದ, ಇದು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಬಾಧಿತ. ರೂಪಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕಾರ್ಯವಂತೂ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕರಣ (ಸಾಧನ) ಬೇಕು. ತಿವಿ, ಮೂಗು ಮುಂತಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ರೂಪಜ್ಞಾನ ಆಗುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪರಿಶೇಷದಿಂದ ಕಣ್ಣು ರೂಪಗ್ರಾಹಕವೆಂದು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಣ್ಣು ರೂಪಗ್ರಾಹಕವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಬಾಧಿತ.

iii) ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನ ಸುರಾಪೇಯಾ ದ್ರವದ್ರವ್ಯತ್ವಾತ್, ಕ್ಷೀರವತ್- ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡವೇಕು. ಅದು ದ್ರವದ್ರವ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ, ಹಾಲಿನಂತೆ. ಇದು ಆಗಮ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಬಾಧಿತ.

56) ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ : ಸಾಧ್ಯಾಭಾವವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಹೇತು ಇದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಎನ್ನುವರು. ಸಾಧ್ಯಾಭಾವ ಸಾಧಕಂ ಹೇತ್ವಂತರಂ ಯಸ್ಯ ವಿದ್ಯತೇ ಸಃ ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಃ ಉದಾ- ಧಾತುಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಪರ್ಶಿತ್ವಾತ್ (ವಾಯುವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾದ್ದರಿಂದ) ಎಂಬ ಅನುಮಾನವು ವಾಯುಃ ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ ರೂಪಿತ್ವಾತ್ (ವಾಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಲ್ಲ ರೂಪ ದ್ರವ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ) ಎಂಬ ಸಮಬಲ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

57) ಪ್ರಕರಣ ಸಮಾ : ಸ್ವಪಕ್ಷ ಪ್ರಮೇಯ ಮತ್ತು ಪರಪಕ್ಷ ಪ್ರಮೇಯ ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಒಳಸಲ್ಲದವ ಹೇತುವು ಪಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವ-ಸಪಕ್ಷ ಸತ್ತ್ವ-ವಿಹಿಣ್ವಾತ್ ವ್ಯಾವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಮೂರು ಅಂಶಗಳುಳ್ಳದ್ದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಕರಣ ಸಮಾ. ಉದಾ- ವಿಶ್ವಂ ಮಿಥ್ಯಾ ದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್ ತುಕ್ತಿರಜತವತ್. ಜಗತ್ತು ಸುತ್ತು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವದರಿಂದ ತಿಳುವಳಿ ತೋರಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯಂತೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಯತ್ವ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷ

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಸಪಕ್ಷವಾದ ಹಿಂಬನ್ನಿ ಕೋರುವ ಚಿಲ್ವೆಯಲ್ಲಿವೆ; ಹಾಗೂ ವಿಪಕ್ಷವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ದೃಶ್ಯತ್ವ ಹೇತುವನ್ನು ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವೆಂದು ಸಾಧಿಸಲು ಬಳಸಬಹುದು. ಪೇಗುಂದರ ವಿಶ್ವಂ ಸತ್ಯಂ ದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮವತ್. ಇಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಯತ್ವ ಹೇತು ಪಕ್ಷವಾದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ. ಸಪಕ್ಷವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇದೆ. ವಿಪಕ್ಷವಾದ ಶುಕ್ತಿರಜತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಅಸತ್. ಹೀಗೆ ದೃಶ್ಯತ್ವ ಹೇತು ಉಭಯ ಪ್ರಮೇಯ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅಂಶಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರಿಂದ ಇದು ಪ್ರಕರಣ ಸಮ.

ಟೀಪು : (i) ನವೀನ ನೈಯಾಯಿಕರು ಪ್ರಕರಣ ಸಮವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹೇತ್ವಾಭಾಸವೆಂದು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನು ಸತ್ ಪ್ರತಿವಕ್ತದಲ್ಲಿ (ಮೇಲಿನ 36 ರಲ್ಲಿ) ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ.

(ii) ವಿಶ್ವಂ ವಿಘ್ನಾ ದೃಶ್ಯತ್ವಾತ್ ಎಂಬ ಮೇಲಿನ ಅನುಮಾನದಲ್ಲಿ, ಅನುಮಾನ ನೆಕ್ಕಿರುವ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳೂ ಇವೆ ಎಂದು ತ್ರಿವಿಧಾಭಾಸಾರ್ಥಿ ತಮ್ಮ "ಪ್ರಮಾಣಾಲಕ್ಷಣ"ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಸಮೇ ವಿಃ ದೋಷಾಃ ದೃಶ್ಯತ್ವಾನುಮಾನೇ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾಃ"

ಆಗಮ

1) ಆಗಮ : "ನಿದೋಷಃ ಶಬ್ದಃ ಆಗಮಃ". ಆಗಮ ಎಂದರೆ (ಪುರ್ವಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗುವ) ದೋಷಗಳಿಂದ ಶಬ್ದ ಅಥವಾ "ದೋಷ-ರೂಪ ಪದಾತ್ಮಕ ವಾಕ್ಯ". ಆಕಾಂಕ್ಷಾ-ಯೋಗ್ಯತಾ ಸನ್ನಿಧಿಗಳಿಲ್ಲ ಪದವಮೂಲಕ್ಕೆ ವಾಕ್ಯವೆನ್ನುವರು. ಇವುಗಳ ವಿವರ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

2) ಶಬ್ದ-ವರ್ಣ : ಶಬ್ದವು ಧ್ವನಾತ್ಮಕ ವರ್ಣಾತ್ಮಕವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಧ್ವನಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳು ಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾದ (ವ್ಯಂಜ್ಯ) ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ಅರ್ಥ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ವರ್ಣಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳು ಗ್ರಹಿಸುವವರು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಹಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮಾತ್ರ. (ವಿಕರೆಯ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ). ಸಮುದ್ರಫೋಷ, ಫಲಟಾನಾದ, ವೃಕ್ಷಪತನ, ಫೇರೀಶಾದವ, ದಧಿಮಂಥನ, ಹಲ್ಲಿಯ ಧ್ವನಿ.....ಮುಂತಾದ ಧ್ವನಿಗಳು ವಿಷ್ಣು ವಿನ ಗುಣೋತ್ಪತ್ತಿವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. "ಇತ್ಯಾದಯಃ ಸಮೇ ಫೋಷಾಃ ವಿಶ್ವೋರೇವ ಗುಣೋತ್ಪತ್ತಿಂ ಪದಂಕಿ" ವರ್ಣಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳು 50 (ಅಕಾರದಿಂದ ಅಕಾರ ಪರಗಿ).

3) ಷಡ್ : ಷಡ್ ಎಂದರೆ ವಿಭಕ್ತಿಯ ವರ್ಣ ಸಮುದಾಯ. ಮೂರು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ (ಪ್ರಕೃತಿ) ಪ್ರಕೃಯ ಎಂದರೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕೃಯ ಷಡ್ವಿಧವಾದುದು ಪದವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ- ರಾಮಾ, ರಾಮೇಣ.

4) ವಾಕ್ಯ : ಕೀವಲ ಪದಸಮೂಹ ವಾಕ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಕಾಂಕ್ಷಾ, ಯೋಗ್ಯತಾ ಸನ್ನಿಧಿಗಳುಳ್ಳ ಪದಸಮೂಹ ವಾಕ್ಯ.

5) ಆಕಾಂಕ್ಷಾ : ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಪದಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಇರಬೇಕು. ಉದಾ- ಕೊಡು ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಉಚ್ಚರಿಸಿದೊಡನೆ ಅರ್ಥ ಪೂರ್ಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಏನನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣವೊಡಲು 'ಕೊಡವನ್ನು' ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಕೊಡವನ್ನು ಕೊಡು ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಡವನ್ನು ಕೊಡು ಎಂಬುದು ವಾಕ್ಯ. ಆದರೆ ಗೌ: ಅಶ್ವ: ಪುರುಷ: ಹಸ್ತೀ ಎಂಬುದು ವಾಕ್ಯವಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲ.

6) ಯೋಗ್ಯತೆ : ಅಗ್ನಿನಾ ಸಿದ್ಧಿಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಿಂಪಡಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲ. ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಾಧೆ ಬರದಿರುವದೇ ಯೋಗ್ಯತೆ. (ಅಥಾವಾಧಾ ಯೋಗ್ಯತಾ)

7) ಸನ್ನಿಧಿ : ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವಿಲಂಬವಿಲ್ಲವೆ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸನ್ನಿಧಿ ಎನ್ನುವರು. (ಅವಿಲಂಬೇನ ಉಚ್ಚರಿತತ್ವಂ ಸನ್ನಿಧಿಃ) ಅಂತೆಯೇ ನೀರನ್ನು ಎದು ಈಗ ಹೇಳಿ ಒಂದು ಗುಟೆ ನಂತರ ತೆಗೆದರೆ ನೀರು ಎಂದೂ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಟೆ ನಂತರ ಬಾ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ವಾಕ್ಯವಾಗಿ ಲಾರದು- ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿಧಿ ಇಲ್ಲ.

8) ವಾಕ್ಯದೋಷಗಳು : ದೋಷಗಳು ಮೂಲತಃ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಪುರುಷನ ದೋಷಗಳು ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನ-ಮಂಜನೆ-ಅಸಮರ್ಥ ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದವು ಅವನಾದಿದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ನುಸುಳುತ್ತವೆ.

ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

i) ಅಬೋಧಕತ್ವ : ಅರ್ಥವಾಗದ ವಾಕ್ಯ. ಉದಾ- ಕಚಕಚಪಾನಾಂ ಜಲಗಡದತ್ವಾತ್. ಗೌರತ್ವ: ಪುರುಷೋ ಹಸ್ತೀ.

ii) ವಿನಿವೇಶ ಬೋಧಕತ್ವ : ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಎದುರಾದ್ದರಿಂದ ವಿವರಣೆ ಬೋಧಕ ವಾಕ್ಯ. ಉದಾ- ಜಗತ್ತು ಸುಳ್ಳು. ವೇದಾಧಿಕಾರ ತೊದ್ದಿಗಿದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗಿಲ್ಲ ಮುಂ.

iii) ಜ್ಞಾತಜ್ಞಾತಕತ್ವ : ಗೊತ್ತಿದ್ದುದನ್ನೇ ತಿಳಿಸುವದು. ಬಣಿ ಬಿಸಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಸಿಹಿ. ಸೂರ್ಯೋದಯ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಮುಂ.

iv) ಅಪ್ರಯೋಜಕತ್ವ : ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ ವಾಕ್ಯಗಳು. ಉದಾ- ಬಾಗಿ ಹೆಲ್ಲುಗಳೆಷ್ಟು ? ಕುರಿಯ ಅಂಜ ಎಷ್ಟು ಛಾರ ? ಕೊಂಬೆಯ ಕೊದಲೆಷ್ಟು ? ಮೊಳ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಏನು ಸುದ್ದಿ ?

v) ಅಕರ್ತೃತ್ವದ ಪ್ರಯೋಜನತತ್ವ : ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಜೀವಿಸು ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಸಿ ಹೇಳುವ ವಾಕ್ಯ.

vi) ಅಕರ್ತೃಸಾಧನ ಪ್ರತಿಪಾದಕತತ್ವ : ಮರಣ ಹೊಂದಿರುವವನನ್ನು ಮರಣ ಹೊಂದಿರುವವನು ಉತ್ತರ ತಿಳಿದಿರುವ ಮರಣ ಪರಿಹಾರಕ ಸಂಜ್ಞಾವಿನಿ ತರುತ್ತ ಉಪದೇಶದ ವಾಕ್ಯ.

vii) ಸಣ್ಣ ಉಪಾಯವಿರುವಾಗ ದೊಡ್ಡ ಉಪಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆ : ಉಗುರಿನಿಂದ ಆಗುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಿರುವ ಉಪಯೋಗ ಹೇಳುವಂತೆ. ದೊಡ್ಡದ್ದಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡದ್ದಾಗಿ ಗುಣ ತೀರದಲ್ಲಿ ಧಾವಿ ಕೊಡಲಿ ನೀರು ಕೊಡಲು ಉಪದೇಶ.

9) ಅಗಮ ವೋಧಕತತ್ವ : ಕೊನೆಯ ವರ್ಣ ಉಚ್ಚರಿಸಿದೊಡನೆ, ಪೂರ್ವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ವರ್ಣಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮೂಡುತ್ತವೆನೆಂದಿರುವುದು ಅನೇಕ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಪದ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ಅದು ಅರ್ಥ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುವದು. ವಾಚ್ಯ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ತಬ್ಬದ ಸ್ಮರಣೆಯಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಅರ್ಥ ಬೋಧಕವಾಗುತ್ತದೆ. (ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾತಃ ಅನುಸ್ಮೃತ ಸಂಬಂಧಶ್ಚ).

10) ಶಬ್ದಜ್ಞಾನ : ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವೈಶ್ವಕ್ತಿಯಾಗುವಾಗ (ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಂಶು ದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುವಾಗ) ಪದಗಳ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವು ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆನುಗುಣವಾಗಿ ಇವು ಪದಗಳ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ— ಹಿಂದುವ ಆಳ, ಹಿಂದುವ ಗಾಡಿ ನೀರೇ ಆಳವು. ಹಿಂದೂ ಬೇಗಾರ ಮುಂ. ಅದರಿಂದ ಪದಗಳು ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥ (ಸ್ವ ಅರ್ಥ) ಹೇಳುತ್ತವೆ. 'ಪದಾನ್ಯೇವ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥಾಧಿದಾಯೀನಿ' ನಂತರ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳ ಜೋಡಣೆ ಯಿಂದ (ಪದಾಂತರಸಮುಧಿವ್ಯಾಪಾರೇಣ), ಪದಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ತತ್ವಯು ವೇಶ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹಿಂದುವ ತತ್ವಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಲ್ಪನಾ ಗೌರವ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ. "ತತ್ವತ್ವವ ಅನ್ವಿತ ಸ್ವಾರ್ಥಃ ಪದ್ಧಾಪಾಂ ಅನುಭೂಯತೇ | ಅತಃ ಅನ್ವಿತಾಧಿದಾಯಿತ್ವಂ ಗೌರವಂ ಕಲ್ಪನಾ ಅಪೃಥಾ" ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಪದ್ಧಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಹೊಂದಿರುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೊಡುವ ಪದ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವ್ಯವಹಾರ, ಸಾಧ್ಯತ್ವ, ಕೋಶ ಮುಂ.

11) ಶಬ್ದವೈಶ್ವಕ್ತಿ : ಶಬ್ದಗಳು ಪದ್ಯ ಪ್ರಾಂಶುಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಪ್ರಾಂಶುಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಈ ಸಾಪಾರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಶಬ್ದ ವೈಶ್ವಕ್ತಿಯು ಹೊಂದಿರುವದು. ಈ ವೈಶ್ವಕ್ತಿಗಳು ಮೂರು (1) ಪದ್ಯದ ಮೂಲವೈಶ್ವಕ್ತಿ,

(ii) ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿ (iii) ಅಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿ.

(i) ಪರಮ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿ : ಇದು ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಗಳು ಮಹಾಯೋಗ ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ಅವಯವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಮಹಾ ವಿದ್ಯದ್ರೂಢಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ.

(ii) ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿ : ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯು a) ಯೋಗ b) ರೂಢಿ c) ಯೋಗರೂಢಿ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧ.

(a) ಯೋಗ : ಅವಯವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬೋಧಿತವಾಗುವ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಯೋಗ ಅರ್ಥವನ್ನುವರು. ಉದಾ- ವಾಚಕ, ವಾಕ್ಯ, ದಂಡ (ದಂಡ ಹಿಡಿದ ಸನ್ಯಾಸಿ).

(b) ರೂಢಿ : ರೂಢಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರಯೋಗ ಬಾಹುಲ್ಯ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಶಬ್ದಗಳು ರೂಢಿ ಶಬ್ದಗಳು. ಉದಾ- ಫಲ, ಪಟ, ಗೋ (ಆಕಳು), ಅಶ್ವ (ಕುದುರೆ).

(c) ಯೋಗರೂಢಿ : ಯೋಗ ಮತ್ತು ರೂಢಿ ಎರಡನ್ನೂ ಕೂಡಿದವು ವೃತ್ತಿ. ಉದಾ- ಪಂಕಜ (ಕೆಸರು ಅಥವಾ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಮಲ).

(iii) ಅಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಗೆ ಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನುವರು. ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಕೂಡದಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ- ಗಂಗಾಯಾಂ ಘೋಷಃ ಎಂದರೆ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ, ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿ ಇರುವುದು ಅಶಕ್ತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಂಗಾಯಾಂ ಎಂದರೆ ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗಂಗಾ ತೀರ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶವೆಂದರೆ ಹಳ್ಳಿ ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ, ಬಹಳ ತಂಪಾದುದು, ಪವಿತ್ರವಾದುದು ಎಂದು. "ಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಬಾಧೇ. ತದ್ಭೋಗೇ, ರೂಢಿತೋಽಥಪ್ರಯೋಜನಾತ್" ಇಲ್ಲಿ ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (ಜಹತ್) ತೀರ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಜಹತ್ ಲಕ್ಷಣವನ್ನುವರು.) ಇದರಂತೆ ಮಂಜಾ: ಕ್ರೋಶಂತಿ ಎಂದರೆ ಮಿಂಚಿದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ ಮುಖಗುರು ಆಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನುವರು. ಉದಾ- ಕಾಕೇಭ್ಯಃ ಧನಿ ರಕ್ಷತಾಮ್- ಇಲ್ಲಿ ಕಾಕೆಗಳಿಂದ ಮೊಸರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮೊಸರನ್ನು ಕೀಳು ಕಾಕೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಅರ್ಥ; ಆದರೆ ಮೊಸರನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಬೆಕ್ಕು, ನಾಯಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾಷೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥದಿಂದ ಕಾಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೊಸರನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಎಂದು ಕಾಕೇಭ್ಯಃ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ, ಇದು ಅಜಹಲ್ಲಕ್ಷಣದ ಉದಾಹರಣೆ. ಪ್ರಯೋಗ ಬಾಹುಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಅಮುಖ್ಯಾರ್ಥ ಇರುವಲ್ಲಿ ರೂಢಿ ಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನು

ವರು. ಉದಾ-- ಗ್ರಾಮ: ಗಚ್ಚಿ, ಇಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳ ಎಂದರೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಅದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ರೂಢಿ ಲಕ್ಷಣವೆನ್ನವರು. ಇನ್ನು ಖ್ಯಾತ ಮಹಾಕವಿ: ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು (ಮಾಣವಕು) ಅಗ್ನಿ ಎಂದರೆ, ಅತನು ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸ್ತಿಯೂ, ತೇಜವುಂಜನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಭಾವ. ಇದು ಗೌಣ ವೃತ್ತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಸಿಂಹ ಎನ್ನುವದು ಉಪಚಾರ. ಉಪಚಾರ ಪ್ರಯೋಗ ಬಾಹುಲ್ಯವಿದ್ದರೆ ರೂಢೀಮತಾರ ಎನ್ನುವರು. ಇದಾ- ಹಂಚು ಸುಡುತ್ತದೆ. ಏಕೀ ಭವಂತಿ- ಒಂದಾಗುತ್ತವೆ. ಎಂದರೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಉದಾ- ಸಾಯಂತಾಲೇ ಗಮ: ಗೋಷ್ಠೇ ಏಕೀ ಭವಂತಿ- ಸಾಯಂತಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕಳುಗಳು ಕೊಟ್ಟಿಗಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಇದರಂತೆ ಅಧುನಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಏಕೀ ಭವಂತಿ ಎಂದರೆ ಮೊದಲು ಭಿನ್ನಾಭಿ ಪ್ರಾಯವುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಒಂದೇ ಅಭಿವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಕ್ತವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇವು ಲಕ್ಷಿತ ಲಕ್ಷಣ ವೃತ್ತಿಯ ಉದಾಹರಣೆ.

12) ಆಗಮದ ಪ್ರಕಾರಗಳು : ಆಗಮಗಳು ಪೌರುಷೇಯ (ಪುರುಷೇಶ) ಮತ್ತು ಅಪೌರುಷೇಯ (ಪುರುಷಕೃತವಲ್ಲದ) ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಭಾರತ ಪುರಾಣ ಮನುಸ್ಮೃತಿ ಮುಂ. ಪೌರುಷೇಯ. ವೇದಗಳು ಅಪೌರುಷೇಯ. ಅವು ಯಾರಿಂದಲೂ ರಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ, ನಿತ್ಯ ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಂಹಿತಾ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಆರಣ್ಯಕ ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಅಪೌರುಷೇಯ ವೇದದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಯಾವ ದೋಷಗಳೂ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇವು ಪರಮ ಪ್ರಮಾಣ. ಇನ್ನು ಪೌರುಷೇಯ ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ. ಅಪ್ಪ ಎಂದರೆ ಆ ವಿಷಯವ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನುಳ್ಳವ. ಇಂದ್ರಿಯಾದಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ವುಳ್ಳವ ಮತ್ತು ವಂಚನಾದಿ ದೋಷವಿಲ್ಲದವ. ಇನ್ನು ಅವನ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೋಶ್ಯಗಳು ಜ್ಞಾನ ಗ್ರಹಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವರೂ ವಕ್ತಾನಿಗೆ ಪ್ರಿಯರೂ ಇರಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಉಪದೇಶವ ಪ್ರಸಂಗ ಅನುಕೂಲವಿರಬೇಕು. ಚೀಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭವಿರುವುದು ಒಗೆ ಅಪ್ರಿಯು ವಕ್ತಾನುಕೂಲ್ಯ, ಶ್ರೋತೃನುಕೂಲ್ಯ, ಪ್ರಸಂಗಾನುಕೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಅಪ್ಪ ಇವ್ವಳಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ.

13) ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ : ಹುಟ್ಟಿದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಕರಣಗಳು (ಇಂದ್ರಿಯ, ಶಿರ, ಶಬ್ದ) ಯಥಾರ್ಥ ಅಥವಾ ದ್ರವ್ಯವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ: ಶ್ರವಣದಿಂದಲೇ ನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ಇದು ನೆಲೆ.

A) ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ : "ಉತ್ಪತ್ತೌ ಜ್ಞಪ್ತೌ ಚ ಸ್ವತಃ" ಜ್ಞಾನವು ಯಾವುದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೋ, ಅದರಿಂದಲೇ ಅದರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಜನಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯಿಂದಲೇ (ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದ) ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ಪತ್ತೌ ಸ್ವತಸ್ತ್ವಂ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಜ್ಞಾನವು ಯಾವ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೋ, ಅದರಿಂದಲೇ ಅದರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಪ್ತೌ ಸ್ವತಸ್ತ್ವಂ ಎನ್ನುವರು. (ಜ್ಞಾನದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವು. ಎಂದು ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತ)

B) ಕರಣ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ : ಉತ್ಪತ್ತೌ ಸ್ವತಃ ಜ್ಞಪ್ತೌ ಪರಿಣಾಮಃ. ಜ್ಞಾನಜನಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಕರಣದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. (ಕರಣಾನಾಂಚ ಜ್ಞಾನ ಜನನ ಶಕ್ತ್ಯಾ ದಿವ ತದ್ವಾತ್ಯಾಭ್ಯಾಸನಕರ್ತೃಂ ಸ್ವತಸ್ತ್ವಮ್). ಕರಣ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಜ್ಞಪ್ತೌ ಪರಿಣಾಮಃ ಆಗಿದೆ. ಕರಣಗಳಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರಿಯ-ರಿಂಗ-ಶಬ್ದ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅನುಮಾನ-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತವೆ. ಕರಣಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಗೊತ್ತಾಗುವದು ಸಂವಾದಾದಿಗಳಿಂದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರಣ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಜ್ಞಪ್ತೌ ಪರಿಣಾಮಃ ಆಗಿದೆ. (ಕರಣದ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವು. ಇದೆ.)

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೨

ಶ್ರೀಮನ್ನಾ,ಯಸುಧಾ - (ಮಂಗಲ ಶ್ಲೋಕಗಳು)

ಅಧ್ಯಾಯ ೩

ಶ್ರೀಯಃ ಪತ್ಯೇ ನಿತ್ಯಾಗಣಿತಗುಣಮೂಲಕ ವಿಶದ-
ಪ್ರಭಾಜಾಲೋಲ್ಲಾಸೋಪಹತಸಕಲಾವದ್ಯಕಮಸೇ ।
ಜಗದ್ಜನ್ಮಸ್ಯೇಮಪ್ರಲಯರಚನಾಶೀಲವಪುಷೇ
ನವೋಶೇಷಾಮ್ನಾಯಸ್ಕೃತಿಹೃದಯದೀಪ್ತಾಯ ಹರಯೇ ॥೧॥

ಯೇನ ಪ್ರಾದುರಭಾವಿ ಭೂಮಿವಲಯೇ ವ್ಯಸ್ತಾಂ ಗೋಸಂತತಿಃ
ಪ್ರಾಚೋಧಿ ಶ್ರುತಿಮಂಕಜಂ ಕರುಣಯಾ ಪ್ರಾಕಾಶಿತತ್ವಂ ॥೨॥
ಧ್ವಾಂತಂ ಧ್ವಂಸಮನಾಯು ಸಾಧುನಿಕರಶ್ಚಾಕಾರಿ ಸನ್ನಾಹಗು
ತೇನ ವ್ಯಾಸದಿವಾಕರೇಣ ಸತತಂ ॥೩॥ ತಾಜ ಮೇ ಮೂನಸಃ ॥೪॥

ವ್ಯಾಪ್ತರ್ಯಸ್ಯ ನಿಜೇ ನಿಜೇನ ಮಹತಾ ಪಕ್ಷೇ ಸಪಕ್ಷೇ ಸ್ಥಿತಿಃ
ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಶ್ಚ ವಿಪಕ್ಷತೋಽಥ ವಿಷಯೇ ಸಕ್ತಿರ್ವ ವೈ ಬಾಧಿತೇ ।
ನೈವಾಸ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಯುಕ್ತಿರಕುಲಂ ಶುದ್ಧಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಸ ಮೇ
ಭೂಯಾತ್ಪ್ರತ್ಯವಿರ್ಣಿಯಾಯ ಭವಾನಾಸಂದತೀರೋ ಮುನಿಃ ॥೫॥

ಭವತಿ ಯದನುಭಾವಾದೇಡಮೂಲೋಪ ವಾಸ್ತೀ
ಜಡಮತಿರಪಿ ಜಂತುರ್ಜಾಯತೇ ಪ್ರಾಚ್ಛಮೌರಿಃ ।
ಸಕಲವಚನಚೇತೋದೇವತಾ ಭಾರತೀ ॥೬॥
ಮಮ ವಚಸಿ ನಿಧತ್ತಾಂ ಸನ್ನಿಧಿಂ ಮಾನಸೇ ಚ ॥೭॥

ರಮಾನಿವಾಗೋಚಿತವಾಸಭೂಮಿಃ
ಸನ್ನಾಯರತ್ನಾವಲಿಜನ್ಯಭೂಮಿಃ ।
ವೈರಾಗ್ಯಭಾಗ್ಯೋ ಮಮ ಪದ್ಮನಾಭ
ತೀರ್ಥಾಮೃತಾದ್ವಿಭವತಾದ್ವಿಭೂತ್ಯ ॥೮॥

ಪದವಾಕ್ಯಪ್ರಮಾಣಶ್ಚಾನ್ ಪ್ರತಿವಾದಿಮದ್ಭಿಜಃ ।
ಶ್ರೀಮದಕ್ಷೋಭ್ಯತೀರ್ಥಾಪ್ಯಾನುಪತಿಪ್ತೇ ಗುರೂವ್ಯಮ ॥೯॥

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾರ್ಯಸಪ್ತವ್ಯಸರೋಭುವಿ ।
ಅನುವ್ಯಾಪ್ಯಾವಲಿವೇ ಮುನೀಶ್ವರೇ ಮೇ ಮಮ ॥೧೦॥

ನ ಶಬ್ದಾಬ್ದೌ ಗಾಢಾ || ಚ ವ್ಯಾಪಾರ್ಯಾ ಚತುರಾ
ನ ಚ ನ್ಯಾಯೇ ಪ್ರೌಢಾ ನ ಚ ವಿದಿತವೇದ್ಯಾ ಅಪಿ ಪರಯಾ |

ಶ್ರೀಮತ್ಕೂರ್ಣಪ್ರಮತಿಗುರುಕಾರುಣ್ಯಸರಣಂ
ಪ್ರಪನ್ನಾ ಮೂನ್ಯಾಃ ಸ್ವಃ ಕರ್ಮಣಿ || ಪದಂತೋಪಿ ಮಹತಾಂ ||

ಅಧ್ಯಾಯ ೨ :

ಯತ್ಪದಂ ವೇದಸಂವೇದ್ಯಂ ಕಟಾಕ್ಷೇಣಾಪಿ ವೀಕ್ಷಿತುಂ |

ನ ಕ್ಷಮಂತೇ ವಿಮತಯಸ್ತಮುಪಾಸೇ ಶ್ರಿಯಃ ಪತಿಮ್ ||

ಅಧ್ಯಾಯ ೩ :

ಕುಪಿತಾಹಿಫಣಿಚ್ಛಾಯಾಸಮೀಕೃತ್ಯಾಪರಂ ಸುಖಂ |

ಸೇವಂತೇ ಯತ್ಪದಂ ಧೀರಾಸ್ತಮುಪಾಸೇ ಪಲ್ಲಭಂ ಶ್ರಿಯಃ ||

ಅಧ್ಯಾಯ ೪ :

ಯದೀಯಚರಣಾಂಭೋಜಚ್ಛಾಯಾಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ನಿರ್ವೃತಾಃ |

ನಂದಂತಿ ಸತತಂ ಮುಕ್ತಾಃ ಸಂಶ್ರಯೇ ತಂ ಶ್ರಿಯಃ ಪತಿಮ್ ||

ಉಪಸಂಹಾರ :

ವಚನಪ್ರಸೂನಮಾಲಾ ಜಯತೀರ್ಥಾಭ್ಯೇನ ಧಿಕ್ಕುಣಾ ರಚಿತಾ |

ಧ್ವಿಯತಾಂ ಪದಮುಃ ಹೃದಯೇ ಕಮಲಾವಹಿಲೇನ ಪೂರುಷೇಣ ||

ನ ವೈದುಷ್ಯಭ್ರಾಂತಾಃ ನ ಚ ವಚನಚಾತುರ್ಯಕುಧಿಯಾ

ನ ಮಾತ್ಸರ್ಯಾವೇಶಾನ್ನ ಚ ಚಪಲತಾದೋಷವಶತಃ |

ಪರಂ ಶ್ರದ್ಧಾಜಾಡ್ಯಾದಕೃಪಿ ಕೃತಿರಾಚಾರ್ಯವಚಸಿ

ಸ್ವಲಿಪ್ತವೈತಸ್ಸಾಜ್ಞಗತಿ || ಹಿ ನಿಂದ್ಯೋಸ್ತಿ ವಿದುಷಾಂ ||

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾಂಪುತಾಂಬೋಧೇಃ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾನಿರ್ಮಲಾ |

ಇಯಂ ನ್ಯಾಯಸುಧಾ ಭೌಮೈರ್ವಿಬುಧೈಸ್ಸೇವ್ಯತಾಂ ಸದಾ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಕೂರ್ಣಪ್ರಮತಿಭಗವತ್ಪಾದಸುಕೃತೇ-

ರನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ್ಯ ಪ್ರಗುಣಜಯತೀರ್ಥಾಖ್ಯಾಯಿಕಿನಾ |

ಕೃತಾಯಾಂ ಟೀಕಾಯಾಂ ವಿಷಮಪದವಾಕ್ಯಾರ್ಥವಿವೃತೌ

ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯೇಸ್ತೀಂಶ್ಚ ರಮಚರಣಃ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ||

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ

ನಾರಾಯಣಂ ನಿಖಿಲಪೂರ್ಣಗುಣೈಕದೇಹಂ

ನಿದೋಷಮಾಪ್ಯತಮಮವ್ಯಖಿಲ್ವಃ ಸುವಾಕ್ಮಿಃ |

ಅಸ್ಯೋದ್ಯವಾದಿದಮಶೇಷವಿಶೇಷತೋಽಪಿ

ವಂದ್ಯಂ ಸದಾ ಶ್ರಿಯತಮಂ ಪದಮ್ ಸನ್ನಮಾಮಿ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತೇರ್ಬಂಧಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ನೈವ ಮುಕ್ತರವೇಕ್ಷತೇ ।
 ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಮಪಿ ಬಂಧಸ್ಯ ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರೋಧತಃ ॥೧೩॥
 ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ಯದಿ ದುಃಖಾದೇಃ ತದ್ವ್ಯಾಕ್ಯಸ್ಯಾಗ್ರತೋ ಭವೇತ್ ।
 ಮಿಥ್ಯಾಯಾಃ ಸಾಧಕತ್ವಂ ಚ ನ ಸಿದ್ಧಂ ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ ॥೧೪॥
 ತಚ್ಚ ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಮಾಣೇನ ಸಹಾ ॥೧೫॥ ಸಾಧ್ಯತೇ ತ್ವಯಾ
 ಸಹಾ ದೇವ ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಿಃ ಸ್ವಾತ್, ॥ ಸಿದ್ಧಂ ಚಾನ್ಯಸಾಧನಂ ॥೧೬॥
 ಸಾಧಕತ್ವಂ ಸತಸ್ತೇನ ಸಾಕ್ಷೀಣಾ ಸಿದ್ಧಿಮಿಚ್ಛತಾ
 ಸ್ವೀಕೃತಂ ಹ್ಯವಿಶೇಷಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಾ ಸಾಧಕತಾ ಪುನಃ..... ॥೧೭॥
 ತಚ್ಚಾವಿಶೇಷಮಾನೇನ ಸಾಧ್ಯಮಿತ್ಯನವಸ್ಥಿತಃ ।
 ಅನಂಗೀಕುರ್ಮತಾಂ ವಿಶ್ವಸತ್ಯತಾಂ ತನ್ನ ವಾದಿತಾ ॥೧೮॥
 ತಸ್ಮಾತ್ ವ್ಯವಹೃತಿಃ ಸರ್ವಾ ಸತ್ಯೇತ್ಯೇವ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾ ।
 ವ್ಯಾವಹಾರಿಕಮೇತಸ್ಮಾತ್ ಸತ್ಯಮಿತ್ಯೇವ ಚಾಗತಂ ॥೧೯॥
 ವ್ಯವಹಾರಸತಶ್ಚಾಪಿ ಸಾಧಕತ್ವಂ ತು ಪೂರ್ವವತ್ ।
 ಸತ್ತ್ವೈವಿದ್ಯಂ ಚ ಮಾನೇನ ಸಿದ್ಧೇತ್ ಕೇನೇತಿ ವೃಚ್ಛತೇ ॥೨೦॥
 ತಸ್ಯಾವೈಕ್ಯಪ್ರಕಾರೇಣ ನೈವ ಸಿದ್ಧಿಃ ಕಥಂಚನ ।
 ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ಸದಸತೋರವ್ಯೇತೇನ ನಿಷಿದ್ಧತೇ ॥೨೧॥
 ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಂ ಸತಶ್ಚಾಪಿ ಸ್ವಯಂ ಸದ್ವೇದವಾದಿನಃ ।
 ಅಸತಶ್ಚಾಪಿ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ತೇನಾನಿಷ್ಠಂ ಕಥಂ ಭವೇತ್ ॥೨೨॥
 ಯದ್ವ್ಯಚ್ಛೇದತೇಽಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾದಿತಿ ಸದ್ವೇದಸಂಸ್ಥಿತಃ ।
 ಸನ್ಮಾತ್ರತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಪಿ ತಸ್ಮಾತ್ಪದಪಿ ನೋ ಭವೇತ್ ॥೨೩॥
 ಜ್ಞಾನಬಾಧ್ಯತ್ವಮಪಿ ॥೨೪॥ ನ ಸಿದ್ಧಂ ಪ್ರತಿವಾದಿನಃ ।
 ವಿಜ್ಞಾತಸ್ಯಾನ್ಯಥಾ ಸಮ್ಯಗ್ವಿಜ್ಞಾನಂ ಹ್ಯೇವ ತನ್ನತಮ್ ॥೨೫॥
 ಅಸದ್ವಿಲಕ್ಷಣಜ್ಞಪ್ತ್ವೇ ಜ್ಞಾತವ್ಯಂ ಅಸದೇವ ಹಿ ।
 ತಸ್ಮಾತ್ ಅಸತ್ಪ್ರತೀತಿಶ್ಚ ಕಥಂ ॥೨೬॥ ನಿವಾರಯತೇ ॥೨೭॥
 ಅನ್ಯಥಾತ್ವಮಸತ್ತಸ್ಮಾತ್ ಭ್ರಾಂತಾವೇವ ಪ್ರತೀಯತೇ ।
 ಸತ್ತ್ವಸ್ಯಾಸತ್ ಏವಂ ಹಿ ಸ್ವೀಕಾರ್ಯೈವ ಪ್ರತೀತತಾ ॥೨೮॥
 ತಸ್ಯಾನಿರ್ವಚನೀಯತ್ವೇ ಸ್ಯಾದೇವ ಹ್ಯನವಸ್ಥಿತಃ ।
 ನಿರ್ವಿಶೇಷೇ ಸ್ವಯಂಭೂತೇ ಕಿಮಜ್ಞಾನಾವೃತಂ ಭವೇತ್ ॥೨೯॥
 ಮಿಥ್ಯಾವಿಶೇಷೋವ್ಯಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿಮೇವ ಹ್ಯವೇಕ್ಷತೇ
 ನ ಚಾವರಣಮಜ್ಞಾನಮುಪತ್ಯೇ ತೇನ ಚೇತ್ಯತೇ ॥೩೦॥

ಅಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪತ್ವಾದ್ಯದೇಶ್ಯಾ ನಂ ನ ಮನ್ಯತೇ |
 ಅಹ್ನಾ ನಾಭಾವತಃ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಮಾರ್ಗ ವರ್ಧೋಧವಿಷ್ಯತಿ || ೧೩೪ ||
 ಅಹ್ನಾ ನಸ್ಯ || ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ಅಹ್ನಾ ನಾದಿತಿ ಕಲ್ಪನೇ |
 ಅನವಸ್ಥಿತಿಸ್ವರೂಪಾ || ಸ್ವಾತ್ ಅನೋನ್ಯಾಶ್ರಯತಾತ್ವಭಾವಾ || ೧೩೫ ||
 ಸ್ವಭಾವಾಹ್ನಾನವಾದಸ್ಯ ನಿರ್ದೋಷತ್ವಾನ್ಯತದ್ವವೇಶ್
 ಅವಿದ್ಯಾದುರ್ಭೂತತ್ವಂ ಜೇಶ್ ಸ್ಯಾದಾಹ್ನಾತಿ || ತಾದ್ವತಃ || ೧೩೬ ||
 ಅತೋಧಿಕಾರಿವಿಷಯಫಲಯೋಗಾದಿವರ್ಜಿತಂ
 ಅನಂತದೋಷದುಷ್ಪಂಚ ಹೇಯಂ ಮದಾಂತಾದಿವತ್ ತುಭ್ಯಃ || ೧೩೭ ||
 ಸತ್ಯತ್ವಾತ್ತೇನ ದುಃಖಾದೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ವಿರೋಧತಃ |
 ನ ಬ್ರಹ್ಮತಾಂ ವದೇದ್ವೇದೋ ಜೀವಸ್ಯ ಹಿ ಕಥಂಚಿದ || ೧೩೮ ||
 ಯಜಮಾನಪ್ರಸ್ತರತ್ವಂ ಯಥಾ ನಾಥಃ ತ್ವತೇರ್ಥಾದೇಶ್ |
 ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಮತಿ ಜೀವಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯಾವಿಶೇಷತಃ || ೧೩೯ ||
 ಸಾರ್ವಜ್ಞಾದಿಗುಣಂ ಜೀವಾದ್ವಿನ್ಯಂ ಜ್ಞಾಪಯತಿ ಶ್ರುತಿಃ |
 ತೇಶಂ ತಾಮುಪಜೀವ್ಯವ ಮಾರ್ಗತೇ ಹೈತ್ಯವಾದಿನಿ || ೧೪೦ ||
 ಉಪಜೀವ್ಯವಿರೋಧೇನ ನಾಸ್ಯಾಸ್ತಮಾನತಾ ಭವೇಶ್ |
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೇ || ವಿಶಿಷ್ಟತ್ವೇ ಸ್ವಾನಮುಕ್ತ್ಯೈರ್ಯೋರತಿ || ೧೪೧ ||
 ಸಾದ್ವರ್ತೇ ಚೈತ್ಯವಾಶ್ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಾವಕಾಶಾ ಯಥೇಷ್ಟತಃ |
 ಅವಕಾಶೋಜ್ಞಾತಾ ಭೇದತ್ವತಿನಾತಿಬಲಾ ಕಥಂ || ೧೪೨ ||
 ಅಹ್ನಾನಾಸಂಭವಾದೇವ ಮಿಥ್ಯಾಭೇದೋ ನಿರಾಕೃತಃ
 ಅತೋ ಯಥಾರ್ಥಬಂಧಸ್ಯ ವಿಷಯ ತಿಷ್ಠು ಪ್ರಸಾದತಃ || ೧೪೩ ||
 ಅನಿವೃತ್ತೇಸ್ತದರ್ಥಂ || ಜಿಜ್ಞಾಸಾತ್ರ ವಿಧೀಯತೇ
 ಯಥಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಸನ್ನಃ ಸನ್ ರಾಜಾ ಬಂಧಾಪಮೋದಕೈಶ್ || ೧೪೪ ||
 ಏವಂ ದೃಷ್ಟಃ ಸ ಭಗವಾನ್ || ಕುರೂರ್ಷಿಶ್ ಬಂಧವಿಘ್ನದನಮ್
 ಕಾರ್ಯತಾ || ನ ಕಾಶಿಶ್ ಸ್ಯಾದಿಷ್ಟಸಾಧನತಾಂ ವಿಷಯ || ೧೪೫ ||
 ಕಾರ್ಯಂ ನ ಹಿ ಕ್ರಿಯಾಮ್ಯಾದ್ಯಂ ನಿಷಿದ್ಧಸ್ಯ ಸಮುತ್ಪತ್ತಿಃ
 ನ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕ್ರಿಯಾ ಕಾರ್ಯಂ ಸೃಷ್ಟಿತಿತ || ಹೃತಿ || ೧೪೬ ||
 ಕಾರ್ಯಂ ಸ್ಯಾನ್ವೈವ ಚಾಕರ್ತುಂ ಅಶಕ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಮಿಷ್ಟತೇ
 ಸಾಮ್ಯಾದೇವ ನಿಷಿದ್ಧಸ್ಯ ತದಿಷ್ಟಂ ಸಾಧನಂ ತಥಾ || ೧೪೭ ||
 ಕಾರ್ಯಂ || ಸಾಧನಮಿಷ್ಟಸ್ಯ ಭಗವಾನಿಷ್ಟದೇವತಾ |
 ಮುಖೇಷ್ವಂ || ಮುನಿಮುನಿವಾ || ಪ್ರೇಯಸ್ತದಿತಿ || ಶ್ರುತಿಃ || ೧೪೮ ||

ಪ್ರಾಣಬುದ್ಧಿಮನಃಪ್ರಾತ್ಯದೇಹಾಪತ್ಯಧನಾದಯಃ ।

ಯತ್ಸಂಪರ್ಕಾತ್ ಪ್ರಿಯಾ ಆಸವಾತ್ ॥ ಕೋನ್ದಪರಃ ಪ್ರಿಯಃ ॥ ೧೪೩ ॥

ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಪ್ರಾಕಾಂಕ್ಷಾಸ್ನಿಧಿಯೋಗ್ಯತಾ ಯತಃ ।

ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಸಮಸ್ತಸ್ಯೇತಿ ಇಷ್ಟೇ ವ್ಯತ್ಯತ್ತಿರಿಷ್ಯತೇ ॥ ೧೪೪ ॥

ಆತ್ಮಪೂಪಾನ್ ॥ ಭಾತೇತ್ಯಾದಾವಾಮಾಪತೋಽಪಿ ಚ ।

ಉದ್ವಾಪಾತ್ ವರ್ತಮಾನತ್ವಾತ್ ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿಬಲಾದಪಿ ॥ ೧೪೫ ॥

ಬಾಲೋ ವ್ಯತ್ಯತ್ತಿಮಪ್ಯೇತಿ ನಾನಯೇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯತಃ

ಆನೀಯಮಾನದೃಷ್ಟಿವ ವ್ಯತ್ಯತ್ತೇಃ ಸಂಭವೇ ॥ ೧೪೬ ॥

ಏಷ್ಯದಾನಯನಾಯಾಯಂ ಕಂತುನ ಪ್ರತೀಕ್ಷತೇ

ವ್ಯತ್ಯತ್ತೋ ವರ್ತಮಾನೇ ತು ಕ್ರಿಯಾಶಬ್ದೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥ ೧೪೭ ॥

ಪುನರ್ದೃಷ್ಟಿವ ಶಬ್ದಶ್ರುತ್ ಪಶ್ಯಾದ್ವ್ಯತ್ಯತ್ತಿಮೇಷ್ಯತಿ ।

ವರ್ತಮಾನಮತೀತಂ ॥ ಭವಿಷ್ಯದಿತಿ ॥ ಕ್ರಮಣಾತ್ ॥ ೧೪೮ ॥

ಆಕಾಂಕ್ಷಾದಿಯುತಂ ಯಸ್ಮಾತ್ ವಿಧೇವ್ಯತ್ಯಾದನಂ ಕುತಃ

ದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಜ್ಞಾತಪದಾರ್ಥಸ್ಯ ಸ್ಯಾದಾಕಾಂಕ್ಷಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥ ೧೪೯ ॥

ವ್ಯತ್ಯತ್ತಿಃ ಪ್ರಥಮಾ ತಸ್ಮಾತ್ ವರ್ತಮಾನೇತ್ಯಾದೇ ತತಃ

ಇಷ್ಟಮಾಕಾಂಕ್ಷತೇ ಸರ್ವೋ ನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಪೇಕ್ಷತೇ ॥ ೧೫೦ ॥

ಅಪರೋಕ್ಷಂ ಪರೋಕ್ಷಂ ವಾ ಜ್ಞಾನಮಿಷ್ಟಸ್ಯ ಸಾಧನಮ್ ।

ಕ್ಷಾಪಿ ಚೇಷ್ಟಾ ತದರ್ಥಾ ಸ್ಯಾತ್ ಅತ್ರಿಹಿ ರಸವಿತ್ಯಯೇ ॥ ೧೫೧ ॥

ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮಾತ್ರೇಣ ಕ್ಷಪದಿಷ್ಟಂ ಭವೇದಪಿ

॥ ೧೫೨ ॥ ಸುಕ್ತಸುಖವಪಹ್ಯಾದಾವತಾತ್ಮಯಂ ಶ್ರುತೇರ್ಭವೇತ್ ॥ ೧೫೩ ॥

ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಕರಣಸ್ಯಾಪಿ ಯಜ್ಞತೃವಾನ್ಯಥಾ ಭವೇತ್ ।

ತಸ್ಮಾದುವಾಸನಾರ್ಥಂ ॥ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವದ್ಭವೇತ್ ॥ ೧೫೪ ॥

ಇತಿ ತಬ್ಬೋನ್ನಯೇತಿ ಗ್ನಾವಿತ್ಯವ್ಯನ್ವೀತೇ ಸ್ವತೀರ್ಭವೇತ್ ।

ಇತಿ ತಬ್ಬವ್ಯವೇತಾನಿ ಹೃದಿ ಸುತಿ ವಚಾಂಸ್ಯಲಮ್ ॥ ೧೫೫ ॥

ಆತ್ಮಾನಮೇವೇತ್ಯಾದೀನಿ ಯೋಗೇತಿಗ್ನಾವಪಿ ತತ್ಸವಃಮ್

ಏಕವಾಕ್ಯತ್ವಯೋಗೇ ॥ ವೇದಸ್ಯಾಪಿ ಹೃತೇಷತಃ ॥ ೧೫೬ ॥

ವಾಕ್ಯಭೇದೋ ॥ ಯುಕ್ತಿಸ್ಯಾದ್ಯೋಗತ್ವ ಸ್ಯಾನ್ನಹಾಫಲೇ

॥ ಬ್ರೂಯಾದಿತಿ ॥ ಗತಮಗ್ನೌ ॥ ೧೫೭ ॥

ಕಲ್ಪನಾಗೌರವಂ ಚೇತ್ಸಾತ್ ಪ್ರಥಮಾತ್ಮಯುಕ್ತಲ್ಪನೇ ।

ಕಲ್ಪನಾಗೌರವಾದೇವ ಪದಾರ್ಥಾ ವ ಸ್ಫುರೇವ ॥ ೧೫೮ ॥

ಪ್ರಮಾಣಾವಗತತ್ವಂ ಚೇತ್ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಾನಾಂ ಪ್ರಕೃತ್ಯುಕ್ತಂ ॥
 ತಸ್ಮಾತ್ ಪದಾರ್ಥೋ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥೋ ತಾತ್ಪರ್ಯಮುಭಯಕ್ರ, ಚ ॥೧೦॥
 ಪ್ರಥಗೇವ ॥ ವಾಕ್ಯತ್ವಂ ಪ್ರಥಗನ್ವಯತೋ ಭವೇತ್ ॥
 ಅವಾಂತರತ್ವಾದ್ವಾಕ್ಯಾನಾಂ ವಾಕ್ಯಭೇದೋ ನ ದೃಶ್ಯಮೇವ ॥೧೧॥
 ಅಂಗೀಕೃತತ್ವಾದಪಿ ತೈಃ ಪದಾರ್ಥಾಃ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ॥
 ಕ್ರಿಯಾಪದೇನಾನ್ವಯಸ್ಯ ವಾಕ್ಯಭೇದೋ ಹಿ ದೃಶ್ಯಮೇವ ॥೧೨॥
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿವಿರೋಧೇ ॥ ಗೌಣಾರ್ಥಾಃ ಸಂಭವಾತ್ ॥
 ಅತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಪದಾರ್ಥೇಷು ನ ಕಲ್ಪಮವಿರೋಧತಃ ॥೧೩॥
 ಅತೋ ಜ್ಞಾನಭರಾನ್ನೇವ ಕರ್ಮಣಿ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಹಿ ॥
 ಮುಖ್ಯಪ್ರಸಾದದಂ ವಿಷ್ಣೋರ್ಜ್ಞಾಪ್ತಸಾಯುಕ್ತ ತವ ವೇತ್ ॥೧೪॥
 ಕರ್ತವ್ಯ ತೇನ ಜ್ಞಾಪ್ತಾ ತುತಿವ್ಯಾಮಗ್ನಾಯೋಗಾಃ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಚ್ಚ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತಃ ವಿವಾಗಮಸ್ಯ ಹಿ ॥೧೫॥
 ಅನವಸ್ಥಾಃ ಸ್ವಭಾವಾಃ ಸ್ಯಾದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಕಥಾಸ್ಯತಃ
 ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಪ್ರಲಂಭಾದೇಶ್ವೇನ ವೇದವಿರೋಧಿ ಯತ್ ॥೧೬॥
 ಅಪಿ ವೇದಾನಾಂ ಅಂಗೀಕಾರ್ಯಂ ಹಿ ಸತ್ಯತಾ ॥
 ನ ಹಿ ಧರ್ಮಾದಿಹಿಂಸಾ ಸ್ಯಾನ್ನಿತ್ಯವಾಕ್ಯಂ ವಿಸ್ತಾರಾತ್ ॥೧೭॥
 ಅವಿಪ್ರಲಂಭಸ್ಯತ್ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಯತತ್ವಾದಯೋಽಪಿ ॥
 ಕಲ್ಯಾಣಗೌರವದೋಷೇಣ ಪೂರ್ವಾತ್ಮಂ ಜ್ಞಾತಕಂ ನ ತತ್ ॥೧೮॥
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಧರ್ಮೋ ವಸ್ತುತ್ವಾದಿತಿ ಚೋದಿತಃ ॥
 ನ ಬುದ್ಧೋ ಧರ್ಮದರ್ಶಿಃ ಸ್ವಾತ್ಮಂಸ್ವಾದಿತ್ಯಸುಮಾಜಿತಃ ॥೧೯॥
 ಅಧರ್ಮವಾದಿನೋ ವಾಕ್ಯಂ ಅಪ್ರಯೋಜನಮೇವ ಹಿ ॥
 ಧರ್ಮಭಾವೋಽಪಿ ನೋ ತೇನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾವಗತೋ ಭವೇತ್ ॥೨೦॥
 ಅತಃ ಸಂಕಯಸಂವತ್ಸೃ ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವತ್ಪ್ರಮಾ
 ಶಕ್ತಿಶ್ಚ ವಾನ್ವಿತೇ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಶಬ್ದಾನಾಂ ಅನುಭವಯತಃ ॥೨೧॥
 ಅತೋನ್ಮಿತಾಭಿಧಾಯಿತ್ವಂ ಗೌರವಂ ಕಲ್ಪನೇತ್ಯಭಿ
 ॥ ಚಾಶಕ್ಯಾಭಿಧಾಯಿತ್ವಂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ ದ್ವಿಧಾಸ್ಯತಾ ॥೨೨॥
 ಏತತ್ಸರ್ವಂ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರೇ ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕೇ ಹಿ ವಿಪ್ರಯಾತ್ ॥
 ಉಕ್ತಂ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಥಮ್ನಾ ಸ್ವಾತ್ಮಂ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣಾತ್ಮ ॥೨೩॥
 ಪ್ರಮಾಣಾನ್ವಯಸುಚಿತ್ವಾ ಕ್ರಿಯತಃ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರತಃ ॥
 ಮಾನಸಾನ್ವಯಸು ತತ್ಪ್ರದ್ವೈಮೀಮಾಂಸಾ ಮೇಯತೋಧಮ ॥೨೪॥

ಬ್ರಹ್ಮತರ್ಕಂ || ಭಗವಾನ್ || ಏವ ಕೃತವಾನ್ ಪ್ರಭುಃ |
 ಪಂಚಾಶತ್ಕೋಟಿವಿಸ್ತಾರಾನ್ನಾರಾಯಣತನೌ ಕೃತಾತ್ ||೬೭||
 ಉದ್ವೃತ್ಯ ಪಂಚಸುಹಸ್ತಂ ಕೃತವಾನ್ ಬಾದರಾಯಣಃ |
 ಅತಸ್ತದರ್ಥಂ ಸಂಕ್ಷೇಪಾದತ ಇತ್ಯಭ್ಯಸೂಚಯತ್ ||೬೮||
 ಯತೋಕ್ತಿನುಭವತಃ ಸರ್ವಂ ಸಿದ್ಧಮೇತದತೋಽಪಿ ಚ |
 ದೇವೈಶ್ಚ ದುರ್ಗಮಾರ್ಥೇಷು ವ್ಯಾಪೃತೋ ನಾತಿವಿಸ್ತೃತಿಂ ||೬೯||
 ಚಕಾರೈತಾ ಹೃವಜ್ಞೇಯಾ ಯುಕ್ತಯಃ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಾಃ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಕ್ಷಾಕ್ಷಮಃ ಪಕ್ಷಂ ಕರ್ಮೇವಾತ್ರಾಭಿವೀಕ್ಷತೇ ||೭೦||
 ತಸ್ಮಾತ್ ಅಕ್ಷಮಪಕ್ಷತ್ಯಾತ್ ಮೋಕ್ಷತಾಸ್ತೇಽಭ್ಯವೇಕ್ಷಿತಃ
 ಸ್ವಯಂ ಭಗವತಾ ವಿಷ್ಣುರ್ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯೇತತ್ಪುರೋದಿತಮ್ ||೭೧||
 || ವಿಷ್ಣುರಾಹ ಹೀತ್ಯಂತೇ ದೇವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ತೇನ || |
 ಆದ್ಯಂತಂ ದೇವಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಸ್ವಯಂ ಭಗವತಾ ಕೃತಮ್ ||೭೨||
 ಮಧ್ಯಂ ತದಾಕ್ಷಯಾ ಶೇಷವೈರಾಭ್ಯಾಂ ಕೃತಮಂಜಸಾ |
 ಅತಸ್ತತ್ಪ್ರವ ವಿಷ್ಣುತ್ವಸಿದ್ಧೇರ್ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಸೂಚಯತ್ ||೭೩||
 ದೋಷಾರಚ್ಛಿದ್ರಶಬ್ದಾನಾಂ ಪರ್ಯಾಯತ್ವಂ ಯತಸ್ತತಃ |
 ಗುಣಾ ನಾರಾ || ಜ್ಞೇಯಾಸ್ತದ್ವಾನ್ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ವೃತಃ ||೭೪||
 ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋಽಪಿ ಹಿ ಗುಣಪೂರ್ತಿಮೇವ ವದತ್ಕಯಮ್ |
 ಅತೋ ನಾರಾಯಣಸ್ಯೈವ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಪ್ರ ವಿಧೀಯತೇ ||೭೫||
 ಸಿದ್ಧತ್ವಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೌ ಸ್ವಪ್ನತಯಾ ಶ್ರುತೌ |
 ಅಂಭಸ್ಯಪಾರ ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ನಾರಾಯಣಪದೋದಿತಃ ||೭೬||
 ಅಪೋ ನಾರಾ || ಹ್ಯಾಹ || ಏವಾಪ್ಸ್ವಂತರೀರಿತಃ |
 ಕಾಮತೋ ವಿಧಿರುದ್ರಾದಿಪದದಾತ್ರಾ ಸ್ವಯಂ ಶ್ರಿಯಾ ||೭೭||
 ಯೋನಿತ್ಯೇನಾತ್ಮನೋ ವಿಷ್ಣೋಸ್ತಿಪ್ಸಂತೀತ್ಯುದಿತಸ್ಯ ಚ |
 ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ ಅಧೀತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಸಮುದ್ರಂ ಸ್ಥಾನಮೇವ ಚ ||೭೮||
 ನಾಮ ಚಾಕ್ಷರಮಿತ್ಯೇವ ||೭೯|| ಇತ್ಯುದಿತಂ ತು ಯತ್ |
 ಯತಃ ಪ್ರಸೂತೇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ||೮೦|| ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ಚಾಬ್ರವೀತ್ ||೮೧||

|| ಇತಿ ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣಂ ಸಮಾಪ್ತಂ ||

|| ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||

:: ಒಪ್ಪೋಲೆ ::

ತುಂಬಾ ಜಾಗ್ರತೆ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾಂದ್ಯದ ಮೂಲಕ ಮುದ್ದಣ ದೋಷಗಳಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿವೆ. ಮಹತ್ವದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿ ತಿದ್ದಿ ರಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಅಲ್ಪ ಅಕ್ಷರದೋಷಗಳನ್ನು ಸಹೃದಯ ವಾಚಕರೇ ಸರಿಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡು ಓದಬೇಕಾಗಿ ಬಿಡು.

ಪುಟ	ಸಾಲು	ಕಪ್ಪು	ಒಪ್ಪು
1	11	ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು	ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು
1	18	ಅನಂದ	ಅನಂದ
2	25	ಶ್ರಿಯು:	ಶ್ರಿಯು
4	7	ಪರಿವ್ರಜೀಶ್	ಪರಾಂ ಪ್ರಜೀಶ್
5	23	ಪಾದೋಧಿ	ಪಾದೋಧಿ
8	23	ಹೃದಃ	ಹೃದಃ
9	27	ಮಾನಸೇ ಮೇ	ಮಾನಸೇ ಚ
13	11,12	ನಿಷ್ಕಾಂತರ್ದ-ಪ್ರೌಢರ್ದ	ನಿಷ್ಕಾಂತರ್ದ-ಪ್ರೌಢರ್ದ
15	19	ವಿಧಃ	ವಿಧಃ
16	12	ಪ್ರಕೃತ್ಯಭಿಮಾನಿ	ಪ್ರಕೃತ್ಯಭಿಮಾನಿ
18	9,17	ಅಪ್ಯತಮಂ	ಅಪ್ಯತಮಂ
20	17	ವಿಷಕರ ಮಂತ್ರದರ್ಶನಮಂತೆ	ವಿಷಕರ ಮಂತ್ರದರ್ಶನಯಂತೆ
22	18	ಸುಗಮವಾಗಿ	ಸುಗಮವಾಗುವಂತೆ
24	18	ಅಲ್ಲದ	ಅಲ್ಲೆಯ
34	26	ನಿನ್ನವಾದ ಯುಕ್ತಿ	ನಿನ್ನವಾದ ಅಯುಕ್ತಿ
38	7,24	ಭಗವಂತ	ಭಗವಂತ
40	27	ಅಪವರ್ಗಃ	ಅಪವರ್ಗಃ
43	1	ವ್ಯಾಘ್ರಃ	ವ್ಯಾಘ್ರಃ
45	26	ಮಿಥ್ಯಾಃ	ಮಿಥ್ಯಾಃ
48	13	ಅಪ್ರಮಾಣ	ಅಪ್ರಮಾಣ
54	8	ವಿಜಿಗೀಷು	ವಿಜಿಗೀಷು
55,59	-	ಸದ್ವಚನಾರ್ಥಾಃ	ಸದ್ವಚನಾರ್ಥಾಃ ಸಲಕ್ಷಣಯೋಗಿತ್ವಂ
64	22	ಬಾಧ್ಯತ್ವಾತ್-ಕುಕ್ತರೂಪತಂ	ಬಾಧ್ಯತ್ವಾತ್-ಕುಕ್ತರೂಪತಂ
73	27	ಅನಿಮಿಷೋದಯತ್ಯೈ	ಅನಿಮಿಷೋದಯತ್ಯೈ
75	14	ವಿಜಾರ ಅಸಹಿಷ್ಣುತ್ವಂ	ವಿಜಾರಅಸಹಿಷ್ಣುತ್ವಂ
80	14	ಪ್ರಮುಖತ	ಪ್ರಮುಖತ

ಪುಟ	ಸಾಲು	ತಪ್ಪು	ಓಪ್ಪು
82	3	ಮಾದಕತ್ವ	ಮಾರಕತ್ವ
84	3	ನ್ಯಾಯಕಲ್ಪತರು	ನ್ಯಾಯ ಕಲ್ಪತರು
84	17	ಅಸಂಬದ	ಅಸಂಬಂಧ
84	26	ಭೇದ ಆಗ್ರಹ	ಭೇದ ಆಗ್ರಹ
88	16	ವಿಭ್ರಮಾಲಂಬನಂ	ವಿಭ್ರಮಾಲಂಬನಂ
115	12	ಕೃತ್ಯವೈಶ್ಯತ್ವಂ-ತದಗಮಮಸ್ತು	ಕೃತ್ಯವೈಶ್ಯತ್ವಂ- ತದಗಮಮಸ್ತು
116	5	ದೇದಕ್ಕೆ	ವೇದಕ್ಕೆ
117	20,25	ಉದ್ವಾಪಾತ್-ದೇದ	ಉದ್ವಾಪಾತ್-ವೇದ
123	16	ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರವನ್ನು	ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು
124	1,10	ಸುಪ	ಸುವ
126	5	ಬಾದಿರೋ	ಖಾದಿರೋ
130	31	ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರಪದ	ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದ
132	3,17,19,27	ಅವಾಂತರ	ಅವಾಂತರ
136	1	ಭೂಮಜ್ಞಾನ	ಭೂಮಜ್ಞಾನ
138	18	ಹಿಂದೆ ಕೇಳಿದ	ಕೇಳಿದ (ಶ್ರುತಃ)
139	20	ಅನುಮತಿ	ಅನುಮಿತಿ
148	22	ಯಥಾವಸ್ಥಿತೀಮೇವ	ಯಥಾವಸ್ಥಿತಮೇವ
154	16	ವಾಕ್ಯರಚ	ವಾಕ್ಯ ರಚನ
160	22	ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ	ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ
166	9	ಬೋಧಕೋಪಾಯ	ವಾಕ್ಯಾರ್ಥೋಪಾಯ
166	14	ಜ್ಞಾನಬೋಧಕವಲ್ಲ	ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಬೋಧಕವಲ್ಲ
166	27	ಪದವಿಷಯಕ	ಪದಗಳ
169	7	ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಬಗ್ಗೆ ಆಕ್ಷೇಪ	ವಿಶೇಷಾನ್ವಿತಾಭಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಆಕ್ಷೇಪ
188	18,19	ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್	ನಾರಾಯಣೋಪನಿಷತ್

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಮೇರುಕೃತಿ, 1919 ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆನಿಸಿದ "ಸುಕೃತಿ". ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ರಚಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಮೇದವ್ಯಾಸರ ಹಾರ್ದಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ನಿರೂಪಣೆ. ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅಮೃತಸಮುದ್ರ. ಯುಕ್ತಿಗಳ ಅಕರ, ಮೇದರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಾರ. ವಿಶ್ವದ ವಿಲ್ಲ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ. ಮಾರ್ಗಾದಿಗಳ ಗರ್ವ ಪರ್ವತವನ್ನು ಮುರಿಯುವ ವಜ್ರಾಯುಧ.

ಶ್ರೀಮನ್ಮನ್ಮಯಸುಧಾ

ಶ್ರೀಮಜ್ಜ ಯತೀರ್ಥರ ಮೇರುಕೃತಿ. ಅಪಾರ ಜ್ಞಾನಸಾಗರ. ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅತಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಅಮೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಇದು ಗ್ರಂಥರಾಜ, ಧನಸಂಪತ್ತು ಜ್ಞಾನಸಂಪತ್ತು ಎರಡನ್ನೂ ನೀಡುವದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಯುಕ್ತಿ ಬದ್ಧ ಉಕ್ತಿಗಳು. ಶಾಸ್ತ್ರವಿದ್ದ ಮೂತುಗಳು ಅಮೃತದಂತೆ ಆನಂದಕರ. ಇದು ವಿದ್ವತ್ತತೆಯ ಒರೆಗಲ್ಲು. ದ್ವೈತವೇದಾಂತದ ಮುಕುಟವಾಣಿ. ಬದುಕಿನ ದಿವ್ಯ ಧೈಯ. ಜೀವನದ ಸಫಲತೆ ಇದರ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ. ಸಾರ್ಥಕತೆ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ. ಮಧ್ವಮತದ ವಿದ್ವತ್ಪಣಿಗಳಿಂದ ಸದಾ ಸುಧಾಗುಣಗಾಸ. ಇದೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸೋಪಾನ, ಬುದ್ಧಿ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಆಪ್ತಾಯನ. ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸುಧಯನ್ನಾದರೂ ಬಿಡಿರಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಬಲದಿಂದ ವಿಶ್ವವನ್ನಾದರೂ ಅಳಿರಿ. ಇದು ಸಾರ್ಥಕ ಜೀವನ.

ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಕಲನವೇ

ಶ್ರೀಮನ್ಮನ್ಮಯಸುಧಾಭಾವಸಂಗ್ರಹ

(ಜಿಜ್ಞಾಸಾಧಿಕರಣ)

(ಶ್ರೀಮದುತ್ತರಾಧಿ ಮಠಾಧೀಶರ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ)

ಲೇಖಕರು : ಬಿ. ಡಿ. ಕರಜಗಿ

B A. (Hons), M Ed.

Rtd. Professor & Principal,

Govt. College of Edn & D.D.P.I.

(ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಹಾಗೂ ತಿಳಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಸುಧೆಯ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆ)

(ಅವತರಣಿಕೆ-ಅನುವಾದ ವಿವರಣೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ)

ಜಿವುಗಳ ಭಾವವೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ. ಸುಧೆಯ ಸಾರ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ಪರಿಚಯ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಇದು ತುಂಬಾ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಕೃತಿ.

ಪುಟಗಳು : 248.

ಬೆಲೆ : ರೂಪಾಯಿ 30 (ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ)